

ilahiyat

SAYI: 9 ARALIK 2022

ilahiyat Dergisi

Yıl: 2022 Sayı: 9

Sahibi/Owner:
Dr. Muhammet Sacit KURT

Yazı İşleri Müdürü/Editor in Chief:
Doç. Dr. Tuğrul TEZCAN

Editör/Editor:
Doç. Dr. Tuğrul TEZCAN

Editör Yardımcısı/Editor Assistant:
Dr. Muhammet Sacit KURT

Alan Editörü/Field Editor:
Arş. Gör. Osman Curuk

Yayın Kurulu:

Prof. Dr. Bekir KUZUDİŞLİ
Prof. Dr. Fahrettin ATAR
Prof. Dr. Hür Mahmut YÜCER
Prof. Dr. Yasin YILMAZ
Prof. Dr. Sinan YILMAZ
Doç. Dr. Ayhan AK
Doç. Dr. Harun ABACI
Doç. Dr. Halim GÜL
Doç. Dr. Hamdi KIZILER
Doç. Dr. Harun SAVUT
Doç. Dr. Tuğrul TEZCAN
Dr. Muhammet Sacit KURT
Dr. Bekir ÖZÜDOĞRU
Dr. Hasan YÜCEL

Danışma Kurulu:

Prof. Dr. Mehmet OKUYAN
Doç. Dr. Faruk SANCAR
Doç. Dr. Mehmet TIRAŞÇI
Doç. Dr. Mustafa KARA
Doç. Dr. Necmettin PEHLİVAN
Dr. Öğr. Üyesi Mürsel AHISKALI

İÇİNDEKİLER

MAKALELER/ARTICLES

ABDULLAH YILMAZ

İSLAMÎ DÜŞÜNCEDE BİLGİNİN MAHİYETİ, KISIMLARI VE DEĞERİ

73-89

THE NATURE, PARTS AND VALUE OF KNOWLEDGE IN ISLAMIC
THOUGHT

MUHARREM ATABAY-HACI YUSUF ACUNER

AHLAK BAŞLIKLİ ÇALIŞMALARIN ANALİZİ

91-199

ANALYSIS OF ETHICAL STUDIES

YASİN ÇÖLLÜ

HASAN B. MUHAMMED'İN HAYATI VE ŞERH-İ CEDÎD-İ KARABAŞ İSİMLİ
TECVÎD RİSÂLESİNİN İNCELENMESİ

201-214

THE LIFE OF HASAN B. MUHAMMED AND THE EXAMINATION OF HIS
RISALAH ABOUT TAJWEED TITLED SHARH-I JADEED-I KARABAS

KİTAP DEĞERLENDİRMELERİ/ACADEMIC REVIEWS

YUSUF İBRAHİM YÜCEL

ET-TATBÎKU'S-SARFÎ

215-217

Abduh er-RÂCİHÎ, Daru'n-Nehdati'l-Arabiyye, Beyrut, 2004. (204 Sayfa)

İSLAMÎ DÜŞÜNCEDE BİLGİNİN MAHİYETİ, KISIMLARI VE DEĞERİ*

THE NATURE, PARTS AND VALUE OF KNOWLEDGE IN ISLAMIC THOUGHT

ABDULLAH YILMAZ

DR.

DİB İZMİR DİNİ YÜKSEK İHTİSAS MERKEZİ MÜDÜRLÜĞÜ

ferzan0855@gmail.com

Öz:

İslamî düşüncede bilgiye yaklaşım inanç eksenslidir. Bilgi, öznesne ilişkisinin sonucudur. Her ikisini birbirinden bağımsız düşünemeyiz. Bilgiye; faydalı-faydasız, doğru-yanlış, değerli-değersiz anlam yüklemek, duyular ve akıl yoluyla olabileceği gibi, vahiy veya ilham ya da sezgi vasıtasıyla da olabilir. İslâmî düşüncede bilgi denince, inançla doğrudan ilişkili olarak dinî naslar ve o nasların icthâdî yorumu olan fikhî birikim akla gelir. Bilgi, sınırları ve ona yüklenecek değer yargısı, kişinin inancıyla şekillenir. Biz bu çalışmada, İslâmî anlayışta bilginin mahiyetini, naslarda yerini, kelim ve usul kaynaklarımızda bilgiye ve değerine yönelik yaklaşımı, dinî karakter taşıyan icthadî hükümlerin bilgi ve değeriyle ilişkisini araştırdık. Araştırmamız, felsefenin temel meselelerinden olan bilgi felsefesi (Epistemoloji) ışığında değil, bilgiyi kendi kelim ve usul eserlerimiz doğrultusunda inceleme amaçlıdır. Bilgi bağlamında naslar ile bu naslara dayanan fikhî mirasımızı bilhassa zorunlu-iktisâbî bilgi ayırımında değerlendirmeye çalıştık. Nasları, kelimcilerin bilgiyi taksim ederken yer verdikleri sadık haber başlığı altında mütevatir ve haber-i vâhid çerçevesinde ele aldık. Nasların dışında fikhî çıkarımlara ise, bilginin iktisâbî çatısı altında yer verdik.

Anahtar kelimeler: İslam, Fıkıh, Bilgi, Zarurî, İktisâbî.

Abstract:

The approach to knowledge in Islamic thought is based on faith. Knowledge is the result of the subject-object relationship. We cannot consider both independently of each other. to information; Attributing useful-useless, right-wrong, valuable-worthless meaning can be through the senses and mind, as well as through revelation or inspiration or intuition. When knowledge is mentioned in Islamic mentality, religious texts directly related to belief and fiqh accumulation, which is the ijihad interpretation of those texts, come to mind. Knowledge, its limits and the value judgment to be imposed on it are shaped by the belief of the person. In this study, we investigated the nature of knowledge in Islamic thought, its place in the texts, the approach to knowledge and its value in our kalam and procedural sources, and its relationship with the knowledge and value of ijihad rulings that have a religious character. Our research is not in the light of epistemology, which is one of the main issues of philosophy, but with the aim of examining knowledge in line with our own theological and procedural works. In the context of knowledge, we tried to evaluate the verses and our fiqh heritage based on these verses, especially in the distinction of compulsory-acquisitive knowledge. We have dealt with the verses under the title of faithful news, which theologians used when distributing information, within the framework of mutawatir and news-i vahid. Apart from the verses, we have included the fiqh inferences under the umbrella of the acquisition of knowledge.

Keywords: Islam, Fiqh, Knowledge, Compulsory, Acquirement.

MAKALE TÜRÜ ARTICLE TYPE	GELİŞ TARİHİ RECEIVED	KABUL TARİHİ ACCEPTED	YAYIN TARİHİ PUBLISHED	ORCID NUMARASI ORCID NUMBER
Araştırma Makalesi/Research Article	26.11.2022	19.12.2022	31.12.2022	0000-0003-0703-9429
İNTİHAL/PLAGIARISM			DOI NUMARASI/DOI NUMBER	
Bu makale intihal tarama programıyla taranmıştır. This article has been scanned via a plagiarism software.			-	

ATIF/CITE AS

Yılmaz, Abdullah. "İslamî Düşüncede Bilginin Mahiyeti, Kısımları ve Değeri / The Nature, Parts and Value of Knowledge In Islamic Thought". *ilahiyat* 9 (Aralık/December 2022): 73-89.

* Bu çalışma, "İslam Fıkıhında Hüküm Teorisi" adlı doktora tezimizden istifade edilerek üretilmiştir.

GİRİŞ

Bilmek, bilen süje ile bilmeye konu olan objenin karşılıklı ilişkisidir. Ya da bilmek fiili, ben ile somut veya soyut varlık arasında ilişkinin adıdır, denebilir. “Bir şey biliyorum” ifadesi, ben’i, nesne veya soyut kavramı, nesneye yönelik bende oluşan karar halini yani hüküm ile hükme yön veren değeri ihtiva etmektedir. Bilgiye değer yükleyen şey, süjenin objeye dair bilinçaltıdır. Bilinçaltını oluşturan en önemli unsur ise düşünmekle beraber inançtır. Süje-obje ilişkisinin karakterinin ne olduğu, her iki unsur arasında dengenin olup olmadığı hususu, bilginin hem mahiyetini hem de değerini tespitite bize fikir verecektir.

Somut veya soyut bir şeye karşı önyargılarımız veya inançlarımız, o şeye hüküm veya karar aşamasında ağır basar mı? Belleğimizdeki birikim ve onu şekillendiren irademiz, karar aşamasında nerede durmaktadır? Bu ve buna benzer soruların; varlık, bilgi ve bilgiye yüklenecek değerle ilişkisi söz konusudur. Ancak bilgiyi ve değerini “İslâmî” kelimesiyle nitelediğimizde aynı zamanda o bilgi ve değerine inançla yaklaşımımızı da ortaya koymuş oluruz. Dolayısıyla İslamda bilgi ve ona yaklaşım herhâlükârda inançtan uzak olamaz. Eğer bilinecek şey, duyuların ve evrensel aklın ötesinde sadece dinin belirleyeceği bir bilgi ise, o zaman bu bilgi inancın ürünü olacaktır.

İnsan, duyular ve akıl yoluyla da değişmez, evrensel, nesnel anlamda bilgiye ulaşabilir. Bu hakikat, İslamın kabul ettiği bir gerçektir. Ancak bilgi sadece bu iki yolla ulaşılabilecek bir olgu değildir. Bu iki bilgi vasıtasının ötesinde din, temeli inanca dayalı başka bilgi kaynaklarına da yer verir. Vahyî veya dinî bilgi diyebileceğimiz ve kelimcilerin bilgi edinme yolları arasında saydığı üçüncü bir kaynak daha vardır. Bu bilgi türü sadece inananları bağlar. Ancak bu bilgi türünün de kendi içinde tutarlı olması gerekir. İşte bunun için kelimciler, dini bilgiyi sistematik olarak ele aldıkları gibi, bilginin kararlı ve istikarlı, objektif olması adına da birtakım kıstaslar getirmişlerdir.

Bu itibarla çalışmamızda dinî bilgi, kelimcilerin duyular, akıl ve sadık haber şeklinde üçlü taksiminden hareketle ele alınacaktır. Dinî bilgi kapsamında bilginin naslar ve klasik kelim kaynaklarında ve usul eserlerinde tanımı, mahiyeti, kısımları, ölçüleri ve değeri üzerinde durulacaktır.

Bilgi türleri, yansıttıkları varlık türlerine ve alanlarına göre değişik adlarla isimlendirilebilir. Bilgi kavramının felsefede varlık ve değerle birlikte üç ana esastan biri olduğu bilinmektedir. Bu anlamda felsefe bilgiyi; kaynağı, yapısı, doğruluğu-yanlışlığı, aklî ve aklî olmayan, deneye tabi tutulan tarafıyla ele alır.¹ Bu ifadelerden anlıyoruz ki, felsefede bilgi felsefesiyle yani bilgiye yaklaşımla İslâmî düşüncede ele alınan bilgi ve ona yaklaşım farklılık arz etmektedir. Dolayısıyla ilgili terimin epistemoloji bağlamında felsefede edindiği varlık sorunsalı ve diyalektiği ve bu anlam üzerine kurulu prensip ve yöntem, “İslâmî” diye niteleyebileceğimiz bilgi anlayışı ve usulüyle örtüşmeyecektir. Bilgiye yönelik tanım ve mahiyet eksensiz yaklaşımlardaki farklılık, her bir bilim dalının sistemi yanında kendi terminolojisiyle de ilişkilendirilebilecek karakter yapısıyla alakalı olabileceği düşüncesini akla getirmektedir. Zira bir bilim dalının diğer bilim dalı veya dallarıyla bazı kavram ve onların vücut bulmuş şekli olan terimleriyle ortak bir terminoloji dili geliştirmesi en azından o bilim dalının özgün olmadığı fikrini uyandıracaktır.²

Bu gerçek, İslâmî bilgi ile felsefî bilginin mahiyet ve değeri itibarıyla tamamen ayrıştığı anlamına gelmez. Zira bilhassa akıl ve duyular yönüyle her iki bilgi anlayışının benzer yaklaşımlar sergiledikleri, aklı ve duyuyu bilgi edinmede dikkate aldıkları bilinmektedir.

¹ Bilal Aybakan, “İslâm’da Dinî Bilginin Doğası ve Usûl-i Fıkhın Geliştirdiği Yorum Tarzına Genel Bir Yaklaşım”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18 (2000), 57-77.

² Osman Şahin, “İslam Hukuk Terminolojisinin Oluşumu ve İlgili Literatür”. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2009, 13/136.

Her iki bilgi kaynağının kaynak, değer ve bu değer bağlamında ortaya koyacakları sonuç aynı olmayacaktır. Şöyle ki, felsefî bilgi, akla tam bir yetkinlik verip, konuyu sebep-sonuç bağlamında ele alırken; İslâmî bilgi ise, akla yer vermekle beraber nasları merkeze alan bilgidir. Çünkü İslam'da bilgi ve ona yüklenecek değer, doğrudan kaynağıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kaynak naslardır. Diğer tabirle, İslam'ın bilgi anlayışında nasların bilgisi merkezdedir. Akıl bu noktada hükme veya sonuca ulaşmada yegâne kaynak değildir. Bununla birlikte dinin akla yaklaşımı, naslara rağmen bir akıl değil, naslarla beraber bir akıl şeklindedir.

Herhangi bir bilgi, doğru-yanlış yargısıyla karşılaşacaksa, burada bir yargılayan, ona değer atfeden veya değer biçme yetkisini elinde bulunduran bir üst mercii olmalıdır. Bu yetkili, beşerî düzlemde akıldır. İslâmî bilgi anlayışında ise Allah'tır. Hz. Peygamber de mecazen bilgiyi değerlendirme yetkisine sahiptir. Zira onun bilhassa tebliğ ve risâlet kaynaklı verdiği bilgiler Müslümanlar için mutlak doğruyu içerir. Bu iki kaynak inananlar için tartışmasız bir hakikattir. Bütün bunlardan hareketle, bilginin doğru veya yanlışlığı, değerliliği-değersizliği, bizim o bilgiye dair inancımızla doğrudan ilgilidir, sonucunu çıkarabiliriz.

Bilgiye yaklaşımımızla ilgili söyleyebileceğimiz en temel şey, bilgimizi etkileyen temel unsurun inancımız olduğudur. Diğer bir ifadeyle bir bilginin doğruluğuna-yanlışlığına veya değerliliği-değersizliğine yönelik tavrımız, inancımızla ilişkilidir. Bilgiyi elde etmede tek yöntemimiz akli olarak determinist yaklaşımsa, elbette sonuç, sebep-sonuç ilişkisi üzerine kurulacaktır. Bu noktada inancımız, ilâhî değil, beşerî usûl ve yöntemler olacaktır. Şayet bilgiye yaklaşımımızı akılla beraber Allah'a inancımız belirliyorsa, yöntem ve tavrımız da ilâhî olacaktır.

Bilgiye dair doğru-yanlış faktörü, beşerî düzlemde sebep-sonuç üzerinden doğru delil ve kanıtlara; ilâhî alanda da yine gerçek ve doğru delilleri de dikkate alarak naslara dayanır.³ Deliller ve kanıtlar bu anlamda naslardan başkası değildir.

Çalışmamızda bilginin mahiyeti ve değeri naslar ve fikhî birikim bağlamında ele alınacaktır. Duyular yoluyla elde edilen bilgiler zorunlu olsa da araştırmamızın temelini oluşturmamaktadır. Ancak bilgiye ulaşma yollarından olan duyular ve değer yargısına temas edeceğimizi de belirtelim. Bilginin diğer kaynağı akıl-bilgi ilişkisine ise, kısmen naslar yorumlanırken, genelde de iktisabî kısımda düşündüğümüz ictihadî ahkâm ele alınırken temas edilecektir. Bilgiyi, zarûrî-iktisabî (zorunlu-kazanılmış) bilgi çerçevesinde dinle ilişkili ele alacağız.

1. İSLÂMÎ DÜŞÜNCEDE BİLGİ VE KISIMLARI

İslamî bilgi anlayışında bilgi için, hem naslarda yani Kitap ve sünnette hem de kelam ve usul-i fıkıhta "ilim" kelimesi kullanılmıştır. Naslarda ilim kelimesi doğal olarak felsefî tartışmadan uzak, yalın haliyle ve malum olan şey olarak konu edinilmiştir. Nasların aksine, kelam ve usulde ise ilgili kavram, felsefî ve kelâmî açıdan tartışılmış, neticede oldukça zengin bir muhteva ortaya çıkmıştır.

Bu başlık altında ilim kavramı önce naslar bağlamında sonra da kelam ve usul çerçevesinde tanım ve mahiyet eksenli ele alınacaktır.

1.1. NASLARDA BİLGİ KAVRAMI

Kur'an-ı Kerim'de bilgi kavramı, ilim kelimesiyle ifade edilir ve Allah'ın bildirdiği her şey, doğruluğu tartışılmayan bilgidir. Diğer ifadeyle bu bilgi mahza hakikat, mutlak ve objektif nitelik taşır. Bu manada Kur'an'da ilim (bilgi), vahyin kendisidir. Bu bilgi, kesin ve zarurî bilgidir. Bu

³ Ahmet Cevizci, *Bilgi Felsefesi* (İstanbul: Say Yayınları, 2010), 68.

meyanda “ Sana ilim geldikten sonra onların heveslerine uyarsan.”⁴ ayeti ile “ Ey İnsanlar! Size Rabbinizden bir burhan geldi.”⁵ ayetinde kesin ve zaruri bilgi kastedilmiştir.

Kur’an-ı Kerim’de mutlak ve zorunlu bilgi anlamına gelen bir diğer kavram, burhan kelimesidir. Mantık ilminde beş sanat (bilgi vasıtaları) altında ele alınan ve yakîniyattan olan öncüllerle kurulan ve bir kıyas türü olan burhan,⁶ Kur’an’da “Hak ile batılı birbirinden ayıran kesin delil” anlamında kullanılır.⁷

Bilginin kaynağı açısından Kur’an-ı Kerim, başta vahiy olmak üzere duyular, akıl ve sezgiye yer vermiştir.⁸ Bu bilgi kaynakları arasında vahiy, mutlak doğru, kesin ve kuşatıcı niteliktedir. Bu anlamda duyular ve akıl, Allah tarafından itibar edilen ama vahyî bilgiyi kuşatıcı nitelikte olmayan bilgi kaynaklarıdır.⁹

Bilginin değeri bağlamında Kur’an üç kavrama yer verir: İlme’l-yakîn (kesin zihni bilgi), ayne’l-yakîn (kesin açık seçik gözlem)¹⁰ ve hakka’l-yakîn (bilginin yaşanarak gerçekleşmesi).¹¹ Bu kavramlar bilgide kesinlik ifade ederler. Kur’an-ı Kerim, kesin bilginin karşısında zan, şek, reyb kavramlarına da yer verir.¹²

Hadislerde ilmin faydalı yönüne dikkat çekilmiş, faydasız ilimden Allah’a sığınılmış, ilim, salih amelle beraber değerlendirilmiştir. Hadislerde dikkati çeken husus, ilmin inançla ve salih amelle ilişkilendirilmesidir.¹³

1.2. KELAM VE USULDE BİLGİ KAVRAMI

Kelam ve usulcüler arasında bilginin tanımı, mahiyeti ve taksimi itibariyle bir ittifak söz konusu değildir. Bu durumun, bilginin tanımı, mahiyeti ve inanç ile ilgili farklı yaklaşımdan kaynaklandığı söylenebilir. Tanımın tam olması, eskilerin deyimiyle efradını cami agharını mani bir tanım, teknik tabiriyle “hadd-i tam” olması gayretidir, diyebiliriz.¹⁴ Bunun yanında, bilgiye yaklaşım usulü ve inancın da tanımda farklı kanaatleri beraberinde getirdiğini söyleyebiliriz. Dolayısıyla ileride değineceğimiz bilginin taksimine yönelik farklılık, mahiyet kaynaklı olabilir. O halde öncelikle bilginin ne olduğunun, sınırlarının tespitinin önemi öne çıkmaktadır.

2. BİLGİNİN MAHİYETİ

İslâmî düşüncede bilgi için farklı tanımlar yapılmıştır. Cürcânî (öl. 816/1413) bilgiyi, “Bir şeyin suretinin akılda veya zihinde meydana gelmesi” ve “Gerçeğe uygun kesin düşünce veya inançtır” olarak farklı iki şekilde tanımlamış, bu tanımlardan ikincisinin daha hâs olduğunu beyan etmiştir.¹⁵ Bu tanım yanında kaynaklarımız bilgiyi, “ma’rife” olarak tanımlamış ancak bu tanım tenkit edilmiştir.¹⁶

⁴ Kur’an Yolu Meâlî, haz. Hayrettin Karaman vd. (Ankara: DİB Yayınları, 2018), el-Bakara 2/120.

⁵ en-Nisâ 4/174.

⁶ İbrahim Emiroğlu, *Klasik Mantığa Giriş* (Ankara: Elis Yayınları, 2017), 207.

⁷ el-Bakara 2/111, Yûsuf 12/24.

⁸ en-Nahl 16/78; el-İsrâ 17/36; es-Secde 32/9.

⁹ Necip Taylan, “Bilgi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/157-161.

¹⁰ et-Tekâsür 102/5-7.

¹¹ el-Hâkka 69/51.

¹² el-Bakara 2/2, en-Nisâ 4/157, Hûd 11/62.

¹³ Süleyman b. el-Eş’as b. İshâk es-Sicistânî, *Sünen* (Beyrut: Darü’l-Fikr, 1994), “İlim”, 9; Ebû İisâ Muhammed b. İisâ b. Sevre et-Tirmizî, *Sünen* (Beyrut: Darü’l-Fikr, 1994), “ed-Deavât”, 69.

¹⁴ Osman Şahin, “İslam Hukuk Terminolojisinin Oluşumu ve İlgili Literatür”, 13/ 134.

¹⁵ Ali b. Muhammed es-Seyyid eş-Şerif Cürcânî, *Mu’cemu’t-ta’rifât*, thk. Muhammed Sıddık Minşâvî (Kahire: Darul-Fâdile, ty.),

“İlm”. هو العلم: هو الاعتقاد الجازم المطابق للواقع. أو العلم: [بين الحكماء] هو حصول صورة الشيء في العقل. .“İlm”.

bk. Lâdikli Mehmed Çelebi vd, *Mantik Risâleleri* (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2015), 50.

¹⁶ Abdullah b. Yûsuf Cüveynî, *el-Burhan fî usûli’l-fıkıh* (Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1997), 1/22.

Bilgi için klasik kaynaklarımızda, “Malumu nasılsa öyle bilmek”¹⁷ şeklinde tanım yapılmış ancak bu tanım da “Allah’ın ilminin marifet kelimesiyle tanımlanamayacağı ve ilmin malumla tanımlanmasının malumun ilimden türemesi sebebiyle mümkün olamayacağı gerekçesiyle tenkide uğramıştır.¹⁸ Gazzâlî (öl.505/1111), ilimle ilgili kendisine kadar ulaşan tanımlara yer verir ve bunları eleştirir. Bu bağlamda ilim için, “Marifet”, “Bilmeye vasıta olan şey”, Zatın kendisiyle âlim olduğu şey”, Şeye nasılsa öyle olduğu gibi inanmak”, Kendisiyle muttasıf olan kişiye, işi sağlam ve düzgün yapma imkânı veren vasıf” şeklinde yapılan bilgi tanımlarını kabul etmez. Ona göre “akıl idrâki” bilgiyi tanımlamada temel unsurdur.¹⁹ Klasik kaynaklarda Mu’tezile bilgi için, “Âlimin nefsinin mutmain olmasını sağlayan nitelik” ve “Bir şeyi olduğu gibi kabullenmektir.” şeklinde iki farklı tanıma yer vermektedir. Kâdî Abdülcebbar (öl. 415/1025), bu tanımlardan birincisini tercih eder.²⁰ Bilgi için modern tanımlama ise, “Akleden özne ile akledilen nesne arasındaki ilişkidir.” Bu tanım hem klasik hem de modern tanımı ifade etmesi açısından tercih edilmiştir.²¹

Teftâzânî (ö.792/1390), ilmin gerçek anlamda tanımının zorluğundan bahsedip, ilmin cins ve faslı da kapsayacak şekilde açıklayıcı ve kapsamlı bir tanımını (Hadd-i tam-beş tümele göre) uzak görür. Ona göre, ilmi tanımlayacakları onu zıtlarıyla düşünmeliyiz. Bu da ilmin taksiminde ortaya çıkar. Şek, zan ve cehl gibi ilme zıt kavramlarla karşılaştırma yapmak suretiyle gerçek tanıma ulaşılabilir.²² Nureddin Sâbûnî (ö.580/1184) onun zıtlar üzerinden ilmi tanımlamasını kabul etmekle beraber daha uygun olan tanımın Mâtürîdî’nin tanımı olduğunu da ifade eder.²³

Bilginin tanımı yanında, mahiyetine yönelik elemanlarını; bilen Ben’in çeşitli kanallarla elde ettiği veriler ile bu verileri soyutlayarak elde edilen kavramlar, kavramlardan kurulan zihni ve ruhi yapılar oluşturur.²⁴

3. BİLGİNİN TAKSİMİ

Bilginin tanımı ve mahiyetiyle ilgili bahsi geçen farklı yaklaşımlar, onun taksiminde de söz konusudur. Bu taksim farklılığının değişik gerekçeleri olabilir. Bilgi, hem elde edilme imkânı yani kaynağı hem de kaynağıyla da ilişkili olarak değeri açısından taksim edilmiştir.

3.1. KAYNAĞI AÇISINDAN: DUYULAR, AKIL VE SADIK HABER

Kelamcılar arasında bilginin kaynağı; duyular, akıl (nazar) ve sadık (doğru) haber olarak yaygındır.²⁵ Mütakellim usûlcüler, bilgi kapsamında keşf ve ilhama yer vermezler.²⁶ Bunun yanında bilginin kaynağına ya da bilgiye ulaşma yollarını aklî ve semî olarak ikiye taksim edenler

¹⁷ Ebû İshâk İbrâhim eş-Şirâzî, *Şerhu'l-lüma'*, thk. Abdülmecid Türkî (Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1988), 1/146; Bedruddin Muhammed b. Bahâdır b. Abdillâh ez-Zerkeşî, *el-Bahru'l-muhîf fi usûli'l-fık'h*, thk. M. Muhammed Tâmir (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2013), 1/41.

¹⁸ Cüveynî, *el-Burhân*, 1/22; Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed el-Gazzâlî, *Mustasfa: İslam Hukukunun Kaynakları*, çev. H. Yunus Apaydın (İstanbul: Klasik Yayınları, 2019), 73-75; Ebu'l Hasen Seyfuddin Ali b. Muhammed b. Salim es-Sa'lebi el-Âmidî, *Ebkârü'l-efkâr fi usûli'd-din*, thk. Ahmed Ferid el-Mezydî (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003), 1/16-17.

¹⁹ Gazzâlî, *İslam Hukukunun Kaynakları*, 73-75.

²⁰ Kâdî Abdülcebbar Ebû'l-Hasen Kâdî'l-kudât Abdülcebbar b. Ahmed el-Hemedânî, *Şerhu'l-usûli'l-hamse, Mu'tezile'nin Beş İlkesi*, çev. İlyas Çelebi (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2013), 26-27; Kâdî Abdülcebbar Ebû'l-Hasen Kâdî'l-Kudât Abdülcebbar b. Ahmed b. Abdilcebbar el Hemedânî, *el-Muğni fi Ebvâbi't-tevhîd ve'l-adl*, thk. Mahmud Muhammed Kâsım (Kahire: el-Müessesetü'l-Misriyyetü'l-Âmme, 1962), 12/30.

²¹ Taylan, “Bilgi”, 6/157-161; İlhan Kutluer, “İlim”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/109-114.

²² Sa'düddin Mes'ud b. Ömer es-Semerkandî et-Taftazânî, *Şerhu'l-makâsîd*, thk. Abdurrahman Umeyre, (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1998), 1/193.

²³ Ebû Muhammed Nûruddin Ahmed b. Mahmûd es-Sâbûnî, *el-Kifâye fi'l-hidâye*, thk. Muhammed Aruçi (İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2019), 45-47.

²⁴ Süleyman Hayri Bolay, *Felsefe Doktrinleri ve Terimleri Sözlüğü* (Ankara: Atlas Yayınları, 2018), 31.

²⁵ Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd el-Mâtürîdî, *Kitabü't-tevhîd*, (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2006), 9-11; Kâdî Abdülcebbar, *Şerhu'l-usûli'l-hamse*, 26-27.

²⁶ Süleyman Uludağ, *İslam Düşüncesinin Yapısı* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1979), 111.

de vardır.²⁷ Bilginin tasdik ve tasavvur şeklinde ikiye ayırımı da söz konusudur. Onun tasdik ve tasavvur taksimi, mantık ilmi bağlamında bir tanım ve ayırmadır, denebilir.²⁸

Bilgi, felsefî-dinî şeklinde de taksim edilmiştir.²⁹ Biz bu taksimi aklî-dinî veya felsefî-vahyî bilgi şeklinde de düşünebiliriz. Taksimın lafzen ihtilafını bir tarafa bırakarak, bu ayırımın klasik taksimlerden farklı olduğu hemen anlaşılacaktır. Zira biraz önce örneklerini verdiğimiz eserlerde bilginin taksimının kelam ilmi zaviyesinden yapıldığını söyleyebiliriz. Bu taksimde (felsefî-dinî) bilgide inanç faktörü öne çıkmaktadır.³⁰

Kelamcılarının taksiminde sadık haberin yer alması, inanç merkezli olduğunu hemen akla getirmektedir. Bu da doğaldır. Hâlbuki felsefe bilgiye inanç açısından yaklaşmaz. Buna göre bilgi felsefesinde bilginin kaynakları duyular, tecrübeler ve akıldır. Dolayısıyla sezgi, ilham ve dinî karakterli vahiy bu grup için bir değer ifade etmez. Başka bir ifadeyle akıl (rasyonalite) üzerine bilimi kuran Pozitivizm, aklın ve deneyin dışındaki bilgi kuramlarını geçersiz, akıl dışı sayar.³¹ İslam ise, bilgi felsefesinin bu üç kaynağını reddetmemekle birlikte, vahyî bilgiyi merkeze alır. Diğer bir ifadeyle vahyî bilgi, İslam bilgi terminolojisinde asıl unsurdur.

Duyu, akıl ve sadık haber şeklinde taksim edilen³² bilgi türleri birbirinin alternatifi değildir. Her biri kendi sahasında değerlidir. Aklî gerçek veriler hem duylulara hem de haber-i sadık dediğimiz nasrlara muhalif olamaz. Kaldı ki, selim akıl sahiplerinin veya sahih duyluların algısı sadık habere zıt anlam ifade etmez.³³

Akılla sadık haberin çelişmeyeceği hususu, Allah'ın insanlara akıl ve peygamberler olarak iki elçi gönderdiği, aklın vicdan, ruh şeklinde içimizdeki öze tekabül ettiği, Peygamberlerin ise Allah'ın denetiminde hakikatleri getirdikleri, dolayısıyla akılla sadık haber arasında bir çelişkiden bahsedilemeyeceği şeklinde de ifade edilebilir.³⁴

Bilginin kaynakları bağlamında akıl, duyular ve sadık haber arasındaki ilişki şu şekilde de ifade edilebilir: Sadık haber İslam ümmetine has bilgi türüdür. Tabii ki bu durumun inançla olduğu kadar tarihi gerçeklerle de alakası söz konusudur.³⁵ Duyu ve akıl yoluyla elde edilen bilginin deney ve somut kıstaslara vurulacağı açıktır. Ancak vahiy, somut unsurlara indirgenemez özelliğindedir.³⁶

Dini bilgimizin temelinde referans kaynakları ikidir: Kitap ve sünnet. Bu iki kaynak, kelamcılarının bilgiye yönelik üçlü taksiminde sadık haber kısmına tekabül eder. Fakat bu iki değer yanında bunlardan hareketle geliştirdiğimiz ve hayatımıza yansıtıp gelenekselleştirdiğimiz başka değerlerimiz de vardır. Bununla fikhî mirasımızı kastediyoruz. Fikhî mirasın kendisi ilkten kaynak değildir. Ancak bilginin kaynakları arasında yer alan aklın nazarı veya istidlâli olarak tezahürleridir, diyebiliriz. Bu anlamda dinî geleneğimiz dinî bilgimize dair birikimlerimizin tamamını içine almakta, ilahî bilginin dışında beşerî kısmını oluşturmaktadır.

²⁷ Ebû'l-Meâlî Rüknu'ddîn el-Cüveynî, *Kitâbü'l-irşâd ilâ kavâtiu'l-edille fi usûli'l-i'tikâd*, Kahire: Mektebetü'l-Hancî, 1950), 6-10; Mâtürîdî, *Kitâbu't-tevhîd*, 6.

²⁸ Ali b. Muhammed es-Seyyid eş-Şerîf Cürcânî, *Şerhu'l-mevâkif*, çev. Ömer Türker (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2021), 1/178; Tefâtânî, *Şerhu'l-makâsîd*, 1/193.

²⁹ Bolay, *Felsefe Doktrinleri*, 31; Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, 158; Bu taksim, aklî-dinî şeklinde Cüveynî de söz konusudur.

³⁰ Bolay, *Felsefe Doktrinleri*, 31.

³¹ Alpaslan Açıkgenç, *İslam Medeniyetinde Bilgi ve Bilim* (İstanbul: İsam Yayınları, 2013), 28.

³² Ebû'l-Mu'în Meymûn b. Muhammed en-Nesefî, *Tabsiratü'l-edille fi usûli'd-dîn*, thk. Claude Salâme (Dimaşk, 1990), 1/15; Nûreddin es-Sâbûnî, *el-Bidâye fi usûli'd-dîn: Mâtürîdiyye Akaidi*, çev. Bekir Topaloğlu (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1979), 55.

³³ Mehmet Erdoğan, *Vahiy-Akil Dengesi Açısından Sünnet* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2014), 40; Tahsin Görgün, *İlahî Sözü'nün Gücü* (İstanbul: Külliyyat Yayınları, 2013), 244.

³⁴ Ali Bardakoğlu, "Dini Bilgi ve Günümüzdeki İslam", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 21/2 (2015), 93.

³⁵ Görgün, *Anlam ve Yorum*, 157.

³⁶ Mevlüt Uyanık, *Bilginin İslamileştirilmesi ve Çağdaş İslam Düşüncesi* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2014), 103.

Kelamcılarının bilgi kaynaklarına yönelik bu genel yaklaşımlarıyla birlikte, akıl ve duyular üzerinde ve özellikle dinî bilginin temel kaynağını oluşturan sadık haber hakkında biraz daha detaya inmenin faydalı olacağını düşünüyoruz.

3.1.1. DUYULAR VE AKIL

Kelam ilminde bilgiye ulaşma yolları yani kaynaklarından duyular ile elde edilen bilgi zorunludur.³⁷ Akıl yürütme ile elde edilen bilgi ise kazanılmış bilgidir. Nazarî olan bilgi de akıl yürütmenin neticesidir. Bu özelliğiyle zorunlu bilgi değildir. Fakat akıl, doğrudan bilgiyi elde ediyorsa bu durumda bilgi zorunlu olur.³⁸ Kelamcılar ve usulcüler, aklın doğrudan elde ettiği bedihî ve müşâhedât türünden bilgileri zorunlu bilgi kapsamında değerlendirmişlerdir.³⁹

Bilgi kaynaklarından aklın, zarurî (zorunlu)-iktisâbî (nazarî-istidlâlî) şeklinde ikili taksimi ve detayı, ileriki sayfalarda hâdis bilgi altında ele alınacağından bu kadarıyla yetiniyoruz.

3.1.2. HABER-İ SADIK

Kelam ilminde bilginin kaynaklarından bir diğeri haber-i sadık (doğru haber) tır. Haber-i sadık altında Kitap ve Sünnet ele alınır. Bu bağlamda ulema, mütevatir ve (müeyyed haber, kavli-i Rasul) haber-i vâhid terimlerine yer verir.⁴⁰

3.1.3. MÜTEVATİR HABER

Mütevatir haber, yalan söylemek konusunda ittifak edecekleri tasavvur olunamayan muhtelif kimselerden çeşitli mevzularda iştilen haberdur.⁴¹ Mütevatir habere farklı tanımlar yapılmakla beraber,⁴² kesintisiz, peşpeşelik, yalan üzerinde birleşmeleri mümkün olmayan bir toplulukça gelmesi gibi özellikler tanımda ortak unsurlardır. Debûsî (ö.430/1039), mütevatirin, Allah'ın kitabından bir ayetin menzilesinde hüccet olduğu görüşündedir. Çünkü Hz. Peygamber, yalan ve bâtil kelimadan masumdur. Kur'an onun haberiyle geldiği gibi aynen mütevatir haber de öyledir.⁴³

Genel bir ilke olarak, Allah'ın, Hz. Peygamber'in ve icmâ-i ümmetin verdiği bilgi ilmi gerektirir. Zira inançla beraber bilgi, bunu gerektirir. Bunlara yalan isnadı veya zannı düşünülemez. Meselenin bu kısmında ittifaktan söz edilebilir. İhtilaf esasen tevatürle ilmin meydana gelip gelmemesindedir.⁴⁴

Tevatürle meydana gelen ilmin zarurî veya iktisâbî olduğu şeklinde temelde iki görüşten bahsedilir.⁴⁵ Bununla birlikte tevakkuf edileceği şeklinde bir üçüncü görüş de yer verilir.⁴⁶

³⁷ Mâtürîdî, *Kitâbü't-tevhîd*, 9; Sâbûnî, *el-Kifâye*, 48; Âmidî, *Ebkârü'l-efkâr*, 1/22.

³⁸ Taylan, "Bilgi", 6/157-161.

³⁹ Cürçânî, *Şerhu'l-mevâkıf*, 1/183; Teftâzânî, *Şerhu'l-makâsîd*, 1/210.

⁴⁰ Sâbûnî, *el-Bidâye*, 55-56; Sâbûnî, *el-Kifâye*, 48; Gazzâlî, *İslam Hukukunun Kaynakları*, 294-320; Ebubekir Alâüddin Muhammed b. Ahmed es-Semerkandî, *el-Mizân fî usulî'l-fıkh*, thk. Yahya Murad (Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2004), 24-241; Muhammed b. Ali b. Muhammed Şevkânî, *İrşâdu'l-fuhûl ilâ tahkiki'l-hakki min ilmi'l-usûl*, thk. Şabân Muhammed İsmâîl (Kahire: Daru'l-Kütübî, ty.), 1/200.

⁴¹ Mâtürîdî, *Kitâbü't-tevhîd*, 10; Sâbûnî, *el-Bidâye*, 55; Sâbûnî, *el-Kifâye*, 48; Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl Serahsî, *el-Usûl* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2015), 1/291; Muhammed b. Ferâmuz b. Ali Molla Hüsrev, *Mir'âtü'l-usûl fî şerhi mirkâtî'l-vusûl* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2017), 201-202.

⁴² Mütevatirin farklı tanımları için bk. Şevkânî, *İrşâdu'l-fuhûl*, 1/200.

⁴³ Ebû Zeyd Abdullah b. Muhammed b. Ömer b. İsa ed-Debûsî, *Takvîmü'l-edile fî usûli'l-fıkh* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2007), 22.

⁴⁴ Ebu'l-Hüseyn el-Basri, *el-Mu'temed fî usûli'l-fıkh*, thk. Muhammed Hamîdullah (Dımaşk: el-Ma'hedü'l-İlmî'l-Fransî l'd-Dirâseti'l-Arabiyyi, 1964), 2/551; Semerkandî, *el-Mizân*, 241.

⁴⁵ Ebu'l-Hasen Seyfuddin Ali b. Muhammed b. Salim es-Sa'lebi el-Âmidî, *el-İhkâm fî usûli'l-ahkâm*, thk. Abdürrezzâk Afîfî (Beyrut: el-Mektebu'l-İslâmî, ty.), 1/115, 116, 128, 312; Şevkânî, *İrşâdu'l-fuhûl*, 1/13; Cüveynî, *el-Burhan*, 1/375-376; Şîrâzî, *Şerhu'l-Lüma'*, 2/569-572; Serahsî, *el-Usûl*, 1/283; Debûsî, *Takvîm*, 207; Basrî, *el-Mu'temed*, 2/81; Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî el-Cessâs, *el-Fusûl fî'l-usûl* (Kuveyt: Vizâretü'l-Evkâf el-Kuveytîyye, 1994), 3/47; Ebû Bekr Muhammed b. Tayyib Bâkîllânî, *et-Takrîb ve'l-irşâd*, thk. Abdülhamid b. Ali Ebû Zeyd (Dımaşk: Müessesetü'r-Risâle, 1998), 1/191-192; Semerkandî, *el-Mizân*, 242. Müktesepten daha kuvvetli ama zarurîden kuvvetçe daha zayıf olan üçüncü bir görüşe daha kaynaklarımızda yer verilir. Bk. Bedruddin Muhammed b. Bahâdır b. Abdillâh ez-Zerkeşî, *el-Bahrü'l-muhîr fî usûli'l-fıkh*, thk. M. Muhammed Tâmir (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2013), 3/305.

⁴⁶ Basrî, *el-Mu'temed*, 2/81; Cessâs, *el-Fusûl*, 3/47; Bâkîllânî, *Takrîb*, 1/191-192; Semerkandî, *el-Mizân*, 242.

Mu'tezileden Ebû Ali (ö.377/987) ve Ebû Hâşim (ö.321/933) mütevatirin zarurî bilgi ifade ettiği görüşünderken, Ebû'l-Kâsım el-Belhî (ö.319/931) ve Basrî (ö.436/1044) ise mütevatir bilginin mükteseb olduğu kanaatindedir.⁴⁷ Genel görüş, mütevatir haberin zorunlu bilgi gerektireceği yönündedir.⁴⁸

Şevkânî (ö.1250/1834), mütevatir haberin zarurî ilim bildirmesi için bazı şartlar öne sürüyor. Bu şartlardan dördü, haberi verenlerle, diğer üç şart ise dinleyenlerle ilgilidir. Haberi verenlerle ilgili şartlar: a) Haber verenler, gelişigüzel değil, bilerek ve farkında olarak vermelidir. b) Bu haber, müşahede ve sema' yoluyla zarureten haber verenlerce bilinmelidir. c) Adeten yalan üzere birleşmeleri mümkün olmayan bir topluluğun haber vermesi gerekir. d) Bu muteber topluluğun her tabakada bulunması gerekir. Haberi dinleyenler için şartlar ise şunlardır: 1) Dinleyenler akıllı olmalı, 2) Haberin medlülünü (anlamını-mefhumunu) bilmeli ve 3) Bu habere muhalif inançtan uzak olmalıdır.⁴⁹

Haber-i sadıkla ilgili genel olarak mütevatir ve âhâd taksimine yer verilse de⁵⁰ Hanefîler bu ikisi arasında meşhur terimini de taksime dâhil ederler. Diğer tabirle Hanefîler haberi mütevatir, meşhur ve âhâd olarak üçe taksim ederler. Meşhur onların nezdinde "İlk asırda âhâd, ikinci ve üçüncü asırlarda tevâtür düzeyinde haber" şeklinde yer alır. Onlara göre meşhur haber, ilm-i tuma'nine ifade eder. Kendisiyle ihticacda mütevatir menzilesindedir. İnkâr edeni sapık addederler ama münkir saymazlar. Yani mütevatirin dînunda, âhâdın fevkindedir. Mest üzerine mesh ve recm hadislerini bu kategoride değerlendirirler.⁵¹

Hanefîlerin meşhuru, mütevatir ve âhâd arasında değerlendirmesi yanında, onu mütevatirin iki kısmından biri olarak görenler de vardır. Cessâs (ö.370/981), meşhuru mütevatir menzilesinde onun bir kısmı saymakta, meşhurun yakîn ilim bildirdiği, ancak bunun ilm-i yakîn sıfatını zarurî değil, istidlâl yoluyla elde ettiği görüşündedir.⁵²

Mütevatir ile âhâd ayrımını "sonradan yayılan telakki" olarak gören Koçkuzu, haber-i vahidle amelin vacib oluşu üzerindeki icmaya vurgu yapmış, Hz. Peygamber'in hadislerinin ve uygulamalarının pek çoğunun haber-i vahid olarak geldiğini söylemiştir. Aslında Koçkuzu bu açıklamalarıyla, ilgili terimlerin tarihi süreçte üstlendikleri role de atıfta bulunmuş olmaktadır. Dolayısıyla sonradan oluşmuş haberin ikili taksimi ve terimlerin tarihi oluşumunu dikkate almadan konunun bir anlamda iyi anlaşılamayacağına da işaret ettiğini düşünebiliriz.⁵³

Mütevatir-âhâd ayrımında özellikle Hanefîlerin meşhur kavramına da yer vermesi, konunun yukarıdaki tarihi gerçeklerle birlikte ele alınmasını zorunlu kılmakta, mezhebin ilk temsilcilerinin eserleri ışığında konuya yaklaşırsa, meselenin daha netlik kazanacağı fikrini uyandırmaktadır. Bu bağlamda İmam Muhammed ve Ebû Yusuf'un eserlerinde "meşhur sünnet" yerine "maruf sünnet" terimine yer verildiği, maruf sünnet kavramının o dönem itibariyle bu iki

⁴⁷ Basrî, *el-Mu'temed*, 2/552.

⁴⁸ Serahsî, *el-Usûl*, 1/291; Sa'duddin Mes'ud b. Ömer et-Teftezânî, *Şerhu't-telvîh ale't-tavzîh*, thk. Zekeriya Umeyrât (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2013), 2/6; Şevkânî, *İrşâdî'l-fuhûl*, 1/200; Abdülkerim Zeydan, *el-Vecîz fî usûlî'l-fıkh* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1998), 169; Zekiyüddin Şa'ban, *Usûlu'l-fıkhî'l-İslâmî*, (İstanbul: Mektebetü'l-İrşâd, 2016), 67.

⁴⁹ Şevkânî, *İrşâdî'l-fuhûl*, 1/203-206. Benzer şartlar için bk. İbni Ahmed b. Muhammed Alâuddin Abdülaziz el-Buhârî, *Keşfu'l-esrâr an usûli Fahri'l-İslâm el-Bezdevî* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2009), 2/522; Mütevatir haberin şartlarıyla ilgili tafsilatlı bilgi için bk. Zerkeşî, *el-Bahru'l-muhîd*, 3/296-310; Gazzâlî ise mütevatirin kabul şartlarını dört olarak tayin ediyor. Bk. Gazzâlî, *İslam Hukukunun Kaynakları*, 297-298.

⁵⁰ Cüveynî, *el-Burhân*, 1/216; Vehbe Zühaylî, *Usûlü'l-fıkhî'l-İslâmî* (Dimaşk: Dâru'l-Fıkr, 2015), 433.

⁵¹ Buhârî, *Keşfu'l-Esrar*, 2/534; Molla Hüsrev, *Mir'âtü'l-usûl*, 202; Zeydan, *el-Vecîz*, 170; Âmidî, *İhkâm*, 2/31.

⁵² Cessâs, *el-Fusûl*, 3/63, 114.

⁵³ Ali Osman Koçkuzu, *Rivâyet İlimlerinde Haber-i Vâhitlerin İtikat ve Teşri Yönlerinden Değeri* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1988), 258.

imam tarafından hem meşhuru hem de mütevatiri kapsayacak şekilde kullanıldığı tespiti yapılıyor.⁵⁴ Bu tespit, Cessâs'a isnad edilen görüşle örtüşmektedir.

3.1.4. HABER-İ VÂHİD

Haber-i vâhid, “ mütevatir düzeyine ulaşamamış haber” olarak mütevatirin mukabilinde kullanılmıştır.⁵⁵ İlke olarak ve usulen Hz. Peygamber'e nispet edilen âhâd haberlerin tamamının yalan olması doğru olmadığı gibi, yine ona izafe edilen haberlerin bütünüyle doğru olması da söz konusu değildir.⁵⁶ Zira Hz. Peygamber'in yalan söylemesi mümkün olmadığından, ona yapılan nispet sahih olduğunda o haberin mutlak doğru olacağı, ilim bildireceğinde şüphe yoktur.

Haber-i vâhitlerin hem sübût hem de delâlet bakımından farklı anlamalara muhtemel oluşu ileri sürülerek zannî bilgi ile ilişkilendirilebilmiştir.⁵⁷ Bu anlayış, haber-i vâhidin ilim ifade edip etmemesi hususu ile onunla amelin vâcib olup olmaması tartışmasını da beraberinde getirmiştir. İlim ifade edip etmemesi meselesi itikad; amelin vücubu hususu ise usûl ve fûrua yansımaları bakımından değerlendirilebilir. Bu bağlamda Hanefîler, ekser Şâfiîler, cumhur Mâlikîler, Haber-i vâhidin ilim ifade etmeyeceği ancak onunla amelin vâcib olacağı görüşündedirler.⁵⁸ Haberi vahidin bilgi değeri ile ilgili diğer görüşleri burada zikredebiliriz. Bunlar arasında; “ Bir kısmının ilim ifade ettiği, karine ve delille ilim ifade edeceği”⁵⁹, Râfizî ve Kaderîler, “Hem ilim hem de ilim gerektirmeyeceği”⁶⁰, Ahmed b. Hanbel, el-Kerâbisî, İbn Hazm, Hâris el-Muhâsibî gibi genelde hadisçilere isnad edilen⁶¹ “Hem amel hem ilim gerektireceği” şeklindeki görüşlerden bahsedilebilir.

Haber-i vâhitlerin ilmî ve amelî yönüyle ilgili tartışmanın yanı sıra, onun amelî kısmının da ikiye ayrıldığı ifade edilmiş, şartlarını taşıyan haber-i vahidin amelen vücub ifade edeceği, şartlarını haiz olmayanların ise vücub ifade etmeyeceği şeklinde iki görüşe yer verilmiştir. Vücub ifade eden kısmın ya aklen ya da sem'an olduğu ifade edilmiştir.⁶²

Haber-i vâhidin bilgi değeri ile ilgili Basrî, “Şartlarını haiz âhâd haberlerin sıhhati ve kendisiyle amel edileceği üzerinde ümmetin icmâsı oluşmuşsa, bu durumda o haberin hak olduğuna hükmederiz” der. Bu hükmün gerekçesini ise ümmetin hata üzerinde birleşmeyeceği fikrine dayandırır. Fakat haberin sıhhati üzerinde rivayet tekniği açısından bir icma değil, haberin anlam ve hükmü üzerinde bir icma olduğunu da ifade eder. Dolayısıyla bu icma, haber-i vâhidi hükmen ilim düzeyine çıkarmış olur.⁶³ Semerkandî, Basrî'nin bu açıklamasını “ Mütevatire mülhak olan haber-i vâhid” başlığıyla verir.⁶⁴ Örnek kabilinden, “ Kadın, halası ve teyzesiyle aynı nikâh altında birleştirilemez.”⁶⁵ hadisini getirir ki bu hadis haber-i vahit olarak gelse de hükmü üzerinde ittihak

⁵⁴ Aydın Taş, *İmam Muhammed'in Usûl Anlayışı* (İstanbul: Nizamiye Akademi, 2019), 129; Sami Şahin, *Muhammed Hasan eş-Şeybânî'nin Hadis Kültüründeki Yeri* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1999), 149; Ebû Yusuf Ya'kûb b. İbrahim, *er-Reddû alâ siyeri'l-Evzâi*, t.k. Ebu'l-Vefâ el-Efğânî (Haydarâbâd: Lecnetü İhyâi'l-Mearif en-Nu'mâniyye, t.s), 25, 32, 40; Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî, *el-Hüccce ala ehli'l-Medîne*, thk. Mehdi Hasen Keylânî (Beirut: Âlemü'l-Kütüb, 1983), 1/65, 316, 432, 2/672-673, 4/351.

⁵⁵ Gazzâlî, *İslam Hukukunun Kaynakları*, 316; Zeydan, *el-Vecîz*, 171.

⁵⁶ Basrî, *el-Mu'temed*, 2/550; Semerkandî, *el-Mizân*, 240.

⁵⁷ Humeyd el-Vâfî, *Mefhumu'l-kat' ve'z-zan ve eseruhu fi'l-hilâfi'l-usûliyyi* (Kahire: Daru's-Selam, 2013), 135-137.

⁵⁸ Serahsî, *el-Usûl*, 1/321-322; Buhârî, *Keşfu'l-esrâr*, 2/678; Teftâzânî, *Şerhu't-telvîh*, 2/3; Zerkeşi, *el-Bahrü'l-muhît*, 3/318-320; İbnü'l-Kassâr Ebü'l-Hasen Ali b. Ömer b. Ahmed el-Bağdâdî, *Mukaddime fi usûli'l-fıkh*, thk. Mustafa Mahdum (Riyad: Dârü'l-Muallime, 1999), 202; Şevkânî, *İrşâd*, 1/200.

⁵⁹ Gazzâlî, *İslam Hukukunun Kaynakları*, 317; İbnü'l-Kassâr, *Mukaddime fi usûli'l-fıkh*, 202.

⁶⁰ Gazzâlî, *İslam Hukukunun Kaynakları*, 321; Hüsâmu'ddîn Hüseyin b. Ali b. Haccâc es-Sıgnâkî, *el-Kâfî şerhu'l-Pezdevî*, thk. Fahrüddîn Seyyid Muhammed Kanit (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2001), 125.

⁶¹ İbn Hazm Ebü Muhammed Ali b. Ahmed b. Saîd el Endelüsî, *el-İhkâm fi usûli'l-ahkâm*, thk. Ahmed Muhammed Şakir (Beirut: Dârü'l-Âfâki'l-Cedide, 1983), 1/119; Bed'ü'n-Nizâm Ahmed b. Ali İbn Sââtî, *Nihâyetu'l-vüsûl ilâ ilmi'l-usûl* (Beirut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2004), 160. İbnü's-Sââtî, hadisçilerin tamamının bu görüşte olmadığını beyan ediyor. Gazzâlî ise hadisçilere yapılan bu isnadı kabul etmekle beraber, haber-i vâhidin bilgi gerektirdiği şeklindeki görüşlerini amelin vücubunu bilmeyi gerektirdiğini kastetmişlerdir, şeklinde yorumluyor. Bkz. Gazzâlî, *İslam Hukukunun Kaynakları*, 317.

⁶² Basrî, *el-Mu'temed*, 2/549; Şevkânî, *İrşâd*, 1/208.

⁶³ Basrî, *el-Mu'temed*, 2/555-557.

⁶⁴ Semerkandî, *el-Mizân*, 243.

⁶⁵ Buhârî, “Nikâh”, 27; Ebû Dâvûd, “Nikâh”, 12.

söz konusudur.⁶⁶ Âhâd haberlerle ilgili mutlak doğru veya doğru değil gibi bir genelleme yapmadan, dinin ilke ve esaslarına uygun, aklın ilkeleriyle çelişmeyen, isnad bakımından da sorun olmayan haber-i vâhitlerin ilim gerektireceği söylenebilir. Ahkâmın Kur'an'dan başka bir delilinin olmadığı, aksi durumda dinin sadece Kur'an eksenli olduğu sonucuyla karşılaşılabılır. Kısaca mütevatir olmayarak Hz. Peygamber'den gelen sıhhat şartlarını taşımak şartıyla, sahih olanlarının da kesin bilgi ifade edeceği söylenebilir.⁶⁷

3.2. KADİM-HÂDİS BİLGİ: NİSPET EDİLDİĞİ VARLIK EKSENLİ AYRIM

Klasik kelim kaynaklarında bilginin duyular, akıl ve sadık haber şeklinde taksimi yanında başka taksimler de söz konusudur. Bunlar arasında yine yaygın olan bir diğer taksim de kadîm-hâdis ayrımıdır.⁶⁸ Bu ayrım, anladığımız kadarıyla bilginin nispet edildiği varlık eksenli bir ayrımdır. Diğer tabirle bu taksim, Yüce varlık Allah ile insan merkezli bir taksimdir.

Bu meyanda ilim (bilgi), kadîm ve hâdis şeklinde ikiye ayrılmıştır.⁶⁹ Bu ayrımında kadîm bilgi sadece Allah'a ait olmakta, hâdis bilgi ise beşerle ilişkilendirilmektedir.

Kadîm bilgi Allah'a mahsus olunca, bu bilginin zorunluluk ve kazanılmışlıkla nitelenmesi söz konusu olamaz. Zira bilgide-teknik tabirle- zarurîlik- kesbîlik hâdis ilmin kapsamında değerlendirilmiştir.⁷⁰ Ulema, Allah'ın ilmine ilm-i kadîm demişler ve bu ilim çeşidinde değişiklik ve butlâna mahal olmadığını ifade etmişlerdir.⁷¹

Bilginin ikinci kısmını hâdis bilgi oluşturur ki bu insana mahsustur. Bilginin bu kısmı, akılla elde edilip edilememesi ile ilgilidir. Akılla elde edilen bilgi de ikiye taksim edilmiştir.⁷² Bu durumda bilgi ya zorunludur veya akıl yürütme ile elde edilir. a) Zarurî bilgi: Mahiyetinde şekkin bulunmadığı, ilmin (bilginin) zatından ayrılmayan, kendisinde sabit olan ve mutlaka kendisine ihtiyacın olduğu ilimdir.⁷³ Bu tür bilgide istidlali veya düşünmeyi gerektiren bir durum yoktur. Bu bilgiyi elde etme ve anlama konusunda herhangi bir düşünme ameliyesine de ihtiyaç yoktur. Elde edilmesi, insanın kudretinde olmayan bilgidir.⁷⁴

Bilgide kesinlik veya zorunluluk anlamı "zarurî" terimiyle ifade edildiği gibi, aynı anlam ve mahiyete sahip "yakîn" kavramıyla da ifade edilmiştir. Bu terim, mantık ilminde kesin bilgi için kullanılmakta olup, asla şüpheye mahal bırakmayacak derecede açık, doğruluğu kesin olarak bilinen ve gerçeğe uygun önermeler için burhan kavramı altında ele alınır.⁷⁵ Hatta bu terim, marife kelimesinin ötesinde ilmin sıfatlarından sayılmıştır. Hükmün sebatıyla beraber anlamın

⁶⁶ Serahsî, *el-Usûl*, 1/295; Zerkeşî, *el-Bahru'l-muhît*, 3/307.

⁶⁷ Haber-i vâhitlerin aklın ve şer'an (sem'an) vaki olduğuyula ilgili tartışma ve örneklerle ilgili detaylı bilgi için bkz. Gazzâlî, *İslam Hukukunun Kaynakları*, 321-335.

⁶⁸ Cürçânî, *Şerhu'l-mevâkıf*, 1/182; Zerkeşî, *el-Bahru'l-muhît*, 1/45;

⁶⁹ Kâdî Ebû Bekr et-Tayyib el-Bâkîllânî, *el-İnsâf*, thk. Muhammed Zâhid b. el-Hasen el-Kevserî (Kahire: Mektebetü'l-Hancı, 2000), 14; Zerkeşî, *el-Bahru'l-muhît*, 1/45; Cürçânî, *Şerhu'l-mevâkıf*, 1/186.

⁷⁰ Âmidî, *Ebkârü'l-efkâr*, 21.

⁷¹ Cürçânî, *Şerhu'l-mevâkıf*, 1/182; Âmidî, *Ebkârü'l-Efkâr*, 1/21; Şîrâzî, *Şerhu'l-lüma'*, 1/96; Sâbûnî, *el-Kifâye*, 48.

⁷² Zerkeşî, *el-Bahru'l-muhît*, 1/47; Sâbûnî, *el-Kifâye*, 48; Zerkeşî'nin daha sahih saydığı diğer tanım: "Nazar ve istidlâl yoluyla meydana gelmeyen bilgidir."

⁷³ Şîrâzî, *Şerhu'l-lüma'*, 1/147-149; Kâdî Ebû Bekr et-Tayyib el-Bâkîllânî, *et-Temhîd*, thk. Yusuf Mekârisî (Beyrut: el-Mektebetü'ş-Şarkiyye, 1957), 7; Bâkîllânî, *el-İnsâf*, 14; Zerkeşî, zarurî bilginin tanımında "şekkin bulunmadığı" kısmını kabul etmekle beraber, ona göre zarurî bilgide daha sahih olanı, "Nazar ve istidlâl yoluyla meydana gelmeyen bilgidir." tanımınıdır. Zerkeşî, *el-Bahru'l-muhît*, 1/46.

⁷⁴ Cürçânî, *Şerhu'l-mevâkıf*, 1/182. *ما لا يكون تحصيله مقدورا للمخلوق*. Kâdî Abdülcebbar ise zarurî bilgiyi:

"Kişinin, herhangi bir yolla kendinden uzaklaştırması mümkün olmayan bir bilgidir." şeklinde tanımlıyor. Kâdî Abdülcebbar, *Şerhu usul'l-hamse*, 1/81-82.

⁷⁵ Emiroğlu, *Klasik Mantığa Giriş*, 209.

da karar halini ifade için yakîn kavramı kullanılmıştır.⁷⁶ Kur'an'da geçen ilme'l-yakîn, ayne'l-yakîn⁷⁷ ve hakka'l-yakîn⁷⁸ kavramları bu meyanda kesin ve değişmez bilgi bildirir.⁷⁹

Yakîn, doğruluğu kesin olan bilgidir. Şüphe ve tereddüde mahal olmayan, kesin ve apaçık tasdik veya bilgidir. Bu bilgide yanılma ve vehim ihtimali yoktur.⁸⁰ Yakîn terimi, “ Bir şey ne ise odur. Başka türlü olması imkânsız” şeklinde de tanımlanmıştır. Diğer bir ifadeyle yakîn; varlık dünyasındaki gerçekliğine uygun, yok olması mümkün olmayan inanç ile inanmak olarak ta tanımlanabilir. Bu anlamda yakîn kapsamındaki bilgiler zarurî bilgilerdir.⁸¹

b) Mükteseb-iktisâbî (nazarî) bilgi: Kendisine şekkin arız olması câiz olan bilgidir. Diğer bir tabirle, nazar ve istidlalle meydana gelen bilgiye mükteseb bilgi denir.⁸² Nazar ve istidlâl terimleri genelde usulcüler tarafından aynı anlamı karşılayan, bazen birbirinin yerine kullanılan terimlerdir.⁸³ Hatta Zerkeşî'ye göre, nazar ittifakla mükteseptir.⁸⁴ Bu itibarla doğrudan ve zorunlu olarak elde edilen zarurî bilginin mukabilinde nazar ve istidlal terimlerine yer verilir. Bu iki terimin geçtiği yerde dolayısıyla iktisâbî-kesbî terimlerini düşünebiliriz.

Mükteseb bilgi nazar terimiyle de ifade edilince, bu kavrama getirilen tanımlara yer vermek gerekir. Nazar terimi lügatta: Bakış açısının görünene dönüşmesi, istilahta ise, ilme veya zanna götüren fikir, düşüncedir.⁸⁵ Diğer bir tanım: Meydana gelmesinde düşünmeye ihtiyaç duyulandır.⁸⁶ Gazzâlî nazarı, “ Kendisine kuşku âriz olması mümkün olan ve hakkında durumların değişebileceği, dolayısıyla kimi insanların bilip kimilerinin bilemeyeceği, kadın, çocuk ve nazar ehlinden olmayanların bilemeyeceği bir şeydir.” şeklinde tanımlamaktadır.⁸⁷ Nazara yapılan tanımlardan hareketle, mükteseb ve nazar terimlerinin birbiri yerine kullanılabilmesi sonucuna varabiliriz.

İktisabî (nazarî) bilgi de ikiye ayrılır: Aklî bilgi: Şer'î bilgiye ihtiyaç olmaksızın aklın çıkarımda bulunduğu bilgidir. Şer'î bilgi: Kitap, sünnet, icmâ ve kıyas delillerinden hareketle elde edilen bilgidir.⁸⁸ Yakînî bilginin dalları diyebileceğimiz; evveliyat, müşahadat, mütevâtirat, mücerrebat, hadsiyyat ve fitriyyat unsurları da yakînî bilgi veren nazariyattır. Diğer tabirle, yakînî nazarî kısım doğrudan doğruya olmayıp nazar ve istidlal vasıtasıyla elde edilen yakînî bilgidir.⁸⁹

Cürcânî (ö.816/1413), nazarî bilgiyi, “ Meydana gelmesi nazar ve kesbe dayanan bilgi veya “Bilinenden bilinmeyenlerin elde edilmesidir.” şeklinde tanımlamakta, bunun tam aksini zorunlu bilgi için düşünmektedir. Nazar-zorunlu bilgi ilişkisinde ise, nazarî bilginin zorunlu bilgiye dayandığını söyler. Bu konuda ulema arasında bir ihtilafın olmadığını ifade eder. Zorunlu bilginin nazarîye dönüşmeyeceği konusunda ittifakın olduğundan bahseder. Ona göre bilgide zorunluluk ile kastedilen şey, zorunlu bilginin istidlale ihtiyaç duyurmayacak kadar kesinlik ifade

⁷⁶ Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed Râgib el-İsfahânî, *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'an* (Beirut: Dârü'l-Ma'rife, 1998), “Yakîn”.

⁷⁷ *et-Tekâsür*, 102/5-7.

⁷⁸ *el-Vâkıa*, 56/95.

⁷⁹ *el-Mâide*, 5/67.

⁸⁰ İbrahim Emiroğlu-Hülya Altunya, *Örnekleriyle Mantık Sözlüğü* (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2018), 326.

⁸¹ Ebü'l-Hasen Ali b. Ömer Kâtibî, *Şemsiyye Risâlesi*, çev. Ferruh Özpilavcı (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2017), 420-421.

⁸² Bâkullânî, *et-Temhîd*, 9. Bu âlime göre, akıl yürütme ile elde edilen bilgi, kazanılmış (iktisabî) bilgidir. Duyularla elde edilen ise zarurîdir. Cürcânî, bu tarifi Bâkullânî'ye isnat ediyor ve dört soruyla eleştirisine yer veriyor. Cürcânî, *Şerhu'l-mevâkıf*, 1/280; Şîrâzî, *Şerhu'l-lüma'*, 1/149. Cüveynî, nazarî bilgiyi öncülleri itibarıyla nazarî, neticesi veya hükmü açısından zorunlu bilgi olarak ifade ediyor. Bk. Cüveynî, *el-Burhân*, 1/26.

⁸³ Bâkullânî, *et-Takrîb*, 1/208; Cessâs, *el-Füsûl*, 4/9; Basrî, *el-Mu'temed*, 1/6-7.

⁸⁴ Zerkeşî, *el-Bahru'l-muhît*, 1/35.

⁸⁵ Zerkeşî, *el-Bahru'l-muhît*, 1/32.

⁸⁶ Bâkullânî, *el-İnsâf*, 14.

⁸⁷ Gazzâlî, *İslam Hukukunun Kaynakları*, 295.

⁸⁸ Mustafa el-Hîn, *el-Kat'î ve'z-zannî*, 41.

⁸⁹ Pasquale Galluppi, *Miftâhu'l-Fünûn, Mantık Dersleri*, çev. Gamiç Ohannes Efendi (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2021), 217.

etmesidir. Bu özelliğiyle müstağnidir. Nazarî bilgi ise delile ihtiyaç duyar. Onun bu özelliği muhtaçlıkla ifade edilebilir.⁹⁰

Naslardan istidlal yoluyla hüküm elde ederken gerek hükme giden yol, gerekse hükmün kendisi sahih nazar üzerine kurulmalıdır. Buradan hareketle nazarın sahih ve fasid olma ihtimalini taşıdığını anlamış oluyoruz. Sahih nazar, gerçeğe uygun bakış açısı olarak tanımlanabilir. Fasid nazar ise, talep olunanı karşılamayan, anlamlı bir şey ifade etmeyendir. Sahih nazarla ilmin meydana geleceği görüşü hâkimdir.⁹¹

Naslardan istidlal ve nazar vasıtasıyla elde edilen fikhî birikim diğer tabirle içtihat sonucu elde edilen ahkâm da hâdis ilmin iktisâbî-şer'î kısmına dâhildir. İctihadî hükümler, hüküm elde ederken takip edilen yol ve istidlal karakterinden dolayı zannî olacaktır.

İctihadî hükümler zannîlik bildirseler de amel açısından yükümlülük yüklemesi durumu bize bu hükümlerin dini değer taşıdığını göstermektedir.⁹² Beşerî vasfından hareketle ictihat faaliyeti epistemolojik açıdan zannîdir. Ancak galib-i zanla hükme varılıyor. Hükme ulaşma yolu zannîdir. Ancak hüküm aşaması karar halidir. Dolayısıyla hüküm aşamasında kat'îlik söz konusudur.⁹³ Diğer bir ifadeyle galib-i zan neticesinde varılan sonuç, fikrin bir konuda kararı ve sebatıdır. Artık bu son aşamada zan, kat'a dönüşmüştür. Bir başka ifadeyle hükme varırken bilgi unsurları olan delillerle istidlal aşaması nazarîdir. Ancak nazarî veya istidlâlî faaliyet, hüküm noktasında artık kesin ve kat'î bilgiye dönüşmektedir. Daha önce geçtiği üzere, nazarî bilgi delil ve karinelerle, sahih nazarla kesin, zorunlu bilgiye dönüşebilir. En azından bu durum, içtihatla hükme varan müçtehit ve bu ictihadî hükme uyan ve hükmü kabul eden için söz konusudur.⁹⁴

İctihat, zannî alanda olur. Bu da ya nassın sübutunun zannî olanında ya da sübutu kat'î fakat delâleti zannî olanında mümkündür.⁹⁵ İctihat, Şâri'in maksadını izhar ve zannî olarak çıkarımından ibarettir, diyebiliriz. Bu gerçek, fikhî malumatın onda dokuzunun içtihat olduğu şeklinde kaynaklarımızda ulemaya yapılan nispeti de haklı kılmaktadır.⁹⁶ İctihadın bu izâfî özelliği, hükme de evrensellik hakkını vermemekte, değişen şartlara göre hükmün de başka şekil alabileceği düşüncesine götürmektedir.⁹⁷ İctihadî hükmün bu rölâtif karakteri bizi, onun iktisâbî bilgi kapsamında değerlendirileceği fikrine götürmektedir.

Naslın anlam ve hüküm itibariyle farklı ihtimallere kapalı olanlarında içtihat söz konusu olmayacağı için, bu tür hükümlerin nazarî, istidlâlî oluşundan da bahsedilemeyecektir.

Zarurî ve iktisâbî bilginin mahiyetinden hareketle şunları söyleyebiliriz: Aklın zorunlu olarak elde ettiği bilgi kesindir. Aklın nazar ve istidlal yoluyla düşünme ve delilleri yorumlama aşamasında elde edilen bilgi nazarî olsa da istidlalin neticesinde varılan sonuç, diğer tabirle hüküm aşaması, nazarî bilginin zarurî bilgiye dönüşeceği şeklindeki ittifaktan⁹⁸ hareketle artık kesinlik ifade eder. Tabii ki böyle bir sonuç için, nazarın sahih olma şartlarını haiz olması gerekir. Zorunlu-kazanılmış bilgi tartışmasında odak noktanın "aklın bilgiyi doğrudan elde edip edememesi" fikri olduğu düşünülebilir. Akıl doğrudan bilgiye ulaşıyorsa, bu bilgi zorunlu, dolaylı olarak diğer tabirle fikir yürütme neticesinde bilgiye ulaşıyorsa, bu da iktisâbî bilgidir.

⁹⁰ Cürcânî, *Şerhu'l-mevâkıf*, 2/445-446; Benzer görüş için bk. Zerkeşî, *el-Bahru'l-muhît*, 1/36.

⁹¹ Cüveynî, *Kitabü'l-irşâd*, 6-10; Zerkeşî, *el-Bahru'l-muhît*, 1/33; Sahih nazarın mahiyetiyle ilgili detaylı bili için bk. Âmidî, *Ebkârü'l-efkâr*, 1/25-26.

⁹² İbrahim Özdemir, "Fıkhnın Beşeriliği Meselesi ya da İctihadî Hükümlerin Dinî Değeri", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (2014), 16/389-422.

⁹³ Teftâzânî, *Şerhu't-telvîh*, 1/32.

⁹⁴ Cürcânî, *Şerhu'l-mevâkıf*, 2/445-446; Zerkeşî, *el-Bahru'l-muhît*, 1/36.

⁹⁵ Yusuf el-Karadâvî, *İslam Hukuku Evrensellik-Süreklilik*, çev: Yusuf Işıcık-Ahmet Yaman (İstanbul: Nida Yayınları, 2014), 16, 159.

⁹⁶ Cüveynî, *el-Burhân*, 2/768.

⁹⁷ Ahmet Yaman, *Fetvâ Usûlü ve Adabı* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2019), 173.

⁹⁸ Âmidî, *Ebkârü'l-efkâr*, 1/32; Cürcânî, *Şerhu'l-mevâkıf*, 2/445.

SONUÇ

İslâmî düşüncede bilgi ve mahiyeti ile değeri hakkında elde ettiğimiz sonuçları şu şekilde özetleyebiliriz:

İslamın bilgi anlayışında bilgiye yaklaşım inanç eksenslidir. Bilgi, sınırları ve ona yüklenecek değer yargısı, kişinin inancıyla şekillenir.

İslâmî düşüncede ele alınan bilgi ve ona yaklaşım, felsefî bilgiden farklılık arz eder. Dolayısıyla ilgili terimin epistemoloji bağlamında felsefede edindiği varlık sorunsalı ve diyalektiği ve bu anlam üzerine kurulu prensip ve yöntem, “İslâmî” diye niteleyebileceğimiz bilgi anlayışı ve usulüyle örtüşmeyecektir.

Bu gerçek, İslâmî bilgi ile felsefî bilginin mahiyet ve değeri itibarıyla tamamen ayrıştığı anlamına gelmez. Zira bilhassa akıl ve duyular yönüyle her iki bilgi anlayışının benzer yaklaşımlar sergiledikleri, akli ve duyuyu bilgi edinmede dikkate aldıkları bilinmektedir.

Bilginin kaynağı açısından Kur’an-ı Kerim, başta vahiy olmak üzere duyular, akıl ve sezgiye yer vermiştir. Bu bilgi kaynakları arasında vahiy, mutlak doğru, kesin ve kuşatıcı niteliktedir. Bu anlamda duyular ve akıl, Allah tarafından itibar edilen ama vahyî bilgiyi kuşatıcı nitelikte olmayan bilgi kaynaklarıdır.

Kelam ilminde bilgiye ulaşma yolları yani kaynaklarından duyular ile elde edilen bilgi zorunludur. Akıl yürütme ile elde edilen bilgi ise kazanılmış bilgidir. Nazarî olan bilgi de akıl yürütmenin neticesidir. Bu özelliğiyle zorunlu bilgi değildir. Fakat akıl, doğrudan bilgiyi elde ediyorsa bu durumda bilgi zorunlu olur.

Haberin mütevatir-âhâd ayrımının kelamcılarının ayrımı olup, usulcülerin habere ihticac nazarından yaklaşımı da esasen mütevatir-meşhur ayrımında fazla bir rol oynamayacaktır. Zira mütevatir-âhâd ayrımının inançla ilişkilendirildiği açıktır. Bilhassa ilk dönem kaynaklar dikkate alındığında mütevatir-âhâd ayrımının çok net olmadığını söyleyebiliriz. Bu anlamda ilk dönem Hanefîlerin meşhuru mütevatirin bir kısmı saymaları, düşüncemizi haklı kılmaktadır.

Haber-i vâhidin ilim ifade etmeyeceği ancak onunla amelîn vâcib olacağı şeklinde genel görüşün yanında, sıhhat şartlarını taşıması, dinin genel ilke ve esaslarına aykırı olmaması kaydıyla hem amelen vacib hem de ilim ifade edeceğini söyleyebiliriz.

Şartlarını haiz âhâd haberlerin sıhhati ve kendisiyle amel edileceği üzerinde ümmetin icmâsı oluşmuşsa, bu durumda o haberin hak olduğuna hükmederiz. Burada meydana gelen icma, rivayet tekniği açısından değil, hüküm üzerinde bir icmadır.

İctihâdî ahkâm da hâdis ilmin iktisâbî-şer’î kısmına dâhildir. İctihâdî hükümler, hüküm elde ederken takip edilen yol ve istidlal karakterinden dolayı zannî olacaktır. Diğer tabirle hükme varırken delillerle istidlal aşaması nazarîdir. Ancak nazarî veya istidlâlî faaliyet, hüküm noktasında artık kesin ve kat’î bilgiye dönüşmektedir. Daha önce geçtiği üzere, nazarî bilgi delil ve karinelerle, sahih nazarla kesin, zorunlu bilgiye dönüşebilir.

KAYNAKÇA

- Açıkgenç, Alpaslan. *İslam Medeniyetinde Bilgi ve Bilim*. İstanbul: İsam Yayınları, 2013.
- Âmidî, Seyfuddîn Ebu'l-Hasen Ali b. Ebî Ali b. Muhammed. *Ebkâru'l-efkâr fî usûli'd-din*. thk. Ahmed Ferid el- Mezyûdî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003.
- Âmidî, Seyfuddîn Ebu'l-Hasen Ali b. Ebî Ali b. Muhammed. *el-İhkâm fî usûli'l-ahkâm*. thk. Abdürrezzâk Affî. Beyrut: el-Mektebu'l-İslâmî, ty.
- Aybakan, Bilal. "İslamda Dinî Bilginin Doğası ve Usûl-i Fıkhın Geliştirdiği Yorum Tarzına Genel Bir Yaklaşım", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18 (2000), 57.
- Bâkılânî, Ebû Bekr Muhammed b. Tayyib. *et-Takrîb ve'l-irşâd*. thk. Abdülhamid b. Ali Ebû Zeyd. Dimaşk: Müessesetü'r-Risâle, 1998.
- Bâkılânî, Kâdî Ebû Bekr et-Tayyib. *el-İnsâf*. thk. Muhammed Zâhid b. el-Hasen el-Kevserî. Kahire: Mektebetü'l-Hancî, 2000.
- Bâkılânî, Kâdî Ebû Bekr et-Tayyib. *et-Temhîd*. thk. Yusuf Mekârisî. Beyrut: el-Mektebetü's-Şarkiyye, 1957.
- Bardakoğlu, Ali. "Dini Bilgi ve Günümüzdeki İslam". *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 21 (2015), 2-95.
- Basrî, Ebu'l-Hüseyin. *el-Mu'temed fî usûli'l-fıkh*. thk. Muhammed Hamîdullah. 2 Cilt. Dimaşk: el-Ma'hedü'l-İlmî'l-Fransî li'd-Dirâseti'l-Arabiyyi 1964.
- Bolay, Süleyman Hayri. *Felsefe Doktrinleri ve Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Atlas Yayınları, 2018.
- Buhârî, İbni Ahmed b. Muhammed Alâuddin Abdülazîz. *Keşfu'l-esrâr an usûli Fahrî'l-İslâm el-Bezdevî*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2009.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî. *el-Fusûl fî'l-usûl*. 6 Cilt. Kuveyt: Vizâretü'l-Evkâf el-Kuveytiyye, 1994.
- Cevizci, Ahmet. *Bilgi Felsefesi*. İstanbul: Say Yayınları, 2010.
- Cürcânî, Ali b. Muhammed es-Seyyid eş-Şerif. *Mu'cemu't-ta'rifât*. 2 Cilt. thk. Muhammed Sıddık Mînşâvî. Kahire: Daru'l-Fâdile, ty.
- Cürcânî, Ali b. Muhammed es-Seyyid eş-Şerif. *Şerhu'l-mevâkıf*. çev. Ömer Türker. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2021.
- Cüveynî, Abdullah b. Yûsuf. *el-Burhan fî usûli'l-fıkh*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997.
- Cüveynî, Ebû'l-Meâlî Rüknuddîn. *Kitâbü'l-irşâd ilâ kavâtiu'l-edille fî usûli'l-ittikâd*. Kahire: Mektebetü'l-Hancî, 1950.
- Debûsî, Ebû Zeyd Abdullah. *Takvîmü'l-edille fî usûli'l-fıkh*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2007.
- Ebû Davûd, Süleyman b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî. *Sünen*. Beyrut: Darü'l-Fıkr, 1994.
- Ebû Yusuf, Ya'kûb b. İbrahim. *er-Reddû alâ siyeri'l-Evzâî*. thk. Ebu'l-Vefâ el-Efgânî. Haydarâbâd: Lecnetü İhyâi'l-Mearif en-Nu'mâniyye, ty.
- Emiroğlu, İbrahim. *Klasik Mantığa Giriş*. Ankara: Elis Yayınları, 2017.
- Emiroğlu, İbrahim-Altunya, Hülya. *Örnekleriyle Mantık Sözlüğü*. İstanbul: Litera Yayıncılık, İstanbul, 2018.

Erdoğan, Mehmet. *Vahiy-Akıl Dengesi Açısından Sünnet*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2014.

Galluppi, Pasquale. *Miftâhu'l-Fünûn, Mantık Dersleri*. çev. Gamiç Ohannes Efendi. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2021.

Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed. *İslam Hukukunun Kaynakları*. çev. H. Yunus Apaydın. İstanbul: Klasik Yayınları, 2019.

Görgün, Tahsin. *Anlam ve Yorum*. İstanbul: Külliyat Yayınları, 2016.

İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed el-Endelûsî. *el-İhkâm fî usûli'l-ahkâm*. thk. Ahmed Muhammed Şakir. Beyrut: Dârü'l-Âfâki'l-Cedîde, 1983.

İbnu's-Sââtî, Ebu'l-Abbas Muzaferuddin Ahmed b. Ali b. Talib. *Nihâyetü'l-vüsûl ilâ ilmi'l-usûl*. thk. İbrahim Şemsüddin. Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2004.hu

İbnü'l-Kassâr, Ebü'l-Hasen Alî b. Ömer b. Ahmed el-Bağdâdî. *Mukaddime fî usûli'l-fıkıh*, thk. Mustafa Mahdum. Riyad: Dârü'l-Muallime, 1999.

İsfahânî, Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed Râğıb. *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'an*. Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 1998.

Kâdî Abdülcebbar, Ebü'l-Hasen Kâdî'l-Kudât Abdülcebbar b. Ahmed b. Abdilcebbar el Hemedânî. *el-Muğnî fî Ebvâbi't-tevhîd ve'l-adl*. thk. Mahmud Muhammed Kâsım. Kahire: el-Müessesetü'l-Misriyyetü'l-Âmme, 1962.

Kâdî Abdülcebbar, Ebü'l-Hasen Kâdî'l-kudât Abdülcebbar b. Ahmed el-Hemedânî. *Şerhu'l-usûli'l-hamse, Mu'tezile'nin Beş İlkesi*. çev. İlyas Çelebi. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2013.

Karadâvî, Yusuf. *İslam Hukuku Evrensellik-Süreklilik*. çev. Yusuf Işıcık-Ahmet Yaman. İstanbul: Nida Yayınları, 2014.

Kâtibî, Ebü'l-Hasen Ali b. Ömer. *Şemsiyye Risâlesi*. çev. Ferruh Özpilavcı. İstanbul: Litera Yayıncılık, 2017.

Koçkuzu, Ali Osman. *Rivayet İlimlerinde Haber-i Vâhitlerin İtikat ve Teşrî yönlerinden Değeri*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1988.

Kur'an Yolu Meali. haz. Hayrettin Karaman vd. Ankara: DİB Yayınları, 2018.

Kutluer, İlhan. "İlim". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 22/109-114. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Lâdikli Mehmed Çelebi vd. *Mantık Risâleleri*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2015.

Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd. *Kitabü't-tevhîd*. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2006.

Molla Hüsrev, Muhammed b. Ferâmuz b. Ali. *Mir'âtü'l-usûl fî şerhi mirkâtî'l-vusûl*. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2017.

Muhammed Musa Mustafa el-Hîn. *el-Kat'î ve'z-zannî fî's-sübûti ve'd-delâleti inde'l-usûliyyîn*. Dımaşk: Dârü'l-Kelimi't-Tayyib, 2007.

Nesefî, Ebü'l-Mu'în Meymûn b. Muhammed. *Tabsiratü'l-edille fî usûli'd-dîn*, thk. Claude Salâme. Dımaşk, y.y. 1990.

İSLAMÎ DÜŞÜNCEDE BİLGİNİN MAHİYETİ, KISIMLARI VE DEĞERİ

Özdemir, İbrahim. “Fıkhın Beşeriliği Meselesi ya da İctihadî Hükümlerin Dinî Değeri”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (2014), 16/389-422.

Sâbûnî, Ebû Muhammed Nûruddîn Ahmed b. Mahmûd. *el-Kifâye fi'l-hidâye*. thk. Muhammed Aruçi. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2019.

Sâbûnî, Nûreddin. *el-Bidâye fi usûli'd-dîn: Mâturîdiyye Akaidi*. çev. Bekir Topaloğlu. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1979.

Semerkindî, Ebubekir Alâüddin Muhammed b. Ahmed. *el-Mîzân fi usuli'l-fıkh*. thk. Yahya Murad. Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2004.

Serahsî, Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed b. Ebî Seh. *el-Usûl*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2015.

Sıgnâkî, Hüsâmüddîn Hüseyin b. Ali b. Haccâc. es- *el-Kâfi şerhu'l-Pezdevî*. thk. Fahrüddîn Seyyid Muhammed Kanit. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2001.

Şa'ban, Zekiyüddin. *Usûlu'l-fıkhî'l-İslamî*. İstanbul: Mektebetü'l-İrşâd, 2016.

Osman Şahin, “İslam Hukuk Terminolojisinin Oluşumu ve İlgili Literatür”. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, (2009), 13/131-162.

Şahin, Sami. *Muhammed Hasan eş-Şeybânî'nin Hadis Kültüründeki Yeri*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1999.

Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed. *İrşâdu'l-fuhûl ilâ tahkîki'l-hakki min ilmi'l-usûl*. thk. Şa'bân Muhammed İsmâîl. Kahire: Daru'l-Kütübî, ty.

Şeybânî, Muhammed b. Hasan. *el-Hücce ala ehli'l-Medîne*. thk. Mehdî Hasen Keylânî, Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1983.

Şîrâzî, Ebû İshâk İbrâhim. *Şerhu'l-lüma'*. thk. Abdülmecîd Türkî. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1988.

Taftazânî, Sa'düddin Mes'ud b. Ömer es-Semerkindî. *Şerhu'l-makâsîd*. thk. Abdurrahman Umeyre, Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1998.

Taş, Aydın. *İmam Muhammed'in Usûl Anlayışı*. İstanbul: Nizamiye Yayınları, 2019.

Taylan, Necip. “Bilgi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 6/157-161. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Teftazânî, Sa'düddin Mes'ud b. Ömer. *Şerhu't- telvîh ale't-tavzîh*. thk. Zekeriya Umeyrât. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2013.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre et-Tirmizî. *Sünen*. Beyrut: Darü'l-Fikr, 1994.

Uludağ, Süleyman. *İslam Düşüncesinin Yapısı*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1979.

Uyanık, Mevlüt. *Bilginin İslamileştirilmesi ve Çağdaş İslam Düşüncesi*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2014.

Vâfî, Humeyd. *Mefhumu'l-kat' ve'z-zan ve eseruhu fi'l-hilâfi'l-usûliyyi*. Kahire: Daru's-Selam, 2013.

Yaman, Ahmet, *Fetvâ Usûlü ve Adabı*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2019.

Zerkeşî, Bedruddin Muhammed b. Bahâdır b. Abdillâh. *el-Bahru'l-muhîr fi usûli'l-fıkh*. thk. M. Muhammed Tâmir, 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2013.

Zeydan, Abdülkerim. *el-Vecîz fi usûli'l-fıkh*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1998.

ABDULLAH YILMAZ

Zühaylî, Vehbe. *Usûlü'l-fıkhî'l-İslâmî*. Dimaşk: Dâru'l-Fıkr, 2015.

AHLAK BAŞLIKLİ ÇALIŞMALARIN ANALİZİ

ANALYSIS OF ETHICAL STUDIES

MUHARREM ATABAY-HACI YUSUF ACUNER

DOKTORA ÖĞRENCİSİ-DOÇ. DR.

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ- RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ

muharrematabay08@hotmail.com - yusuf.acuner@erdogan.edu.tr

Öz:

Bu çalışma, İSAM İlahiyat Makaleleri Veri Tabanı'ndaki "ahlak" başlıklı çalışmaları ele almaktadır. Bu açıdan günden güne artan "ahlak" başlıklı çalışmalara daha kolay ulaşabilmek, bu konu kapsamında ortaya konulan yönelim ve eksiklikleri tespit etmek ve araştırmacılara rehberlik etmek amaçlanmaktadır. İSAM'da 30 Nisan 2022 itibariyle 1638 çalışmaya ulaşılmış, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini ve hutbeleri içeren çalışmalar çıkarıldığında sayı 1430 olmuştur. Bu 1430 çalışma bibliyometrik bir analiz yöntemi doğrultusunda incelenmiştir. Bu çalışmalar yayın türü, yayın yeri, yazarları, yazar ünvanı, yazar sayısı, yazarların akademik bölümleri ve alanları, yılları, yayın dili, araştırma yöntemi, konusu, ahlaka mevzu olan din, ülke/millet ve gelişim kuramına göre çeşitli kategorilere ayrılmış ve analiz edilmiştir. Ulaşılan temel sonuçlardan bazıları şunlardır: 1430 çalışmanın 149'u Diyanet'e bağlı yayınlardır, 588'i doktor öğretim üyesi tarafından gerçekleştirilmiştir, 1377'si tek yazarlıdır. Üçüncü nesil ilahiyatların açılmasıyla araştırma sayısı yıllık ortalama %19,11'den %73,33'e çıkmıştır. Yabancı bir dille yazmak çok az tercih edilmektedir. Nicel ve nitel saha çalışmaları ile üretilen çalışma sayısı 47'dir. Bu durum saha çalışmaları ile üretilebilecek çalışmalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Konu bakımından %40'ı esere/kişiye dönüktür. Ülke olarak çalışmalar Türkiye özelinde iken Türkiye dışında herhangi bir ülkedeki ve Müslümanlık hariç herhangi bir dindeki ahlâk ve ahlâk eğitimi esas alan çalışmalar azdır. Gelişim kuramlarına dönük çalışmalar da az üretilmiştir.

Anahtar kelimeler: Din Eğitimi, Ahlak, Ahlak Eğitimi, Bibliyometrik Analiz, İSAM, İlahiyat Makaleleri.

Abstract:

This study deals with the studies titled "ethics" in ISAM Theology Articles Database. In this respect, it is aimed to reach the studies titled "ethics", which are increasing day by day, more easily, to identify the tendencies and deficiencies in this subject and to guide the researchers. As of April 30, 2022, 1638 studies have been reached in ISAM, and the number has reached 1430 when the studies including the Religious Culture and Moral Knowledge course and sermons are excluded. These 1430 studies were analyzed using a bibliometric analysis method. These studies were divided into various categories and analyzed according to the type of publication, place of publication, authors, author title, number of authors, academic departments and fields of the authors, years of publication, language of publication, research method, subject, religion, country/nation and development theory. Some of the most basic results are as follows: 149 of the 1430 studies are publications affiliated with the Diyanet, 588 were carried out by a doctoral faculty member, 1377 were single-authored. With the opening of the third generation theology, the number of researches increased from 19.11% annually to 73.33%. Writing in a foreign language is less preferred. The number of studies produced by quantitative and qualitative field studies is 47. This situation shows that there is a need for studies that can be produced by field studies. In terms of the subject, 40% is directed towards the work/person. While studies as a country are specific to Turkey, there are few studies based on moral and moral education in any country other than Turkey and in any religion except Islam. Studies on developmental theories are also scarce.

Keywords: Religious Education, Ethics, Bibliometric Analysis, Moral Education, ISAM, Theology Articles.

MAKALE ARTICLE TYPE	TÜRÜ	GELİŞ TARİHİ RECEIVED	KABUL TARİHİ ACCEPTED	YAYIN TARİHİ PUBLISHED	ORCID NUMARASI ORCID NUMBER
Araştırma Makalesi/Research Article		24.09.2022	16.11.2022	31.12.2022	0000-0002-7226-6030 0000-0001-6687-7786
İNTİHAL/PLAGIARISM			DOI NUMARASI/DOI NUMBER		
Bu makale intihal tarama programıyla taranmıştır. This article has been scanned via a plagiarism software.			-		
ATIF/CITE AS					
Atabay, Muharrem-Acuner, Hacı Yusuf. "Ahlak Başlıklı Çalışmaların Analizi / Analysis of Ethical Studies". <i>ilahiyat</i> 9 (Aralık/December 2022): 91-199.					

GİRİŞ

Ahlak konusu Müslümanların üzerinde durduğu önemli meselelerden biridir. Burada ahlaki bir kişilik oluşturma Müslümanlığın en temel hedeflerinden biri olmasının etkisinden bahsedilebilir. İbn Hibban'ın (öl. 965) ahlâkî konuları ayet, hadis, hikâye, şiir ve hikmetli sözlerle anlattığı bir çeşit vaaz ve nasihat kitabı olan *Ravzatü'l-'Ukalâ'* ve *Nüzhetü'l-Fuzalâ'* adlı eser İslam ahlak klasikleri arasındadır.¹ Yine İbn Hazm'ın (öl. 1064) İslam ahlak eserlerinden biri olarak neşredildiği tarihten beri çeşitli isimlerle anılan *Müdâvâtü'n-Nüfûs*, diğer tabiriyle *el-Ahlâk ve's-Siyer* adlı eser Hz. Peygamber'in örnekliğinde erdemli bir ahlak hayatından bahsetmektedir ve ahlaksızlığı ruhsal bir hastalık şeklinde ifade etmektedir.² Diğer önemli klasik İslam ahlak eserlerinden bazıları ise İbn Miskeveyh'in (öl. 1030) *Tezhibü'l-ahlak*,³ Nasiruddin Tusi'nin (öl. 1274) *Ahlak-ı nasiri'si*,⁴ Ragıb el-İsfahânî'nin (öl. 1108) *ez-Zerî'a*⁵ ile *Tafsilü'n-neşeteyn ve tahsilü's-saadeteyn*,⁶ İmam Gazzâlî'nin (öl. 1111) *İhya-u ulumiddin*,⁷ İmam Maverdi'nin (öl. 1058) *Edebü'd dünya ve'd din*'dir.⁸

Osmanlı zamanında en önemli ahlak eserlerinden biri Kınalızade Ali Efendi'nin (öl. 1572) *Ahlâk-ı Alâî'sidir*. Bu eserde kişisel ahlaktan yönetim ahlak ve edebine kadar dünyevî ve uhrevî birçok mesele ele alınmaktadır. Zeynizade Mehmet Hazık'ın (öl. 1764) *Malumat-ı Medeniyye ve Malumat-ı Medeniyye ve Ahlâkîyye* eseri iptidaiye, rüştiye ve idadi gibi okullarda ders kitabı olarak okutulmuştur. Osmanlı son dönem ahlak eğitimcilerinden bazıları, Mehmet Said Efendi (öl. 1761), M. Sadık Rıfat Paşa (öl. 1857), Ali Rıza Bey (öl. 1886), Ahmet Mithat Efendi (öl. 1912), Ali Kemal İkdamcı (öl. 1922), Ali Seydi Bey (öl. 1933), Hüseyin Remzi Miralay (öl. 1936), Ahmet Hamdi Akseki (öl. 1951) ve Ahmet Cevat Emre'dir (öl. 1961).⁹

Cumhuriyet döneminde ahlaklılık ile yurttaşlık birlikte ele alınmış, bu bağlamda ahlak eğitimi daha çok "Yurttaşlık Bilgisi, Yurt Bilgisi, Ahlak ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" dersleri/kitapları çerçevesinde verilmeye çalışılmıştır.¹⁰ Bu dönemde Nurettin Topçu (öl. 1975), Erol Güngör (öl. 1983), Necip Fazıl Kısakürek (öl. 1983), Necmettin Tozlu (öl. 2022) gibi yazarlar da ahlak temalı eserler bırakmışlardır.

Ahlaki eğitimin verilme sürecine bakıldığında ahlakın müfredatta her dönem yer aldığı gözükmektedir. Tarihsel süreçte din eğitiminin olması/olmaması tartışılmıştır. Fakat her toplum kendi vatandaşlarını kendi çizdiği çerçevede ahlakî yetiştirmek istediği için ahlak eğitiminin olması/olmaması ise bu tartışmalarda yer almamıştır. Bunun yerine ahlakın nasıl verileceği, içeriğinin ne olacağı, kaynağını neyin belirleyeceği gibi konular ile ilgilenilmiştir.¹¹ Bundan dolayı

¹ Mehmet Ali Sönmez, "İbn Hibban", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1999), 20/63-64.

² İlhan Kutluer, "Müdavâtü'n-Nüfus", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2006), 31/461.

³ İbn Miskeveyh *Ahlak Eğitimi Tezhibü'l-Ahlak*, çev. Abdülkadir Şener vd. (İstanbul: Büyüyen AY, 2017).

⁴ Nasiruddin Tusi, *Ahlak-ı Nasırı*, çev. Anar Gafarov - Zaur Şükürov (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2013).

⁵ Ragıb El İsfahani, *Erdemli Yol Ez-Zerî'a İla Mekarimi's-Şerî'a*, çev. Muharrem Tan (İstanbul: İz Yayıncılık, 2019).

⁶ Ragıb El-İsfahani, *Mutluluğun Kazanılması: Tafsilü'n-Neşeteyn ve Tahsilü's-Saadeteyn*, çev. Mustafa Solmaz (İstanbul: Sufi Kitap, 2018).

⁷ İmam Gazali, *İhya-u Ulumi'd-Din*, çev. Mehmed A. Müftüoğlu (İstanbul: Çelik Yayınevi, 2018).

⁸ İmam Maverdi, *Edebü'd Dünya ve'd Din*, çev. Halit Zavalı (İstanbul: Tahlil Yayınları, 2021).

⁹ M. Faruk Bayraktar - Ali Özek (ed.), *Son Dönem Osmanlı Ahlak Terbiyecileri ve Ahlak Terbiyesi* (Ankara: Ensar Neşriyat, 2015), 11-299.

¹⁰ Seval Yinilmez Akagündüz, "Cumhuriyet'in İlk Yıllarından Günümüze Ders Kitaplarında Ahlak Eğitimi", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* 26 (2017), 149-152.

¹¹ Mustafa Çoban, "Cumhuriyetin İlk Yılları Ahlak Algısı ve Eğitimi (Kazım Nami'nin 'Ahlakı Nasıl Telkin Etmeli' Kitabı Üzerinde)", *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24 (2014), 31-40.

ahlak, her dönemde ahlak çalışma alanlarından biri olmuştur.¹² Ahlakı içeren eserler de sıkça üretilmiş ve yayınlanmıştır.

1. PROBLEM, AMAÇ VE ÖNEM

Her geçen gün artan “ahlak” içerikli çalışmalara daha kolay ve daha sağlıklı bir şekilde ulaşılabilmesi için bu çalışmaların belirli bir düzende analiz edilmesi ve çeşitli kriterlere göre kategoriler oluşturulması alanyazında çalışma yapacaklar için faydalı olacaktır. Belirli bir kriterlere göre analiz edilen çalışmalar sayesinde ulaşılan bilgilerle ahlak konulu çalışmalarda nelere yönelim gösterildiği, nerelerde hangi konularda boşluk kaldığı ortaya konulabilmektedir. Böylece ilgili alandaki durum daha iyi anlaşılabilir ve bu alanda araştırma yapacak akademisyenlere rehberlik yapılabilecektir.

Alandaki birikime kolaylıkla ulaşabilmek ve alanı bütüncül bir şekilde görebilmek, ahlak konusu üzerinde çalışan araştırmacılar için bir problem oluşturmaktadır. Bu açılarından araştırmacılara literatür taramasında kolaylık sağlayacak, araştırma problemlerine ilişkin çalışmalarının analiz edildiği, biyografisinin çıkarıldığı çalışmalar önem arz etmektedir. Bu bağlamda “ İsam İlahiyat Makaleleri Veri Tabanında ahlak başlıklı çalışmaların çeşitli değişkenlere göre dağılımı nasıldır” sorusu araştırmamızın temel problemini oluşturmaktadır.

2. YÖNTEM

1923 ve sonraki zaman dilimini inceleyen bu çalışmada doküman incelemesi ve içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bir taraftan da bu araştırma belirli bir konuda/alanda üretilmiş yayınların durumunu inceleyen bir yaklaşım olan bibliyometrik bir analizdir.

Çalışmalar excel tablosuna künye olarak eklendikten sonra çeşitli bilgilerine göre kategorilere ayrılmıştır. Analiz birimleri tamamlandıktan sonra SPSS paket programına bu bilgiler aktarılmış ve analiz bu programda yapılmıştır.

3. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

İçerik analizi yapılırken şu durumlara dikkat edilmiştir:

✓ Bu araştırma İSAM İlahiyat Makaleleri Veri Tabanı'ndaki “ahlak” başlıklı çalışmaları içermektedir.

✓ İSAM İlahiyat Makaleleri Veri Tabanı'nda “ahlak” başlıklı araştırmalar incelendiğinde ilk başta 1638 adet çalışmaya ulaşılmıştır. Fakat çalışmanın analizi bittiğinde yine bir araştırma yapılarak bu sayının 1643 olduğu tespit edilmiş ve son eklenen çalışmalar da analize dâhil edilmiştir (30 Nisan 2022). Bu çalışmalardan bazılarında ahlak bir ders adı olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi şeklinde geçmektedir. Bu derslerde ahlaka dönük bir çalışma yapılmadı ise bu çalışmalar araştırma kapsamına alınmamıştır. Birkaç tane hutbeye rastlanmış fakat literatüre bu hutbeler de eklenmemiştir. Bütün elemelerden sonra geriye kalan çalışma sayısı 1430 olmuştur.

✓ Bir kişinin/eserin açıklanması/yorumlanması, bir konu hakkında yazarın kendi bakış açısına göre bir çalışma yazımı “literatür/derleme/yorumlama”; sahadan mülakat, görüşme, gözlem, analiz gibi yöntemlerle veri toplanması ve örneklemelerin yer alması “nitel”; yine örneklemden bir ölçüle veya anketle veri toplanıp sayısal ifadeler ile sunulması “nicel” saha çalışması olarak tasnif edilmiştir.¹³

¹² Safiye Kesgin, “Cumhuriyet Dönemi Örgün Eğitim Kurumlarında Ahlak Eğitimi”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 52 (2011), 209-215.

¹³ Kaan Böke, “Sosyal Bilimlerde Araştırma”, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (İstanbul: Alfa Yayınları, 2017), 15-17.

- ✓ Çeviri ve kitap tanıtım gibi çalışmalarda yazar adı, yazar sayısı gibi durumlarda çeviren ve kitabı tanıtan kişilere bakılmıştır.
- ✓ Özellikle bazı çalışmaların tarihi eski olduğundan (1933 gibi), bu çalışmaların yazarlarının unvanına ve akademik araştırma alanlarına, yazar otobiyografisine, YÖKTEZ veya YÖK Akademik bilgilerine ulaşılamamıştır. Bazı yazarların yabancı veya yurtdışı bir kurumda çalışmasından da yine unvanlarına ve çalışma alanlarına erişilememiştir. İlgili bilgilere erişilemediğinden dolayı yazar unvanı ve araştırma alanları boş bırakılmıştır.
- ✓ Ahlaka mevzu olan din ve ülke kısmında, çalışmanın üst başlıklarında ve alt başlıklarında İslam ve Türkiye dışında herhangi bir dinin ve ülkenin isminin geçme durumu ele alınmıştır.
- ✓ Genelde sempozyum gibi bilimsel toplantı içerikli çalışmaların sunum ve yayınlanma tarihlerinde farklılık olabilmektedir. Bu tarz çalışmalarda yıl olarak dergide/kitapta yayınlanma tarihi esas alınmıştır.
- ✓ Bazı çalışmalar aynı başlık altında iki defa yer alabilmektedir. Bu çalışmalar İSAM'daki yayın sayısı esas alınarak eklenmiştir. Çünkü bazı çalışmalar bildiri olarak sunulduktan sonra üzerinde değişiklikler yapılarak makale olarak da sunulmuş, bazı çalışmalar da birkaç yıl sonra üzerinde değişiklikler yapılarak tekrar aynı başlık altında eklenmiştir.
- ✓ Birden çok yazarlı çalışmalardan dolayı yazar unvanı ve yazar akademik araştırma alanlarının sayısı değişkenlik gösterebilmektedir. Örneğin 3 yazarlı bir çalışma 3 adet unvan ve 3 adet akademik araştırma alanı olarak eklenmiştir.
- ✓ Sempozyum, tebliğ ve bildirimler, yayın yeri kategorisinde düzenleyen üniversiteye değil yayımlandığı yayinevine bakılmıştır. Çünkü bu çalışmalar genelde bir kitap halinde sunulmuştur.
- ✓ Konu kategorisinde "Eser, Kur'an, Hz. Peygamber/Hadis" en üst tasnif başlığı olarak seçilmiştir. Bu konuyu içeren herhangi bir çalışma diğer kategorilere bakılmaksızın ilk olarak bu konu kategorisine eklenmiştir.
- ✓ 2018 tarihinden itibaren yardımcı doçent doktor unvanı doktor öğretim üyeliği unvanına dönüştürüldüğünden dolayı yardımcı doçent unvanı ile doktor öğretim üyesi birleştirilmiştir.
- ✓ İçeriğin din eğitimi bakış açısından da yorumlanmasına ayrıca özen gösterilmiştir.
- ✓ İçeriğin analizi verilirken çok uzun sonuçlar veren başlıklarda çok fazla yer kaplamaması düşüncesinden genellikle 6 ve üzeri sayıdaki çalışmalara yer verilmiştir.
- ✓ Ulaşılan çalışmalara araştırmacıların da kolayca ulaşılabilmesi için bibliyografya şeklinde sunulmuştur. Çalışmaların bibliyografyadaki sunumunda İSAM İlahiyat Makaleleri Veri Tabanındaki yazım ve sıralama şekilleri esas alınmıştır.

4. LİTERATÜR

Ahlak başlıklı herhangi bir analiz yapıp yapılmadığına bakıldığında en güncel çalışmalardan biri olarak "Çalışma Hayatında Ahlak ve Etik Üzerine Bibliyometrik Bir Çözümleme" adlı makale dikkat çekmektedir. Bu makalede çalışma hayatında ahlak ve etik konusunda 1996-2019 yılları arasında yayınlanmış lisansüstü tezler sayısı, yılları, yapıldığı anabilim dalı, danışman unvanı, tekrarlanan ilk 50 anahtar kelimeleri, örnekleme, araştırma metodu ve veri analiz teknikleri gibi

bibliyometrik özellikleri açısından analiz edilmiştir. Felsefe ve Din Bilimleri alanında, çalışma ahlakına konu edilen 6 adet teze ulaşılmıştır.¹⁴

Agah Sırrı Levend (öl. 1968) tarafından 1963 yılında yapılan “Ümmet Çağında Ahlak Kitaplarımız” adlı çalışmada ise ahlak kitaplarının niteliği hakkında bilgi verdikten sonra ahlak eserlerini Arapça, Farsça, Bazı çeviriler gibi türleri künye bilgisine göre sıralanmıştır. Ahlak kitapları genel ahlak, siyasetnameler, meviza yollu eserler, ahlâkî güzel sözler, fütüvvetnameler, kabusname çevirileri olarak sınıflandırılmıştır.¹⁵

5. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde analiz sonucunda ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçların yorumuna yer verilmiştir.

5.1. YAYIN TÜRÜ

Araştırmanın kapsamına giren ahlak konulu 1430 çalışmanın yayın türüne göre dağılımı şu şekildedir:

Tablo 1: Ahlak Başlıklı Çalışmaların Yayın Türü

Yayın Türü	Sayı
Derleme Makale	769
Tebliğ/Bildiri/Sempozyum	538
Çeviri	63
Araştırma Makalesi	46
Kitap Tanıtım	8
Düzenleme/Sadeleştirme	6
Toplam	1430

Yayın türüne bakıldığında derleme makaleler ve tebliğ/bildiri/sempozyumlar dikkat çekmektedir. Derleme makaleler toplam yayının yarısından, tebliğ/bildiri/sempozyum ise toplam yayının üçte birinden fazladır. Bazı çalışmaların düzenlenmesi, sadeleştirilmesi, çevirisi ya da tanıtımı şeklindeki makaleler ise toplamda 77 tane dir. Sahadan bilgi toplanarak gerçekleştirilme kategorisinde yer alan araştırma makalelerinin azlığı ise olumsuz olarak gözükmektedir.

Ahlakın devamlı araştırılan, çalışılan bir alan olduğunun göstergelerinden biri de bu alanda tebliğ/bildiri/sempozyumların çok olmasıdır. Üniversite konferansları şeklinde ilk 1942 yılında “Ruh Yapımız ve Onun Tipleri Bakımından Ahlâk” başlığı ile bir sunum gerçekleştirilmiştir. Fakat “Atatürk’ün 100. Doğum Yılında Türkiye 1. Din Eğitimi Semineri (23-25 Nisan 1981)” tebliğ/bildiri/sempozyumların asıl başlama tarihi olarak kabul edilebilir. 1995’ten sonra ise ahlak konusunu içeren bir tebliğ/bildiri/sempozyum her yıl yapılmıştır. Bu tebliğ/bildiri/sempozyumların bazıları şunlardır: Milletlerarası Mevlana Sempozyumu, Ebubekir Razi Kongresi Tebliğleri, İzmirli İsmail Hakkı Sempozyumu, Uluslararası İslam Düşüncesi Konferansı, Kutlu Doğum Hatası/Kutlu Doğum İlimi Toplantı, Hz. İbrahim Sempozyumu, Tartışmalı İlimi Toplantılar, İnsan Onuru: İslam ve Hristiyanlıktaki Temelleri Çalıştayı, Örnek İnsan Hz.

¹⁴ Burcu Atar - Emine Şener, “Çalışma Hayatında Ahlak ve Etik Üzerine Bibliyometrik Bir Çözümleme”, *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 13/1 (2021), 29-42.

¹⁵ Agah Sırrı Levend, “Ümmet Çağında Ahlak Kitaplarımız”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 11 (1963), 89-115.

AHLAK BAŞLIKLİ ÇALIŞMALARIN ANALİZİ

Muhammed, Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu, Türkiye Dini Yayınlar Kongresi. Kur'an Sempozyumu: Kur'an'da Ahlâkî Değerler, Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu, Uluslararası Kınalızade Ailesi Sempozyumu, Uluslararası Modern Çağ ve Gazali Sempozyumu, Geçmişten Geleceğe Ahlak Sempozyumu...

5.2. ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

Tablo 2: Ahlak Başlıklı Çalışmaların Araştırma Yöntemleri

Araştırma Yöntemi	Sayı
Literatür/Derleme/Yorumlama	1383
Nicel Saha Çalışması	30
Nitel Saha Çalışması	16
Karma	1
Toplam	1430

Çalışmaların araştırma yöntemlerine bakıldığında büyük bir çoğunluğunun literatür/derleme/yorumlama olduğu dikkat çekmektedir. Sahadan bilgi toplama şeklinde sınıflandırılan nicel, nitel ve karma yöntemler ise azdır. Nicel araştırma 30, nitel araştırma 16 ve karma yöntem ise 1 tanedir. Nicel araştırmaların 9 tanesi birden fazla yazarlı olup %93,3'ü (28 tane) 2005 yılından itibaren yayınlanmıştır ve 17 tanesi (%56,7) din eğitimi ve 5 tanesi (%16,7) din psikolojisi alanındaki çalışmalardır. Nitel araştırmaların 8 tanesi (%50) din eğitimi, 2 tanesi (%12,5) din psikolojisi alanında olup bir çalışma hariç 2000 ve sonrasında yayınlanmıştır. 2000 öncesi yayınlanan tek makale de Türkiye'de din eğitimi biliminin önemli hocalarından biri olan Beyza Bilgin'e ait olan "Ahlak Terbiyesinde Dini Hikayeler" adlı 1994 yılında yayınlanmış çalışmadır. "Reklamın Ahlâkî Olmasından Kim Sorumludur" adlı makale karma yöntemin kullanıldığı tek çalışmadır. İlim Kültür ve Eğitim Derneği için İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde iki yazar tarafından yapılmış bir araştırmadır. Bu durum göstermektedir ki sahadan bilgi toplanan, bireylerle görüşülen çalışmalar azdır. Çalışmaların çoğunluğu yazarların oldukları yerde bir eser, kişi hakkındaki bakış açısını yansıtması sonucu meydana gelmiştir. Bilimsel olarak alandan verilerle desteklenen araştırmalar yetersizdir.

5.3. YAYIN YERLERİ

Tablo 3: Ahlak Başlıklı Çalışmaların Yayın Yerleri

Yayın Yeri	Sayı
Diyanet İlmi Dergi (Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi)	48
Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları	41
Ensar Neşriyat Yayınları	37
Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları	32
Bartın Üniversitesi Yayınları	31
Sinop Üniversitesi Yayınları	31
Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları	23

Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi	22
Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi	21
Felsefe Dünyası	20
Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi	20
İslami Araştırmalar Dergisi	18
Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji	18
Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi	16
Eski Yeni: Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi	16
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi	13
İlem: İlmî Etüdler Derneği	13
Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi	13
Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi	13
Bilimname	12
Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları	12
Dini Araştırmalar Dergisi	12
İnönü Üniversitesi Yayınları	12
Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları	12
Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi	11
Sonçağ Yayınları	11
İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları	10
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi	10
Çorum Belediyesi Kültür Yayınları	9
Gaziantep Üniversitesi Yayınları	9
İslam Araştırmaları Dergisi	9
Kutadgubilig: Felsefe-Bilim Araştırmaları	9
Muhafazakar Düşünce Dergisi	9
Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi	9
Türkoloji Araştırmaları Dergisi	9
Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi (İLTED)	8
Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin İlim Mecmuası	8
Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi	8
Din ve Bilim Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Yayınları	8
Düzce Üniversitesi Yayınları	8

AHLAK BAŞLIKLİ ÇALIŞMALARIN ANALİZİ

EKEV Akademi Dergisi	8
Fecr Yayınları	8
İlahiyat Akademi: Altı Aylık Uluslararası Akademik Araştırma Dergisi	8
İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi)	8
İnsan Yayınları	8
İslam Medeniyeti: Dini, İlmî, Fikri Aylık Mecmua	8
Kelam Araştırmaları Dergisi (Kader)	8
Nida Yayıncılık	8
Adıyaman Basım Ltd. Şti.	7
Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi	7
Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi	7
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi	7
Marife: Dini Araştırmalar Dergisi	7
Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi	7
Yetkin Düşünce: Hakikatin Kaynağına Yolculuk Dergisi	7
Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi	6
Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi	6
e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi	6
Gümüşhane Üniversitesi Yayınları	6
Hikmet Yurdu	6
İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi	6
İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (Darulfünun İlahiyat)	6
Kastamonu Üniversitesi Yayınları	6
Konya İl Müftülüğü Kültür Yayınları	6
Selçuk Üniversitesi Yayınları	6

Ahlak konulu çalışmalara 6 ve üzeri yer veren yayınlara bakıldığında, Diyanet İlmî Dergi, 48 çalışma ile en çok yayın yapan dergi olmuştur. Diyanet İlmî Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi ve Konya İl Müftülüğü Kültür Yayınları bir bütün olarak da sayılabilir. Bunlar bir bütün olarak sayıldığında 149 çalışma Diyanet tarafından yayınlanmıştır. Bu durum bütün çalışmalarla kıyaslandığında her on çalışmadan en az birinin diyanet yayınlarına ait olduğunu göstermektedir. Diyanetin Türkiye Din Eğitimi tarihinde hiç kesintisiz gelen bir kurum olması hasebiyle en fazla yayının Diyanet'e ait yayınlarda olması beklenen bir durumdur. Diyanet yayınlarıyla da ahlâkî bir bilinç ve ahlâkî bir eğitim vermeye çalışmıştır. 326 çalışma ile çalışmaların yaklaşık dörtte biri 11 yer/dergide yayınlanmıştır. Üniversitelerden ise Bartın, Sinop, Süleyman Demirel ve Ondokuz Mayıs Üniversiteleri dikkat çekmektedir. Süleyman Demirel Üniversitesi, Cumhuriyet Üniversitesi,

Ondokuz Mayıs Üniversitelerinin ilahiyat fakülteleri ahlak alanında 20 ve üzeri çalışma yapmışlardır. İlahiyat Fakültesi olarak ilk nesil ilahiyatların ilki olan Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin (yayın sayısı:13) de bu listede en başlarda yer alması beklenebilirdi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesine ait çalışmaların çoğunluğu Din Eğitimi alanında yazılmıştır ve bu alanda çalışma yapan akademisyenlerden biri Mevlüt Kaya'dır (yayın sayısı:7). Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesindeki çalışmalar daha çok Din Felsefesi ve İslam Felsefesi alanlarına; Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesindeki çalışmalar ise daha çok Din Eğitimi, Din Felsefesi ve İslam Felsefesi alanlarına aittir.

5.4. YAZARLARI

Tablo 4: Ahlak Başlıklı Çalışmaların Yazarları

Yazar	Sayı
Mustafa Çağrıncı	16
Ayşe Sıdika Oktay	13
Fethi Kerim Kazanç	13
Hüsamettin Erdem	12
Recep Kılıç	12
Hüseyin Karaman	10
Mehmet Türkeri	10
Enver Uysal	9
İlhami Güler	9
Anar Gafarov	8
Müfit Selim Saruhan	8
Asiye Aykıt	7
Cafer Sadık Yaran	7
Nejdet Durak	7
Ali Akdoğan	6
Hasan Ocak	6
Hulusi Arslan	6
Murat Demirkol	6
Salih Yalın	6
Zeki Tan	6

Yukarıdaki tablo incelendiğinde ahlak konulu bir araştırma yapıldığında Mustafa Çağrıncı, Ayşe Sıdika Oktay, Fethi Kerim Kazanç, Hüsamettin Erdem, Recep Kılıç, Hüseyin Karaman, Mehmet Türkeri gibi akademisyenlerin çalışmalarına bakılabilir. Ahlak konulu bir tez ve makale gibi bir çalışmada yukarıdaki kişilerden daha çok destek görülebilir. Din felsefesi (Ayşe Sıdika Oktay, Hüsamettin Erdem, Recep Kılıç, Mehmet Türkeri, Cafer Sadık Yaran) İslam Felsefesi (Mustafa Çağrıncı, Enver Uysal, Anar Gafarov, Müfit Selim Saruhan, Asiye Aykıt, Nejdet Durak, Hasan Ocak, Murat Demirkol, Salih Yalın), Kelam (Fethi Kerim Kazanç, İlhami Güler, Hulusi Arslan), Din

AHLAK BAŞLIKLİ ÇALIŞMALARIN ANALİZİ

Sosyolojisi (Ali Akdoğan), Tefsir (Zeki Tan) anabilimdalında ahlak konusunu daha fazla irdeleyen akademisyenler mevcuttur. Din eğitimi anabilimdalında ise Gülsüm Pehlivan Ağırakça, Hasan Meydan, İbrahim Turan, Mevlut Kaya, Saadettin Özdemir ahlak konulu çalışmalarda daha ön plandadırlar.

5.5. YAZAR ÜNVANLARI

Tablo 5: Ahlak Başlıklı Çalışmaların Yazar Ünvanları

Yazar Ünvanı	Sayı
Doktor Öğretim Üyesi (Yrd. Doç. Dr.)	588
Profesör	319
Doçent	257
Araştırma Görevlisi	91
Doktora Öğrencisi	47
Yüksek Lisans Öğrencisi	34
Diyanet Çalışanı (Diyanet Başkanı, Müftü, Kâtip, Vaiz...)	18
Öğretmen	17
Öğretim Görevlisi	15
Lisans Öğrencisi/Mezunu	4
Diğer (Avukat, Araştırmacı, Banka Çalışanı, Mühendis, Müdür, Yazar)	22

Tablo incelendiğinde 588 ile en fazla çalışmanın doktor öğretim üyelerine ait olduğu gözükmemektedir. Profesörler 319 çalışma ile ikinci sırada, doçentler 257 çalışma ile 3. sırada yer almaktadır. Doktora ve yüksek lisans öğrencilerinin bireysel çalışmalarından ziyade danışman akademisyenle yaptıkları çalışmalar daha çoktur. Diyanet başkanı, diyanet başkan vekili, müftü, kâtip, vaiz gibi diyanet personeline ait 18 adet çalışma da mevcuttur. Öğretmenlere ait 17, öğretim görevlilerine ait 15, Lisans öğrencisi ya da mezununa ait 4 çalışma vardır. Ayrıca avukat, araştırmacı, banka çalışanı, mühendis, müdür, yazar olarak kendilerini vasıflandıranlara ait 22 çalışma da diğer kategoride değerlendirilmiştir. Profesörlerin de ahlak başlığında çalışma yapmaları ahlakın vazgeçilemez öneminin göstergelerinden biri olabilir. Üniversite dışı kişilerinde araştırma yapmaları ahlakın her yerdeki önceliğini gün yüzüne çıkarmaktadır.

5.6. 5.6. YAZAR SAYISI

Tablo 6: Ahlak Başlıklı Çalışmaların Yazar Sayısı

Yazar Sayısı	Sayı
1	1377
2	49
3	2
4	2
Toplam	1430

Çalışmaların %96'sı tek yazarlı, %3,4'ü çift yazarlıdır. 3 yazarlı ve 4 yazarlı çalışmalar ise 2 adettir. Birden fazla yazarı olan çalışmalar genellikle danışman hocalar rehberliğinde yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin yaptığı araştırmalardır. 4 yazarlı çalışmalardan biri din eğitimi alanında olup “Değerlerin Belirlenmesi Testi ve Ahlâkî Yargı Yeteneği” adlı ahlâkî yargı ölçeğinin karşılaştırılmasını yapan araştırmadır. Bu çalışma da bir profesör danışmanlığında iki araştırma görevlisi ve bir doktora öğrencisi tarafından gerçekleştirilmiştir. Diğer dört yazarlı çalışma ise iki yüksek lisans, bir doktora ve bir araştırma görevlisinin ortaklaşa gerçekleştirdikleri din eğitimi alanında bir çeviridir. Birden çok yazarlı çalışmaların daha gelişmediği; din eğitimi, din psikolojisi, din sosyolojisi, din felsefesi gibi çeşitli alanların farklı bakış açılarının bir bütün halinde yansımadağı ve meseleye farklı boyutlardan bakmanın yeterli olmadığı söylenebilir.

5.7. AKADEMİK BÖLÜMLERİ

Tablo 7: Ahlak Başlıklı Çalışmaların Akademik Bölümleri

Bölgümlere Göre Dağılım	Sayı
Felsefe ve Din Bilimleri	587
Temel İslam Bilimleri	398
İslam Tarihi ve Sanatları	29
İlahiyat Dışı Bölümler	276
Belirsiz	140
Toplam	1430

Çalışmaların bölümlere göre dağılımına bakıldığında 587 çalışma ile Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü birinci, 398 çalışma ile Temel İslam Bilimleri ikinci, 29 çalışma ile İslam Tarihi ve Sanatları üçüncü sırada yer almaktadır. Ahlak konulu çalışmaların yapıldığı ilahiyat dışı bölümlerde ise 129 çalışma ile Felsefe birinci sırada, 36 çalışma ile Türk Dili ve Edebiyatı ikinci sırada, 18 çalışma ile Sosyoloji üçüncü sırada yer almaktadır. Arap Dili ve Edebiyatı, Çalışma Ekonomisi, Eğitim Felsefesi, Eğitim Yönetimi ve Denetimi, Fars Dili ve Edebiyatı, Fizik, Halkla İlişkiler, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi, İktisat, İngiliz Dili ve Edebiyatı, İşletme, Kamu Yönetimi, Maliye, Osmanlıca, Psikoloji, Radyo Televizyon ve Sinema, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Rus Dili ve Edebiyatı, Seyahat İşletmeciliği ve Turizm, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Sosyal Hizmet, Tarih, Temel Eğitim, Tıp, Türkçe, Uluslararası İlişkiler, Uluslararası Ticaret ve Finansman, Yabancı Diller Eğitimi ve Yönetim ve Bilişim Sistemleri ilahiyat dışı bölümlerdeki çalışılan diğer alanlardır. Çalışmaların bazılarının tarihlerinden ve çalışmalara yazarların araştırma alanlarının yazılmamasından dolayı akademik bölümüne ulaşılammıştır. Ulaşılammayan kısım belirsiz olarak ifade edilmiş ve 140 çalışmanın üretildiği bölüm belli değildir.

5.8. AKADEMİK ALANLARI

Tablo 8: Ahlak Başlıklı Çalışmaların Akademik Alanları

Temel İslam Bilimleri	Sayı	Felsefe ve Din Bilimleri	Sayı	İslam Tarihi ve Sanatları	Sayı
Tefsir	91	İslam Felsefesi	200	İslam Tarihi	20
Hadis	79	Din Eğitimi	141	Türk İslam Edebiyatı	6

AHLAK BAŞLIKLİ ÇALIŞMALARIN ANALİZİ

Kelâm	76	Din Felsefesi	119	Türk Din Musikisi	2
Tasavvuf	52	Felsefe Tarihi	38	Türk İslam Sanatları Tarihi	1
İslam Hukuku	44	Din Sosyolojisi	34		
İslam Mezhepleri Tarihi	32	Din Psikolojisi	27		
Arap Dili ve Belâğatı	20	Dinler Tarihi	22		
Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmî	4	Mantık	6		
Toplam	398	Toplam	587	Toplam	29

Çalışmaların ilahiyattaki alanlarına bakıldığında Temel İslam Bilimlerinde Tefsir alanında 91, hadis alanında 79, kelam alanında ise 76 çalışma vardır. Temel İslam Bilimlerinde 4 ile Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmî alanı en az çalışma olan alandır. Felsefe ve Din Bilimleri bölümü en çok çalışma yapılan bölümdür (587 çalışma). Bu bölümde İslam Felsefesinde 200, Din Eğitiminde 141 ve Din Felsefesinde 119 çalışma vardır. 6 çalışma ile mantık Felsefe ve Din Bilimleri bölümünün en az çalışma olan alanıdır. İslam Tarihi ve Sanatları bölümü en az çalışmanın yapıldığı bölümdür. İslam Tarihinde 20, Türk İslam Edebiyatında 6, Türk Din Musikisinde 2, Türk İslam Sanatları Tarihinde 1 çalışma vardır. Din eğitimi genç bir bilim dalı olmasına rağmen ahlak başlıklı çalışmalar diğer alanlara yaklaşmış ve gün geçtikçe artmaktadır.

5.9. YILLARI

Tablo 9: Ahlak Başlıklı Çalışmaların Yılları

Yıllar	İlahiyat İçin Önemli Durum	Sayı	Yıllık Ortalama %
1923-1933	Darülfünun İlahiyat Kapanış	6	0,55
1934-1948	İlahiyatların Olmadığı Yıllar	7	0,47
1949-1981	Ankara İlahiyat ve Yüksek İslam Enstitüleri Dönemi	43	1,30
1982-1991	İlahiyatlara Geçiş	33	3,30
1992-1996	İkinci Nesil İlahiyat	30	6,00
1997-2007	28 Şubat Süreci	211	19,19
2008-2022	Üçüncü Nesil İlahiyat	1100	73,33
Toplam		1430	100

Yıl sınıflandırmasında ilahiyatlar için önemli yıllar kriter alınmıştır. Dönemlere bakıldığında ortalama çalışma üretimi yıllık ortalama 0,55 çalışmadan yıllık ortalama 73,33 çalışmaya ulaşılmıştır. Darülfünun İlahiyatın olduğu 1923-1933 yılları arası yıllık ortalama 0,55 ile 6 çalışma, Darülfünun İlahiyatın kapanması ile ilahiyatların olmadığı 1934-1948 yılları arası yıllık ortalama 0,47 ile 7 çalışma, Ankara İlahiyatın açılması ile başlayan ve Yüksek İslam Enstitülerinin olduğu 1949-1981 yılları arası yıllık ortalama 1,30 ortalama ile 43 çalışma, YÖK'ün kurulması ile enstitülerin ilahiyatlara dönüştürüldüğü diğer adıyla birinci nesil ilahiyatların olduğu 1982-1991 yılları arası

yıllık ortalama 3,30 ile 33 çalışma, ikinci nesil ilahiyatların olduğu 1992-1996 yılları arası yıllık ortalama 6,0 ile 30 çalışma, 28 Şubat süreci ile başlayan dönem olan 1997-2007 yılları arası yıllık ortalama 19,19 ile 211 çalışma ve Üçüncü nesil ilahiyat olarak tabir edilen 2008-2002 arası yıllık ortalama 73,33 ile 1100 çalışma yapılmıştır.

Darülfünunun ilahiyatın olduğu yıllarda bu kuruma ait ahlak konulu 3 adet çalışma bulunmaktadır(%50). Bu yılların diğer bir özelliği bu yıllarda yayınlanan çalışmaların büyük bir kısmının çeviri olmasıdır(%83,3). Darülfünunun ilahiyatın kapatılıp ilahiyatların olmadığı yıllarda yıllık yayın ortalama 0,55'ten 0,47'ye düşmüştür. Yayınlanan çalışma sayısı her geçen gün artarken ilahiyatların olmaması ahlak konulu çalışmalarını da olumsuz etkilemiştir.

İlahiyatların sayısının 100'leri geçtiği 2008 ve sonrası dönemde bu artış makale üretimine de yansımıştır. Ahlak başlıklı çalışmaların %76,9'u bu dönemde üretilmiştir. Son zamanlarda ahlak başlıklı çalışmaların artması ülkenin ahlak konusunda bir problem yaşadığının da bir göstergesi olarak görülebilir. Bireylerde yaşanan ahlâkî problemlere çözüm üretme amacıyla da çalışmaların sayısı gün geçtikçe artmaktadır.

5.10. YAYIN DİLİ

Tablo 10: Ahlak Başlıklı Çalışmaların Yayın Dili

Yayın Dili	Sayı
Türkçe	1406
Arapça	13
Azerice	3
İngilizce	3
Arapça, Türkçe	2
Osmanlıca	2
Arapça, Fransızca, İngilizce	1
Toplam	1430

Çalışmaların yayın dili tablosu incelendiğinde 1406 çalışma Türkçe, 13 çalışma Arapça, 3 çalışma Azerice, 3 çalışma İngilizce, 2 çalışma hem Arapça hem Türkçe, 2 çalışma Osmanlıca, 1 çalışma da Arapça/Fransızca/Türkçe olduğu görülmektedir.

Arapça çalışmalar genellikle Arap Dili ve Belagatı ve Hadis alanında olup büyük çoğunluğu tebliğ/bildiri/sempozyum ve derleme makaledir. Azerice çalışmalar derleme makale olup tamamı Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin İlmî Mecmuasında yayınlanmıştır. İngilizce çalışmaların tamamı uluslararası bir tebliğ/bildiri/sempozyumdur. Arapça/Türkçe çalışmaların biri çeviri biri de tebliğ/bildiri/sempozyumdur. Osmanlıca çalışmalar 1926 ve 1927 yıllarında yayınlanmış olup Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası ve Darülfünun Hukuk Fakültesi Mecmuasında yayınlanmıştır. Arapça/Fransızca/İngilizce çalışma ise İngiltere merkezli bir yayın olan İslam Today'de 1987 yılında yayınlanmıştır. Görülmektedir ki yazarların yabancı bir dilde yazma becerileri istenilen düzeyde değildir.

5.11. KONUSU

Tablo 11: Ahlak Başlıklı Çalışmaların Konusu

Konu	Sayı
Eser/Kişi	572
Kur'an	88
Ahlak Eğitimi/Öğretimi/Kazanımı/Korunumu	76
Ahlak Amel/Barış/Bilim/Din/Değer/Estetik/Eğitim/Fıkıh/Gayb/	70
Hukuk/İbadet/İman/İnanç/İlim/Medeniyet/Müzik/Vahiy ilişkisi	
İslam Ahlakı	62
Hz. Peygamberde /Hadislerde Ahlak	55
Ahlâkî Bakış/Değerler/Boyut	48
Ahlak Buhranı/Bunalımı/Sorunları/Çelişkileri/Krizleri	39
Çalışma/İş Ahlakı	30
Tüketim/Ticaret/Ekonomi Ahlakı	25
Ahlakın Temeli/Temellendirilmesi/Kaynağı/Önemi	19
Ahlak Kavram Analizi	17
Mezheplerde Ahlak Tasavvuru/Değerleri	17
Ahlak Felsefesi	14
Çevre Ahlakı	14
Ahilikte/Fütüvvetta Ahlak	13
Ahlak Algısı/Anlayışı/Hayatı	11
Ahlakın Etkisi/Sonuçları	11
Ahlâkî Olgunluk Düzeyi	10
Politikada/Siyasette Ahlak	9
Tasavvufta Ahlak	9
Evrensel Ahlak	8
Ahlak İlkeleri/Kuralları	7
Birlikte Yaşama Ahlakı	7
Ahlak Gelişimi	6
Tahammül Ahlakı	6
Diğer Konular	187
Toplam	1430

Tablo incelendiğinde 572 eser/kişi konusu %40 oran ile en fazla çalışıldığı gözükmektedir. Kur'an-ı 62, ahlak eğitimi/öğretimi/kazanımı/korunumunu 88, ahlakın ilişkisini 70, İslam Ahlakını 62, Hz Peygamberde/hadislerde ahlakı 55, ahlâkî bakış/değerler/boyutunu 48, ahlak buhranı/bunalımı/sorunları/çelişkileri/krizlerini 39, çalışma/iş ahlakını 30, tüketim/ticaret/ekonomi ahlakını 25, ahlakın temeli/temellendirmesi/kaynağı/önemini 19, ahlak kavram analizini 17, mezheplerde ahlak tasavvuru/değerlerini 17, ahlak felsefesini 14, çevre ahlakını 14, ahilikte/fütüvvette ahlakı 13, ahlak algını/anlayışı/hayatını 11, ahlakın etkisi/sonuçlarını 11, ahlâkî olgunluk düzeyini 10 çalışma ele almaktadır. Tabloda bulunmayan birden fazla çalışılan diğer konulardan bazıları şunlardır: İslam hukukunda ahlak, İslam ahlak felsefesi, sanat ve ahlak, ahlak ilmi, bilim ahlakı, güzel ahlak, Osmanlı'da ahlak, Yahudilikte ahlak, eleştiri ahlakı, felsefe ahlakı, ihtilaf ahlakı, kürtajın ahlâkî liği, ahlak kuramı, ahlak ve insan doğası, ahlak ve mutluluk, ahlak ve ruhiyat, ahlak yaptırımları, ahlak yaratılış karşılaştırması, ahlakın değişkenleri, ahlâkî bilinç, ahlâkî eleştiriler.

5.12. ESER/KİŞİ

Çalışmaların büyük bir çoğunluğunun eser/kişiyi ele almasından dolayı bu konuya ayrıca yer verilmiştir. Tablo oluşturulurken birden fazla üzerinde çalışma bulunan eser/kişi tercih edilmiştir.

Tablo 12: Ahlak Başlıklı Çalışmaların Eser/Kişi Dağılımı

Eser/Kişi	Sayı	Eser/Kişi	Sayı	Eser/Kişi	Sayı
Kınalızade Ali Efendi	36	Bostanzâde Yahyâ Efendi	4	Elmalılı Hamdi Yazar	2
Mevlana					
Celeleddin Rumi	23	Celeleddin Devvani	4	Farabi, Kindi	2
Nurettin Topçu	23	Emile Durkheim	4	Fütüvvetnameler	2
İmam Gazali	16	Ebubekir Er-Razi	4	Hilmi Ziya Ülken	2
Immanuel Kant	14	Farabi	4	Hiz. Ali	2
Hoca Ahmet Yesevi	12	İbn Hazm	4	İbn Kemmune	2
Nasuriddin Tusi	10	Kınalızade Ali Efendi, Nasuriddin Tusi	4	Jean-Jacques Rousseau	2
Ahmet Hamdi Akseki	9	Maverdi	4	John Locke	2
Aliya İzzetbegoviç	8	Müneccimbaşı Ahmed Dede	4	John Stuart Mill, William Whewell	2
Hacı Bektâş-1 Velî	8	Şemseddin Sivasi	4	Kindi	2
İbn Arabi	8	Ali Himmet Berki	3	Mehmed Birgivi	2
İbn Miskeveyh	8	Rene Descartes	3	Mesneviler	2
İmam Maturidi	8	Erol Güngör	3	Muhammed İkbâl	2

AHLAK BAŞLIKLİ ÇALIŞMALARIN ANALİZİ

Mehmet Akif Ersoy	8	Hasan Basri Çantay	3	Nasiruddin Tusi	2
Fahreddin er-Razi	7	İhvan-ı Safa	3	Nizamülmülk, Yusuf Has Hacip	2
İbn Sina	7	Taşköprülüzade Ahmet	3	Platon	2
Yunus Emre	6	Yusuf Has Hacip	3	Sadi Şirazi	2
Adudundin el-İci	5	Ahmed Ziyaüddin Gümüştanevî Ahmed Ziyüüddin	2	Anthony Shaftesbury	2
Fazlur Rahman	5	Ali Seydi Bey	2	Şemseddin Şehrezuri	2
İbn Haldun	5	Baha Tevfik	2	Taha Abdurrahman	2
İmam Birgivi	5	Celal Nuri İleri	2	Zeynizade Mehmet Hazık Efendi	2
Sadreddin Konevi	5	İmâmü'l-Haremeyn Cüveynî	2		
Ali Rıza Bey	4	Ebu Hanife	2		

Tablo incelendiğinde ahlak konusunda en fazla araştırma yapılan kişi Kınalızade Ali Efendi olmuştur. Bunda Ahlak-ı Ala-i adlı eserinin de büyük bir etkisi vardır. Ayrıca Kınalızade Ali Efendi'nin, Nasuriddin Tusi ile birlikte ele alındığı 4 çalışma da mevcuttur. 23 çalışma Mevlana, 23 çalışma Nurettin Topçu, 16 çalışma Gazali, 14 çalışma Kant, 12 çalışma Hoca Ahmet Yesevi, 10 çalışma Nasuriddin Tusi'de ahlak hakkındadır. Batı kültüründen Immanuel Kant, Emile Durkheim, Rene Descartes, Jean Jacques Rousseau, John Stuart Mill, William Whewel, Anthony Shaftesbury'yi konu edinen araştırmalar mevcuttur. Platon Yunan filozoflarında hakkında iki ve daha fazla araştırılan tek kişidir. Eser kişide karşılaştırmalı çalışmalar da pek fazla yoktur. Genelde bir kişinin görüşleri doğrultusunda çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Kişinin görüşleri, bakış açısı açıklanmıştır. Birçok kişi ve eserin bakış açısını ele alan çalışmaların yapılması alana daha çok katkı yapabilir.

5.13.AHLAKA MEVZU OLAN DİN, ÜLKE/MİLLET, GELİŞİM KURAMI

Bu kadar çok çalışmada dinlere, ülkelere/milletlere, gelişim kuramlarına ne kadar yer verildiği de merak uyandırmaktadır. Bunun için bu konulara başlıklarında ve alt başlıklarında değinilen çalışmalara ayrıca yer verilmiştir.

Ahlaka Mevzu Olan Din: İslam dışında hangi dinlerdeki ahlaka değinildiğine bakıldığında çıkan sonuç parantez içinde sayılarla ifade edilmiştir: Hristiyanlık (8), Yahudilik (6), Budizm (1), Hinduizm (1), Caynizm(1), Konfüçyüsçülük (1), Semavi Dinler (1).

Ahlaka Mevzu Olan Ülke/Millet: Hangi ülkeleri/milletleri ele alan çalışmalar olduğuna bakıldığında çıkan sonuç parantez içerisinde ifade edilmiştir: Osmanlı(2), Tuna Vilayeti(1), Almanya(1), Azerbaycan(1), Belçika(1), Hindistan(1), Avrupa Katolik (1), Kırgızistan(2), Singapur(1), SSCB(1).

Gelişim Kuramı: Hangi gelişim kuramlarına değinildiğine bakıldığından çıkan sonuç parantez içinde sayılarla ifade edilmiştir. Kohlberg Ahlâkî Gelişim Kuramı (6), Erikson Psikososyal Gelişim

Kuramı (2), Jean Peaget Ahlâkî Gelişim Kuramı (1), Havighurst Gelişim Kuramı(1), Freud Psikanalitik Kuram (1), Robert Coles Teorisi (1)

Analiz sonucuna bakıldığında bu kadar çok çalışma yapılmasına rağmen diğer ülkelerdeki, Müslümanlık dışı dinlerdeki ve gelişim kuramlarındaki ahlak temalı çalışmaların az olduğu görülmektedir. Bu alanlarda bir çok çalışma yapılabilir. Ülkemizdeki ahlak çalışmalarını diğer ülkelerle karşılaştırılabilir, farklı ve benzer yanlar ile birlikte ahlak eğitimi daha verimli hale getirilebilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ahlakın sürekli çalışılan bir konu olmasının en büyük göstergelerinden biri 1923-2022 yıllarını kapsayan bu araştırmada 1430 defa araştırma konusu olmasıdır. Bir başlığın sürekli çalışılması önemli bir konu olduğunu göstermekle birlikte o konuda toplumda bir sorunun varlığına da işaret olabilir. Çünkü makalelerin yazılmalarının en büyük nedenlerinden biri var olan bir probleme çözüm üretebilmektir.

Yayın türü kategorisinde derleme makale ve tebliğ/bildiri/sempozyumlar çalışmaların %91,4'ünü oluşturmaktadır. Diyanet çeşitli yayın organları ile çalışmaların %10'undan daha fazlasını (toplam:149) yayınlamıştır. Mustafa Çağrı, Ayşe Sıdıka Oktay, Fethi Kerim Kazanç, Hüsamettin Erdem ve Recep Kılıç ahlak konulu 10'dan daha fazla çalışma yapmışlardır. 588 çalışma ile doktor öğretim üyeleri unvan olarak ahlakı en çok çalışılan unvana sahiptirler. Çalışmaların %96'sı tek yazara aittir. Felsefe ve Din Bilimleri 587 çalışma ile en çok araştırma yapılan bölümdür. Bu bölümde de 200 ile İslam Felsefesi, 141 ile Din Eğitimi ve 119 ile Din Felsefesi; Temel İslam Bilimleri bölümünde 91 ile Tefsir, 79 ile Hadis, 76 ile Kelam; İslam Tarihi ve Sanatları bölümünde İslam Tarihi 20, Türk İslam Edebiyatı 6 ve Türk Din Musikisi ahlak konusunda çalışma yapılan ilk üç alanlardır. İslam Tarihi Sanatları en az araştırma yapılan bölümdür. Çalışmalara yıllara göre bakıldığında oran olarak yılda 0,55'ten yılda 73,33'e çıkması olumlu bir özellik iken, ilahiyatların olmadığı yıllarda oranın bir önceki döneme göre düşmesi olumsuz bir özellik olarak dikkat çekmektedir. Genel olarak üniversite ve araştırma sayısının artması ahlak başlıklı çalışmaların da artmasını sağlamıştır. 24 çalışma hariç yayın dili Türkçedir. Yabancı dilde yayın sayısı oldukça azdır. Osmanlıca çalışmalar Darülfünun zamanında yayınlanmıştır ve Harf İnkılabından önceki yıllara aittir (1926 ve 1927). Literatür/Derleme/Yorumlama çalışmaların yazımında büyük oranda tercih edilen yöntemdir (1383). Alandan araştırmaya dayalı (anket, mülakat vb. ile) sadece 47 tane çalışma vardır. Araştırmaya dayalı birçok çalışma üretilirdi. 572 ile eser/kişi en yoğun çalışılan konudur. Bu eser/kişi konusunda da Kınalızade Ali Efendi hakkında en fazla araştırma yapılan kişidir. Diğer dinler, ülkeler/milletlerdeki ahlak konusunda az çalışma bulunmaktadır. Gelişim kuramlarına alt başlıklarında değinen sadece 12 çalışma mevcuttur. Bu sonuçlar doğrultusunda şu öneriler sunulabilir:

- ✓ Daha derinlemesine ve farklı bakış açılarına sahip olması bakımından birden fazla yazar ve alan uzmanının birlikte çalıştığı araştırmalar gerçekleştirilebilir.
- ✓ Sahadan bilgi alınabilecek nitel, nicel veya karma yöntemler tercih edilebilir.
- ✓ Diğer dinler, kültürler, ülkeler/milletleri içerecek çalışmalar yapılabilir.
- ✓ Ahlak konusundaki problemler tespit edilebilir ve bu problemin çözümü için deneysel yöntem kullanılabilir.

KAYNAKÇA

- Ali Sönmez, Mehmet. "İbn Hibban". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 20/63-64. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1999.
- Atar, Burcu - Şener, Emine. "Çalışma Hayatında Ahlak ve Etik Üzerine Bibliyometrik Bir Çözümleme". *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 13/1 (2021), 29-42.
- Bayraktar, M. Faruk - Ali Özek (ed.). *Son Dönem Osmanlı Ahlak Terbiyecileri ve Ahlak Terbiyesi*. Ankara: Ensar Neşriyat, 2015.
- Böke, Kaan. "Sosyal Bilimlerde Araştırma". *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Alfa Yayınları, 2017.
- Çoban, Mustafa. "Cumhuriyetin İlk Yılları Ahlak Algısı ve Eğitimi (Kazım Nami'nin 'Ahlaki Nasıl Telkin Etmeli' Kitabı Özelinde)". *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24 (2014), 31-70.
- El-İsfahani, Ragıb. *Mutluluğun Kazanılması: Tafsilü'n-Neşeteyn ve Tahsilü's-Saadeteyn*. çev. Mustafa Solmaz. İstanbul: Sufi Kitap, 1. Basım, 2018.
- İsfahani, Ragıb El. *Erdemli Yol Ez-Zeri'a İla Mekarimi's-Şeri'a*. çev. Muharrem Tan. İstanbul: İz Yayıncılık, 2019.
- İmam Gazali. *İhya-u Ulumi'd-Din*. çev. Mehmed A. Müftüoğlu. İstanbul: Çelik Yayınevi, 2018.
- İmam Maverdi. *Edebü'd Dünya ve'd Din*. çev. Halit Zavalısız. İstanbul: Tahlil Yayınları, 2021.
- Kesgin, Safiye. "Cumhuriyet Dönemi Örgün Eğitim Kurumlarında Ahlak Eğitimi". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 52 (2011), 209-238.
- Kutluer, İlhan. "Müdatü'n-Nüfus". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 31/461-463. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2006.
- Levend, Agah Sırrı. "Ümmet Çağında Ahlak Kitaplarımız". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 11 (1963), 89-115.
- İbn Miskeveyh *Ahlak Eğitimi Tezhibü'l-Ahlak*. çev. Abdülkadir Şener vd. İstanbul: Büyüyen AY, 3. Basım, 2017.
- Tusi, Nasiruddin. *Ahlak-ı Nasırı*. çev. Anar Gafarov - Zaur Şükürov. İstanbul: Litera Yayıncılık, 3. Basım, 2013.
- Yinilmez Akagündüz, Seval. "Cumhuriyet'in İlk Yıllarından Günümüze Ders Kitaplarında Ahlak Eğitimi". *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* 26 (2017), 149-180.

Ahlak Başlıklı Makalelerin Bibliyografyası

- Aasi, Ghulam Haider **Organ Nakil ve Bağışına İslam'ın Hukuki ve Ahlaki Yaklaşımı**, çeviren: Mehmet Erdem, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2010, sayı: 15, s. 265-278
- Abanoz, Süleyman **6-12 Yaş Arası Çocukların Dini ve Ahlaki Gelişimlerinde Anne ve Babaların Türk Din Psikolojisi Dergisi** 2020, sayı: 1, s. 119-148
- Abay, Ahmet **H. Musa ve Sihirbazlar Kıssası Bağlamında Misabaka Ahlakı Tespit Denemesi**, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2014, cilt: XII, sayı: 23, s. 21-57
- Abbasoğulları, Gülcan **Nâbî'nin Hayriyye'sinde İlim, Amel ve Ahlâk Öğretileri**, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum -Tebliğler-*, 2015, cilt: II, s. 367-377
- Abuzerova, Ülker **Ahlâkî Açidan Hayatın ve Varoluşun Anlamı**, Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin İlmî Mecmuası, 2007, sayı: 8, s. 147-159
- Acar, Ahmet Cevat **İş Ahlakı, Çağımızın Ahlak Bunalımı ve Çözüm Arayışları -Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı-**, 24-26 Nisan 2009, 2009, s. 351-377
- Acar, Ergün **Nehcü'l-Ferâdis'te Türkçe Ahlakî Kavramlar**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler*, 6-7-8 Ekim 2016, 2016, cilt: I, s. 290-299
- Acarlıoğlu, Ahmet **Medine'ye Hicret Örneğinden Hareketle Hz. Peygamber'de (s.a.s.) Tedbir-Tevekkül Ahlakı = The Ethics of Precaution-Reliance in the Prophet (Pbuh) Based on the Example of Migration to Medina**, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2022, cilt: XI, sayı: 21, s. 292-327
- Acuner, H. Yusuf **Din Eğitimi Açısından 14-18 Yaş Arası Gençlerde Ahlakî Yargı Gelişimi (Samsun İl Örneği)**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi =Review of the Faculty of Divinity., 2005, sayı: 18-19, s. 265-297
- Açık, Kerim **Akovalızâde Hâtem Efendi ve el-Manzûme fi'l-Ahlak Adlı Eseri**, *Şarkiyat Mecmuası*, 2014, sayı: 25, s. 1-21
- Açıkgenç, Alparlan **Geçmiş ve Gelecek Boyutunda İslam Medeniyetinin Teşekkülündeki Âmiller: İlim-Ahlâk/İlim- Medeniyet Araştırmaları** 2014, cilt: I, sayı: 1, s. 91-104
- Açıkgenç, Alparlan **İslam Düşünce Geleneğinde Ahlâk-Hukuk İlişkisi Üzerine Fazlur Rahman**, *Uluslararası Fazlur Rahman Sempozyumu: Günümüzde Felsefe Din Algısı ve Ahlâk*, 5-6 Mayıs 2016 = *International Fazlur Rahman Symposium*, 2016, s. 36-54
- Açıkgenç, Alparlan **İslam Ahlakı ve İslam'da Mutluluk Anlayışı**, *Adıyaman Uluslararası Safvan Bin Muattal ve Ahlak Sempozyumu*, 2013, s. 14-30
- Açıköz, H. Mustafa **Dinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlakının Antropo-Filozofik Temellerine Dair Kur'an'î Mulahezalar: Homo Muslimus Modeli**, *İslam Düşüncesinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlâkı = The Criticism Culture and Morality of Tolerance in Islamic Thought (International Symposium)*, 2019, cilt: II, s. 579-598
- Adam, Hüdaverdi **Sahabe-i Kiramda Ahlak ve İnanç Bütünleşmesi**, *Adıyaman Uluslararası Safvan Bin Muattal ve Ahlak Sempozyumu*, 2013, s. 31-61
- Adanalı, Ahmet Hadi **İnsan İradesi ve Ahlakî Sorumluluk**, *İslâm Ahlakı Temel Konular Güncel Yorumlar*, 2014, s. 149-170

Adıbelli, Ramazan **Tüketimcilik Paradigması Açısından Ahlâkın Anlam ve Değeri**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın*, 2015, s. 533-552

Adıbelli, Ramazan **Dinlerdeki Kozmogonik ve Eskatolojik Anlatılar Bağlamında Ahlakı Anlamlandırmak**, *Bilimname: Düşünce Platformu*, 2011/2, sayı: 21, s. 33-56

Ağayev, Ceyhun Şakir oğlu **“Hadiqatü’s-Süeda” Eserinde Fuzuli’nin Akide Uğrunda Mübarizeye Bakışı ve Kıyamın Ahlaki Cihetleri**, *Bakı Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nin Elmi Mecmuası = Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nin İlmi Mecmuası*, 2010, sayı: 14, s. 225-235

Ağçoban, Sıddık **Postmodern Toplumda Ahlâkın Yeniden İnşası: Bir “Panoptikon” Çözümlemesi**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın*, 2015, s. 581-600

Ak, Murat **Manzum Bir Ahlâk Metni: Hüsn-i Eser = A Prosodic Moral Text: Husn-i Eser, Sûfî Araştırmaları = Sufi Studies**, 2018, cilt: IX, sayı: 17, s. 51-78

Akalın, İsa **İslâm İktisat Ahlâkında Dünyaya Biçilen Değer -Eşrefoğlu Rûmî’nin Müzekki’n-Nüfûs’u Örneğinde-**, *Social Sciences Research Journal = Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 2021, cilt: X, sayı: 4, s. 1030-1035

Akalın, İsa **Sosyal Politika Açısından ve Meslek Ahlâkının Ahîlikteki Temelleri Olarak Fütüvvet Anlayışı -Sülemî’nin Kitâbü’l-Fütüvvet’i Örneğinde-**, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2021, s. 787-798

Akalın, Kürşat Haldun **Avrupa’da Rasyonel-Ekonomik Bireyciliğin Yükselişi ve Max Weber’in Protestan Ahlakı Yorumu**, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi = Dumlupınar University Journal of Social Sciences*, 2011, sayı: 31, s. 335-355

Akalın, Kürşat Haldun **Avrupa’da Ussal Ekonomik Etkinliğin Yükselişi Sürecinde Katolik İktisat Ahlakı = The Catholic Ethic in the Process of the Rise of the Rational Economic Action in Europe**, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi = Kafkas University Journal of the Institute of Social Sciences*, 2009, sayı: 3, s. 27-46

Akar, Muhlis **İslâm’ın Ekonomik Hayata Getirdiği Ticari ve Ahlâkî Prensipler**, *Diyanet İlmi Dergi*, 2003, cilt: XXXIX, sayı: 1, s. 55-66

Akbaş, Ahmet **Hz. İbrâhim’de Rıza ve Tevekkül Ahlakı**, *Uluslararası Hz. İbrahim (a.s.) ve Nübüvvet Sempozyumu Tebliğler Kitabı*, 2019, cilt: II, s. 255-282

Akbaş, Ahmet **Hz. İbrâhim’de Rıza ve Tevekkül Ahlakının Yansımaları**, *Hz. İbrâhim ve Tevhid Mücadelesi*, 2021, s. 85-102

Akçay, Gülçiçek **Tasavvuf ve Ahlak Eğitiminde Kullanılan Edebî Metinlerde Hz. Muhammed: Pend-nâme Şerhleri Örneği**, *I. Uluslararası İKSAD Sosyal Bilimler Kongresi, 9-11 Mart 2018, Mardin*, 2018, s. 155-160

Akdemir, Ferhat **Ahlâki Normların Ontolojik Kaynağı ve Epistemolojik Değeri Bağlamında Din/Tanrı-Ahlâk İlişkisi**, *Muhafazakâr Düşünce*, 2009, cilt: V, sayı: 19-20, s. 35-53

Akdemir, Furat **İman Hakikatinin Amel/Ahlaka Yansımaları ve Misliman İman Algısındaki Yanlışlar ve Nedenleri**, *Uluslararası Yanlış Algılar ve Doğru İslâm Sempozyumu Tebliğleri; 28-30 Ekim 2016 Şanlıurfa/Türkiye*, 2016, s. 687-715

Akdoğan, Ali **Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlâkına Sosyolojik Bir Bakış**, *İslam Düşüncesinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlâkı = The Criticism Culture and Morality of Tolerance in Islamic Thought (International Symposium)* , 2021, cilt: III, s. 559-577

Akdoğan, Ali **İslam Kardeşliğinin Ahlaki Temellerinin İki Dinamiği: Sevgi ve Saygı**, *Kutlu Doğum Haftası "Hz. Peygamber Kardeşlik Ahlakı ve Kardeşlik Hukuku" Sempozyumu (21-22 Nisan 2012)*, 2013, s. 265-279

Akdoğan, Ali **Psiko-Sosyal Açından Aliya İzzetbegoviç'in Din ve Ahlak Düşüncesi**, *1. Uluslararası Bir Bilge Bir Ülke Sempozyumu Bildiriler Kitabı = 1. A Luminary A Country Symposium Full Paper Proceedings*, 2018, s. 69-95

Akdoğan, Ali **Toplumsal Ahlak Sorunları Karşısında İslam Ahlakının Rolüne Sosyolojik Bir Bakış**, *Akademik Araştırmalar Dergisi = Journal of Academic Studies*, 2009, cilt: XI, sayı: 42, s. 181-199

Akdoğan, Ali, **Sosyal Gelişmenin İki Dinamiği: Bilim ve Ahlak**, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2009, cilt: IX, sayı: 3, s. 11-44

Akdoğan, Ali, **Bireysel ve Toplumsal Hayatta Ahlaka Olan İhtiyaç ve İslam** , *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler -* , 2004, cilt: VIII, sayı: 18, s. 179-194

Akdoğan, Bayram **Sanat, Sanatçı, Sanat Eseri ve Ahlâk**, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, cilt: XLII, s. 213-245

Akdoğan, Mesut **İbnü'l-Mukaffa'nın Ahlâk Düşüncesinin Tasavvufî Açından Analizi**, *Hicri İkinci Asırda İslami İlimler -4*, 2022, s. 168-192

Akgün, Mehmet **Kutadgu Bilig'de Ahlak**, *Felsefe Dünyası*, 1997, sayı: 23, Özel Sayı, s. 99-144

Akgün, Tuncay **Bertrand Russell ve Nurettin Topçu'da Ahlâkın Ontolojik Kaynağı ve Epistemolojik Değeri Bakımından Din-Ahlâk İlişkisi**, *Felsefe Dünyası*, 2016, sayı: 64, s. 159-195

Akın, Abdullah **Çocuklara Ahlaki Değerleri Kazandırmada Din Eğitiminin Rolü**, *Eğitimde Gelecek Arayışları: Dünden Bugüne Türkiye'de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, 16-18 Nisan 2015* , 2016, cilt: II, s. 1249-1262

Akın, Murat **Günümüz İnsanı ve Tüketim Ahlakı**, *Helal Kazanç*, 2016, s. 43-50

Akın, Murat **Mu'tezile'ye Göre Ahlâkın Temellendirilmesinde Vahyin ve Aklın Alanları**, *Marife: Dini Araştırmalar Dergisi [Bilimsel Birikim]*, 2018, cilt: XVIII, sayı: 1, s. 55-76

Akıncı, Adem **İnsanın Anlam Arayışında Din Temeline Dayalı Ahlakî Değerler ve Ahlâk Eğitimi**, *Tabula Rasa: Felsefe - Teoloji*, 2004, cilt: IV, sayı: 12, s. 23-34

Akpınar, Ali **Allah'ın Ahlâkı ile Ahlâklanmak**, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2001, cilt: II, sayı: 6, s. 61-80

Akramova, Dilaram **Çevre, Ahlak ve Din Eğitimi**, *Çevre ve Ahlak Sempozyum Bildiri Metinleri*, 2014, s. 587-613

Akreş, Hasan **Mevlana Celaleddin-i Rumi'ye Göre Müsâmahe ve Güzel Ahlak**, *Davet Dili*, 2021, s. 453-457

Aksoy, Şahin **İslami Metinler Doğmamış Çocuğun Ahlaki Durumu Problemini Çözmeye Yardımcı Olabilir mi?**, Çev: İnanç Özekmekçi, *Hayat Ne Zaman Başlar, Ne Zaman Biter?: Tıbbi, Dini ve Etik Sorunlar*, 2021, s. 19-28

- Aksu, Ali **Hz. Hasan'ın Kişiliği ve Ahlakı**, *Çeşitli Yönleriyle Hz. Hasan*, 2014, s. 109-122
- Aksu, İbrahim Yenilenme Dönemi İslam Ahlâk Düşüncesinde Erdemlerin Birliği Fikri: Ahlâk-ı Adudiyye ve Şerhleri Çerçevesinde Bir İnceleme, *Uluslararası 14. ve 15. Yüzyıl İslam Düşüncesinde Felsefe, Kelam ve Tasavvuf Sempozyumu Bildirileri -I-*, 2020, cilt: I, s. 283-293
- Akşit, Mirpenç **İbn Rüşd'de Siyaset ve Ahlak İlişkisi**, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2018, sayı: 16, s. 47-65
- Akşit, Mirpenç **Nasîruddin Tûsî'nin Ahlak Felsefesinde Kadının Yeri**, *Uluslararası İslam ve Kadın Çalıştayı, 9 Haziran 2018 = International Workshop on Islam and Woman, 9 June 2018*, 2018, s. 23-37
- Aktaş, Hamza **Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî'de Ahlâk Eğitiminin Metodları ve Temel Prensipleri**, *I. Uluslararası Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî Sempozyumu Bildiriler Kitabı (03-05 Ekim 2013 Gümüşhane)*, 2014, s. 877-883
- Aktaş, Ümit **Siyaset ve Ahlak İlişkisi: İnsanın Allah'ın Halifesi Olması Meselesi**, *Yetkin Düşünce*, 2018, cilt: I, sayı: 4, s. 63-80
- Akto, Akif **Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programındaki Kazanımların Ahlak ve Değerler Öğrenme Alanına Göre Farklaşması (Van İli Örneği)**, *Mukaddime: Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2010, cilt: II, sayı: 3, s. 93-113
- Akyıldız, Gülfem **Ahlak ve Siyasetin Bütünlüklü Zemini Olarak Benlik: Muhammed İkbâl'in Benlik Felsefesi**, *Prof. Dr. Fuat Sezgin'in Aziz Hatırasına II. Uluslararası Sosyal Bilimlerde Gelenek ve Bilgi Bütünlüğü Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 2019, s. 129-138
- Akyol, Aygün **Ahlâk-ı Nâsırî'de Ahlâk ve Siyaset İlişkisi: Sevgi Erdemi Merkezli Bir Okuma**, *Bilime Adanmış Bir Ömür: Nasîruddîn Tûsî*, 2017, s. 295-320
- Akyol, Aygün **Ailede Değerler Eğitimi - İslam Ahlak Felsefesi Açısından Bir Okuma-**, *Değerler ve Eğitimi II Sempozyum Bildirileri Kitabı*, 2015, s. 491-512
- Akyol, Aygün **İslâm Ahlâk Felsefesi: Birey ve Özgürlük Merkezli Bir İnceleme**, *Kutadgubilig: Felsefe - Bilim Araştırmaları*, 2017, sayı: 36, s. 87-106
- Akyol, Aygün **İslam Ahlak Felsefesinde Değerler Eğitimi - İbn Miskevey Merkezli Bir Okuma-**, *Muhafazakâr Düşünce*, 2013, cilt: IX, sayı: 36, s. 41-66
- Akyol, Aygün **Türk-İslam Ahlak Tasavvurunun Oluşumunda Kutadgu Bilig'in Rolü**, *Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig: Türk Dünya Görüşünün Şâheseri Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, 18-20 Kasım 2016*, 2016, s. 310-330
- Akyürek, Süleyman Ahlâkî Konuların Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi, *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji*, 2003, cilt: III, sayı: 9, s. 239-254
- Akyüz, Turgut **Kant'ın Bazı Mantık, Metafizik ve Ahlak Kavramlarının İslam Düşünce Geleneğindeki Kaynakları**, *Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2017, cilt: I, sayı: 2, s. 119-129
- Alabaş, Ramazan **Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Mekteplerde İnsanı ve Toplumsal Değerler Eğitimi: Resimli, Yeni Musâhabât-ı Ahlâkıyye ve Medeniye Ders Kitabı Örneği**, *Çağdaş TürkiyeTarihi Araştırmaları Dergisi*, 2018, cilt: XVIII, sayı: 36, s. 55-87

Albayrak, Mevlüt - Kevser Çelik **Gazâlî ve Tamamlayıcı Ahlak Felsefesi**, *Vefatının 900. Yılı Anısına Büyük Mütefekkir Gazâlî*, 2013, s. 97-123

Albayrak, Mevlüt **Dindarlığın Ahlakiliği Sorunu: Kant'ta Din ve Ahlak Eğitimi**, *Tabula Rasa: Felsefe - Teoloji*, 2009, cilt: IX, sayı: 27, s. 36-52

Albayrak, Mevlüt Gazali'nin Ahlak Felsefesi ve Filozofların Etkisi, *İslâmî Araştırmalar*, 2000, cilt: XIII, sayı: 3-4 [Gazâlî Özel Sayısı], s. 354-363

Albayrak, Mevlüt Miskeveyh ve Ahlak-Akıl İlişkisi, *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji*, 2001, cilt: I, sayı: 1, s. 129-160

Algül, Hüseyin **Hz. Peygamber'in Ahlakı ve Adabı**, *Diyanet İlmi Dergi [Diyanet Dergisi]*, 1989, cilt: XXV, sayı: 4, Özel Sayı, s. 81-91

Almazova, Leyla **Rızaeddin Fahreddin'in (1859-1936) ve Ziyaeddin Kemali'nin (1873-1942) Ahlak Kavramlarının Karşılaştırılmalı Analizi**, *Kazanlı Yenilikçi Alimler: Rızaeddin Fahreddin*, 2014, cilt: II, s. 246-261

Alp, Ruhay Toplumların Neden Bir Padişaha İhtiyaç Duyduğuna Dair Akılcı Bir Yaklaşım: Kınalızade Ali Efendi'nin Ahlak-ı Alai'sine Göre Osmanlı Merkezîyetçi Devlet Paradigmasının Teorik Çerçevesi, *Türk İslam Siyasi Düşüncesi: Teşekkül Devrinden 18. Yüzyıla*, 2020, s. 335-351

Alparslan Küçük, Mehmet **Turizm/İnanç Turizmi-Ahlâk İlişkisi**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın*, 2015, s. 433-471

Altıntaş, Ayten - Hanzade Doğan **Osmanlı Esnaf Tabibinin Ahlak Eğitimi ve Değerleri (Fütüvvetnamelere Göre)**, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 2003, sayı: 146, s. 59-83

Altıntaş, Hayrani Hacı Bektaş Veli Düşüncesinde İbadet ve Ahlâk, Birlik ve Dirlik: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Dergisi [Hacı Bektaş Veli: G. Ü. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Dergisi, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi], 1994, cilt: I, sayı: 1, s. 29-31

Altıntaş, Hayrani İslâm Ahlâkı ve İnsanî Davranışlar, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1997, cilt: XXXVI, s. 15-27

Altıntaş, Muhammed Esat **Ahlak Eğitime Feminist Bir Yaklaşım: Özen Yaklaşımı**, *Bilimname: Düşünce Platformu*, 2014/1, sayı: 26, s. 99-120

Altıntaş, Muhammed Esat **Tepkisel ve Gelişimsel Sınıf Yönetimi Modellerinin Ahlak Eğitimiyle İlişkisi (Relationship Between Moral Education And Traditional-Developmental Classroom Management Model)**, *Bilimname: Düşünce Platformu*, 2016/1, sayı: 30, s. 207-221

Altıntaş, Ramazan **Ahlaki Bir Erdem Olarak Vefa**, *Hz. Mevlâna'ya Vefa: Hz. Mevlâna'nın 747. Vuslat Yılı Dönümü Anısına*, 2020, s. 163-173

Altıntaş, Ramazan **Yoksullarla Bir Arada Yaşama Ahlakı**, *Farklı İnanç ve Kültürlerle Bir Arada Yaşama Ahlâkı*, 2015, s. 119-127

Altun, Veysel K. **Türkiye'de Üniversite Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Ahlakî Yargı Düzeylerinin İncelenmesi: İnönü Üniversitesi Örneği, II. Uluslararası Dini Araştırmalar ve Küresel Barış Sempozyumu**, 19-20-21 Mayıs 2016 Hollywood Hotel-Sarajevo, 2016, cilt: I, s. 535-550

Altun, Veysel Karani **Üniversite Öğrencilerinin Dindarlık Algılarıyla Ahlaki Yarguları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi = The Evaluation of the Relationship Between the Perceptions of Religiosity and Moral Judgment of University Students**, *Turkish Studies: Educational Sciences*, 2021, cilt: XVI, sayı: 4, s. 477-492

Altundağ, Mustafa Kuran Vahyinin İlk Mesajlarında Ahlaki Boyut, Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin İlmî Mecmuası, 2004, cilt: I, sayı: 2, s. 109-149

Altunışık, Mehmet Akif **Aliya İzzetbegović'in Dindışı Ahlâk Teorilerini Eleştirisi Üzerine Bir Değerlendirme = An Evaluation on Alija Izzetbegovic's Criticism on Secular Moral Theories**, *İslâmi Araştırmalar = Journal of Islamic Research*, 2022, cilt: XXXIII, sayı: 1, s. 269-287

Altunışık, Mehmet Akif **Bireysel-Toplumsal Farklılıklar ve Ahlâkî Görecelik Sorunu**, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Amasya İlahiyat Dergisi = Amasya Theology Journal]*, 2018, cilt: VI, sayı: 10, s. 261-282

Altunışık, Mehmet Akif **Shaftesbury'de Din-Ahlak İlişkisi**, *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 2020, sayı: 30, s. 497-516

Altunışık, Mehmet Akif **Shaftesbury'de Ahlakın Temeli: Ahlak Duygusu = The Basis of Morality for Shaftesbury: Moral Sense**, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2020, sayı: 48, s. 335-362

Altunışık, Mehmet Akif **Tasavvuf Musikisi Eserlerini Ahlak Felsefesi Açısından Bir Değerlendirme**, *Geçmişten Günümüze Uluslararası Dinî Mûsikî Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 03-04 Kasım 2017, Amasya = From Past to Present International Religious Music Symposium, 2017*, s. 207-208

Amman, Mehmet Tayfun **Bahâ Tefvik ve Ahlâk Anlayışı**, *Son Dönem Osmanlı Mütefekkirleri ve Ahlâk Anlayışları Tartışmalı İlmî Toplantı 22-23 Ekim 2016*, 2017, s. 173-184

Amman, Mehmet Tayfun **Miralay Doktor Hüseyin Remsiz ve Ahlâk-ı Hamidi**, *Son Dönem Osmanlı Ahlâk Terbiyecileri ve Ahlâk Terbiyesi -Tartışmalı İlmî Toplantı 06-07 Aralık 2014-*, 2015, s. 281-298

Anay, Harun Ödev Ahlakının Türk Düşüncesine Girişi ve Baha Tefvik'in Kant Hakkındaki Yazıları, *Dinî Araştırmalar*, 2010, cilt: XIII, sayı: 36, s. 149-160

Anderson, Elizabeth **Dewey'in Ahlâk Felsefesi**, çeviren Süleyman Aydın, *Hikmet Yurdu*, 2011, cilt: IV, sayı: 7, s. 223-257

Andı, Mehmet Fatih **Ahlak, Sanat ve Edebiyat**, *Çağımızın Ahlak Bunalımı ve Çözüm Arayışları - Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı-*, 24-26 Nisan 2009, 2009, s. 439-446

Antes, Peter **İnsan Hakları ve Devlet Ahlakı**, *İnsan onuru : İslam ve Hıristiyanlık'taki Temelleri 3-4 Ekim, 2005, Ankara Çalıştay = Menschenwürde : Grundlagen im Islam und im Christentum Symposium Ankara, 3-4 Oktober 2005*, 2006, s. 81-88

Ardoğan, Recep **İslam'da Çevre Teolojisinin Pratiğe Yansıması: Çevre Ahlakı**, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012, cilt: II, sayı: 3, s. 115-143

Arıcan, M. Kazım Şemseddin Ahmet es-Sivâsi'nin Ahlak Anlayışı, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, cilt: XII, sayı: 1, s. 121-146

- Arıcan, M. Kazım **Şemseddin Sivâsî'nin Ahlâk Anlayışı**, *Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri*, 21-25 Mayıs 2007, 2007, cilt: II, s. 107-119
- Arıcı, Mustakim Adududdîn El-İcî'nin Ahlâk Risalesi: Arapça Metni ve Tercümesi, *Kutadgubilig: Felsefe - Bilim Araştırmaları*, 2009, sayı: 15, s. 135-172
- Arıcı, Mustakim **Ahlâk-ı Adudiyye Literatürü ve Şerhlerde Yöntem Sorunu**, *İslâm İlim ve Düşünce Geleneğinde Adudüddin el-İcî*, 2017, s. 631-653
- Arıcı, Müstakim Çeviren, Ahlak ve Siyaset Üzerine Düşünceler -İbn Kemmine-, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Darulfunun İlahiyat], 2011, sayı: 25, s. 167-188
- Arıcı, Mustakim İbn Kemmine'nin Ahlak ve Siyaset Düşüncesi, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Darulfunun İlahiyat], 2011, sayı: 24, s. 41-78
- Arıcı, Mustakim **İcî'de Ahlâk Felsefesinin Temel Meseleleri**, *İslâm İlim ve Düşünce Geleneğinde Adudüddin el-İcî*, 2017, s. 523-579
- Arıcı, Mustakim **İlimler Tasnifi Literatüründe Ahlâk İlmi**, *Mukaddime: Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2016, cilt: VII, sayı: 1, s. 1-29
- Arıcı, Mustakim Kutbuddin Şirazi'ye Göre Tababet Sanatı ve Hekimlik Ahlakı, *Kutadgubilig: Felsefe - Bilim Araştırmaları*, 2012, sayı: 22, s. 45-71
- Arıcı, Mustakim **Taşköprülüzâde'de Erdemler Ahlâkı**, *Taşköprülüzâde'de Dil, Ahlak ve Siyaset*, 2020, s. 113-151
- Arıkan, Hülya **Ahlâk-ı Nâsırî ve Ahlâk-ı Alâî'nin Mukayeseli Kaynak Analizi**, *Danışname Beşeri ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 2021, sayı: 2, s. 89-125
- Arıncı, Rıfat **Ebüsuud Efendi: Ahlakçılığı, Felsefesi, Hukukçuluğu, Sosyolojisi, Bayındırcılığı**, *Çorumlu*, 1940, sayı: 21, s. 7-13
- Arpacı, Mücahit **Kişilik Gelişimi Bağlamında Ahlak Eğitiminde Vicdan**, *Uluslararası Kişilik ve Karakter İnşasında Dinin Yeri Sempozyumu*, 10-12 Haziran 2016, Ordu, 2016, cilt: II, s. 271-291
- Arslan, Adnan **Ebû Mansûr es-Seâlibî'de Ahlakî Görecelik**, 5. *Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Bildiri Kitabı*, 27-30 Haziran 2019 = 5. *International Proceeding Book*, June 2019, 27-30, 2019, s. 813-818
- Arslan, Adnan **Klasik Arap Edebiyatı Kaynaklarında Ahlak-Yaratışıl Karşılaştırması ve Şiirde Bunun Bir Motif Olarak Kullanılmasına Dair Bir Alan Taraması** = *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* = *Cumhuriyet Theology Journal*, 2021, cilt: XXV, sayı: 2, s. 941-956
- Arslan, Adnan **Klasik Arap Şiirinde Yerilen Kötü Bir Ahlak: Mal/Servet Biriktirmek**, *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi* = *Journal of the Near East University Islamic Research Center*, 2020, cilt: VI, sayı: 2, s. 369-396
- Arslan, Ali Hz. Peygamber'in (S. A. S.) Örneğinde "Güven ve Sadâkât"a Dayalı Toplumsal Ahlak = *In the Example of the Prophet (S. A. S.) Social Confidence Based on "Trust and Loyalty"*, *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* = *Journal of Theology Faculty of Bülent Ecevit Universty*, 2017, cilt: IV, sayı: 1, s. 1-17

Arslan, Ali **İslâm Ahlâkının Temeli Olması Bakımından Sünnet ve Müslüman İmajı Açısından Göz Önünde Bulundurulması Gereken Temel Noktalar**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın*, 2015, s. 347-366

Arslan, Durmuş **Ahilikte İş ve Ticaret Ahlâkının Kur'anî Referansları**, *Gök Medrese İlahiyat Araştırmaları -1*, 2019, s. 73-112

Arslan, Emine **Fetvâ Mecmualarında İş Ahlakına Dair Fetvalar**, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2010, sayı: 10, s. 30-33

Arslan, Hulusi **Ahlakın Evrenselliği Açısından İslam ve Modernizm**, *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi = Journal of Mesned Divinity Researches]*, 2010, cilt: I, sayı: 2, s. 41-60

Arslan, Hulusi **AHLÂKÎ DEĞERLERİN NESNELİĞİ VE ÖZNELİĞİ AÇISINDAN MUTEZİLE VE EŞ'ARİLİK**, *Hikmet Yurdu*, 2016, cilt: IX, sayı: 17, s. 9-19

Arslan, Hulusi **Allah Tasavvurumuz ve İman-Ahlak İlişkisi Açısından Tahlili**, *İslam ve Yorum II: Temel Tartışmalar, İmkânlar ve Sorunlar*, 2018, cilt: I, s. 453-482

Arslan, Hulusi **Hacı Bektaş Veli'de İman-Ahlâk İlişkisi**, *I. Uluslararası Hacı Bektaş Veli Sempozyumu 07-09 Mayıs 2010, Çorum*, 2011, cilt: I, s. 63-80

Arslan, Hulusi **Kınalızâde Ali Efendi'de Ahlâk-Din İlişkisi**, *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi = Journal of Mesned Divinity Researches]*, 2014, cilt: V, sayı: 2, s. 49-65

Arslan, Hulusi **Seküler Ahlâk'ın Zaafiyetleri Bağlamında Kınalızâde'nin Düşünce Sisteminde Ahlâk-Din İlişkisi**, *Uluslararası Kınalızâde Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı 31 Mayıs 1-2 Haziran 2012 = International Symposium on Kınalızade Family Papers 31 May 1-2 June 2012*, 2014, s. 341-354

Arslan, Mahmut **İslâm İş Ahlakının Temelleri ve İbn Haldun'da Ahlak Medeniyet İlişkisi = Main Principles of Islamic Work Ethic and Ethic-Civilizations Relationship in Ibn Khaldun**, *İbn Haldun Çalışmaları Dergisi*, 2019, cilt: IV, sayı: 1, s. 101-127

Arslan, Mahmut **Türkiye'de İslâm ve Çalışma Ahlâkı Değerleri**, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2003, cilt: I, sayı: 2, s. 7-21

Arslan, Mustafa **Ülgener'in Dikotomik Yönteminde Meslek Ahlakı ve Ahilik**, *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi = Journal of Mesned Divinity Researches]*, 2010, cilt: I, sayı: 1, s. 55-77

Asar, Muhammet Ali **İbadet Ahlak İlişkisi: Hadisler Bağlamında Bir İnceleme**, *İHYA Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi = International Journal of Islamic Studies [Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi (İHYA) = International Journal of Islamic Studies (IJIJS)]*, 2020, cilt: VI, sayı: 1, s. 297-314

Aslan, Adnan **Cemaat: Ahlakî Değerlerin Varlık Alanı**, *Eski Yeni: Üç Aylık Düşünce Dergisi [EskiYeni: Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi = The Anatolian Theological Academy Research Journal, EskiYeni: Sosyal Bilimler Dergisi = A Journal of Social Sciences]*, 2006, sayı: 2, s. 81-86

Aslan, Nasi **İslam Hukukunda Suların Kullanımı Paylaşımı ve Satışına Dair Ahlaki Ölçütler**, *Su Medeniyeti Sempozyumu*, 26-27 Haziran 2009, 2010, s. 420-433

Aslan, Recep **Hadislerde Öfke Kontrolü ve Öfke Kontrolünün Trafik Ahlakına Etkisi**, *Din ve Trafik (Trafik, Kader, Kaza, Tevekkül, İrade, Ahlak ve Kul Hakkı)*, 2016, cilt: I, s. 91-110

Asma, Beyhan - Sevil Çetir **Şolohov'un "Ve Durgun Akardı Don" Adlı Eserinde Kadın, Ahlâk, Din ve Savaş Teması**, *Tarih Okulu [Tarih Okulu Dergisi (TOD) = Journal of History School (JOHS)]*, 2011, sayı: 9, s. 73-90

Aşlamacı, İbrahim - Ömer Faruk Gök **Öğretmenlerine Göre Ortaokul Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar: Nitel Bir Araştırma**, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Dergiabant: Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi]*, 2019, cilt: VII, sayı: 14, s. 354-385

Atcı, İsa Hz. **Peygamber ve Sahabe Döneminde İhtilâf Ahlâkı**, *Hicri Birinci Asırda İslâmî İlimler -II- Hadis, İslâm Hukuku, Kelâm, Mezhepler Tarihi Arap Dili ve Siyer*, 2020, cilt: II, s. 187-205

Ateş, Ali Osman, Semavî Din ve Kültürlerin Ahlak Değeri Olarak Hz. İbrahim, Editör: Ali Bakkal, Hz. İbrahim [1. Hz. İbrahim sempozyumu bildirileri], 17-18 Ekim 1997, Şanlıurfa, 2007, s. 105-112

Ateş, Avnullah Enes **Kur'ân'da Birlikte Yaşama Ahlakı**, *Edebali İslâmiyat Dergisi*, 2017, cilt: I, sayı: 1, s. 73-89

Ateş, Mustafa **Resûlullah'ın Örnek Ahlâkı**, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet Dergisi]*, 1992, cilt: XXVIII, sayı: 3, s. 3-28

Atlay, M. Kubilay **Pornografiye Yönelen Ahlâkî, Dinsel, Feminist Eleştiriler ve Pornografî Hakkının Savunusu**, *Liberal Düşünce*, 2013, cilt: XVIII, sayı: 71, s. 81-92

Avcı, Mahmut **'Tehzîbu'l-Ahlâk'da Sevgi Erdemi**, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2018, cilt: XXII, s. 3021-3033

Avcı, Nazmi Sosyolojik Açıdan Değer-Ahlak İlişkisi, *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji*, 2004, cilt: IV, sayı: 12, s. 111-120

Ay, Rahim **Konfüçyüsçü Ahlak ile İslam Ahlakının Mukayesesi**, *Danışname Beşeri ve Sosyal Bilimler Dergisi = The Journal of Humanities and Social Sciences*, 2021, sayı: 2, s. 139-174

Ayaydın, Kibar **Sezai Karakoç'ta "Gençlik, Ahlâk, Anne ve Çocuk" Kavramlarının "Diriliş Neslinin Amentüsü" Bağlamında Ele Alınışı**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler*, 6-7-8 Ekim 2016, 2016, cilt: II, s. 653-673

Aybey, Salih **Son Dönem Osmanlı Ahlak Eğitimcisi Ali Seydi Bey'in "Terbiye-i Ahlakiyye ve Medeniyye" İsimli Eserinin Birinci Kısımının Günümüz Türkçesine Aktarım ve Tetkiki**, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2019, cilt: XIX, sayı: 2, s. 562-586

Aydemir, Arcan - Mevlüt Kaya **Öğretmen Adaylarının Ahlaki Olgunluk Düzeyleri ile Eğitim İnançları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi = Examining the Relationship Between Preservice Teachers' Moral Maturity Levels and Educational Beliefs**, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2021, sayı: 50, s. 677-671

Aydın, Ali Arslan **İslam' da Ahlaka Verilen Üstün Değer ve Ahlak ile İman Arasındaki Münasebet**, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 1972, cilt: XI, sayı: 4, s. 214-217

Aydın, Ali Rıza Kur'an'da Suçluların Davranış Özellikleri -Ahlâk Psikolojisi Açısından Bir Yaklaşım-, İslâmî Araştırmalar, 2002, cilt: XV, sayı: 3, s. 375-386

Aydın, Fatih Ahlâk ve Siyasetin Belirleyici İlkesi Olarak Adâlet: Mâverdî Merkezli Okuma , Eskiye: Sosyal Bilimler Dergisi = A Journal of Social Sciences [Eskiye: Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi = The Anatolian Theological Academy Research Journal, Eski Yeni: Üç Aylık Düşünce Dergisi], 2020, sayı: 42, s. 1077-1094

Aydın, Fatih **İslam Ahlâk Düşüncesinde Erdemler: Şehrezûrî Örneği**, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2017, cilt: VI, sayı: 5, s. 3100-3121

Aydın, Fuat Pavlus'un Ahlak Anlayışı, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2004, sayı: 9, s. 1-23

Aydın, İbrahim Hakkı Genetik Kopyalama Ekseninde Bilimsel Gelişmelere Ahlaki Bir Yaklaşım, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1999, sayı: 14, s. 139-168

Aydın, İbrahim Hakkı **Hz. Peygamberin Ahlakında Evrensellik**, *VIII. Kutlu Doğum Sempozyumu: (Tebliğler)*, 18 Nisan 2005, 2006, s. 41-54

Aydın, İbrahim Hakkı Küreselleşmeye Ahlâkî Bir Yaklaşım, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Darulfunun İlahiyat], 2004, sayı: 10, s. 15-36

Aydın, İbrahim Hakkı **Seküler Ahlak Bağlamında Din-Ahlak İlişkisi**, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, sayı: 35, s. 1-23

Aydın, İbrahim Hakkı **Yusuf Sinan Paşa ve Maarifname'de Ahlak**, *İslam Felsefesinin Sorunları Hayrani Altıntaş'a Armağan*, 2021, s. 465-475

Aydın, Mehmet **Eğitim Açısından Din ve Ahlak İlişkisi**, *Atatürk'ün 100. Doğum Yılında Türkiye 1. Din Eğitimi Semineri*, 23-25 Nisan 1981, 1982, s. 246-251

Aydın, Mehmet **Manevi Değerler, Ahlak ve Bilim**, *Felsefe Dünyası*, 1992, sayı: 6, s. 23-28

Aydın, Mehmet S. **Beşerî İlimler ve Ahlâkî Değerler**, *Diyanet İlmi Dergi [Diyanet Dergisi]*, 1985, cilt: XXI, sayı: 3, s. 38-42

Aydın, Mehmet Salih Ahmet Hamdi Akseki'nin Ahlak Felsefesi, Ahmet Hamdi Akseki (Sempozyum), 2004, s. 21-30

Aydın, Mehmet Zeki Ailede Ahlâk Eğitimi, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2003, cilt: VII, sayı: 2, s. 125-158

Aydın, Mehmet Zeki Belçika'da İlk ve Orta Öğretimde Din ve Ahlak Öğretimi, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1999, sayı: 3, s. 101-147

Aydın, Mehmet Zeki **Günümüz Ailesinde Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirmedeki Zorlukları Yeni Neslin Yetişmesinde Ailede Ahlak Eğitimi**, *Kadın ve Aile Sorunları Sempozyumu: Hakkari Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 2-3 Mayıs 2014, 2015, s. 78-92

Aydın, Metin **19. Yüzyıl İngiliz Ahlak Düşüncesinde William Whewell ve John Stuart Mill Polemiği**, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of Sakarya University Faculty of Theology*, 2021, cilt: XXIII, sayı: 43, s. 217-246

Aydın, Metin **John Stuart Mill'in Faydacı Ahlâkı**, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2013, cilt: XV, sayı: 28, s. 143-167

Aydın, Metin **Ockhamlı William'ın Nomializmi ve Ahlak Anlayışına Yansımaları: Tanrı'dan Nefret Edebilir miyiz? = William of Ockham's Nominalism and its Reflections on Ethics: Can We Hate God?**, *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2021, sayı: 20, s. 147-174

Aydın, Metin **William Whewell ve John Stuart Mill'de Ahlâk-Hukuk İlişkisi = William Whewell and John Stuart Mill on the Relationship Between Law and Morality**, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi = Cumhuriyet Theology Journal [Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi]*, 2021, cilt: XXV, sayı: 1, s. 49-71

Aydın, Metin **William Whewell'in Ahlak Felsefesi = William Whewell's Moral Philosophy**, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of Divinity Faculty of Hitit University*, 2021, cilt: XX, sayı: 1, s. 263-290

Aydın, Muhammet Şevki **İslam Ahlak Eğitimi, İslâm Ahlakı Temel Konular Güncel Yorumlar**, 2014, s. 201-254

Aydın, Muhammet Şevki **Varlık Bilincine Dayalı Çevre Ahlakı, Çevre ve Ahlak Sempozyum Bildiri Metinleri**, 2014, s. 549-557

Aydın, Mustafa **Gençlerin Dini ve Ahlaki Değerleri, Gençlik Dönemi ve Eğitimi - II, Tartışmalı İlmi Toplantı, 18-20 Nisan 2003, Bursa, 2003, s. 243-256**

Aydın, Nevzat **Ahlîlikte İş ve Ticaret Ahlakının Hz. Peygamber'in Sünnetindeki Temel Referansları = The Essential References of the Ahlîk Value System in the Prophet's Sunnah**, *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of Theology Faculty of Bülent Ecevit Universty*, 2015, cilt: II, sayı: 1, s. 87-103

Aydoğdu, Hüseyin **"Ahlâk Filozofu" ve "Hareket Adamı" Olarak Nurettin Topçu = Nurettin Topçu as an Ethics Philosopher and a Figure of "Action"**, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2009, cilt: XV, sayı: 40, s. 439-462

Aydoğdu, Hüseyin **Ahlâk Filozofu ve "Hareket" Adamı Olarak Nurettin Topçu, Türk-İslam Düşünce Tarihinde Erzurum Sempozyumu (26-28 Haziran 2006)**, 2007, cilt: I, s. 637-655

Aydüz, Davut **Ahlâk ve Âdâb Sûresi Hucurât Sûresi'nin Verdiği Ahlâkî Mesajlar, Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın, 2015, s. 29-49**

Aydüz, Davut **Kur'ân ve Hadislerde İletişim Ahlâkı (Haberlerin Kaynağının Araştırılması ve Haberin Doğruluğu) = Ethics of Communication in the Qur'an and Prophetic Tradition: Seeking the True Sources of the News and Their Reliability, [UHIVE] Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, 2016, sayı: 11, s. 130-145

Ayengin, Tevhit **İslâm'da İktisadî Hayatın Ahlâki Boyutu, İslâmî Araştırmalar**, 2003, cilt: XVI, sayı: 4 [İslâm ve İktisat -I-], s. 648-659

Aygen, Mustafa **Kurân'ı Kerim'deki Ahlâkî Öğretiler Üzerine Bir İnceleme: "Hayâ" ve "İffet" Kavramları Örneği, SOBİDER: Sosyal Bilimler Dergisi = The Journal of Social Science**, 2021, cilt: VIII, sayı: 50, s. 608-625

Ayhan, Halis **Eğitim, Ahlak ve Barış, Din ve Dünya Barışı: Uluslararası Sempozyum, 26-28 Nisan 2007, İstanbul, 2008, s. 369-377**

Ayık, Cenk **Kutadgu Bilig ve Siyasetname'de Ahlak-Siyaset İlişkisi, Kutadgu Bilig Üzerine Felsefi Araştırmalar**, 2019, s. 320-341

Ayık, Hasan **Gazzâli’de Tanrı İnsan İlişkinin Ahlaki Boyutu**, *İlahiyat Akademi: Altı Aylık Uluslararası Akademik Araştırma Dergisi*, 2019, sayı: 9, s. 81-102

Ayık, Asiye **Ahlâkî Tekâmülde Mûsikî’nin Rolü: Kindî’nin Mûsikî Risâleleri = The Role of Music in Moral Perfection: Musical Pamphlets of al-Kindi**, *Darulfunun İlahiyat [İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi]*, 2020, cilt: XXXI, sayı: 1, s. 1-21

Ayık, Asiye **Müneccimbaşı Ahmed Dede’nin “Şerhu Ahlâkı Adud” Adlı Eseri Bağlamında Siyaset Düşüncesi**, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2014, cilt: XVIII, sayı: 1, s. 155-197

Ayık, Asiye **Müneccimbaşı Ahmed Dede’nin Şerhu Ahlâk-ı Adud İsimli Eserinin Değerlendirilmesi**, *Tahkik İslami İlimler Araştırma ve Neşir Dergisi = Journal of Critical Edition of Islamic Manuscripts*, 2020, cilt: III, sayı: 1, s. 311-350

Ayık, Asiye **Nasîrüddîn-i Tûsî’nin Ahlâkî Nasîrî Eserinde Çocuk Terbiyesi**, *Gök Medrese İlahiyat Araştırmaları -9*, 2021, s. 95-112

Ayık, Asiye **Nefis Nazariyesi Çerçevesinde Fahreddin er-Râzî’nin Ahlâk Düşüncesi**, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2014, cilt: XVIII, sayı: 1, s. 199-225

Ayık, Asiye **Şerhu’l-Alâkî’l-Adudiyye Geleneği Çerçevesinde Taşköprülüzâde Ahmed Efendi ve Münecimbaşı Ahmed Dede’nin Ahlâkî Tekâmül Anlayışları**, *Taşköprülüzâde’de Dil, Ahlak ve Siyaset*, 2020, s. 83-112

Ayık, Asiye **Vicdan Kavramına Eleştirel Bir Yaklaşım: Münecimbaşı Ahmed Dede’de Ahlâkî Şuûr Hali**, *İslam Düşüncesinde Vicdan Kavramı*, 2018, s. 277-305

Ayvaz, Muzaffer **Mevlânâ Celâleddin Rûmî’nin Ahlâk Öğretisinde Mutluluk**, *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi = Sinop University Journal of Social Sciences*, 2018, cilt: II, sayı: 1, s. 87-108

Ayvaz, Muzaffer **Mevlânâ Celâleddin Rûmî’nin Ahlak Öğretisinde Nefs-Ruh Ayrımı**, *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi = Turkish Journal of Religious Education Studies (TJRES)*, 2019, sayı: 7, s. 61-82

Azizova, Elnura **Çalışma Ahlakı ve Mesleklere Bakış Açısından Kutadgu Bilig ve Siyâsetnâme’nin Karşılıklı Analizi**, *Din Araştırmaları Jurnalı*, 2020, sayı: 4, s. 105-127

Azizova, Elnura **Global Ahlak Nazariyesinin Dini Esasları ve İnsanlık Prensiplerinin Mukayeseli Tahlihi**, *Bakı Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nin Elmi Mecmuası = Bakı Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nin İlmi Mecmuası*, 2013, sayı: 19, s. 25-32

Bağcı, H. Musa Hz. Peygamber’i Ahlakî Açından Zaaf İçerisinde Gösteren Bir Rivayetin Mahiyeti ve Bunun İstismarının Eleştirisi , *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler -*,2004, cilt: VIII, sayı: 18, s. 161-178

Bahçıvan, Adem **İslamda, Akrabalarla Birlikte Yaşama ve Sıla-i Rahim Ahlakı**, *Farklı İnanç ve Kültürlerle Bir Arada Yaşama Ahlâkı*, 2015, s. 259-267

Bakır, Kemal **Hilmi Ziya Ülken’de Ahlakî Bir Değer Olarak “İnsani Vatanseverlik”**, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum -Tebliğler-*, 2015, cilt: II, s. 355-365

Bakırcı, Selami Arap Şiirinin İntikalinde Dinî ve Ahlâkî Değerlerin Rolü, *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler -*, 2003, cilt: VII, sayı: 15, s. 179-194

Bakioğlu, Fuad - Rukiye Şahin **Kültürlerarası Tolerans ile Ahlaki Olgunluk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi = Investigation of the Relationship Between Intercultural Tolerance and Moral Maturity**, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi = The Journal of International Social Research*, 2014, cilt: VII, sayı: 29, s. 108-116

Balcı, Elif Nur **Macintyre'in Modern Ahlak Eleştirisinde Seçimlerin Rasyonalitesi Sorunu: Kierkegaard Örneği**, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of Divinity Faculty of Hitit University*, 2016, cilt: XV, sayı: 29, s. 211-244

Balcı, İsrail Hz. Ebû Bekir Dönemi Dış Politikasından Siyasî ve Ahlakî Yansımalar, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, sayı: 12-13, s. 339-362

Balta, Yusuf **Fıkıhın Teşekkül Sürecinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlakî İlkeleri Örneği: Ebû Yusuf'un "İhtilâfu Ebî Hanîfe ve İbn Ebî Leyla" Adlı Eseri, İslam Düşüncesinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlakî = The Criticism Culture and Morality of Tolerance in Islamic Thought (International Symposium)**, 2019, cilt: II, s. 33-65

Bandura, Albert **İnsanlık dışı Suçların İşlenmesinde Ahlakî Bağlantının Kesilmesi**, çeviren Hamdi Onay, *Hikmet Yurdu*, 2010, cilt: III, sayı: 6, İbn Rüşd ö.s., s. 235-270

Bardakçı, Mehmet Necmeddin **Hoca Ahmed Yesevî'nin XXI. Yüzyılda Örnek Alınabilecek Ahlâk ve Dindarlık Anlayışı = Hoca Ahmed Yesevî's Morality and Religiosity Conception that Can be Exemplary in XXI. Century**, VI. *Uluslararası Şeyh Şa'ban-ı Velî Sempozyumu -Yesevîlik-*, 23-25 Kasım 2018, 2018, s. 257-273

Bardakçı, Mehmet Necmeddin İmam Mâtürîdî'nin Dindarlık ve Ahlâk Anlayışı, *Uluslararası Sempozyum: Orta Asya Alimlerinin İslam Medeniyetine Katkıları*, 10-12 Ekim 2018, Bişkek/Kırgızistan,, 2019, s. 121-144

Bardakçı, Mehmet Necmeddin **İmam-ı Âzam Ebû Hanîfe'nin İbadet Ahlâk, Zühd ve Takvâ Anlayışı = Imam-i A'zam Abu Khanifa's Understanding of Worship, Moralitty, Asceticism and Piety**, *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 2019, cilt: XII, sayı: 24, s. 11-36

Bardakçı, Necmettin **H. Peygamberin Ahlak Anlayışının Mutasavvıflara Yansıması**, III. *Kutlu doğum sempozyumu : tebliğler.* 295 s., 2000, s. 241

Bardakoğlu, Ali **Ahlâkın Fıkıh Kuralları Arasında Buharlaşması**, *Eskiye: Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi = The Anatolian Theological Academy Research Journal [Eski Yeni: Üç Aylık Düşünce Dergisi, Eskiye: Sosyal Bilimler Dergisi = A Journal of Social Sciences]*, 2017, sayı: 35, s. 51-94

Bardakoğlu, Ali **Dinin Ahlakla İlişkisi**, *Erdem : Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, 2005, cilt: XV, sayı: 44, s. 213-217

Barlak, Muzaffer **Ahlâkın Kaynağı Problemi ve Gençliğin Ahlâk Algısının Oluşumunda Dinin Konumu**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler*, 6-7-8 Ekim 2016, 2016, cilt: II, s. 870-879

Barry, Norman **Piyasa, Ahlâk, Din ve Devlet**, *Liberal Düşünce*, 1996, cilt: I, sayı: 4, s. 22-35

Başdemir, Hasan Yücel **Küresel Isınma ve Çevre Ahlâkı**, *Çevre ve Din Uluslararası Sempozyumu, 15 Mayıs 2008 = International Symposium on Environment and Religion, 15th - 16th May 2008*, 2008, cilt: II, s. 193-204

Başkurt, İrfan **Din ve Ahlak Eğitiminde Yeni Arayışlar ve Bakış Açıkları**, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Darülfunun İlahiyat], 2002, sayı: 6, s. 69-100

Başkurt, İrfan **Mescidi Nebevi Dersiamlarından Ahmet İlyas'ın Dahiliye Nezaretine Verdiği H. 1333 Tarihli Arıza Örneğinde Osmanlıda Ortaya Çıkan Ahlaki Çözümlerin Sebepleri ve Çözüm Yolları**, Darülfunun İlahiyat Sempozyumu 18-19 Kasım 2009 Tebliğleri, 2010, s. 23-30

Başok Diş, **Sebile Ahlâkta Duyguların Yerine İlişkin Bir Değerlendirme = An Evaluation of the Place of Emotions in the Moral = Takyimun Havle Mekaneti'l-Avatif fi'l-Ahlak Akademik-US: Artvin Çoruh Üniversitesi İlahiyat Araştırmaları Dergisi**, 2017, cilt: I, sayı: 2, s. 187-205

Batuk, Cengiz **H. İsa'nın Ahlak Öğretisi İnciller ve Kur'an Bağlamında Bir Karşılaştırma**, Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler, 6-7-8 Ekim 2016, 2016, cilt: 1, s. 214-228

Baverdi, Macid **Ruh ve Ahlakın Saflaşmasında Zikrin Tesirleri**, Bakı Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin Elmi Mecmuası = Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin İlmî Mecmuası, 2010, sayı: 13, s. 327-338

Bayar, Mustafa **Din ve Ahlak Öğretiminde Kuran Kıssalarının Önemi: İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Eyyüp Kıssası Üzerine Nitel Bir Araştırma = Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi = The Journal of International Social Research**, 2014, cilt: VII, sayı: 34, s. 740-749

Baykan, Ali N. **Fazıl Kısakürek'in "Para" ve Friedrich Dürrenmatt'ın "Yaşlı Kadının Ziyareti" Adlı Tiyatro Oyunlarında Ahlaki Çöküntü**, Uluslararası Necip Fazıl Kısakürek Sempozyumu, 20-22 Mayıs 2013, Konya, 2014, s. 163-180

Baynal, Fatma - Emine Taşçi Yıldırım **Cesaret Erdemi Bağlamında İslam Ahlak Felsefesi ile Psikoloji Arasında Mukayeseli Bir Değerlendirme** Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2020, cilt: XVIII, sayı: 35, s. 137-175

Baynal, Fatma **Dinî Grupların Kadın Mensupları Üzerindeki Dinî, Manevî ve Ahlakî Etkileri**, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2017, cilt: XIX, sayı: 36, s. 17-31

Bayraktar, Mehmet **İslâm'da Bilim Ahlâkı**, Kutlu Doğum: 2006: İslâm Ahlâkı ve Sevgi, 2007, s. 141-150

Bayraktar, Levent **Ahilik ve Ahlâk, II. Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu**, Bildiriler, 13 Ekim 2006, Kırşehir, 2007, s. 89-94

Bayraktar, M. Faruk **Son Dönem Osmanlı Ahlâk Terbiyecilerinden Ali Seydi Bey**, Son Dönem Osmanlı Ahlâk Terbiyecileri ve Ahlâk Terbiyesi -Tartışmalı İlmî Toplantı 06-07 Aralık 2014-, 2015, s. 181-198

Bayraktar, Mehmet Faruk **Ailede Ahlak Eğitimi ile İlgili Bir Bibliyografya Çalışması (Osmanlı Örneği)**, Aile ve Eğitim-Tartışmalı İlmî Toplantı-, 2010, s. 348-370

Bayraktar, Muammer **H. Peygamber'in Ahlâkında Kadınlara Muâmele ve Kadın Tasavvuru**, Kadın ve Aile Üzerine Araştırmalar: Dinî, Tarihî, Sosyolojik ve Psikolojik Analizler, 2018, s. 85-116

Bayraktar, Muammer **H. Peygamber'in Ahlâkını Sevgi ve Merhamet Merkezli Bir Okuma**, Çeşitli Yönleriyle H. Muhammed, 2017, s. 215-232

Bayram, Enver **Kur'an'da İktisadi Ahlâk**, *Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Metinleri = Papers on Social Science*, 2016, s. 529-537

Baysa, Hüseyin Hz. **Peygamber Dönemindeki Sosyoekonomik Hayatta Yaşanan Dönüşümde İnanç ve Ahlakî İlkelerdeki Değişimin Etkisi**, *Diyanet İlmî Dergi*, 2013, cilt: XLIX, sayı: 3, s. 43-64

Beken, Ahmet - Ömer Fidanboy **Burhânüddîn en-Nesefî'de (Ö. 687/1289) Ahlâk ve Ahlâk Eğitimi = Morality and Moral Education in Borhan al-Din Nasafi (d. 687/1289)**, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2020, cilt: XX, sayı: 2, s. 387-409

Beken, Ahmet **Ahlâkî Bir Alan Olarak Tasavvufun Eğitime/Din Eğitimiyle İlişkisi = The Relationship of Sufism as a Moral Field with Education/Religious Education**, *Antakiyat: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of Social and Theological Studies*, 2020, sayı: 2, s. 256-278

Bekiroğlu, Haydar **İslâm Düşünce ve Medeniyetinde Yönetim Ahlâk İlişkisi = Management-Ethics Relationship in Islamic thought and Civilization**, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı]*, 2017, cilt: LIII, sayı: 3, s. 103-133

Bekiryazıcı, Eyüp - Mehmet Dağ **Toplumsal Birliğin Güçlendirilmesinde Ahlakî Değerlerin Önemi**, *Toplumsal Birliğin Güçlendirilmesi Dinî Söylemin Önemi Tartışmalı İlmî Toplantı 16-18 Ekim 2015*, 2016, s. 335-350

Belakruz, Abdürrezzak **et-Tekâmülü'l-Ahlâkî ve Devruhû fi İnşâi's-Şahsiyyeti'l-İrtikâiyye Nahve Felsefetin İnsânin Ahseni Takvîm**, *Uluslararası Kişilik ve Karakter İnşasında Dinin Yeri Sempozyumu, 10-12 Haziran 2016, Ordu*, 2016, cilt: II, s. 31-48

Bergson, Henri **Ahlâk ve Dinin İki Kaynağı**, çeviren Mehmet Emin, *Yeni Türk Mecmuası*, 1933, s. 65-80

Bergson, Henri **Ahlâk ve Dinin İki Kaynağı**, çeviren Mehmet Emin, *Yeni Türk Mecmuası*, 1933, s. 81-96

Bergson, Henri **Din ve Ahlâkın İki Kaynağı**, çeviren Mehmet Emin, *Yeni Türk Mecmuası*, 1932, s. 1-32

Bilen, Osman **Mevlânâ ve Ahlâkî Kişilik**, *Mevlânâ ve İnsan -Sempozyum Bildirileri-*, 8 Haziran 2007 Cuma, *Ege Üniversitesi Atatürk Kültür Merkezi Yunus Emre Salonu, İzmir*, 2008, s. 45-64

Bilgen, Osman - Bekir Köle **Sahabenin İslam'ı Tercihinde Nebevi Ahlak'ın Rolü**, *Adıyaman Uluslararası Safvan Bin Muattal ve Ahlak Sempozyumu*, 2013, s. 393-411

Bilgin, Beyza **Ahlak Terbiyesinde Dinî Hikayeler**, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1994, sayı: 1, s. 51-74

Bilgin, Önder - İlim Esra Erek **İslam Ahlâk Felsefesinde Akıl ve Mutluluk İlişkisi = Intellect and Happiness Relationship in the Islamic Moral Philosophy**, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi = The Journal of International Social Research*, 2019, cilt: XII, sayı: 66, s. 1279-1288

Bilgin, Önder **Ahlâk Temellendirmeleri Bağlamında İyilik ve Kötülük Kavramının Yeri, Rolü ve Değeri: Royce'ci Bir Yaklaşım, I. Ulusal İyilik Sempozyumu Bildiri Kitabı 20-21 Haziran 2009**, 2009, s. 434-443

Bilginer, Yahya **Şark Ulemalarından Arif ve Âlim Bir Şahsiyet: Ahlâkı'n-Nebevî Abdürrezzak Seydaoğulları elHalefî** *Batman Akademi Dergisi = Batman Academy Journal*, 2021, cilt: V, sayı: 1, s. 207-228

Bircan, H. Hüseyin **İbn Hazm'ın Ahlâk Görüşü**, *Akademik Araştırmalar Dergisi = Journal of Academic Studies*, 2007, cilt: IX, sayı: 32, s. 97-114

Bircan, H. Hüseyin **İslâm Ahlâk Felsefesinde "En Yüce Gaye" Kavramı Ahlâkî Değerlerin Belirlenimi**, *İslâmî Araştırmalar*, 2003, cilt: XVI, sayı: 3, s. 422-429

Bircan, H. Hüseyin **Teleolojik ve Deontolojik Açından "İ-Vechillâh" Teriminin Kur'an'ın Ahlak Değerleriyle İlişkisi**, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004/2, sayı: 27, s. 65-86

Bircan, Hasan Hüseyin **Ahlâk: Mutluluk ve Erdem**, *İslâm Felsefesi: Tarih ve Problemler*, 2018, s. 655-684

Birgül, Mehmet Fatih Nurettin Topçu'da Ahlâk Kademeleri, *Kutadgubilig: Felsefe - Bilim Araştırmaları*, 2014, sayı: 25, s. 195-209

Birinci, Ali - Bayramali Nazıroğlu **İmam Hatip Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Ahlaki Kişilik Özellikleri ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışları Arasındaki İlişkileri**, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2021, sayı: 20, s. 382-406

Birsin, Mehmet **Ebu'l-Hasen el-Mâverdi'nin Ahlak Anlayışı** *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2018, cilt: XVII, s. 47-57

Birsin, Mehmet **Fikhî Tefekkürün Eleştiri ve Tahammül Ahlakına Katkısı**, *İslam Düşüncesinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlâkı = The Criticism Culture and Morality of Tolerance in Islamic Thought (International Symposium)*, 2019, cilt: III, s. 529-542

Bloom, Paul **"Religion, Morality, Evolution" = Din, Ahlak, Evrim**, çeviren Nuri Çiçek, *Mütefekkir Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 2015, cilt: II, sayı: 3, s. 201-228

Bodur, H. Ezber **Ahlaki Aksiyon ve Moral Karakter Oluşumunda Dini Liderlerin Önemi: Alvarlı Efe Örneği**, *Uluslararası Hâce Muhammed Lutfî (Alvarlı Efe) Sempozyumu (25-26 Nisan 2013, Erzurum) Bildiriler*, 2013, cilt: II, s. 223-238

Bodur, H. Ezber **Modern Kapitalizmin Doğuşunda Dinin Rolü (Kapitalizmin Ruhu ile Protestan Ahlâkı Arasındaki İlişki)**, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1991, sayı: 10, s. 80-95

Bodur, H. Ezber **Protestan Etiğine Dayalı Liberal Ahlakilik ve Ekonomik Küreselleşme**, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006, cilt: IV, sayı: 8, s. 1-13

Bodur, Hüsnü Ezber **Dini-Moral Değerler (Sermaye) Perspektifinden Türkiye'de İslam Çalışma Ahlakı**, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum -Tebliğler-*, 2015, cilt: I, s. 245-261

Bolay, Süleyman Hayri **Kanunî Süleyman ve Ahlâk Anlayışı**, *Din Öğretimi Dergisi*, 1985, sayı: 2, s. 49-52

Bor, Adil **Kur'an'ın Ahlâkî Tefsirlerinin İmkânı (Yeni Bir Tefsir Türü Teklifi)**, *Usûl: İslam Araştırmaları*, 2021, sayı: 35, s. 113-138

Bozan, Mahmut **Mesleki Ahlâktan İş Etiğine; Kamuda Değerler Dönüşümü, Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın, 2015, s. 417-432**

Bozbuğa, Hande Nur **Kelâmda Ahlâkî Değer Tartışmalarına Farklı Bir Yaklaşım, Hicri İkinci Asırda İslami İlimler -4, 2022, s. 116-131**

Bozkale, Lütfi **Dini-Manevi Sistemler ve İnsan Tasavvurları İlişkisi Bağlamında Din, Ahlâk ve Tasavvuf, İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi = Journal of Mesned Divinity Researches], 2014, cilt: V, sayı: 2, s. 201-228**

Bozkurt, Esra **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Örgün Eğitim Kurumlarında Ahlâk Eğitimi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2015, cilt: XIII, sayı: 25, s. 91-122**

Bozkurt, Ömer **İslâm Ahlâk Felsefesine Dair Sorunlar ve Yeni Perspektiflere Dönük Öneriler, Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın, 2015, s. 109-119**

Bozkurt, Ömer **Kınalızâde Ali Efendi'de Bir Ahlak Temellendirmesi Olarak Felsefe-Din Uzlaştırması, Felsefe Dünyası, 2013/1, sayı: 57, s. 73-94**

Bozkurt, Ömer **Kınalızâde'nin Ahlâk-ı Alâî'sinde Bir Ahlâk Temellendirmesi: Felsefe Din Uzlaştırması, Uluslararası Kınalızâde Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı 31 Mayıs 1-2 Haziran 2012 = International Symposium on Kınalızade Family Papers 31 May 1-2 June 2012, 2014, s. 355-367**

Bozyiğit, Ahmet **İslâm Ahlak Öğretisinde Çevre Bilinci, Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2016, cilt: III, sayı: 2, s. 9-23**

Bulut Uslu, Nurefşan **Farabî ve Aristoteles'te Mutluluk Ahlâkı, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2018, cilt: VIII, sayı: 2, s. 469-480**

Bulut, Halil İbrahim **Semavi Dinlerin Ortak Ahlak İlkeleri ya da Evrensel Değerler, Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of the Near East University Faculty of Theology, 2015, cilt: I, sayı: 1, s. 65-81**

Bulut, İsmail **İDKAB Öğrencilerinin Bireysel Yenilikçilik ve Ahlaki Olgunluk Düzeyleri Üzerine Kelam Dersinin Etkisi = The Effect of Teaching Theology (Kalam) on the Relation Between the Individual Innovativeness Levels and Their Moral Maturity Levels, Kelam Araştırmaları Dergisi [Kader], 2014, cilt: XII, sayı: 2, s. 55-99**

Bulut, Mehmet **Ahlak ve İktisat, Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi = Adam Academy Journal of Social Sciences, 2015, cilt: V, sayı: 2, s. 105-123**

Bulut, Mehmet **Sosyolojik Açıdan Ahlâk ve Ahlâk Eğitimi, Diyanet İlmi Dergi, 1996, cilt: XXXII, sayı: 1, s. 97-106**

Bulut, Nurgül **Allah İnancı ve Ahlaka İlişkin Algının Eyleme Tezahür Biçimleri = The Reflection Forms of Perceptions Regarding God Belief and Morality on Actions, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi (İLTED), 2021, sayı: 55, s. 473-497**

Bulut, Zübeyir **Celaleddin Devvânî'nin İslam Ahlak Felsefesindeki Yeri, Danişname Beşeri ve Sosyal Bilimler Dergisi = The Journal of Humanities and Social Sciences, 2021, sayı: 2, s. 41-65**

Bulut, Zübeyir **Hüsün ve Kubuh Meselesinin Ahlâk Teorilerine Temel Oluşturması Bakımından Analizi, Kelam Araştırmaları Dergisi [Kader], 2015, cilt: XIII, sayı: 2, s. 634-654**

Bursalı, Mehmet Tahir **Ahlâk Kitaplarımız**, sadeleştiren: Saadettin Özdemir, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, sayı: 22, s. 161-176

Bûtâlib, Abdü'l-Hâdî **Zabtü'l-İncâb bi-Kavâidi'l-Ahlâk = Regulating Procreation Through Ethics = Soumettre la Procreation Aux Regles de L'ethique**, *el-İslâm el-Yevm = Islam Today = le Islam Aujourd'hui*, 1987, sayı: 5, s. 16-30, 13-24, 145-157

Buyrukçu, Ramazan - Fatih Güdürü, **İman ve Ahlâk Eğitimi Açısından Hucurât Suresi = Surah Hucurat in Terms of Faith and Moral Education**, *AKİD: Afyon Kocatepe Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 2019, cilt: II, sayı: 2, s. 144-174

Buyrukçu, Ramazan - Safinaz Asri **Erzurum Türkü ve Manilerinde Dini Motifler ve Din-Ahlak Eğitim-Öğretimine Katkıları**, *Türk-İslam Düşünce Tarihinde Erzurum Sempozyumu (26-28 Haziran 2006)*, 2007, cilt: II, s. 425-449

Büyük, Celal **Ahmed Hamdi Akseki'nin Ahlakî Felsefesinde Vicdan ve Ahlakî Müeyyide**, *İlahiyat Akademi: Altı Aylık Uluslararası Akademik Araştırma Dergisi*, 2019, sayı: 9, s. 27-52

Büyüközkar, Ender **İbnü'l-Arabî ve Konevî'de Yaratma ve Dinamik Ahlak**, *Kutadgubilig: Felsefe - Bilim Araştırmaları*, 2017, sayı: 36, s. 267-293

Can, Mücella **Felsefi ve Dini Dayanakları Bakımından Kant'ta Ahlakın Kaynağı Sorunu**, *Felsefe Dünyası*, 2020, sayı: 71, s. 91-115

Can, Mücella **Platon'un Düşüncesinde Ahlakî Değerlerin Ruhla Olan İlişkisi** *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2018, sayı: 61, s. 133-144

Canan, Semra **Kutadgu Bilig'de Gençlere Yönelik Ahlak Tasavvuru**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler*, 6-7-8 Ekim 2016, 2016, cilt: II, s. 994-1004

Canatan, Kadir **Ahlakın İmkan ve Koşulları**, *Yetkin Düşünce*, 2018, cilt: I, sayı: 4, s. 17-30

Candan, Abdurrahman **İslam Hukukunda Yemin ve Ahlakîlik**, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2010, sayı: 15, s. 431-452

Canikli, İlyas **Gençlerde Ahlakî Değerlerin İnşasında Hz. Peygamberin Örneğliğinin Yeri**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler*, 6-7-8 Ekim 2016, 2016, cilt: II, s. 606-621

Canikli, İlyas **Kâşifî'nin Ahlak Düşüncesinin Dinî Temelleri**, *Uluslararası 14. ve 15. Yüzyıl İslam Düşüncesinde Felsefe, Kelam ve Tasavvuf Sempozyumu Bildirileri -I-*, 2020, cilt: I, s. 310-332

Canikli, İlyas **Kınalızâde'nin Ahlâk-ı Alâî'de Yer Verdiği Rivayetlerin Kaynak Değeri**, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2017, cilt: VI, sayı: 5, s. 2858-2891

Canlı, Mustafa **Hz. Peygamber'in Şefkat ve Merhamet Merkezli Ahlakı**, *Çeşitli Yönleriyle Hz. Muhammed*, 2017, s. 75-89

Cebeci, Lütfullah **Hz. Peygamber'in Örnek Ahlakî Çerçevesinde İslam ve Müslüman İmajı**, *Müslüman İmajı [Kutlu Doğum Haftası: 1995]*, 1996, s. 233-257

Cengiz, Yunus **Atomculuktan Ahlâk Felsefesine: Kelâmcıların Bilimsel Bir Teoriyi Kullanma Biçimleri**, *Artuklu Akademi Günleri Bilim Tarihi ve Felsefesi Sempozyumu, 27-28-29 Kasım 2015, Mardin*, 2016, s. 281-296

Cengiz, Yunus **İhsanın Ahlâkî Motivasyonu: Fahreddin er-Râzî Açısından Bir Çözümleme**, *İslam Düşüncesinde Vicdan Kavramı*, 2018, s. 197-223

Ceraci, Sedat **İslam Ahlakı Bağlamında Müslümanların Modern Dünyada Teknolojiyle İlişkileri: Sosyala Medyanın Hükümü**, *Modernleşme Sürecinde Müslümanlar*, 2018, s. 35-61

Cerrahoğlu, İsmail **Peygamberimizin Örnek Ahlakı ve İnsanî Esaslar**, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet Dergisi]*, 1992, cilt: XXVIII, sayı: 1, s. 29-40

Ceyhan Çoştı, Feyza **Ahlak Kuramları Açısından Kobay İnsan = Human Guinea Pigs from the Point of Moral Theories**, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Amasya İlahiyat Dergisi = Amasya Theology Journal]*, 2019, sayı: 13, s. 205-222

Chapra, M. Umer **Ahlak ve Ekonomi: İslami Bir Bakış**, *İslam Ekonomisi: Tanım ve Metodoloji Üzerine Tartışmalar*, 2014, s. 192-216

Chevalier, Jacques **Şahsi Ahlak**, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, cilt: LII, sayı: 2, s. 311-326

Cihan, Ahmet Kamil **Ahlakın Evrenselliği Sorunu Karşısında Gazali**, *Uluslararası Modern Çağ ve Gazzâlî Sempozyumu 12-14 Mayıs 2011, Bildiriler Kitabı = International Symposium on Modern Age and al-Ghazali 12-14 May 2011*, 2014, s. 23-36

Cihan, Ahmet Kamil **Cüveynî’de Ahlakî İyi ve Kötü Meselesi**, *İlahiyat Akademi: Altı Aylık Uluslararası Akademik Araştırma Dergisi*, 2019, sayı: 9, s. 53-65

Cihan, Mustafa **Nurettin Topçu ve Ahlak Eğitimi**, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2016, sayı: 56, s. 1387-1398

Cihan, Mustafa **Nurettin Topçu ve Ahlak Eğitimi**, *Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, 16-18 Nisan 2015*, 2016, cilt: II, s. 1031-1044

Clifford, William Kingdon **İnanç Ahlakı**, çeviren: Ferit Uslu, *Hitit Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi [Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi]*, 2006/1, cilt: V, sayı: 9, s. 125-136

Clouse, Bonnidell **Ergenlerde Ahlâk Gelişimi ve Cinselliği**, çeviren: Turgay Gündüz, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2000, cilt: IX, sayı: 9, s. 715-753

Coşkun, Ahmet **Gazâlî’nin Ahlâk ve İktisat Görüşü**, *Ebû Hâmid Muhammed el-Gazzali (1058-1111), 14 Mart 1988, Kayseri*, 1988, s. 201-218

Coşkun, Ahmet **Gazâlî’nin Ahlâk ve İktisat Görüşü**, *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1989, sayı: 6, s. 219-235

Coşkun, İbrahim **Din-Bilim İlişkisinde Kompartimanist Yaklaşımın Doğurduğu Problemler - Allah’ın Bilinmesi ve Ahlâk Eğitimi Örneği-**, *İlahiyat Fakülteleri XXIV. Kelam Anabilim Dalı Koordinasyon Toplantısı ve Uluslararası İslam Düşünce Geleneğinde Din-Bilim İlişkisi Sempozyumu*, 2019, s. 220-244

Coşkun, İbrahim **İman-Ahlâk İlişkisi ve Değerler Eğitimi**, *Değerler ve Eğitimi II Sempozyum Bildirileri Kitabı*, 2015, s. 117-138

Coşkun, Muhammed **İslâm/Arap Ahlâkının Yapısal Soy Kütüğü - Muhammed Âbid el-Câbirî Bağlamında-**, ÖNERİ: *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2015, cilt: XI, sayı: 43, s. 185-204

Coştu, Kamil **1924-1949 Yılları Arasında Yayımlanmış Din Eğitimi Kitaplarında Ahlaka Dair Konular**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler*, 6-7-8 Ekim 2016, 2016, cilt: II, s. 634-652

Çağan, Kenan **Gösteri Toplumunda Ahlâkî Müphemlik**, *Eski Yeni: Üç Aylık Düşünce Dergisi [Eskiye: Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi = The Anatolian Theological Academy Research Journal, Eskiye: Sosyal Bilimler Dergisi = A Journal of Social Sciences]*, 2008, sayı: 11, s. 13-17

Çağırıcı, Mustafa **Vedâ Hutbelerinde Ahlâk İlkeleri**, *Hz. Peygamber'in Vedâ Haccı Hutbeleri Sempozyum Tebliğleri*, 2-3 Kasım 2019, 2021, s. 365-378

Çağlayan, Harun **Ahlâkî Davranış Açısından İnanç ve Görev Ahlakı**, *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 2016, cilt: VIII, sayı: 15, s. 93-107

Çağlayan, Harun **İmam Mâtürîdî'de Hidayet-Ahlak İlişkisi**, *İmam Mâtürîdî'nin İzdüşümü*, 2019, s. 61-87

Çağlayan, Harun **İş Ahlakında İslam İnancının Rolü**, *Toplum Bilimleri Dergisi*, 2016, cilt: X, sayı: 19, s. 85-99

Çağlayan, Harun **İş Ahlakının Kazandırılmasında İslami Eğitimin Rolü**, *IV. Arap-Türk Sosyal Bilimler Kongresi: Ekonomi, Eğitim ve Kalkınma*, 26-27 Ekim 2014, Ürdün = 4th Arab-Turkish Congress of Social Sciences: Economy, Education and Development, 26-27 October 2014, Jordan, 2015, s. 149-162

Çağırıcı, Mustafa **Ahlak-Gayb ilişkisi**, *Kur'an ve Tefsir Araştırmaları: (İslam Düşüncesinde Gayb Problemi-II)*, 2004, s. 197-210

Çağırıcı, Mustafa **Ahlaki Müeyyide**, *İslâm Ahlakı Temel Konular Güncel Yorumlar*, 2014, s. 173-198

Çağırıcı, Mustafa **Eğitim-Ahlâk İlişkisi**, *Eğitim ve Verimlilik Sempozyum Tebliğleri*, 1994, s. 23-29

Çağırıcı, Mustafa **Gazzâlî'nin Düşüncesine Göre İyi ve Güzel ya da Ahlak ve Sanat**, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2009, sayı: 1, s. 8-11

Çağırıcı, Mustafa **Gazzali'nin Estetik ve Ahlak Düşüncesinde Kesretten Vahdete Ulaşan Sevgi Süreci**, *900. Vefat Yılında İmam Gazzali : Milletlerarası Tartışmalı İlmi Toplantı 07-09 Ekim 2011 İstanbul*, 2012, s. 445-455

Çağırıcı, Mustafa **İslâm Ahlâk Düşüncesinde Adalet**, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2013, sayı: 18, s. 16-19

Çağırıcı, Mustafa **İslâm Ahlâkı ve Temel Değerleri (Adâlet, Doğruluk, Emanet, Kanaat ve Hayâ)**, *Kutlu Doğum: 2006: İslâm Ahlâkı ve Sevgi*, 2007, s. 49-54

Çağırıcı, Mustafa **İslam Ahlakı Kaynaklarında Aile ve Önemi**, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2011, sayı: 12, s. 30-35

Çağırıcı, Mustafa **İslam Ahlakı'nın Temel Kaynakları**, *Türkiye IV. Dini Yayınlar Kongresi: Dini Klasikler: Tebliğler-Müzakereler (30-31 Ekim 2009 / Ankara)*, 2011, s. 209-235

Çağrı, Mustafa **Kentlilik Ahlâkı**, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2010, sayı: 9, s. 114-117

Çağrı, Mustafa **Kınalızâde'de Siyaset Ahlâkı**, *Uluslararası Kınalızâde Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı 31 Mayıs 1-2 Haziran 2012 = International Symposium on Kınalızade Family Papers 31 May 1-2 June 2012*, 2014, s. 57-71

Çağrı, Mustafa **Kur'an ve Ahlak**, *Kur'an ve tefsir araştırmaları / Sadreddin Gümüş ...[ve öte.]... 2. c. (349 s.)*, 2000, s. 171-187

Çağrı, Mustafa **Maverdi'ye Göre Yönetim Ahlakı**, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2010, sayı: 10, s. 24-29

Çağrı, Mustafa **Ramazan ve Orucun Ahlâkî ve İnsânî Boyutu**, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2008, sayı: 5, s. 4-7

Çağrı, Mustafa **Şiddetin Kavramsal Çerçevesi ve İslâm Ahlâkı Açısından Değerlendirilmesi**, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2012, sayı: 15, s. 4-9

Çakır, Muhammet Faruk **Uluslararası İlişkilerde Ahlâkî Boyut**, *Balkanlarda İslâm: Miadi Dolmayan Umut = Islam in the Balkans: Unexpired Hope*, 2016, cilt: I, s. 191-218

Çakmak, Mustafa **Dinî Önergeleri Ahlâkî Sonuçları Bağlamında Yorumlamak: Braithwaite Örneği**, *İslam ve Yorum: Temel Tartışmalar, İmkânlar ve Sorunlar*, 2017, cilt: III, s. 375-394

Çakmak, Mustafa **Erdem Ahlâkı, Mutluluk ve Egoizm İthamı = Virtue Ethics, Eudaimonia and the Charge of Egoism**, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of Divinity Faculty of Hitit University*, 2021, cilt: XX, sayı: 1, s. 1-28

Çakmak, Mustafa **Skolastik Felsefede Ahlâkın İnsan Doğası ve Tanrı ile İlişkisi = The Relationship of Morality with Human Nature and God in Scholastic Philosophy**, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of Sakarya University Faculty of Theology*, 2021, cilt: XXIII, sayı: 44, s. 355-379

Çakmak, Mustafa **Yeni Doğal Yasa Teorisinde Temel Ahlâkî Değerler ile İnsan Doğası Arasındaki İlişki**, *Toplumsal Bütünleşmede Değerler ve Eğitimi: III. Uluslararası Değerler Eğitimi Kongresi Bildiriler Kitabı*, 2018, s. 105-119

Çakmaklıoğlu, M. Mustafa Hoca Ahmet Yesevî'nin Dönemindeki Dînî-Ahlâkî Yozlaşmaya Yönelik Eleştirel Yaklaşımı, *Uluslararası Sempozyum: Orta Asya Alimlerinin İslam Medeniyetine Katkıları*, 10-12 Ekim 2018, Bişkek,, s. 351-367

Çakmaktaş, Büşra **İnsan Ahlakı Bağlamında Mesnevî'de Balık Metaforunun Tasavvufî Yorumu**, *Çevre ve Ahlak Sempozyum Bildiri Metinleri*, 2014, s. 397-413

Çaksu, Ali **İslam ve Ahlak Felsefesi: "Kötülükten Sakındırma" Prensibinin Yardıma Koşmaya Etkisi**, *Kelam Araştırmaları Dergisi [Kader]*, 2013, cilt: XI, sayı: 2, s. 11-22

Çalışkan, Necmettin **Kur'ân'da Ticarî Ahlak Kuralları ve Günümüzdeki Yansımaları = Rules of Commercial Ethics in the Qur'an and its Present Reflections**, *Antakiyat: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of Social and Theological Studies*, 2018, sayı: 1, s. 22-42

Çam, Ömer **Ahlak Eğitimi**, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1996, sayı: 3, s. 9-16

Çam, Süleyman İman-Amel Bağlamında Dindarlık Ahlâk İlişkisi, *İslam ve Yorum IV*, 2020, cilt: I, s. 101-122

Çam, Süleyman Mu'tezile Düşünce Sisteminde Ahlâk Algısı = Ethical Perception in the Mu'tezile Thinking System, *10th International Conference on Culture and Civilization, August 11-12, 2021, Erzurum, Turkey, Conference Full Texts Book*, 2021, s. 106-119

Çamcı, Hikmet Ahlâk-ı Alâî'de İslam Şahsiyetçiliği (Personalizm) Bağlamında Kişinin Yeniden Yapılanması Meselesi, *Türk Tefekkür Dünyası Bilgi Şöleni, 06-07 Aralık 2012, Denizli*, 2015, cilt: I, s. 266-276

Çamdibi, Hasan Mahmut Ailede Ahlak Terbiyesi, *Aile ve Eğitim-Tartışmalı İlmi Toplantı-*, 2010, s. 97-122

Çamdibi, Mahmut Ailede Çocuğun Ahlâkî Terbiyesi, *İslam'da Aile ve Çocuk Terbiyesi (II)*, 2005, s. 127-133

Çapan, Ergün Kur'an'da Bir Ahlak Ölçüsü Olarak "Yürüme Tarzı", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, cilt: XVI, sayı: 26, s. 31-60

Çapcıoğlu, İhsan Ahlak Temelli Karakter İnşasında Sosyal Çevrenin Önemi, *Uluslararası Kişilik ve Karakter İnşasında Dinin Yeri Sempozyumu, 10-12 Haziran 2016, Ordu*, 2016, cilt: I, s. 269-278

Çapcıoğlu, İhsan Erol Güngör Düşüncesinde Ahlâkın Temellendirilmesi ve Sosyal Ahlâk, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın*, 2015, s. 183-189

Çapcıoğlu, İhsan Ahlak Temelli Şahsiyet İnşasında Dini Liderlerin Rolü: Yozgatlı Ahmet Efendi Örneği, *I. Uluslararası Bozok Sempozyumu, 5-7 Mayıs 2016 = I. International Bozok Symposium, 5-7 May 2016*, 2016, cilt: IV, s. 589-595

Çapku, Ahmet Cemil Sena'da Yeni Ahlak Arayışı, *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 2011, sayı: 25, s. 173-188

Çekmegil, M. Said Ahlâkî Zaaflarımızın Sebepleri, *İslâm Medeniyeti*, 1969, cilt: II, sayı: 23, s. 29-30

Çelebi, Emin Yapılandırmacı Yaklaşımın Din ve Ahlâk Öğretiminde Uygulanabilirliğinin Epistemolojik İmkânı, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2010, sayı: 1, s. 85-94

Çelebi, Fırat Ebû Bekir Muhammed b. Zekeriya er-Râzî'nin Ahlâkî Sisteminde Epikürosçu Düşüncenin Yansımaları, *SOBİDER: Sosyal Bilimler Dergisi = The Journal of Social Science*, 2019, cilt: VI, sayı: 41, s. 451-465

Çelebi, İlyas İcî'nin Ahlâk Risalesi Bağlamında Çevre ve Ahlak Sorunları, *Çevre ve Ahlak Sempozyum Bildiri Metinleri*, 2014, s. 649-658

Çelik, Ahmet Ali Rızâ Kudsî Efendi ve 'İlm-i Ahlâk ve Ulûm-ı Dîniyye Dersleri' Adlı Defteri, *Tahkik İslami İlimler Araştırma ve Neşir Dergisi = Journal of Critical Edition of Islamic Manuscripts*, 2020, cilt: III, sayı: 1, s. 215-283

Çelik, Ahmet İtikadî-İlmî Düalite ve Toplumsal Ahlâk, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi (İLTED)*, 2016, sayı: 46, s. 227-246

Çelik, Ali **Hukuk, Ahlâk ve Din Bağlamında Giresun Çepni Kültürüne Bir Bakış**, *Geçmişten Günümüze Giresun'da Dinî ve Kültürel Hayat Sempozyumu -I (25-27 Ekim 2013)*, 2013, s. 24-34

Çelik, Beşir Nahl **125 Âyeti Bağlamında Hakka Davet Metodu, Hoşgörü ve Eleştiri Ahlâkı**, *İslâm Düşüncesinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlâkı- II: Klasik Dönem (VII-XII. Asırlar)*, *Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı, 07-08 Aralık 2020, Muş*, 2021, s. 815-832

Çelik, Beşir **Tevrat'taki On Emir ile İsrâ Suresindeki Dini ve Ahlaki Öğretiler**, *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2018, cilt: XIII, sayı: 15, s. 101-112

Çelik, Celaleddin **İslam İktisat Ahlakına Dair Birbirini Tamamlayan Bakış Açılıarı: Weber ve Ülgener Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme**, *İslâmî Araştırmalar*, 2003, cilt: XVI, sayı: 4 [İslâm ve İktisat -I-], s. 660-671

Çelik, İmran **Kardeşliğin Ahlaki Temellerinden Yardımlaşma ve Dayanışma -Yardımlaşma ve Dayanışma Gerekliği-**, *Kutlu Doğum Haftası "Hz. Peygamber Kardeşlik Ahlakı ve Kardeşlik Hukuku" Sempozyumu (21-22 Nisan 2012)*, 2013, s. 213 230

Çelik, İsa **İslam Ahlakında Nefis ve Nefsin Terbiyesi, II. Uluslararası Harakani Sempozyumu: Fütüvvet: Bildiriler, 16-18 Ekim 2014**, 2015, s. 42-55

Çelik, Kevser - Mevlüt Albayrak **Gazali ve Tamamlayıcı Ahlak Felsefesi**, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 2011, cilt: XLVII, sayı: 3, s. 71-92

Çelik, Rifat İlhan **Fütüvvet-Namelerde Gençlik ve Ahlâk**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler, 6-7-8 Ekim 2016*, 2016, cilt: II, s. 937-944

Çelik, Taha **Âcurrî'nin Ahlâku'l-Ulemâ'sında Ahlâka İlişkin Değerlendirmeler ve Kütüb-i Sitte'ye Ziyade Ahlak Hadisleri**, *Olağandışı Dönemlerde Ahlak ve Vicdan Ekseninde Değişim, Süreklilik ve Sürdürülebilirlik*, 2021, cilt: II, s. 11-46

Çetin, Ayhan **Babanzade Ahmet Naim ve Ahmet Ağaoğlu'na Göre Dava-yı Ahlak-ı Ameli**, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2012, cilt: XVII, sayı: 1, s. 131-151

Çetin, Ayhan **Babanzâde Ahmet Naim ve Ahmet Ağaoğlu'nda "Da'va-yı Ahlak-ı Nazari"**, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2012\1, sayı: 15, s. 317-344

Çetin, Erol **Nurettin Topçu'nun Ahlâkî Sorunlarımıza İlişkin Görüşlerinin Günümüze Yansımaları = Contemporary Reflections of Nurettin Topçu's Opiniosn on Our Moral**

Problems, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2017, cilt: XV, sayı: 30, s. 453-464

Çetin, Hacer **Ahlak Eğitimi Bağlamında Nefs ve Değer İlişkisi = The Relationship Between the Nafs and the Value in a Context of Moral Education**, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi = (RTEU Journal of Social Sciences)*, 2019, sayı: 10, s. 233-250

Çetin, Hacer **Mevlânâ'da Öne Çıkan Bazı Ahlâkî Değerlerin ve Kusurların İşlenişi ve Eğitim Açısından Tahlili = Processing of Some Moral Values and Defects that Stand out in Mewlana and Analyzing them from the Point of View of Education**, *Din ve Bilim: Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 2020, cilt: III, sayı: 2, s. 68-82

Çetin, İsmail **John Locke'da Ahlâk Kurallarının Kaynağı**, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1994, cilt: VI, sayı: 6, s. 167-176

Çetin, Maksut **Dindarlık-Ahlak İlişkisi ve Dînî-Toplumsal Yansımaları**, *Mîzânü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi = Journal of Islamic Studies*, 2021, sayı: 13, s. 83-106

Çetin, Nuran **Ahî Kültüründe İdeal Ahlâk Anlayışı**, *Ahlâk ve Din Disiplinlerarası Bir Yaklaşım*, 2021, s. 179-208

Çetin, Nuran **İslâm Tarihinde Birlikte Yaşama Ahlâkına Tasavvuf Düşüncesinin Katkısı (Hacı Bektâş-ı Velî, Mevlânâ ve Yûnus Emre'den Örnekler)** *The Journal of Academic Social Science Studies [JASSS]*, 2015, sayı: 36, s. 281-297

Çetin, Nuran **Ma'rifet, Muhabbet ve Edeb Kavramları Bağlamında Sûfilerin İrfân ve Ahlâk Anlayışında Hadislerin Yeri**, *İslâmî İlimlerde Hadis ve Sünnetin Yeri*, 2021, s. 241-274

Çetin, Rabiye **Ahlakî Bilinç Oluşturma Açısından Teolojik Önergeler**, *Dinî Araştırmalar*, 2012, cilt: XIV, sayı: 40, s. 28-46

Çetintaş, İbrahim **İslâm Medeniyetinin Kırılan Dinamiği: Ahlâk**, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2014, cilt: XII, sayı: 23, s. 85-114

Çevik, Mustafa **Bir Ateizm Ahlakının İmkânı Üzerine**, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, cilt: VIII, sayı: 1, s. 97-108

Çevik, Mustafa **Seküler Demokrasi'den Farklı Olarak Müslüman Demokraside Özgürlüğün Ahlaki Temeli**, *Yetkin Düşünce*, 2018, cilt: I, sayı: 1, s. 201-208

Çınar Köysüren, Aliye **Kınalızade Ali Efendi'nin Ahlak-ı Alâî Ölçeğiyle Kadına Yönelik Şiddeti Okumak**, *Uluslararası Kınalızâde Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı 31 Mayıs-2 Haziran 2012 = International Symposium on Kınalızade Family Papers 31 May 1-2 June 2012*, 2014, s. 241-249

Çınar, Aliye **Din, Ahlak ve Gelenek**, *Muhafazakâr Düşünce*, 2005, cilt: I, sayı: 3, s. 73-88

Çınarcı, Mehmet Nuri **XVI. Yüzyıl Şarihlerinden Şem'i'nin Şerh-i Mesnevî'nin İlk Cildindeki Ahlaki Değerlerin Anlatımına Yaklaşımı**, *Asos Journal: The Journal of Academic Social Science*, 2015, cilt: III, sayı: 12, s. 181-191

Çifçi, Osman Zahid - Nuri Çiçek **Paul Bloom ve Evrimsel Bir Rastlantı Olarak Ahlâk**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın*, 2015, s. 121-136

Çiftçi, Nermin **Ahlaki Yargı Yeteneği ve Eğitimi**, *Gençlik Dönemi ve Eğitimi - II, Tartışmalı İlmî Toplantı, 18-20 Nisan 2003, Bursa*, 2003, s. 347-392

Çiğdem, Recep **Savaş Hukuku ve Ahlakı (İnsancıl Hukuk)**, *Uluslararası Yanlış Algılar ve Doğru İslâm Sempozyumu Tebliğleri; 28-30 Ekim 2016 Şanlıurfa/Türkiye*, 2016, s. 395-410

Çil, Fatma Hayrünnisa **Muhammed Ferîd Vecdî'nin Makâmelerinde Ahlâkî ve Sosyal Konular**, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2016, cilt: XVIII, sayı: 33, s. 143-169

Çilingir, Lokman **Ahlak ve Din Eğitiminin Yapısı ve Yöntemi Üzerine**, *Felsefe Dünyası*, 2020, sayı: 72, s. 58-75

Çilingir, Lokman **Kant'ta Ahlak ve Din**, *Felsefe Dünyası*, 2015, sayı: 62, s. 54-84

Çinemre, Semra **Bir Ahlak Eğitimsi Olarak Lawrence Kohlberg**, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2013, cilt: XXII, sayı: 1, s. 143-164

Çinemre, Semra **Türk Atasözlerindeki Dinî ve Ahlakî Motiflerin Eğitim-Öğretim Ortamında Kullanılması**, *Değerler Eğitimi Dergisi = Journal of Values Education*, 2014, cilt: XII, sayı: 27, s. 99-122

Çoban, Bekir Zakir **Dinler Ortak Bir Ahlâk'ta Buluşabilir mi?**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın*, 2015, s. 211-217

Çoban, Mustafa **Cumhuriyetin İlk Yılları Ahlâk Algısı ve Eğitimi (Kâzım Nâmî'nin "Ahlâkî Nasıl Telkin Etmeli" Kitabı Özelinden)**, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2014, cilt: XII, sayı: 24, s. 31-69

Çoban, Mustafa **İsrâ ve Lokman Surelerindeki Ahlâkî İlkeler ve Değerlendirilmesi Üzerine**, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2017/2, cilt: VIII, sayı: 17, s. 199-212

Çorak, Reyhan **Hamza-Nâmelerde Cihad ve Cihad Ahlâkı**, *İslâmî İlimler Dergisi*, 2019, cilt: XIV, sayı: 2, s. 99-114

Çubukçu, İbrahim Agâh **İhvân as-Safâ ve Ahlâk Görüşleri**, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1964, cilt: XII, s. 43-49

Çubukçu, İbrahim Agâh **İslâm'da Ahlâk Meselesi**, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1975, cilt: XX, s. 13-20

Çubukçu, İbrahim Agâh **İslâm'da Güzel Ahlak**, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 1965, cilt: IV, sayı: 9, s. 135

Çuhadar, Cengiz (Çev) Ahlaklılık, *Dinî Araştırmalar*, 2005, cilt: VII, sayı: 21, s. 319-321

Dağ, Ahmet Ali **Himmet Berkî'nin -Yaşadığı Çağın Ruhu Bağlamında- Ahlak Düşüncesinin Anlaşılması**, *Ali Himmet Berkî Kitabı*, 2019, s. 119-139

Dağcı, Abdullah **Üniversite Öğrencilerinin Ahlak Algularının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi**, *Amasya İlahiyat Dergisi = Amasya Theology Journal*, 2021, sayı: 17, s. 431-464

Dalkılıç, Bayram **Doğallık, Yasallık ve Yasallık Bağlamında Bir (Ahlaki) Eylem ve Orta Erdem Olarak İffet(lilik)-Kavramsal ve Kuramsal Bir Çözümleme-**, *Din Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu (27-29 Mart 2015)*, 2016, cilt: I, s. 77-85

Dalkılıç, Bayram **Kınalızade Ali'nin "Akademik Amelî Ahlak"a İlişkin Uygulama Örnekleri**, *Uluslararası Kınalızade Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı 31 Mayıs 1-2 Haziran 2012 = International Symposium on Kınalızade Family Papers 31 May 1-2 June 2012*, 2014, s. 549-551

Dar, B. A. **Kur'an'ın Ahlaki Öğretileri**, çeviren Fatma Bostan, *İslam Düşüncesi Tarihi*, 1990, cilt: I, s. 185-209

Davudi, Muhammed **Peygamber ve Ehl-i Beyt'in Sünnetinde Ahlaki Eğitimin Hedefi**, çeviren: Nurcan Altun, *Misbah: İslâmî Düşünce ve Araştırma Dergisi*, 2012, cilt: I, sayı: 2, s. 125-135

Dedeoğlu, M. Münir **Kapital(izm)in Kıskaçındaki İnsan Ahlâkı ve İslâm Dünyasının Zihinsel Tutum Kargaşası**, *Eski Yeni: Üç Aylık Düşünce Dergisi [Eski Yeni: Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi, Eski Yeni: Sosyal Bilimler Dergisi = A Journal of Social Sciences]*, 2010, sayı: 18, s. 15-25

Demir, Arif **İnsan Onurunu Tehdit Açısından Değişen Müzik Algımız ve Müzik-Ahlak İlişkisi**, *Kutlu Doğum Haftası "Hz. Peygamber ve İnsan Onuru Sempozyumu"*, 19-21 Nisan 2013, Konya, 2014, s. 799-814

Demir, Firdevs **Kant'ın Kadınlarla İlgili Görüşlerinin Ahlak Felsefesi Bağlamında Değerlendirilmesi**, *Mîzânü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi = Journal of Islamic Studies*, 2017, sayı: 5, s. 87-99

Demir, Ömer, **İktisat ve Ahlâk**, Ankara: Liberte Yayınları, 2013, 2. Baskı, 280 sayfa], tanıtıcı Hakan Kalkavan, *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 2016, sayı: 36, s. 197-201

Demir, Rıdvan **Modern Toplumda Ahlaki Değişim ve Ahlak Eğitimi**, *Modernleşme Sürecinde Müslümanlar*, 2016, s. 283-329

Demirci, Mehmet **Ahmed Yesevî'de Pratik Ahlâk**, II. Uluslararası Hoca Ahmed Yesevî Sempozyumu Bildirileri, 2018, s. 17-25

Demirci, Mehmet **Yunus Ahlakından Çizgiler**, *Diyanet İlmi Dergi [Diyanet Dergisi]*, 1991, cilt: XXVII, sayı: 1, Özel Sayı, s. 77-85

Demirci, Selim **Gençlerin Ahlâk Eğitimi Açısından Hz. Peygamber'in Terkisine Aldığı Genç Sahabiler ve Onlara Tavsiyeleri**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler*, 6-7-8 Ekim 2016, 2016, cilt: II, s. 969-993

Demirel, İdris **Farabî'nin Felsefesinde Bilgi, Bilim, Ahlak ve Siyaset Meseleleri**, *Keşf-i Kadîmden Vaz'-ı Cedîde: İslâm Bilim Tarihi ve Felsefesi*, 2019, s. 115-134

Demirezen, İsmail **Küreselleşen Dünyada Ahlak Tasavvuru**, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2013/1, cilt: XII, sayı: 23, s. 31-41

Demirkol, Murat **Ahlâk-ı Muhsinî'nin İslam Ahlak Düşüncesi Bakımından Önemi**, *Danışname Beşeri ve Sosyal Bilimler Dergisi = The Journal of Humanities and Social Sciences*, 2020, sayı: 1, s. 33-54

Demirkol, Murat **İslam Ahlâk Düşüncesinin Gelişiminde Filozofların Katkısı**, *Eski Yeni: Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi = The Anatolian Theological Academy Research Journal [Eski Yeni: Üç Aylık Düşünce Dergisi]*, 2014, sayı: 28, s. 67-95

Demirkol, Murat **Kınalızâde Ali Çelebi'nin Ahlâk Felsefesine Katkıları**, *Osmanlı Düşüncesi: Kaynakları ve Tartışma Konuları*, 2019, s. 301-319

Demirkol, Murat **Mikail Bayram'ın Ahlak-ı Nasırî Hakkındaki İddiaları Üzerine Bir İnceleme ve Değerlendirme**, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, cilt: XV, sayı: 1, s. 173-191

Demirkol, Murat **Nasîreddin Tûsî'nin Kınalızâde'nin Ahlâk Felsefesine Etkisi**, *Uluslararası Kınalızâde Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı 31 Mayıs 1-2 Haziran 2012 = International Symposium on Kınalızade Family Papers 31 May 1-2 June 2012*, 2014, s. 503-511

Demirkol, Murat **Prof. Dr. Mikail Bayramın Ahlâk-ı Nâsırî Hakkındaki İddiâları Üzerine Bir Değerlendirme**, *Eski Yeni: Üç Aylık Düşünce Dergisi [Eski Yeni: Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi, Eski Yeni: Sosyal Bilimler Dergisi = A Journal of Social Sciences]*, 2007, sayı: 5, s. 113-122

Demirlenk, Kadir **Birlikte Yaşama Ahlakı**, *Farklı İnanç ve Kültürlerle Bir Arada Yaşama Ahlakı*, 2015, s. 195-209

Demirli, Ekrem **Mehmed Âkif'in Şiirinde Tasavvuf yahut Safahât'ı Bir Tasavvuf-Ahlak Metni Olarak Okumak**, *Mehmed Âkif Ersoy: İstiklal Marşı'nın Kabulünün 90. ve Âkif'in Ölümünün 75. Yılı Anısına*, 2011, s. 345-365

Demirli, Ekrem **Mehmet Akif'in Şiirinde Tasavvuf: Safahat'ı Bir Tasavvuf - Ahlak Metni Olarak Okumak**, *Vefatının 75. Yılında Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyum Bildirileri 12-13 Mart 2011*, 2011, s. 135-153

Demirli, Ekrem **Tasavvuf Ahlak İlmi Olarak Kabul Edilebilir mi?: Determinist Ahlaka Endeterminist Yaklaşımlar = Can Sufism be Accepted as a Science of Morality?: Indeterministic Approaches to Deterministic Morality**, *İslâm Tetkikleri Dergisi = Journal of Islamic Review* 2021, cilt: XI, sayı: 2, s. 419-437

Demirtaş, Mehmet **Molla Hüsrev'in Hayatı ve İlmi Kişiliğinin Sadakat Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi**, *Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu 25-26 Eylül 2014 Tokat, Bildiriler*, 2015, cilt: III, s. 149-157

Deniz, Gürbüz **İbn Sînâ'da Ahlâkî Bilincin Gerçekleşmesi**, *İslam Düşüncesinde Vicdan Kavramı*, 2018, s. 169-195

Deniz, Gürbüz **İbn Sînâ'nın Ahlaka Ait Risalesi (Risale fi'l Birr ve'l-İsm)**, *Diyanet İlmî Dergi*, 2014, cilt: L, sayı: 1, s. 229-243

Dewey, John **Ahlakta Üç Bağımsız Değişken**, çeviren İlhami Çıtır, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of Divinity Faculty of Hitit University*, 2016, cilt: XV, sayı: 30, s. 573-581

Dien, Mawil İzzi **İslami Bir Çevre Ahlakı Kuramına Doğru: Ahlaki Etiketleme Uygulaması**, *Çağımızın Ahlak Bunalımı ve Çözüm Arayışları - Milletlerarası Tartışmalı İlmi Toplantı-24-26 Nisan 2009*, 2009, s. 321-340

Dilbaz, Mahmut **Hem Dindar ve İtaatkâr Hem de Aktif ve Münevver Bir Nesil Yetiştirmek: II. Abdülhamid Dönemi Mekteplerinde Okutulan Ahlâk Dersi Kitapları**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler*, 6-7-8 Ekim 2016, 2016, cilt: II, s. 704-716

Diler, Ramazan **Izutsu'nun Kur'ân'daki Ahlâkî Kavramlara İlişkin Görüşlerinin Din Eğitimi Açısından Analizi = Analysis of Izutsu's Views on Moral Concepts in the Qur'an in Terms of Religious Education**, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of Divinity Faculty of Hitit University*, 2020, cilt: XIX, sayı: 1, s. 207-244

Diñçer, Ferit **Nehcu'l-Enâm Adlı Eserde Tasavvuf ve Ahlâk (Kalbin Hastalıkları ve Tedavi Yöntemleri) = Islamic Mysticism and Morals in the Work of Nehcu'l-Enam (Diseases of Heart and Treatment Methods)**, *International Social Sciences Studies Journal*, 2019, sayı: 41, s. 4174-4190

Dindi, Emrah **Kur'ân'da Resmedilen Bir Geçen Kızın Züht ve İffet Ahlakı: Hz. Meryem**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler*, 6-7-8 Ekim 2016, 2016, cilt: I, s. 263-289

Dobrova, Margarita **Tuna Vilayeti Sıbyan Mekteplerinde Din ve Ahlâk Eğitimi**, *Balkanlarda İslâm: Miadı Dolmayan Umut = Islam in the Balkans: Unexpired Hope*, 2016, cilt: III, s. 403-436

Doğan, Cem **16. ve 17. Yüzyıl Osmanlı Siyasetnâme ve Ahlâknâmelerinde İbn Haldûnizm: Kınalızâde Ali Efendi, Kâtip Çelebi ve Na'îmâ Örnekleri**, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi = The Journal of International Social Research*, 2013, cilt: VI, sayı: 27, s. 197-214

Doğan, Enfel **Kınalızâde Ali Efendi'nin Ahlâk-ı Alâî Adlı Eserindeki Cümle Yapıları Üzerine**, *Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni: Osmanlı'da Felsefe ve Aklî Düşünce*, 2015, cilt: VIII, s. 595-631

Doğan, Hüseyin **Aile İçi Çocuk Eğitiminde Takip Edilecek Temel Dinî ve Ahlâkî İlkeler**, *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2020, cilt: VII, sayı: 14, s. 298-311

Doğan, Lütfi **Din-Ahlâk ve Siyaset Üzerine**, *Yeni Türkiye*, 1997, cilt: III, sayı: 14, s. 1276-1283

Doğan, Lütfi **Peygamberimiz Hazret-i Muhammed'in Ahlakı**, *Diyanet İlmi Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 1970, s. 18-28

Doğan, Süleyman **Hoca Ahmet Yesevi'nin Ahlak ve Eğitim Öğretisi = Hoca Ahmet Yesevi's Moral and Educational Teaching**, VI. *Uluslararası Şeyh Şa'ban-ı Velî Sempozyumu -Yesevîlik-*, 23-25 Kasım 2018, 2018, s. 274-287

Doğan, Süleyman **Uygarlık Merkezli Ahlak ve Adalet Eğitimi Yaklaşımı**, *Adıyaman Uluslararası Safvan Bin Muattal ve Ahlak Sempozyumu*, 2013, s. 186-206

Doru, M. Nesim - Tamer Yıldırım **İslam ve Batı Düşüncesinde Birey Algıları/Tanımlamaları ve Günümüz Dünyasına Yansımaları (Ontolojik, Ahlakî ve Siyasî Temeller) = Bilim, Ahlak ve Sanat Bağlamında Çağdaş İslam Algıları** 2011, cilt: I, s. 341-360

Dölek, Adem **Değerlerin Yeniden İnşasında İman-Ahlak Bütünlüğü**, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum -Tebliğler-*, 2015, cilt: I, s. 75-87

Dönmez, Süleyman **Âkil Muhtar Özden ve "İlim Bakımından Ahlak"ı**, *Tanzimat'tan Günümüze Ahlakî ve Edebî Düşünce Temsilcileri*, 2015, cilt: V, s. 3505-3521

Dönmez, Süleyman **Bilim Ahlâkı**, *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji*, 2005, cilt: V, sayı: 13, s. 243-252

Dönmez, Süleyman **Bir Bilim Ahlakının İmkânı: Kuantum Teorisinden Ahlak Fenomenine**, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, cilt: X, sayı: 2, s. 1-16

Dönmez, Süleyman **Bir Bilim Ahlakının İmkânı: Kuantum Teorisinden Ahlak Fenomenine**, *Modern Çağda Ahlak Sempozyumu, 7-8 Mayıs 2010*, 2012, s. 485-495

Dönmez, Süleyman **Cüz'i İradenin Nurettin Topçu'nun İsyân Ahlakı Bağlamında Eleştirilmesi**, IV. *Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu -Hanefîlik-Mâturîdîlik-*, 05-07 Mayıs 2017, 2017, cilt: II, s. 346-354

Draz, M. Abdullah **Ahlâk İle Eğitimin Alâkası**, çeviren: Hüseyin Emin Sert, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1997, sayı: 2, s. 113-117

Duman, Fatih **Evrensellik ve Tarihsellik Arasında Edmund Burke -Ahlâk/Siyasetin Felsefî Temelleri-**, *Muhafazakâr Düşünce*, 2009, cilt: V, sayı: 19-20, s. 9-34

Durak, Nejdet - Muhammet İrgat **Değersizleşme ve Yabancılaşma Bağlamında Tüketim Ahlâkı ve İnsan**, *İlahiyat Akademi: Altı Aylık Uluslararası Akademik Araştırma Dergisi*, 2016, sayı: 3, s. 75-88

Durak, Nejdet **“Küreselleşme ve Değerler: Küreselleşme Sürecinde Bazı Ahlâkî Problemler ve İslam Ahlâkı”**, VII. Kutlu Doğum Sempozyumu: *Tebliğler, 19 Nisan 2004 [Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi]*, 2006, s. 149-164

Durak, Nejdet **Ahmet Hamdi Akseki'nin Ahlâk Felsefesinde Erdem-Mutluluk İlişkisi**, *Ahmet Hamdi Akseki Sempozyumu, 08-09 Kasım 2013, Antalya*, 2017, s. 133-154

Durak, Nejdet **Ahmet Hamdi Akseki'nin Ahlâk Felsefesinde Erdem-Mutluluk İlişkisi**, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2014/2, sayı: 33, s. 87-114

Durak, Nejdet **Aritoteles ve Fârâbî'nin Siyaset Anlayışlarında Ahlâk**, *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji*, 2005, cilt: V, sayı: 13, s. 125-135

Durak, Nejdet **Mehmed Akif Ersoy'un Düşünce Dünyasında Ahlâk, Erdemler ve Medeniyet İlişkisi**, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2016/2, sayı: 37, s. 151-169

Durak, Nejdet **Mevlânâ'nın Ahlak Öğretisinde İyi ve Kötü Kavramları**, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2007/2, sayı: 6, s. 1-24

Durak, Nejdet **Platon'un Devlet Felsefesinde Ahlak**, *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji*, 2005, cilt: V, sayı: 14, s. 33-43

Duran, Asım **Dini/Ahlaki Değerlerin Bir Yüzleşme Alanı ve Kültürlerarası Bir İletişim Aracı Olarak Dinler Tarihi**, *Toplumsal Bütünleşmede Değerler ve Eğitimi: III. Uluslararası Değerler Eğitimi Kongresi Bildiriler Kitabı*, 2018, s. 249-257

Durkheim, Emil **Laik Ahlak ve Laik Eğitim**, çeviren: Necmettin Sadak, sadeleştiren: Adnan Bayraktar, Mustafa Bulut, *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji*, 2005, cilt: V, sayı: 13, s. 217-234

Durmuş, Zeynel Abidin **İbn Miskeveyh ve Tezhibu'l Ahlak Adlı Eserinin Ahlak Felsefi Açısından İncelenmesi = An Analysis of Ibn Miskeveyh and His Work Tezhibu'l Ahlak in View of Moral Philosophy**, *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 2021, cilt: V, sayı: 1, s. 143-147

Durmuş, Zülfikar **HZ. İbrahim'in Kur'an'daki Sıfatlarının Ahlaki Değerler Açısından İncelenmesi**, *UMDE: Dini Tetkikler Dergisi = UMDE: Journal of Religious Studies*, 2020, cilt: III, sayı: 2, s. 183-206

Durmuş, Zülfikar **Kur'an'a Göre İnsanın İlişkilerinde Sorumlu Olduğu Temel Ahlâkî İlke: Ahde Vefâ**, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2002, cilt: II, sayı: 3, s. 77-95

Durmuş, Zülfikar **Şehrin Dinî ve Ahlakî Yapılanmasında İlahiyat Hocalarının Görev ve Sorumlulukları**, IX. Uluslararası Din Görevlileri Sempozyumu: *Şehir ve Medeniyetin İnşasında Din Görevlilerinin Rolü, 3-4 Kasım 2018 Sancaktepe, Tam Metin Bildirileri*, 2019, s. 203-216

Dülber, Hatice **HZ. Peygamber'in Sünnetinde Aileyi Ayakta Tutan Ahlaki Değerler**, *Uluslararası Mevlid-i Nebi Sempozyumu: Peygamberimiz ve Aile, 21-24 Kasım 2019, Antalya*, 2021, s. 309-334

Dündar, Mahmut **Ahlakla İlgili Kürtçe Yazılan Bazı Eserlerin Değerlendirilmesi**, *Kürtçede İslâmî İlimler*, 2021, s. 357-375

Düzgün, Şaban Ali **Ahlakın Kök(en) Değeri Olarak İman**, *Yetkin Düşünce*, 2018, cilt: I, sayı: 4, s. 31-38

Düzgün, Şaban Ali **Mâtürîdî’de Bireysel Ahlaki Otonomi = Individual Ethical Autonomy in Mâtürîdî**, *IV. Uluslararası Şeyh Şa’bân-ı Velî Sempozyumu -Hanefîlik-Mâtürîdîlik-*, 05-07 Mayıs 2017, 2017, cilt: I, s. 34-40

Düzgün, Şaban Ali **Mâtürîdî’de Bireysel Ahlaki Otonomi**, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2018, cilt: VII, sayı: 14, s. 1-10

ed-Dibo, İbrahim **Eseru Tedrîsî’l-Üsûsî’l-İ’tikâdiyye fi’s-Sülûk ve’l-Ahlâk : “Dirâse fi’l-Âyâtî’l-Kur’âniyye ve Delâlâtihâ”**, *Artuklu Akademi: Mardin Artuklu Üniversitesi İlahiyat Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2014, cilt: I, sayı: 2, s. 105-133

Edis, Büşra **Birlikte Yaşama Ahlakı Kültürü; Bâciyân-ı Rûm (Anadolu Bacıları) Örneği**, *Birlikte Yaşama Ahlakı ve Kültürü: Türkiye Diyanet Vakfı IV. Uluslararası Öğrenci Sempozyumu*, [t. y.], s. 295-310

Efil, Şahin **Kur’an’da Çevrenin Metafizik Temeli ve Çevre Ahlakı**, *Çevre ve Din Uluslararası Sempozyumu, 15 Mayıs 2008 = International Symposium on Environment and Religion, 15th - 16th May 2008*, 2008, cilt: II, s. 205-215

Efil, Şahin **Tolstoy’da Sanatın Din ve Ahlakla İlişkisi**, *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 2020, sayı: 30, s. 473-496

Egemen, Bedii Ziya **Ahlak Terbiyesi, Mahiyeti ve Okullarda Geliştirilmesi**, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 1943, cilt: I, sayı: 1, s. 184-193

Eğri, Osman **Bektaşilik’te Ahlak Eğitimi**, *Anadolu’da Aleviliğin Dünü ve Bugünü*, 2010, s. 511-540

el-Cuaydî, Muhammed - Aîşe Sâlih **Veysel Karenî ve Kulluk** *Uluslararası Veysel Karenî ve Mânevî Kültür Mîrâsımız Sempozyumu, 20-21 Mayıs 2011*, s. 113-121

Elekberov, Faik **Millî Ahlâkın Oluşmasında “Aile Felsefisi”nin Rölü**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın*, 2015, s. 91-108

el-Hattaf, El-Meşârik Hasan el-Bu’dü’l-Akadî ve’l-Ahlâkî fi’t-Teşrîi’l-Cinâiyyi’l-İslâmî = **İslam Ceza Hukukunun İnanç ve Ahlak Boyutu**, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2017, sayı: 29, s. 89-114

Elik, Süleyman **Şii Toplumlarında Siyaset-Ahlâk İlişkisine Teorik Bir Yaklaşım: Neced Konferansı (1156-1743) Bağlamında İran Siyasetinde Ahlâk ve Millî Kimlik Değişimi Konusunda Bir Değerlendirme**, *Türkiye II. Ahlâk Şûrası: Siyaset ve Ahlâk “Büyük Ahlâkçı Mevlâna Celâleddin-i Rûmî’nin Hatırasına”*, 22-24 Kasım 2013, Konya, 2015, s. 121-125

el-Kâşîfi, Hüseyin Vaiz **İyilerin Ahlakı (Ahlâku’l-Muhsinîn)**, Çeviren M. Ragıp İmamoğlu, *Diyanet İlmi Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 1965, cilt: IV, sayı: 10-11, s. 181-183

Elmalı, Osmanı, Bertrand Russell’da Ahlâk Felsefesi, İstanbul: Ataç Yayınları, 2005, 204 Sayfa, tanıtan: Tamer Yıldırım, *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 2009, sayı: 21, s. 157-160

El-Mısri, Muhammed Emin **Ahlak Terbiyesi**, çeviren: Selahaddin Parlatır, *Diyanet İlmi Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 1972, cilt: XI, sayı: 6, s. 374-382

el-Neklâvi, Fethi **Mesnevî'nin Tanımladığı Mevlana'da Ahlak, II. Milletlerarası Mevlana Kongresi, 3-5 Mayıs 1990 [Selçuk Üniversitesi]**, 1991, s. 89-94

Emiroğlu, İbrahim **Sa'dî'nin Bostan'ında Bazı Ahlâkî Mesajlar ve Mantıksal İncelikler**, *Felsefe Dünyası*, 2012/2, sayı: 56, s. 23-55

Engel, J. Ronald **Sürdürülebilir Kalkınma Ahlakı**, çeviren: İbrahim Özdemir, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1999, cilt: XL, s. 255-267

Eralp, H. Vehbi **Ahlâk ve Âdetler İlimi**, *Sosyoloji Dergisi: Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Semineri Tetkik ve Araştırmaları*, 1943, sayı: 2, s. 94-104

Erbay, Nazire **Leylâ vü Mecnun Mesnevilerinde Toplumsal Normlar: Çevre ve Ahlâk**, *Çevre ve Ahlak Sempozyum Bildiri Metinleri*, 2014, s. 335-344

Erdem, Engin **Doğal Yasa Teorisi ve Matüridi Ahlâkî**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın*, 2015, s. 137-146

Erdem, Engin **Kant: Kötülük, Ahlâkî Toplum ve Tanrı'nın Varlığı Meselesi**, *Kutadgubilig: Felsefe - Bilim Araştırmaları*, 2008, sayı: 14, s. 13-31

Erdem, H. Haluk Aliya İzzetbegoviç Düşüncesinde Ahlâk Problemine Giriş, *Kutadgubilig: Felsefe - Bilim Araştırmaları*, 2017, sayı: 36, s. 27-34

Erdem, Hüsameddin **Abdullah Behçet ve Behçetü'l-Ahlâk**, *Son Dönem Osmanlı Mütefekkirleri ve Ahlâk Anlayışları Tartışmalı İlmî Toplantı 22-23 Ekim 2016*, 2017, s. 95-117

Erdem, Hüsameddin **Ahlâkî Şuurun Gelişmesi**, *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji*, 2003, cilt: III, sayı: 8, s. 7-19

Erdem, Hüsameddin **Dinî Ahlâk ve ilâhî Dinlerden Yahudilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlık'daki Bazı Ahlâkî Meselelere Mukayeseli Bir Yaklaşım**, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi]*

Erdem, Hüsameddin **İslâm Ahlâkî ve Özellikleri**, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi]*, 1986, sayı: 2, s. 229-234

Erdem, Hüsameddin **Osmanlıda Ahlak ve Bazı Ahlak Risaleleri**, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi]*, 2000, sayı: 10, s. 25-64

Erdem, Hüsameddin **Sondevir Osmanlı Toplumunda Ahlâkın Bozulma Sebepleri ve Bozulmayı Önlemek İçin Düşünülen Gerekli Tedbirler**, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi]*, 1994, sayı: 5, s. 85-98

Erdem, Hüsameddin **Türk Ahlâkî**, *Yeni Türkiye*, 2016, cilt: XXII, sayı: 91, s. 203-221

Erdem, Hüsameddin **Ahmet Hamdi Akseki'nin Din Dışı Ahlâk Anlayışlarına Getirdiği Bazı Eleştiriler**, *Ahmet Hamdi Akseki Sempozyumu, 08-09 Kasım 2013, Antalya*, 2017, s. 103-114

Erdem, Hüsameddin **Değerler Eğitimi Açısından Bir Ahlak Değeri Olarak Vefa**, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum -Tebliğler-*, 2015, cilt: 1, s. 331-347

Erdem, Hüsameddin **İslam Ahlakında Hak ve Vazife**, *İslâm Ahlakı Temel Konular Güncel Yorumlar*, 2014, s. 125-146

Erdem, Hüsamettin **Kınalı-Zade Ali Efendi'nin Ahlak-ı Alaî'si ve Kaynakları**, *Uluslararası Kınalızâde Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı 31 Mayıs 1-2 Haziran 2012 = International Symposium on Kınalızade Family Papers 31 May 1-2 June 2012*, 2014, s. 39-51

Erdem, Hüsamettin **Mevlâna'nın Ahlak Anlayışında "Dört Temel Fazilet"**, *I. Uluslararası Mevlâna Düşüncesinde Beşerî Münasebetler Sempozyumu = I. International Symposium Social Relations in Mawlana's Teachings*, 2020, s. 43-58

Erdem, Ömer Faruk **Vicdan ve Vicdanın Ahlâkî Değeri Üzerine Bir İnceleme = An Inquiry on Conscience and the Moral Value of Conscience**, *Marife: Dini Araştırmalar Dergisi*, 2021, cilt: XXI, sayı: 2, s. 777-802

Erdoğan, İsmail **Divânu Lugati't-Türk'te Bulunan Ahlâkî Terimler**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015*, Bartın, 2015, s. 397-415

Eren, Cüneyt **Hucurat Suresinde Ahlakî İlkeler**, *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2013, cilt: III, sayı: 3, s. 1-20

Eren, Cüneyt **Kur'an Ahlakı Olarak Kinâye**, *Diyanet İlmi Dergi*, 2010, cilt: XLVI, sayı: 2, s. 97-108

Eren, Cüneyt **Kur'an Ahlakı Olarak Kinaye**, *Diyanet İlmi Dergi*, 2012, s. 635-646

Eren, Cüneyt **Kur'ân Ahlakı Olarak Kinâye**, *Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlmi Dergisi*, 2011, sayı: 14-15, s. 177-185

Eren, Mustafa - Benedict Okeja, Helmuth Wagner **Hans Küng ile Küresel Ahlak Üzerine**, *Kelam Araştırmaları Dergisi [Kader]*, 2015, cilt: XIII, sayı: 1, s. 423-437

Eren, Mustafa **Uygulanabilirlik Sorunu Açısından Söylem Etiği ile Küresel Ahlak Düşüncesinin Karşılaştırılması**, *Kelam Araştırmaları Dergisi [Kader]*, 2015, cilt: XIII, sayı: 2, s. 735-750

Eren, Selim **Toplumsal Norm, Ahlâk ve Din**, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2007, cilt: XI, sayı: 2, s. 289-316

Erginli, Zafer **Alvarlı Muhammed Lutfî'nin Hulâsatü'l-Hakayık'ı ve Hayatı Arasında Tasavvufî Ahlâkın Uygulanabilirliği Üzerine**, *Uluslararası Hâce Muhammed Lutfî (Alvarlı Efe) Sempozyumu (25-26 Nisan 2013, Erzurum) Bildiriler*, 2013, cilt: II, s. 521-527

Erginli, Zafer **İhsan Ahlakının İmkanları Üzerine**, *İslâm Düşünce Kılavuzu*, 2019, s. 231-249

Ergül, Necmettin **İnsan-ı Kâmil -Güzel Ahlak İlişkisi = The Relations Between the Perfect Human and Good Morals**, *The Journal of Academic Social Science Studies [JASSS]*, 2015, sayı: 35, s. 259-270

Ergüzel, Mehmet Mehdi **Ahlâk-ı Alaî'den Hareketle, Osmanlı Toplumunda Ahlâkî Hayata Dair Hikmetler ve Lisanla İlgili Tespitler**, *Osmanlı'da Felsefe, Tasavvuf ve Bilim*, 2016, s. 109-122

Erkan Balcı, Elif Nur **Gazâlî'nin Antik Yunan Ahlak Felsefesini Alımlayışı: İhyâ'da Felsefî Erdemler Bir Reddedişe mi Yoksa Bir Yerlileştirmeye mi Maruz Kaldı?**, *İslâm Düşüncesinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlâkı- III: (M. XII.-XIX. Yüzyıl Arası)*, 2021, s. 469-487

Erkaya, Musa **H. Peygamber (S.A.V)'in Örnek Ahlâkının Günümüze Taşınmasında Hadis/Sünnetin Rolü**, *Modern Çağda Ahlak Sempozyumu, 7-8 Mayıs 2010 Konya*, 2012, s. 327-364

Erler, Mehmet Yavuz **Bir Osmanlı Aydınının Ahlâk Konusundaki Değerlendirmeleri: Celal Nuri (İleri)**, *Muhafazakâr Düşünce*, 2009, cilt: V, sayı: 19-20, s. 91-100

Erol, Ayten **Fıkhî Bakış Açısıyla Ahlâkî Değerlerin Kazandırılması**, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2016, cilt: VI, sayı: 2, s. 229-254

Ersoy, Arif **İslam'da Ticaretin Önemi ve Ticaret Ahlakı**, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 1969, cilt: VIII, sayı: 88-89, s. 300-308

Ertan, Veli **İslâm Ahlâkı**, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 1962, cilt: I, sayı: 3, s. 18-19

Ertan, Veli **İslam Nazarında Ahlâkın Önemi**, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 1966, cilt: V, sayı: 12, s. 366-367

Ertan, Veli **İslâm, Ahlâk Güzelliğinden İbaretir**, *İslâm Medeniyeti*, 1967, cilt: I, sayı: 3, s. 27-29

Ertan, Veli **Sorumluluk Duygusu, Ahlâk Güzelliği ve İyi Niyet**, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 1964, cilt: III, sayı: 5, s. 148-149

Erturhan, Sabri **İslam Ticaret Hukukuna Vücut Veren Ahlakî Esaslar**, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2010, sayı: 16, İslam İktisadî Özel sayısı, s. 213-246

Esen, Bilal **İş Ahlakının İşçi-İşveren Boyutuna Dair Güncel Dinî Meseleler**, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2010, sayı: 10, s. 34-38

et-Tancî, Muhammed b. Tavât **Ahlakın Önemi ve İslâm Dinine Göre Temelleri I**, Düzenleyen Ebru Koçak, *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları*, 2011, cilt: IV, sayı: 1_[Muhammed b. Tavât et-Tancî özel sayısı], s. 393-396

et-Tancî, Muhammed b. Tavât **Ahlakın Önemi ve İslam Dinine Göre Temelleri I**, *İslam Düşüncesi Üzerine Makaleler*, 2011, s. 393-396

et-Tancî, Muhammed b. Tavât **Ahlakın Önemi ve İslâm Dinine Göre Temelleri II**, Düzenleyen Ebru Koçak, *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları*, 2011, cilt: IV, sayı: 1_[Muhammed b. Tavât et-Tancî özel sayısı], s. 397-402

et-Tancî, Muhammed b. Tavât **Ahlakın Önemi ve İslam Dinine Göre Temelleri II**, *İslam Düşüncesi Üzerine Makaleler*, 2011, s. 397-402

et-Tavîl, Tefkik **İbn Arabî'de Ahlâk Felsefesi**, çeviren Tahir Uluç, *İbn Arabî Anısına (Makaleler)*, 2002, s. 121-144

Evgin, Abdulkadir **Tarsuslu Hadis Âlimlerinin Rivayetlerinde Ahlakî Motifler**, *Türk-İslam Kültür ve Medeniyetinde Tarsus 28-30 2010 -Bildiri ve Müzakereler-*, [t.y.], s. 257-272

Evkuran, Mehmet **Ahlak-Ahlakçılık Geriliminin Teolojik Temelleri -İslam Geleneğinde Akıl, Ahlak ve Otorite İlişkileri** *Bilim, Ahlak ve Sanat Bağlamında Çağdaş İslam Algıları 26-28 Kasım/November 2010*, 2011, cilt: II, s. 33-49

Evkuran, Mehmet **Bir Ahlâk Sorunu Olarak Nedensellik-Özgürlük İlişkisi -Eşâri Kelâmında Atom, Kesb ve Sürekli Yaratma Kavramları Üzerine-**, *V. Uluslararası Şeyh Şa'ban-ı Velî Sempozyumu -Eş'arîlik-*, 04-06 Mayıs 2018, 2018, s. 407-420

Evkuran, Mehmet **Temel İslâm Bilimlerinde Dinsel Hakikat ve Ahlâk Tasavvuru -Kelâm Paradigması ve Sufi Teoloji Bağlamında Bir Tartışma-**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın*, 2015, s. 149-167

Eyüpoğlu, Osman - Cengiz Batuk **Özsel ve İşlevsel Din Tanımları Bağlamında Assisili Francis Mistisizmi ve Protestan Ahlakının Mukayesesi**, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2015, sayı: 38, s. 95-122

ez-Zehramî, Salîm b. Garmullah b. Muhammed **el-Kiyemü'l-Ahlâkiyye ve Eseruhâ fî Binâi'l-Ümem**, *Uluslararası Kişilik ve Karakter İnşâsında Dinin Yeri Sempozyumu, 10-12 Haziran 2016, Ordu*, 2016, cilt: I, s. 89-116

Fahreddin er-Râzî'nin Câmi'u'l-Ulûm Adlı Eserinde Ahlak ve İlmi Ev Yöntemi, çev. Sadi Yılmaz, *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2019, cilt: III, sayı: 2, s. 162-172

Fakhoury, Tamim **el-Fazailü'l-Ahlakiyye fi'ş-Şîrîl-Cahili**, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2020, cilt: X, sayı: 19, s. 421-446

Fakhry, Majid **Ahlâkî Gönüllülük İlk Cebrîler ve Eş'arîler**, çeviren: Fethi Kerim Kazanç, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1997, sayı: 9, s. 315-329

Fettahoğlu, Selahattin **Mahrem, Nâ-Mahrem, İffet ve Namus Kavramlarının Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Semantiği ve Kur'an'da Kullanış Biçimleri**, *Din Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu (27-29 Mart 2015)*, 2016, cilt: I, s. 117-128

Field, G. C. **Ahlak Felsefesi Nedir?**, çeviren Recep Kılıç, *Felsefe Dünyası*, 1992, sayı: 4, s. 59-68

Filiz, Şahin **Ahlak Felsefesi**, *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji*, 2004, cilt: IV, sayı: 12, s. 80-87

Frank, Daniel H. **Ahlak**, çeviren Celal Türer, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1999, sayı: 8, s. 257-263

Gafarov, Anar **Ahlakın Kaynağı Problemi: Celaleddin Devvani Merkezli Bir Analiz**, *Uluslararası 14. ve 15. Yüzyıl İslam Düşüncesinde Felsefe, Kelam ve Tasavvuf Sempozyumu Bildirileri -I-*, 2020, cilt: I, s. 267-282

Gafarov, Anar **Ahlakın Temeli Bağlamında Mevlâna'yı Yeniden Okumak**, *Hz. Mevlâna'ya Vefa: Hz. Mevlâna'nın 747. Vuslat Yılı Dönümü Anısına*, 2020, s. 193-214

Gafarov, Anar **Farklılıklarla Birlik ve Beraberlik İçinde Yaşamının Dinamiği Olarak Hz. Muhammed, İslam Medeniyeti ve Ahlak Düşüncesi**, *Çeşitli Yönleriyle Hz. Muhammed*, 2017, s. 143-174

Gafarov, Anar **Felsefî Kelam ve Ahlâk Felsefesi Bağlamında Kötülük Problemi: Nasîruddin Tûsî Merkezli Bir Analiz = The Evil Problem in the Context of Philosophical Theology and Ethic: An Analysis Centered on Nasr ad-Din Tusi**, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi (İLTED)*, 2021, sayı: 56, s. 143-167

Gafarov, Anar **Nasîruddî Tûsî'den Kınalızâde Alî'ye Ahlâk Psikolojisi**, *Uluslararası Kınalızâde Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı 31 Mayıs 1-2 Haziran 2012 = International Symposium on Kınalızade Family Papers 31 May 1-2 June 2012*, 2014, s. 485-501

Gafarov, Anar **Nasîruddîn Tûsî'nin Felsefesinde Çeşitli Yönleriyle Ahlak**, *Bilime Adanmış Bir Ömür: Nasîruddîn Tûsî*, 2017, s. 119-192

- Gafarov, Anar **Nasîruddîn Tûsî'nin Ahlak Felsefesinde Adâlet Kavramı**, *Uluslararası 13. Yüzyılda Felsefe Sempozyumu Bildirileri*, 2014, s. 754-764
- Gafarov, Anar **Vicdan Kavramının Nasîruddîn Tûsî'nin Ahlâk Düşüncesindeki Temelleri**, *İslam Düşüncesinde Vicdan Kavramı*, 2018, s. 225-276
- Gemuhluoğlu, Zeynep **“Varlık Dağını Delmek”**: İbnü'l-Arabî'nin Eserleri Esâsında Varlık, Tecrübe ve Ahlâk Açısından Aşk, *FSM İlmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2020, sayı: 15, s. 181-212
- Gezgin, Ali Galip **Kur'ân-ı Kerîm'e Göre “Sevgi Nesnelere” Bağlamında “Ahlâk-ı Alâî” de “Sevgi” Kavramı**, *Uluslararası Kınalızâde Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı 31 Mayıs 1-2 Haziran 2012 = International Symposium on Kınalızade Family Papers 31 May 1-2 June 2012*, 2014, s. 297-313
- Gilani, İjaz Shafi **İslam İktisadının Politik Bağlamı: Yüksek ve Düşük Ahlâk Stratejileri**, *İslam İktisadi Çalışmaları*, 2019, s. 203-219
- Göçmen, Fatma **10. Sınıf Seçmeli “Peygamberimizin Hayatı” Dersi Bağlamında Gençlerin Peygamberimiz Ahlâkî Vasıflarını Anlamlandırması**, *Akademik-US: Artvin Çoruh Üniversitesi İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 2020, cilt: IV, sayı: 1, s. 69-102
- Gödelek, Kamuran **Michel Foucault'nun Ahlak Anlayışı**, *Beytulhikme: An International Journal of Philosophy*, 2011, cilt: I, sayı: 2, s. 39-61
- Göka, Erol **Ahlâk: Geleneğin Yaratıcı Yenileyicisi ya da Muhafazakâr Devrimin Bekçisi**, *Muhafazakâr Düşünce*, 2009, cilt: V, sayı: 19-20, s. 109-130
- Gökcan Türkoğan, Melike **Ahmet Mithat Efendi'nin Romanlarının Dünyasında Fert ve Toplum Ahlâkı**, *İlim ve Fennin Reîs-i Mütefekkiri Ahmet Midhat Efendi (Vefatının 100. Yılı Armağanı)*, 2013, s. 225-261
- Gökçe, Ferhat **Hadis ve Tasavvuf Merkezli Ahlâk Anlayışı -Abdulvehhâb eş-Şa'rânî Örneğinde-**, *Ahlak ve Değerler Sempozyumu Ulusal Kongre, 26-27 Ekim 2017 Bışkek/Kırgızistan*, s. 91-113
- Gökdağ, Kamuran **Oluşun Akıl ve Ahlak Ötesi Hali: Mevlânâ'da Özgürleşme ya da Kendini Aşma Pratiği Olarak Fenâ**, *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 2021, cilt: XIII, sayı: 1, s. 220-241
- Göksu, Mustafa **Din Eğitimi ve İlim Ahlakı Açısından Lokman Suresi'nin Tahlili**, *1. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Kongresi 23-25 Kasım 2018, Bildiri Kitabı*, 2018, s. 760-766
- Göktaş, Vahit **Ahilik ve Tasavvuftaki Bazı Müşterek Ahlakî Ögeler**, *Ahilik Uluslararası Sempozyumu “Kalite Merkezli Bir Yaşam” 20-22 Eylül 2011 Kayseri Bildiri Kitabı*, 2011, s. 107-124
- Göküş, Şeref **Gençlerde Ahlakî Değerlerin İnşasında Akran Rol Modelliğinin Önemi**, *Türk Akademik Araştırmalar Dergisi Uluslararası Multidisipliner Kongresi Bildiriler, 18-20 Ekim, Saraybosna = Turkish Academic Research Review International Multidisciplinary Congress Proceedings, 18-20 October, Saraybosna*, 2019, s. 139-150
- Görgülü, Ülfet **Yapay Zekâ Robotlara Ahlâkî ve Hukukî Statü Tanınması Problematiği -İslam Ahlâkı ve Hukuku Açısından Bir Değerlendirme-**, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2021, sayı: 20, s. 37-65
- Görgün, Tahsin **Kapitalizm ve Protestan Ahlakı**, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2010, sayı: 10, s. 60-64

Görkaş, İrfan Ali b. Hüseyin el-Amâsi'nin Risaletü'l-Edebi'nde Çocuk Ahlakı, Uluslararası Amasya Âlimleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 21-23 Nisan 2017, Amasya = International Amasya Scholars' Symposium, 2017, cilt: II, s. 243-251

Görkaş, İrfan İmam Birgivi'nin Ahlaka Bakışı, Balıkesirli Bir İslam Âlimi: İmam Birgivi, 2021, cilt: I, s. 303-312

Görkaş, İrfan Mehmed Birgivi'nin İlm-i Ahlâk'ı, Türk Dünyası Araştırmaları, 1997, sayı: 107, s. 121-130

Görkaş, İrfan Meşrutiyet Dönemi Osmanlıda Bir Felsefe-Din Uzlaşımı Olarak 'Dinî Ahlâk', Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın, 2015, s. 51-67

Görkaş, İrfan Sümbülzade Vehbi'de Poetik-Pendname Olarak Çocuk Ahlâkı, Sümbülzâde Vehbî kitabı, [t. y.], cilt: I, s. 132-150

Görmez, Mehmet Ahlak ve Hadis, İslam'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri, Kutlu Doğum Sempozyumu 2001., 2003, s. 577-586

Görmez, Mehmet Birlikte Yaşama Ahlâkı ve Hukuku, Balkanlarda İslâm: Miadı Dolmayan Umut = Islam in the Balkans: Unexpired Hope, 2016, cilt: I, s. 175-190

Göz, Kemal Denizlili Mehmed Fevzi Efendi'nin "Hadâik-i Hamîdiyye Nâm Ahlâk Risalesi" Çerçevesinde Ahlâkî Erdemler, Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 2014, cilt: IX, sayı: 2 (2), s. 713-725

Göz, Kemal Kınalızade'nin Aile Ahlakına Bakışı = Overview of Family Ethics in Kınalızade, Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Pamukkale University Journal of Divinity Faculty, 2020, cilt: VII, sayı: 1, s. 1-25

Gözütok, Şakir Çocukta Dini ve Ahlaki Duyguların Eğitimi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Rize İlahiyat Fakültesi Çocuk Sorunları ve İslâm Sempozyumu, 30 Eylül - 2 Ekim 2005, Rize, 2010, s. 797-807

Gözütok, Şakir İslam Dünyasında İlk Ahlak Eserlerinde Gençlik, Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler, 6-7-8 Ekim 2016, 2016, cilt: II, s. 1031-1037

Gül, Ali Nurettin Topçu'da Anadolu Milliyetçiliğinin Ahlaki Temelleri ve Maarifin İnşa Edici Rolü = Moral Foundations of Anatolian Nationalism and the Constructive Role of Education in Nurettin Topçu, İlahiyat Araştırmaları Dergisi = Journal of Divinity Studies, 2021, sayı: 15, s. 1-22

Gül, Ali Yunus Emre'de Mistik Düşünce ve Anadolu Ahlakı: Nurettin Topçu'nun Fikirleri Çerçevesinde, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2021, s. 261-274

Gül, İbrahim İtikat, Amel ve Ahlak Bağlamında Alevi-Bektaşî ve Sünnî İnançların Karşılaştırılması = Comparison of Alevi-Bektashi and Sunni Beliefs in the Context of Faith, Worship and Morality, Alevilik Araştırmaları Dergisi = The Journal of Alevi Studies, 2014, sayı: 8, s. 117-130

Gülaçar, İzzet **Türkiye’de İslâm Ahlâk Felsefesi Alanında Yapılan Türkçe Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri Bibliyografyası**, *Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi = Adam Academy Journal of Social Sciences*, 2015, cilt: V, sayı: 2, s. 85-108

Güldiken, Hayrettin **İlim, Ahlâk ve Fazilet**, *İslâm Medeniyeti*, 1969, cilt: II, sayı: 18, s. 10-11

Güleç, Yasemin **Ergenlik ve Gençlik Döneminde Kadına Şiddete Karşı Dinî-Ahlakî-Sosyal Bir Model Denemesi**, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2015, cilt: XV, sayı: 2, s. 123-158

Güler, İlhami **“el-Hakk” Kavramının Kur’ân’daki Dinî-Ahlakî İçeriğinin Tahlili**, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, cilt: XLIII, sayı: 2, s. 201-209

Güler, İlhami **Allah-İnsan İlişkisinin Ahlâkî Boyutu (Allah’ın “Kulları” mıyız?) = The Ethical Dimension of God-Man Relations (Are We God’s Servants)**, *İslâmî Araştırmalar*, 1991, cilt: V, sayı: 3, s. 194-207

Güler, İlhami **Eşari Tenzihinin Meyveleri veya Allah’ı Ahlaktan Arındırmanın Doğurduğu Trajedi**, *Tezkire*, 1994, sayı: 6, s. 112-120

Güler, İlhami **İman ve İnkârın Ahlâkî ve Bilişsel (Kognitif) Temelleri**, *İslâmiyât*, 1998, cilt: I, sayı: 1, s. 7-24

Güler, İlhami **Sünnilikte Ahlakın Zayi Oluşunun Kelamî Hafriyatı (Teolojik Arkeoloji)**, *Eski Yeni: Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi = The Anatolian Theological Academy Research Journal [Eski Yeni: Üç Aylık Düşünce Dergisi, Eski Yeni: Sosyal Bilimler Dergisi = A Journal of Social Sciences]*, 2017, sayı: 35, s. 95-112

Güler, İlhami **Tarihin En Büyük Siyasal Öznesi Olarak Tanrı ve Ahlak**, *İslâmiyât*, 2003, cilt: VI, sayı: 1 [Siyaset ve Ahlak özel sayısı], s. 31-42

Güler, İlhami **Türkiye’nin Kimlik/Ahlâk Sorunları ve İlahiyat Fakülteleri**, *Eski Yeni: Üç Aylık Düşünce Dergisi [Eski Yeni: Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi = The Anatolian Theological Academy Research Journal, Eski Yeni: Sosyal Bilimler Dergisi = A Journal of Social Sciences]*, 2008, sayı: 10, s. 27-31

Güler, İlhami **Türkiye’nin Kimlik/Ahlâk Sorunları ve İlahiyat Fakülteleri**, *Kelâm [Sempozyumu]: Bilimler Hiyerarşisindeki Yeri, Kelam-Manık ve Fıkıh Usulü, Tarihsel Süreçte ve Günümüzde Kelam Öğretimi (Kızılcahamam 20-22 Haziran 2008)*, 2008, s. 241-248

Güler, İlhami **Türkiye’nin Kimlik/Ahlâk Sorunları ve İlahiyat Fakülteleri**, *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi = Turkish Journal of Scientific Reviews*, 2009, cilt: II, sayı: 1, s. 41-45

Güler, Muhammet İkbâl **Muallim Adayı Üniversite Gençliğine Nurettin Topçu’nun Vasiyeti: Muallim Ahlâkı**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler, 6-7-8 Ekim 2016*, 2016, cilt: II, s. 794-810

Güler, Zekeriya **Ali b. Ebî Tâlib’in Günümüz Problemlerine Işık Tutan Bazı Ahlak İlkeleri**, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi]*, 2002, sayı: 13, s. 35-46

Güler, Zülfi **Safahat’tan Seçmeler: Ahlak**, *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 2020, cilt: VI, sayı: 1, s. 37-50

Güllülü, Sabahattin **Fütüvvet ve Ahî Ahlâkı Konusunda Bâzı Düşünceler**, *Türk Kültürü ve Ahilik: XXI. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri, 13-15 Eylül 1985, Kırşehir*, 1986, s. 79-85

Gülseroğlu, Fatma **Erken Dönemin Ahlâk Tasavvuru Doğrultusunda Tasavvufun Din Bilimleri Arasına Girmesi = The Incorporation of Sufism into Religious Studies in Line with the Understanding of Morality of the Early Period**, *ATEBE: Dini Araştırmalar Dergisi = ATEBE: Journal for Religious Studies*, 2021, sayı: 5, s. 105-119

Günay, Ünver **İktisadî Ahlak ve Din**, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1986, sayı: 7, s. 109-128

Günday, Rifat **Maupassant'ın Güzel-Dost (Bel-Ami) Peyami Safa'nın Sözde Kızlar Romanlarında Bir Ahlak Sorunu Olarak Evlilik Dışı İlişki**, *Türklük Bilimi Araştırmaları = Journal of Turkology Research*, 2006, sayı: 20, s. 61-103

Gündoğan, Ali Osman **Ahlâk Filozofu Olarak Nurettin Topçu**, *Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması (26-28 Mayıs 2014) Bildiriler*, 2014, cilt: III, s. 225-230

Gündoğan, Saim **Ahlak Felsefesi Bağlamında Kadın ve Aile**, *Kadın ve Aile Sorunları Sempozyumu: Hakkari Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2-3 Mayıs 2014*, 2015, s. 335-347

Gündoğan, Saim **Muhammed İkbâl'in Felsefesi Işığında Gençlik ve Ahlak**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler, 6-7-8 Ekim 2016*, 2016, cilt: II, s. 950-968

Gündoğdu, Yusuf Bahri **İnsanın Sekiz Çağı ya da Yaşam Boyu Dinî ve Ahlakî Gelişim**, *Uluslararası Kişilik ve Karakter İnşâsında Dinin Yeri Sempozyumu, 10-12 Haziran 2016, Ordu*, 2016, cilt: I, s. 57-66

Gündüz, Eren **Teravîh Namazının Meşruiyeti Bağlamında İmam Serahsî'nin el-Mebsût'undaki Râfizîlere Yönelik Olumsuz Tutumunun Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlakı Açısından Sorgulanması**, *İslâm Düşüncesinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlakı- II: Klasik Dönem (VII-XII. Asırlar)*, *Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı, 07-08 Aralık 2020, Muş*, 2021, s. 281-300

Gündüz, Turgay **İslam'ın Eğitim Anlayışı Çerçevesinde Gençlik Dönemi Din ve Ahlak Eğitime Yeni Bir Bakış**, *Gençlik Dönemi ve Eğitimi - II, Tartışmalı İlmî Toplantı, 18-20 Nisan 2003, Bursa*, 2003, s. 45-62

Gündüz, Turgay **Üstün Zekalı Çocuklarda Ahlak Gelişimi ve Eğitimi**, *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi = Journal of Mesned Divinity Researches]*, 2010, cilt: I, sayı: 1, s. 157-177

Günenç, Mehmet **Kant'ın Ahlak Metafiziği**, *Kutadgubilig: Felsefe - Bilim Araştırmaları*, 2011, sayı: 19, s. 341-358

Güneş, Yusuf **İslam Ahlakının Temel Özellikleri**, *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler -*, 2011, cilt: XV, sayı: 49, s. 93-104

Güngör, Zülfikar **Ahlâkî ve Edebî Bir Osmanlı Dergisi: Mekârimü'l-Ahlâk**, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2004, cilt: V, sayı: 12, s. 225-238

Güngörmez, Zeynep **İbn Haldûn'a Göre İslâm'da Ticaret Ahlakı**, *Uluslararası İbn Haldûn Sempozyumu = International Ibn Khaldun Symposium 01-03 Kasım/November 2013 - Çorum/Turkey*, 2015, s. 249-259

Gür, Süleyman **Kur'ân'a Göre Müslüman Gençte Bulunması Gereken İki Önemli Ahlaki Değer: İffet ve Haya**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler*, 6-7-8 Ekim 2016, 2016, cilt: II, s. 1019-1030

Gürel, Zeki **Görsel Yayınlarda Ahlâkî Yozlaşma ve Şiddet**, *Türkiye III. Dinî Yayınlar Kongresi: Türkiye'de Çocuk Yayıncılığı*, 28-30 Ekim 2005-Ankara, 2007, s. 247-254

Gürman Şahin, Asuman **Peyami Safa'nın Fikrî Yazılarında Ahlak Öğeleri**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler*, 6-7-8 Ekim 2016, 2016, cilt: I, s. 158-179

Gürses, İbrahim - M. Akif Kılavuz **Kuşakların Ahlâkî Değerleri Birlikte Öğrenmesi: Kohlberg'in Ahlâkî Gelişim Kuramı Açısından Bir Değerlendirme**, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2016, cilt: XXV, sayı: 1, s. 97-117

Güven, Mustafa **Kur'ân-ı Kerim'de Çevre Bilincine Dair Bazı Ahlâki Esaslar**, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014, cilt: IV, sayı: 8, s. 139-161

Güvenç, Emel **Manevi Danışmanlığın Felsefi Temelleri Bağlamında Stoa Ahlak Öğretisi**, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2020, cilt: XXIX, sayı: 2, s. 529-558

Güventürk, Fettah **Çalışma Hayatının Dini ve Ahlaki Boyutu**, *İslâm ve Çalışma Hayatı Ulusal Sempozyumu [25-27 Kasım - 2005]*, 2008, s. 376-378

Hacıkeleşoğlu, Hızır **Ergenlerde Sosyal Medya Bağımlılığı, Dindarlık ve Ahlaki Kayıtsızlık İlişkisi Üzerine Bir Araştırma**, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2021, cilt: XXI, sayı: 2, s. 877-907

[Haklı, Mehmet Yusuf **Hucurât Sûresindeki Ahlâki İlkeler Doğrultusunda Evlat Terbiyesi, II. Uluslararası Mevlid-i Nebi Sempozyumu Tebliğler Kitabı**, 2019, s. 332-342Bu sayıda](#)

Halid, Halid el-Eserü'l-Ahlâkî fi Tenâvüli İbn Bessâm eş-Şenterînî Nusûsa Kitâbihî (ez-Zehîre fi Mehâsini Ehli'l-Cezâire), *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Siirt University Journal of Divinity Faculty*, 2019, cilt: VI, sayı: 2, s. 427-440

Hallaq, Wael B. **Ahlâkî Hukukun Temeli: Kur'an'a ve Şer'î Hukukun Ortaya Çıkışına Yeni Bir Bakış**, çeviren Hacer Kontbay, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü Dergisi] [MÜİFD]*, 2012/2, sayı: 43, s. 337-368

Halstead, J. Mark **Ahlak Eğitiminde Bir Temel Olarak İslami Değerler**, *Değerler ve Eğitimi II Sempozyum Bildirileri Kitabı*, 2015, s. 93-105

Hamod, Mosab **et-Tefkîrî'l-İcâbi li-Ref'i'l-Huluki's-Şebâbî fi Dav'i'l-Hadîsi's-Şerîf = Hadis-i Şerif Işığında, Olumlu Düşünce ile Gençliğin Ahlakının Yüceltilmesi**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler*, 6-7-8 Ekim 2016, 2016, cilt: II, s. 784-793

Haring, Hermann **Mevcut Ahlak Krizi: Etkin Çözümler Var mı? 'Global Etik' Projesinin Bir Cevabı**, *Çağımızın Ahlak Bunalımı ve Çözüm Arayışları -Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı-*, 24-26 Nisan 2009, 2009, s. 113-128

Has, Şükrü Selim **Nişanın Bozulmasının Hukukî ve Dinî / Ahlakî Neticeleri (İslâm Hukuku ve Modern Hukuk Arasında Bir Mukayese)**, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006/1, sayı: 30, s. 113-131

Hasanov, Behram **Manevî-Ahlâkî Değerlerin Yansıması Olarak Emek Faaliyeti ve Kazandırdıkları**, *Emeğin Değeri: Din ve Emek İlişkisi*, 2018, s. 39-43

Haşimî, Suheyl H. **Uluslararası İlişkilerde İslâmî Ahlâka Doğru**, çeviren: Murat Yörükoğulları, *İslâmî Sosyal Bilimler Dergisi*, 1993, cilt: I, sayı: 1, s. 101-110

Hatiboğlu, İbrahim **Ahlâk ve Tasavvuf Kitaplarındaki Hadislerin Sıhhati: Bir İlmî Münakaşanın Seyri Üzerine Bâzı Notlar**, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, 2002, cilt: XXXI, sayı: 3, s. 77-87

Hatipoğlu, İbrahim **Ahlâk ve Tasavvuf Kitaplarındaki Hadislerin Sıhhati: Bir İlmî Münakaşanın Seyri Üzerine Bâzı Notlar (2)**, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, 2002, cilt: XXXI, sayı: 4, s. 62-76

Hazer, Dursun **H. Muhammed'in Örnek Ahlakı**, *Örnek İnsan Hz. Muhammed*, 2006, s. 183-188

Hazık, Zeynizade Mehmet **Zeynizade Mehmet Hazık Efendi'nin "Terbiye (Terbiye-i Bedeniye, Terbiye-i Fikriye, Terbiye-i Ahlakiye)" Adlı Eserinin Birinci Bölümü**, sadeleştiren: Saadettin Özdemir, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2007/2, sayı: 6, s. 227-232

Haziroğlu, Temel **İnsan, Ahlak, İktisat ve Katılım Ekonomisi**, *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi = Journal of Islamic Economics and Finance*, 2015, cilt: I, sayı: 1, s. 145-156

Hemdan, Mahmud Ahmed - Ali Mahmud ez-Ziba'i, Nasır İbrahim Es-Şer'a **Fâiliyyetu Bernâmeci Ta'lîmî Kâim ale't-Teallümi'l-İtkânî li-Tedrisi't-Tilâve ve't-Tecvîd fi Tenmiyeti'z-Zekâi'l-Ahlâkî Ledâ Tullâbi'l-Merhaleti'l-Esâsiyye**, e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi, 2015, cilt: VII, sayı: 13, s. 68-97

Hıdır, Özcan **Kur'an ve Sünnet'e Göre Ahlâkın Kaynağı ve Ahlâk-Amel, Değer-Davranış Bütünlüğü**, *Köprü: Üç Aylık Fikir Dergisi*, 2006, sayı: 95, s. 41-60

Hoşab, Fahri **H. Peygamber'in Hadislerinde Ahlâk Mefhumu**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler, 6-7-8 Ekim 2016*, 2016, cilt: I, s. 300-306

Hourani, George F. **Cüveyni'nin Mu'tezilî Ahlâkî Eleştirisi**, çeviren: Burhanettin Tatar, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1991, sayı: 5, s. 213-225

Hourani, George F. **Mutezilî Ahlâk Kelâmında İlâhî Adâlet ve Beşerî Akıl**, çeviren: Fethi Kerim Kazanç, *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji*, 2002, cilt: II, sayı: 5, s. 207-220

Hökekleli, Hayati **Çocukta Ahlak Gelişimi ve Eğitimi**, *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*, 1998, s. 185-204

Hutbe: Ey Müslüman! Dinine Kuvvet, İmanına Hareket Ver ki: Hayatın İstikamet, Ahlakın Fazilet Bulsun., Hazırlayan Tahsin Yaprak, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 1967, cilt: VI, sayı: 3, s. 59-61

İlgaroğlu, Muhammet Caner **Ahlâkın Duygusal Temeli: Kur'ânî Kavramlar Bağlamında Felsefî Bir Analiz**, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2018/2, sayı: 41, s. 75-91

İlgaroğlu, Muhammet Caner **İbn Haldun Düşüncesinde Sosyo-Ekonomik Değişme ve Ahlak = Socio-Economic Change and Ethics in Thought of Ibn Khaldun**, *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2019, cilt: III, sayı: 1, s. 10-16

İlgaroğlu, Muhammet Caner **Money-Hedonism from Ibn Khaldûn's Notion of Morality = İbn Haldûn'un Ahlak Düşüncesi Bakımından Money-Hedonizm**, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi =*

Cumhuriyet Theology Journal [Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi], 2019, cilt: XXIII, sayı: 3, s. 1331-1347

Işık, Aydın **Vahiy ve Mucizenin Gerekliliği Problemi: Ahlaki Açından Bir Araştırma**, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006, sayı: 24, s. 61-81

Işık, Emin **Selçuk Eraydın'ın Ahlaki Şahsiyeti**, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* [Selçuk Eraydın'a Armağan], 2011, cilt: XII, sayı: 27, s. 23-30

Işık, Vahdettin **İslamcılığı Yeniden Düşünmek Geçmiş Değerlendirmenin Ahlakı ve Geleceği Düşünmenin İmkânı, 1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme**, 2016, s. 163-180

Işıtan, İbrahim **Sûfî Yaşamın Gençliğin Ahlâkî Değer Yargılarının Gelişimine Katkısı**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler, 6-7-8 Ekim 2016*, 2016, cilt: II, s. 564-574

İbiş, Fatih **Mâtürîdî'de İman-Ahlak İlişkisi**, *Kelam Araştırmaları Dergisi [Kader]*, 2015, cilt: XIII, sayı: 2, s. 717-734

İmam Zeynulâbidîn'den (a. s.) **Mekârimu'l Ahlâk Yüce Erdemler Duası**, *Misbah: İslamî Düşünce ve Araştırma Dergisi*, 2014, cilt: II, sayı: 6, s. 221-237

İmamoğlu, Abdullah Taha **Hadislerde Yöneticilik ve Yöneticilerin Ahlâkî Nitelikleri**, *Temel İslam Bilimleri Araştırmaları -I-*, 2019, s. 2-28

İmamoğlu, Tuncay **Ahlaksız Hukuk ve Dinsiz Ahlak Mümkün müdür? Felsefi Bir Yaklaşım = Are Immoral Law and Irreligious Morality Possible?: A Philosophical Approach**, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi (İLTED)*, 2021, sayı: 55, s. 237-249

İmamoğlu, Tuncay **Paul Tillich Felsefesinde Din-Ahlâk İlişkisi**, *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler -*, 2006, cilt: X, sayı: 28, s. 107-126

İnal, İbrahim Hakkı **İslami Camiada Gençliğin Ahlak Telakkisinde Postmodern Düşüncenin Etkisi**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler, 6-7-8 Ekim 2016*, 2016, cilt: I, s. 553-563

İnaltekin, Abdulkadir **Toplumsal Ahlak Bağlamında Ahilik Teşkilatının Fütüvvet, Edeb ve Erkan İlkeleri**, *Ahilik Uluslararası Sempozyumu "Kalite Merkezli Bir Yaşam" Bildiri Kitabı*, 2011, s. 447-456

İnam, Ahmet **Ahlâk ve Estetik Açısından İslâm ve Modernleşme**, *İslam ve Modernleşme (II. Kutlu Doğum İlmî Toplantısı)*, 1997, s. 51-54

İnam, Ahmet **Felsefe Ahlakı Üstüne Bazı İlk Düşünceler**, *Çankırı Araştırmaları*, 2009, cilt: IV, sayı: 4, s. 257-262

İnam, Ahmet **Felsefe Ahlakı Üstüne Bazı İlk Düşünceler**, *Felsefe Dünyası*, 1991, sayı: 2, s. 15-22

İnanır, Ahmet **Hz. Peygamber'in Ticaret Ahlâkı ve Merhamet**, *Çeşitli Yönleriyle Hz. Muhammed*, 2017, s. 53-62

İpek, Muammer **Hz. Muhammed'in Eğitimciliği, Ahlakı ve Kişiliği Üzerine**, *Toplum Bilimleri Dergisi*, 2014, cilt: VIII, sayı: 16, s. 321-331

İpek, Yasemin **Akademik Başarısı Yüksek Öğrencilerin Ahlakı Değer Yönelimlerinin İncelenmesi = Investigation of the Moral Value Orientations of Academically Successful**

Students , Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Pamukkale University Journal of Divinity Faculty, 2021, cilt: VIII, sayı: 2, s. 965-989

İslam, N. Cihangir **İzzetbegoviç'in "Ahlakı,Kaderi ve Teslimiyeti"**, Vefatının 10.Yılında Aliya İzzetbegoviç Doğu Batı Arasında İslam Birliği İdeali Sempozyumu Bildirileri, 26 Ekim 2013, Üsküdar, [t.y], s. 73-81

İsmail, Mohd Zaidi Bin **Adalet Ahlakı: Kur'an'ın Tasvirinden Gazali'nin Tefsirine** , çeviren Işıl Erverdi, *Kutadgubilig: Felsefe - Bilim Araştırmaları*, 2011, sayı: 20, Ebuhamit Gazali Vefatının Dokuzyüzüncü Yıldönümünde, s. 99-133

İsmailfendioglu, Mehmet Besim **Şah İsmail Hataî Şiirlerinde Tarikat ve Ahlaki Değerler Eğitimi**, *Dinî Araştırmalar*, 2009, cilt: XII, sayı: 33, s. 285-308

İzzeddin, Mevil Y. **İslâmî Ahlak ve Çevre**, çeviren Ali Kürşat Turgut, *Kelam Araştırmaları Dergisi [Kader]*, 2012, cilt: X, sayı: 2, s. 321-330

İzzetbegoviç, Aliya **Ahlâk = Morality**, *Balkanlarda İslâm: Miadı Dolmayan Umut = Islam in the Balkans: Unexpired Hope*, 2016, cilt: I, s. 69-91

Johnson, Syd M. **Kürtaj: Ahlaki Perspektifler**, çeviren: Kamuran Tıbık, *Dinî Araştırmalar*, 2011, cilt: XIV, sayı: 39, s. 139-160

Kaan, Enver Osman **Fıkıh-Ahlak Ekseninde İletişim İlkeleri = The Communication Principles in the Base of Fiqh and the Moral Axis**, *Diyanet İlmi Dergi [Diyanet İşleri Reisiği Yıllığı]*, 2020, cilt: LVI, sayı: 2, s. 523-558

Kabakçılı, Osman Hz. **Şuayb Kıssasının Ahlak İlkeleri Açısından Analizi = The Analysis of the Story of Shu'ayb in Terms of Moral Principles**, *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of Theology Faculty of Bülent Ecevit Universty*, 2021, cilt: VIII, sayı: 1, s. 111-125

Kabaş, Tolga Eko nomi Biliminin Teolojik Kaynaklarla İlişkisi ve Sosyal Ahlakın Ortaya Çıkışı, *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi = The Journal of Turk & Islam World Social Studies*, 2020, cilt: VII, sayı: 26, s. 1-13

Kaçar, Mücahit **Kadıızâdelilerin Din ve Ahlâk Anlayışını Yansıtan Bir Eser: Seyyidî'nin Şifâ-i Kulûb-u**, *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi = Journal of Social Sciences*, 2018, cilt: II, sayı: 3, s. 77-96

Kaçar, Mücahit **Şeyh Galib'in Nabi Eleştirisi ve Divan Şiirine "Ahlaki" Yaklaşım Hakkında Birkaç Not**, *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2012, cilt: VII, sayı: 1, s. 1339-1346

Kadioğlu, Ahmet Selim **Türk-İslam Sentezcilerinde Hukuk, Ahlak ve Din İlişkisi**, *OPUS: Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi = International Journal of Society Research*, 2021, cilt: XVII, sayı: 34, s. 1549-1569

Kahraman, Hüseyin **İman, Kurtuluş ve Ahlak Arasındaki İlişkiye Dair Bir Değerlendirme**, *Sırat: GİBTÜ İslami İlimler Fakültesi Dergisi = GIBTU Journal Islamic Sciences Faculty*, 2021, sayı: 1, s. 56-87

Kahveci, K. Ali J. **J. Rousseau'da Ahlaki Vicdan ve Değeri**, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2012, cilt: XII, sayı: 1, s. 205-213

Kahveci, Kutsi **Tanrı-Ahlak İlişkisi Üzerine Bir Deneme (G. W. Leibniz Örneği)**, *Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2007, cilt: VII, sayı: 38, s. 295-322

Kahyaoğlu, Yasin **el-Ahlâk fi't-Türâsi'l-İslâmî : Ahlâkü'l-Ulemâ İnde Ebî Bekr el-Âcurrî**, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, cilt: 13, sayı: 20, s. 135-143

Kala, Muhammet Enes **Ahlakın Tezahür Etme Halleri -Erol Güngör Üzerinden Çözümleme Denemesi-**, *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2018, cilt: XIII, sayı: 10, s. 399-416

Kala, Muhammet Enes **Bir Kültür Yolu Olarak İpek Yolu Masallarında Ahlâki Temalar**, *Medeniyetler Güzergahı İpek Yolu'nun Yeniden Doğuşu*, 2014, s. 89-102

Kala, Muhammet Enes **İbn Sina ve Felix Ravaisson'da Alışkanlık ve Ahlâk İlişkisi Üzerine**, *EskiYeni: Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi = The Anatolian Theological Academy Research Journal [Eski Yeni: Üç Aylık Düşünce Dergisi, EskiYeni: Sosyal Bilimler Dergisi = A Journal of Social Sciences]*, 2014, sayı: 29, s. 121-145

Kalın, İbrahim **Seyyid Hüseyin Nasr ile İş-Ahlakı, İktisadi Faaliyet ve Ekonomi-Din İlişkileri Üzerine...**, *İslâmî Araştırmalar*, 2005, cilt: XVIII, sayı: 4 [İslâm ve İktisat -II-], s. 485-490

Kallek, Cengiz **Mâverdi'nin Ahlâkî, İçtimâî, Siyasî ve İktisâdî Görüşleri**, *Dîvân: İlmî Araştırmalar*, 2004/2, cilt: IX, sayı: 17, s. 219-265

Kallek, Cengiz **Sahâbenin Teşebbüs Ruhu ve İş Ahlakı**, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2010, sayı: 10, s. 14-17

Kanarya, Bayram **Hadislerde Asabiyetin Reddi ve Birlikte Yaşama Ahlakı -Cahiliye Asabiyetinden İslam Toplumuna Doğru-**, *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 2018, cilt: X, sayı: 21, s. 831-848

Kandemir, M. Yaşar **İslamın Türklere Kazandırdığı Ahlak Değerleri**, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet Dergisi]*, 1975, cilt: XIV, sayı: 3, s. 156-161

Kandemir, M. Yaşar **Müslüman Türklere İş ve Ticaret Ahlakı**, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet Dergisi]*, 1979, cilt: XVIII, sayı: 5, s. 300-308

Kandemir, Sibel **"Tehzîbü'l-Ahlâk" Eserlerinin Ahlâk Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi**, *Marife: Dini Araştırmalar Dergisi [Bilimsel Birikim]*, 2017, cilt: XVII, sayı: 2, s. 237-256

Kanik, İsa **Kur'ân'î Değerlerin Ahilik Kültüründeki/Ahlakındaki İzdüşümleri ve Günümüz Yansımaları = The Projections of the Quranic Values on the Akhism Culture/Morality and Today's Reflections**, *VI. Uluslararası Ahilik Sempozyumu "Ahiliğin Günümüze Yansımaları"*, 22-2 Ekim Kırşehir 2020 = *The VI. International Symposium of Akhism, 22-23 October 2020*, 2020, s. 261-302

Kanik, İsa **Meslek ve Ahlak**, *Ahilik Kültürü ve Meslek Ahlakı*, 2019, s. 165-231

Kanun, Şerif **Dini, Ahlakî ve İçtimâî Konuların Önemi Üzerine Düşünceler**, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 1965, cilt: IV, sayı: 5-6, s. 84-87

Kaplan, Abdurrahim **H. İbrâhim'in (A. S.) Ahlâkî Özellikleri**, *H. İbrâhim ve Tevhid Mücadelesi*, 2021, s. 69-84

Kaplan, Abdurrahim **H. İbrâhim'in (a.s.) Ahlakî Özellikleri**, *Uluslararası Hz. İbrahim (a.s.) ve Nübüvvet Sempozyumu Tebliğler Kitabı*, 2019, cilt: I, s. 530-542

Kaplan, Mehmet **Yunus Emre'in İnsan ve Ahlâk Görüşü (Risâlat al Nushiyya'nın Tahlili)**, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi [İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi] [TDED]*, 1973, cilt: XXI, s. 65-82

Kara, İsmail **Ahlâk Davasına Adanmış Bir Ömür Nurettin Topçu'nun Hayatı ve Eserleri**, *Yıldırım'ın Huzurunda Nurettin Topçu*, 2017, s. 17-37

Kara, İsmail **Ahlâk Davasına Adanmış Bir Ömür: Nurettin Topçu**, *Nurettin Topçu Sempozyumu, 15-16 Nisan 2016, Erzurum Tebliğler*, 2016, s. 19-36

Kara, İsmail **Ahlâk Davasına ve Muallimliğe Adanmış Bir Ömür: Nurettin Topçu**, *Temaşa: Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 2016, sayı: 4, s. 6-23

Kara, İsmail **Âkif'in "Aktif" Din ve Ahlak Anlayışı**, *Mehmed Âkif Ersoy: İstiklal Marşı'nın Kabulünün 90. ve Âkif'in Ölümünün 75. Yılı Anısına*, 2011, s. 269-288

Kara, İsmail **Akif'in Aktif Din ve Ahlak Anlayışı**, *Vefatının 75. Yılında Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyum Bildirileri 12-13 Mart 2011*, 2011, s. 115-133

Kara, Mustafa **Eğitim Sürecindeki Bazı Gençlerde Görülen Kopya Çekme Davranışı ve Kur'ân Ahlâkı Açısından Değerlendirmesi**, 2. *Uluslararası Güneysu Sempozyumu Ahlaki Sorunlar Gençlik ve Değerler Eğitimi Bildiri Kitabı*, 2018, s. 275-291

Kara, Mustafa **Gençlerde Bilgi/Kazanç Anlayışının Kur'ân Ahlâkı Açısından Tahlili**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler, 6-7-8 Ekim 2016*, 2016, cilt: II, s. 831-844

Karaağaç, Osman **İbnü'l 'Arabî'nin Ahlâk Anlayışı**, *UMDE: Dini Tetkikler Dergisi = UMDE: Journal of Religious Studies*, 2019, cilt: II, sayı: 1, s. 127-153

Karaaslan, Faruk Aliya İzzetbegoviç'in Ahlak ve Siyaset Anlayışı, *TYB Akademi*, 2012, cilt: II, sayı: 4, *Çağdaş İslam Düşüncesi*, s. 111-122

Karacabey, Salih **Kardeşliği Engelleyen Ahlaki Zaaf "Hırs"**, *Kutlu Doğum Haftası "Hz. Peygamber Kardeşlik Ahlakı ve Kardeşlik Hukuku" Sempozyumu (21-22 Nisan 2012)*, 2013, s. 535-546

Karadayı, Osman Nuri **Trabzonlu Âşık Baba Sâlim ve Şiirlerindeki Ahlâk Vurgusu**, *I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Trabzon'da Dini Hayat Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 2016, cilt: II, s. 841-853

Karagöz, İsmail **Kalem Sûresinin Beşinci Âyeti Bağlamında Hz. Peygamber ve Yüce Ahlâk = The Prophet and the Great Morality in the Context of the Fifth Verse of the Surah al-qalam**, *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2021, cilt: V, sayı: 1, s. 8-24

Karagöz, İsmail **Kur'an-ı Kerim'de Kardeşlik Ahlakının Temelleri**, *Kutlu Doğum Haftası "Hz. Peygamber Kardeşlik Ahlakı ve Kardeşlik Hukuku" Sempozyumu (21-22 Nisan 2012)*, 2013, s. 180-199

Karagözoğlu, Hümeysra **"Homo Homini Lupus": Thomas Hobbes'un Ahlak Felsefesi Üzerine**, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006/2, sayı: 31, s. 215-242

Karagözoğlu, Hümeysra **21. Yüzyılda Evrensel Ahlâkı Tartışmak**, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2009, sayı: 1, s. 103-105

Karagözoğlu, Hümeýra **Ahlâk Düşüncesinde Siyaseti Aramak: İbn Miskeveyh'te "Adalet" Kavramının Siyasî Yansımaları**, *Dîvân: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 2009/2, cilt: XIV, sayı: 27, s. 93-118

Karahan, Fazıl **Niçin Ahlâklı Olmalıyım Sorunu ve Tasavvuftan Mükemmel Bir Cevap: Hacı Bektaş Veli Örneği**, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2014, sayı: 72, s. 189-210

Karaismailoğlu, Adnan **Klâsik İnan Şiirine ve Şairlerine Yöneltilen İdeolojik Tenkitler: Övgü, Fars Edebiyatının Yüzünde Utanç Damgası ve İslâm Ahlakı Tenkit Terazisinde Eski Fars Şiiri Kitapları**, *Nüsha: Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2003, cilt: III, sayı: 10, s. 7-17

Karakaya, Muhammed **Erdem Ahlakındaki Erdemler ile İslam Ahlakındaki Güzel Davranışlar Arasındaki Uyum = The Harmony between Virtues in the Virtuous Ethics and Good Behavior in Islamic Ethics**, *Ağrı İslâmi İlimler Dergisi (AGİİD)*, 2019, sayı: 5, s. 88-120

Karaköse, Ayşe **Sosyolojik Yönüyle Ahlak**, *Bilimname: Düşünce Platformu*, 2012/2, sayı: 23, s. 149-172

Karakuş, Mehmet **Son Dönem Osmanlı Aydınlarından Ahmet Şuayb'ın Din ve Ahlak Görüşleri**, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2016, cilt: III, sayı: 4, s. 165-178

Karaman, Fikret **Bilim ve Ahlak İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme**, *İlahiyat Fakülteleri XXIV. Kelam Anabilim Dalı Koordinasyon Toplantısı ve Uluslararası İslam Düşünce Geleneğinde Din-Bilim İlişkisi Sempozyumu*, 2019, s. 176-197

Karaman, Hüseyin **Ahmet Hamdi Akseki'de Ahlâkın Temellendirilmesi Problemi**, *Ahmet Hamdi Akseki Sempozyumu, 08-09 Kasım 2013, Antalya*, 2017, s. 93-101

Karaman, Hüseyin **Ahmet Hamid Akseki ve Ömer Nasuhi Bilmen'e Göre Ahlâkın Temellendirilmesi Problemi**, *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler -*, 2006, cilt: X, sayı: 28, s. 81-98

Karaman, Hüseyin **Bir İsyân Ahlakçısı Düşünür Nurettin Topçu**, *Nurettin Topçu Sempozyumu, 15-16 Nisan 2016, Erzurum Tebliğler*, 2016, s. 311-319

Karaman, Hüseyin **Cumhuriyet Dönemi Aydınlarında Din-Ahlâk İlişkisi**, *Akademide Felsefe Hikmet ve Din*, 2014, s. 151-161

Karaman, Hüseyin **Cumhuriyet Dönemi Aydınlarında Din-Ahlak İlişkisi**, *Diyanet İlmi Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 2012, cilt: XLVIII, sayı: 2, s. 109-124

Karaman, Hüseyin **Çağdaş Türk Düşüncesinde Ahlâkın Temellendirilmesi Problemi**, *İlahiyat Akademi: Altı Aylık Uluslararası Akademik Araştırma Dergisi*, 2019, sayı: 9, s. 145-158

Karaman, Hüseyin **İslam Ahlakının Kaynakları**, *İslâm Ahlakı Temel Konular Güncel Yorumlar*, 2014, s. 51-68

Karaman, Hüseyin **Nurettin Topçu ve İslam Ahlakı**, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2009, sayı: 1, s. 72-76

Karaman, Hüseyin **Nurettin Topçu'nun Felsefesinde "İsyân Ahlâkı"**, *Muhafazakâr Düşünce*, 2009, cilt: V, sayı: 19-20, s. 79-90

Karaman, Hüseyin **Ömer Nasuhi Bilmen’de Ahlâkın Kaynağı Problemi**, *Türk-İslam Düşünce Tarihinde Erzurum Sempozyumu (26-28 Haziran 2006)*, 2007, cilt: I, s. 473-484

Karaoğla, Doğan **Çevre Hukukla Değil Ahlakla Korunur**, *Çevre ve Ahlak Sempozyum Bildiri Metinleri*, 2014, s. 153-158

Karasakal, Şaban **Kur’an’a Göre Güven Ahlâkı (Müsâleme)**, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2008, sayı: 14, s. 182-226

Karasakal, Şaban **Kur’an’da Dostluk Ahlakı**, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2008, sayı: 15, s. 78-112

Karasan, Mehmet **Durkheim’in Ahlak Sosyolojisi**, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 1948, cilt: III, sayı: 1-2, s. 255-276

Karataş, Meryem **Günümüz Gençlerinin Değerler Eğitiminde Bazı Ahlakî Davranışlar Açısından Hz. Yûsuf Kıssası = The Prophet Joseph Parable in Terms of Some Moral Behaviors in the Values Education of Today’s Young People**, *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi = Journal of the Faculty of Islamic Sciences of Bartın University*, 2020, sayı: 14, s. 319-334

Karateke, Tuncay - Şauyip Özdemir **Erzincanlı Terzi Babanın “Miftâhu’l-Kenz” İsimli Eseri Bağlamında Ahlakî Erdemler**, *Erzincan Tarihi*, 2020, cilt: VI, s. 246-255

Karışman, Selma **Kavramdan Hayata Pre-Modern Dönem Din-Ahlak-Ekonomi İlişkisi = From Concept to Life: The Relationship between Religion, Morality, and the Economy in the Pre-Modern Period**, *İş Ahlakı Dergisi*, 2016, cilt: IX, sayı: 2, s. 221-234

Kartal, Abdullah **Ahlâk Hayatın Neresinde**, *Farklı Yönleriyle İslâm Ahlakı*, 2019, s. 167-189

Kartal, Abdullah **Bir Ahlâkçı Olarak Hz. Peygamber ve Ailesi**, *Farklı Yönleriyle İslâm’da Aile*, 2020, s. 139-160

Kartal, Abdullah İslâm Ahlak Normlarının Yerleşmesinde Hz. Peygamber ve Ailesinin Rolü, II. Uluslararası Mevlid-i Nebi Sempozyumu Tebliğler Kitabı, 2019, s. 147-156

Kartal, Abdullah **İslam Ahlak Normlarının Yerleşmesinde Hz. Peygamber ve Ailesinin Rolü, II. Uluslararası Mevlid-i Nebi Sempozyumu Tebliğler Kitabı**, 2019, s. 147-156

Kasapoğlu, Abdurrahman **İslam’a Göre Evlilikte Eşler Arasında Uyum Sorunu -İnanç ve Ahlâk Uyum-**, *Bilimname : Düşünce Platformu*, 2007/1, cilt: V, sayı: 12, s. 137-162

Kasapoğlu, Abdurrahman **Kur’an’da Helû’ İfadesi -Psikoloji ve Ahlâk Felsefesinin “İnsanın Hazza Düşkünlüğü Elemden Kaçışı” Konusundaki Yaklaşımlarıyla Bir Mukayese-**, *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi = Journal of Mesned Divinity Researches]*, 2013, cilt: IV, sayı: 1, s. 9-44

Kasapoğlu, Abdurrahman **Kur’an’ın İffet Anlayışı -Batılı Cinsel Ahlâk Anlayışlarıyla Bir Mukayese**, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2003, cilt: III, sayı: 4, s. 5-25

Kavak, Özgür **XV. Yüzyılda Kahire’de Siyaset, Hukuk ve Ahlakî Birlikte Düşünmek: Ali Gazzali’nin Tahrîrû’s-Sülûk fî Tedbîri’l-Mülûk İsimli Risalesi**, *Dîvân: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 2015, cilt: XX, sayı: 39 (2), s. 103-140

Kaval, Musa **Hoca Ahmet Yesevi'nin Hikmetlerinde Tasavvufi Adap ve Ahlak = Sufistic Proprieties and Ethics in Hodja Ahmet Yesevi's Wisdoms**, VI. Uluslararası Şeyh Şa'ban-ı Velî Sempozyumu -Yesevîlik-, 23-25 Kasım 2018, 2018, s. 191-207

Kaya, Ayhan **Teorik ve Pratik Açından İnfâk ve İsâr Ahlâkı**, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2013, cilt: XVII, sayı: 1, s. 305-317

Kaya, Hacı **Kişilik ve Karakter İnşası İçin İslâm Felsefesi Geleneğinde Bir Bilim Olarak Ahlâk (Taşköprüzâde'nin Şerhu'l-Ahlâki'l-Adudiyye Örneği)**, Uluslararası Kişilik ve Karakter İnşasında Dinin Yeri Sempozyumu, 10-12 Haziran 2016, Ordu, 2016, cilt: II, s. 383-

Kaya, Mahmut **Aristoteles'in Ahlak ve Siyaset Felsefesinin İslam Dünyasına Yansıması**, Felsefe Arkivi, 1981, sayı: 22-23, s. 207-243

Kaya, Mahmut **Çağlar-üstü Bir Değer Olarak Ahlâk**, İslâmî Sosyal Bilimler Dergisi, 1995, cilt: III, sayı: 3, s. 123-128

Kaya, Mahmut **Ünlü Hekim-Filozof Ebû Bekr Er-Râzî ve Hekimlik Ahlâkı ile İlgili Bir Risalesi**, Felsefe Arkivi, 1987, sayı: 26, s. 227-246

Kaya, Mehmet **Kur'an'da Gençler Aracılığıyla Verilen Ahlaki Mesajlar**, Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler, 6-7-8 Ekim 2016, 2016, cilt: II, s. 740-767

Kaya, Mevlüt - Aşkın Asan **Dinî ve Ahlâki Bilgi, Beceri ve Tutum Öğretiminin Etkili Yolları**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1997, sayı: 9, s. 179-191

Kaya, Mevlüt - Cüneyd Aydın **Üniversite Öğrencilerinin Dini İnanç ile Ahlaki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2011, sayı: 30, s. 15-42

Kaya, Mevlüt - Mustafa Şengün **Ahlaki Olgunluk Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2007, sayı: 24-25 [Prof. Dr. Ahmet Turan'ın Meslekte 40. Yılına Doldurması Anısına Armağan], s. 47-61

Kaya, Mevlüt - Semra Çinemre **Çırakların Dini İnançlarına Göre İş Ahlakı Düzeylerinin İncelenmesi (Ordu İli Örneği) = According to the Religious Beliefs of Apprentices Examining of the Degree of Their Business Ethics (The Case of Ordu)**, Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Amasya İlahiyat Dergisi = Amasya Theology Journal], 2013, sayı: 1, s. 7-24

Kaya, Mevlüt - Semra Çinemre, Osman Taşkın **Değerlerin Belirlenmesi Testi (DIT) ile Ahlaki Yargı Yeteneği Testi (MUT) Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2017, sayı: 42, s. 99-133

Kaya, Mevlüt **İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarındaki Ahlaki Konuların Ahlak Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2007,

Kaya, Mevlüt **Kişilik Özelliklerinin Ahlâkî Yargı Üzerindeki Etkisi**, Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 1997, sayı: 4, s. 185-200

Kaya, Mevlüt **Örnek Olay İncelenmesi Yönteminin Ahlak Eğitimi Kullanılmasında Kullanılması**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1996, sayı: 8, s. 135-155

Kaya, Osman **Kur'an'a ve Sünnete Göre Çevre Bilinci ve Ahlakı**, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2016, cilt: XVIII, sayı: 2, s. 81-95

Kaya, Umut **Küreselleşmenin Olumsuz Etkilerine Karşı Son Dönem Osmanlıca Ahlak Kitaplarına Göre Manevi Bir Kalkan/Zırh: Ahlak Terbiyesi, Küreselleşme Sürecinde Din Eğitimi: Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı (Eskişehir, 28-30 Kasım 2013)**, 2013, s. 121-133

Kayaalp, Ümran **Kind'i'nin Nefs Algısının Ahlak Anlayışına Tesiri**, V. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi (Bildiriler Kitabı -IV) Edebiyat - Felsefe, 12-15 Mayıs 2016, Isparta, 2016, s. 155-171

Kayacan, Murat **Kur'anî Perspektiften Kant Ahlakı**, Eskişiyeni: Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi = The Anatolian Theological Academy Research Journal [Eski Yeni: Üç Aylık Düşünce Dergisi, Eskişiyeni: Sosyal Bilimler Dergisi = A Journal of Social Sciences], 2014, sayı: 28, s. 37-52

Kayadelen, Adem **Ahlakın Üretime ve Tüketime Olan Etkisine Bakış**, Uluslararası Geçmişten Geleceğe İslam Medeniyetinde Bilgi Bütünlüğü Sempozyumu Bildiri Kitabı, 2018, s. 33-46

Kayadibi, Fahri **Orta Öğretim Çağında Adap-Ahlak Öğretiminin Önemi**, Uluslararası Globalleşme Sürecinde Kırgızistan'da Din Bilimleri ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Meseleleri Sempozyumu (21-22 Mayıs 2007), 2008, s. 91-116

Kayıklık, Hasan **Dinî Hayatın Belirleyicileri ve Ahlâkî Yansımaları**, İslâm Düşüncesinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlâkî- III: (M. XII.-XIX. Yüzyıl Arası), 2021, s. 47-57

Kayısoğlu, Nurullah **Kur'an'da İnsan Fiillerinin Ahlakî İçeriği**, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2010, cilt: XV, sayı: 23, s. 37-47

Kaymakcan, Recep - Hasan Meydan **Ahlakî Karakter ve Eğitimi**, Değerler ve Eğitimi II Sempozyum Bildirileri Kitabı, 2015, s. 169-193

Kazan, Faruk **Ahlakî Açından İslam'da Dört Toplum Tipi**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi = Journal of Social Sciences, 2015, sayı: 28, s. 123-138

Kazanç, Fethi Kerim **Dinden Ahlaka Doğru: Ahlakî Değerlerin Teşekkülü ve Gerçekleştirilmesinde Dinin Yeri**, Modern Çağda Ahlak Sempozyumu, 7-8 Mayıs 2010, 2012, s. 93-105

Kazanç, Fethi Kerim **Dîvân-ı Hikmet Bağlamında Hoca Ahmed Yesevî'nin Ahlâk Anlayışı Üzerine Teolojik Bir Değerlendirme**, I. Uluslararası Hoca Ahmed Yesevi Sempozyumu Bildirileri 28-30 Nisan 2016, Ankara, 2017, s. 765-838

Kazanç, Fethi Kerim **Ehl-i Sünnet Kelâm Mezheplerinin Ahlâk Anlayışı**, Ehl-i Sünnet, 2020, s. 197-249

Kazanç, Fethi Kerim **Hoca Ahmed Yesevî'nin Dîvân-ı Hikmeti'nde Ahlâkî Bir Değer Olarak Adalet = Justice as an Ethical Value in Dîvan-ı Hikmet (Book of Wisdoms of Khoja Ahmad Yasawî)**, VI. Uluslararası Şeyh Şa'ban-ı Velî Sempozyumu -Yesevîlik-, 23-25 Kasım 2018, 2018, s. 663-714

Kazanç, Fethi Kerim **İmam Birgivi'nin Ahlâk Anlayışının Kelâmî Açından Değerlendirilmesi**, Balıkesirli Bir İslam Âlimi: İmam Birgivi, 2019, cilt: II, s. 39-70

- Kazanç, Fethi Kerim **Mu'tezile Kelam Sisteminde Ahlâk Tasavvuru: Kâdî Abdülcebbar Ekseninde Bir Değerlendirme = The Ethical Conception in Mu'tazilite System of Theology: A Valuation in the Pivot of 'Abd al-Jabbâr**, *İslami Araştırmalar*, 2016, cilt: XXVII, sayı: 3, s. 280-310
- Kazanç, Fethi Kerim **Mu'tezile'nin Ahlak Sisteminde Bilgi Nesnesi Olarak Değerler**, *Kelamda Bilgi Problemi: Bildiriler*, 2003, s. 185-208
- Kazanç, Fethi Kerim **Mu'tezilî Ahlâk Nazariyesinde Bilgi-Değer Münâsebetine Bir Bakış**, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, sayı: 12-13, s. 241-275
- Kazanç, Fethi Kerim **Mu'tezilî Düşünce Sisteminde Ahlâkî Akılcılık**, *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji*, 2003, cilt: III, sayı: 7, s. 17-58
- Kazanç, Fethi Kerim **Taftazânî'de Ahlak Görüşü**, *V. Uluslararası Şeyh Şa'ban-ı Velî Sempozyumu -Eş'arîlik-*, 04-06 Mayıs 2018, 2018, s. 116-165
- Kazanç, Fethi Kerim **Tevhid İnancı ve Evrensel Ahlak İlişkisi: Hz.İbrahim Örneği**, *Kelam Araştırmaları Dergisi [Kader]*, 2011, cilt: IX, sayı: 1, s. 77-126
- Keffaşan, Muhammed **"Nahcül-Balağa"nin "İlahi Taqva" Bölmesine İstinaden Ameli Ahlakın Araştırılması**, *Bakı Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin Elmi Mecmuası = Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin İlmi Mecmuası*, 2011, sayı: 16, s. 115-127
- Keklik, Nihat **Sadreddin Konevî Düşüncesinde İnsan, Kader ve Ahlâk**, *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, 1964, cilt: IV, sayı: 1-2, s. 65-80
- Keleş, Ekrem **Rabbine Gidenin Ahlâkî Yol Haritası**, *Bütün Yönleriyle Hac Tartışmalı İlmî Toplantı 23-24 Kasım 2012, İstanbul*, 2015, s. 115-122
- Kerimov, Eldar **Küresel Ahlakın İmkânı**, *Bakı İslam Üniversitesi Elmi Mecmua*, 2017, sayı: 12, s. 143-160
- Kerimov, Eldar **Ortaokullarda Ahlak ve Değerler Psikolojisi**, *Din Araştırmaları Jurnalı*, 2018, sayı: 1, s. 61-73
- Kesgin, Ahmet **İctimaî Olandan Siyasî Zemine Ahlâkın Serencamı**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın*, 2015, s. 481-505
- Kesgin, Bedrettin **İslam Siyaset İlkeleri Bağlamında Siyaset-Ahlak İlişkisinin Yorumlanması**, *İslam ve Yorum: Temel Tartışmalar, İmkânlar ve Sorunlar*, 2017, cilt: III, s. 321-336
- Kesgin, Hafsa **Günümüzde İbadetlerin Forma İndirgenmesinin Dînî ve Ahlâkî Sonuçları**, *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Siirt University Journal of Divinity Faculty*, 2020, cilt: VII, sayı: 1, s. 223-251
- Kesgin, Safiye **Cumhuriyet Dönemi Örgün Eğitim Kurumlarında Ahlak Eğitimi**, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [AÜİFD]*, 2011, cilt: LII, sayı: 1, s. 209-238
- Keskin, Yusuf Ziya **Güven Toplumunun Ahlakî İlkeleri**, *Nebevî Öğretiler Işığında Güven Toplumu*, 2018, s. 111-133
- Keskiner, Emine **Celal Nuri İleri'nin Ahlâka Dair Görüşleri (İlel-i Ahlâkiyyemiz Eseri Üzerine Bir İnceleme)**, *Son Dönem Osmanlı Mütefekkirleri ve Ahlâk Anlayışları Tartışmalı İlmî Toplantı 22-23 Ekim 2016*, 2017, s. 211-228

Keskiner, Emine M. **Sadık Rıfat Paşa'nın Risale-i Ahlâk ve Zeyl-i Risale-i Ahlâk Eserleri Üzerine Bir İnceleme**, *Son Dönem Osmanlı Ahlâk Terbiyecileri ve Ahlâk Terbiyesi -Tartışmalı İlmî Toplantı 06-07 Aralık 2014-*, 2015, s. 257-268

Keskioğlu, Osman **İslam'da Güzel Ahlak'ın Değeri**, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 1968, cilt: VII, sayı: 72-73, s. 105-107

Kharchafi, Muhammed **el-Vahy ve Meâlim mine'l-Ahlâk ve'l-Kıyam li-Rasûlillâh Sallallahu Aleyhi Vessellem fi'l-Kur'ân ve's-Sîreti'n-Nebeviyye**, *Vahyin Nüzulünün 1400. Yılında Hz. Muhammed (s.a.v) -Milletlerarası İlmî Toplantı-*, 2011, s. 17-46

Kharchafi, Muhammed **Kur'an-ı Kerim ve Siyer-i Nebevi'de Vahiy, Peygamber'e (s.a.v) Ait Ahlaki Yol İşaretleri ve Değerler**, *Vahyin Nüzulünün 1400. Yılında Hz. Muhammed (s.a.v) -Milletlerarası İlmî Toplantı-*, 2011, s. 47-72

Khattaf, Hasan **İslam Ceza Hukukunda Ahlak ve İnanç Boyutu = Morality and Belief Dimension Islamic Criminal Law = El-Abdü'l-Akdi Ve'l-Ahlaki fi't-Teşri'i'l-Cina'î'l-İslâmî**, *İslam Ceza Hukuku = Islamic Criminal Law = El-Kânûnü'l-Cinâiyyü'l-İslâmî*, 2017, cilt: I, s. 124-138

Kılavuz, M. Akif **Ahilik Kurumunda Din ve Ahlâk Eğitimi Anlayışı**, *I. Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu, 12-13 Ekim 2004, Kırşehir*, 2005, cilt: II, s. 615-628

Kılıç, Cevdet **Bilgelik, Ahlak ve Siyaset Bağlamında Makedonyalı Büyük İskender'in Menkıbevî Kişiliği**, *Balkanlar ve İslâm -Balkanlı Âlimler, Mütefekkirler ve Eserleri-: Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı, 03-04 Ekim 2019, 2020*, cilt: III, s. 209-234

Kılıç, Emrullah **Ahlakta Perspektif Değişimi: 18. Yüzyıl Sivil Toplum Belirlenimi**, *UMDE: Dini Tetkikler Dergisi = UMDE: Journal of Religious Studies*, 2020, cilt: III, sayı: 2, s. 207-222

Kılıç, Emrullah **İyi'nin Kuruculuğu ile Değer'in Rehberliği Arasında Ahlak**, *Eskiyeni: Sosyal Bilimler Dergisi = A Journal of Social Sciences [Eskiyeni: Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi = The Anatolian Theological Academy Research Journal, Eski Yeni: Üç Aylık Düşünce Dergisi]*, 2021, sayı: 43, s. 167-182

Kılıç, Emrullah **Kıydan (Doğa) Uzaklaşan İnsana Karşı Jean-Jacques Rousseau'da Yeni İnsan ve Ahlak = The Human Moving Away from the Shore (Nature) the New Man and Morality in Jean-Jacques Rousseau**, *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi = Journal of the Faculty of Islamic Sciences of Bartın University*, 2021, sayı: 15, s. 94-109

Kılıç, Emrullah **Taha Abdurrahman Felsefesinde İnsan ve Ahlakın Yeniden Temellendirilmesi = Refoundation of Man and Morality in the Philosophy of Taha Abdurrahman**, *Beytulhikme: An International Journal of Philosophy*, 2021, cilt: XI, sayı: 2, s. 877-893

Kılıç, Mehmet Emin **-İmâm Gazzâli ile Kohlberg'in Ahlâk Teorilerinin Karşılaştırılması**, *TURAN-SAM: Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 2012, cilt: IV, sayı: 14, s. 159-169

Kılıç, Metin **Çocukların Din ve Ahlak Eğitiminde Serbest Zaman Aktivitelerinin Rolü**, *Tarih Okulu Dergisi (TOD) = Journal of History School (JOHS) [Tarih Okulu]*, 2018, sayı: 33, s. 889-909

Kılıç, Muhammet Fatih **İhvân-ı Safâ'da Sanatın Ahlaki Boyutları: Müzik Üzerine Bir İnceleme**, *Bilimname: Düşünce Platformu*, 2018/2, sayı: 36, s. 63-90

Kılıç, Mustafa Hz. **Peygamber'in Ahlakında İnsan Sevgisi ve Merhamet, Çeşitli Yönleriyle Hz. Muhammed**, 2017, s. 1-11

Kılıç, Recep **Ahlâk Kavramının Analizi**, *Kutlu Doğum: 2006: İslâm Ahlâkı ve Sevgi*, 2007, s. 37-48

Kılıç, Recep **Ahlâk ve Medeniyet İlişkisi Üzerine**, *Türkiye'de Dinler Tarihi'nin Kurumsallaşması Sürecinde Prof. Dr. Abdurrahman Küçük*, 2016, s. 197-208

Kılıç, Recep **Ahlaki Temellendirme Problemi**, *Felsefe Dünyası*, 1993, sayı: 8, s. 67-78

Kılıç, Recep **Ahmet Naîm'in Ahlâk Anlayışı**, *Son Dönem Osmanlı Mütefekkirleri ve Ahlâk Anlayışları Tartışmalı İlmî Toplantı 22-23 Ekim 2016*, 2017, s. 119-135

Kılıç, Recep **Bunalım Dönemlerinde Ahlakın Dini Temelinin Önemi**, *Çağımızın Ahlak Bunalımı ve Çözüm Arayışları -Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı-*, 24-26 Nisan 2009, 2009, s. 39-57

Kılıç, Recep **Divân-ı Hikmet'in Ahlâk Metafiziği Açısından Değerlendirilmesi**, *Geçmişten Geleceğe Hoca Ahmed Yesevî Uluslararası Sempozyumu*, 26-28 Eylül 2016, İstanbul/Türkiye, 2016, cilt: II, s. 1123-1133

Kılıç, Recep **Erol Güngör'ün Ahlak Anlayışı**, *Felsefe Dünyası*, 1998, sayı: 27, s. 38-53

Kılıç, Recep **G. Edward Moore'un Ahlak Felsefesi**, *Felsefe Dünyası*, 1991, sayı: 1, s. 48-52

Kılıç, Recep **İslam Ahlakının Tanımı ve Kapsamı**, *İslâm Ahlakı Temel Konular Güncel Yorumlar*, 2014, s. 17-48

Kılıç, Recep **Klasik İslam Kelam Düşüncesinde Ahlak Anlayışı**, *İnsan onuru : İslam ve Hıristiyanlık'taki Temelleri 3-4 Ekim, 2005, Ankara Çalıştay = Menschenwürde : Grundlagen im Islam und im Christentum Symposium Ankara, 3-4 Oktober 2005*, 2006, s. 89-96

Kılıç, Sadık **Dinî, Ahlâkî ve Tarihî Bir Bilinç Oluşturmada Zengin Bir Alan: Kur'an Kıssaları, Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi**, 2007, sayı: 2, s. 116-120

Kılıç, Ünal Hz. **Peygamber'in Ahlâkı ve Güzel Ahlâka Verdiği Önem**, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, cilt: 13, sayı: 1, s. 79-97

Kımtar, Nurten **Dindarlık ve Ahlaki Olgunluk: Almanyalı Türk Diaspora Gençleri Üzerinde Nicel Bir Araştırma = Religious and Moral Maturity: A Quantitative Research on Turkish Diaspora Youth in Germany**, *Toplum Bilimleri Dergisi = Journal of Social Sciences*, 2020, cilt: XIII, sayı: 29, s. 1-36

Kımtar, Nurten **Namaz ve Ahlakî Olgunluk İlişkisi**, *Dinî Araştırmalar*, 2016, cilt: XIX, sayı: 50, s. 103-133

Kınağ, Mustafa **George Herbert Mead'ın Sosyal Ahlak Anlayışı**, *Dinî Araştırmalar*, 2017, cilt: XX, sayı: 51, s. 87-116

Kınay Civelek, Nilay **Tahkiyeli Anlatım ile Dinî-Ahlakî Değer Öğretimi: Niyâzü'l-Müznibîn = The Example of the Teaching of Religious-Moral Value with Narrative Expression: Niyâzü'l-Müznibîn**, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi = The Journal of International Social Research*, 2019, cilt: XII, sayı: 67, s. 81-88

Kırcı, Recep **Gramer Eserlerinde İnanç ve Ahlak Vurgusu (Birgivi'nin el-'Avâmil İsimli Eseri Örneği) = Faith and Ethics in Grammar Works (Sample of Birgivi's Work Titled al-**

'Avamil), Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Pamukkale University Journal of Divinity Faculty, 2021, cilt: VIII, sayı: 2, s. 630-648

Kıyak, Abdulkadir **Toplumsal Ahlakın Temellendirilmesinde Ahi Fütüvvetnamelerindeki Örnek Şahsiyetlerin Rolü = The Role of the Model Persons in Futuvvetname of Akhism in Grounding the Social Morality, IV. Uluslararası Ahilik Sempozyumu: XIII-XVI. Yüzyıllarda Ahilik, 27-29 Eylül 2018, Kırşehir = The IV. International Symposium of Akhism, 27-29 September 2018, Kırşehir, 2019, cilt: I, s. 1-18**

Kıyak, Abdulkadir **Yahudilik'te Ahlak, Değer ve İdeal İnsan Tasavvuru, Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum -Tebliğler-, 2015, cilt: I, s. 133-148**

Kızılabdullah, Şahin **Hıristiyan Ahlâk İlkelerinin Temeli Olarak On Emir'in Anlaşılma Biçimleri, Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın, 2015, s. 235-245**

Kızılabdullah, Yıldız **Ahlâk Öğretiminde Aile: "Vicdan" Örneğinde Bir Model Denemesi, Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın, 2015, s. 261-274**

Kızıler, Hamdi **Ahlakî Değerlerin Şahsiyet Oluşumuna Etkisi, Millî Eğitim, 2014, sayı: 204, s. 5-17**

Kızılkaya, Mehtap - Mehmet Emin Kalgı **Farklı Meslek Üyelerinin Dogmatik Dindarlık, Ahlakî Yargı Düzeylerinin Hayatın Anlamı ve Amacına Etkisi = The Effect of Different Professional Member's Levels of Dogmatic and Moral Jurisdiction on the Meaning and Purpose of Life, Marife: Dini Araştırmalar Dergisi, 2021, cilt: XXI, sayı: 2, s. 891-908**

Kiriş Yılmaz, Nurten **Hilmi Ziya Ülken'in Ahlak Görüşü: Aşk Ahlakı, Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 2018, cilt: XIII, sayı: 26, s. 811-827**

Kiriş Yılmaz, Nurten **Nasîruddîn Tûsî'nin Ahlâk Felsefesinde Mutluluk Kavramı, Tabula Rasa: Felsefe - Teoloji, 2018, sayı: 29, s. 141-158**

Koca, Suat **Ahlak Kavramı Üzerine Etimolojik ve Semantik Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [AÜİFD], 2016, cilt: LVII, sayı: 2, s. 121-135**

Koca, Suat **Ahlakî Değerler ve Dindarlık: Mekârim-i Ahlak Literatürü Bağlamında Bir İnceleme, Eski Yeni: Üç Aylık Düşünce Dergisi [EskiYeni: Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi = The Anatolian Theological Academy Research Journal, EskiYeni: Sosyal Bilimler Dergisi = A Journal of Social Sciences], 2006, sayı: 2, s. 65-71**

Koca, Suat **Hadis Rivayetlerinde Ahlak Kavramı: Literal-Semantik Bir Analiz = The Meanings of the Word Akhlâq in Hadisth Reports: A Literal-Semantic Analysis, İslami Araştırmalar, 2016, cilt: XXVII, sayı: 2, s. 173-182**

Koç, Ayşe **Ali İrfan Eğribozî ve Osmanlıda Ahlâk Terbiyesi, Son Dönem Osmanlı Ahlâk Terbiyecileri ve Ahlâk Terbiyesi -Tartışmalı İlmî Toplantı 06-07 Aralık 2014-, 2015, s. 199-212**

Koç, Bilal **Ticaret ve Kazanç Ahlâkının Hindistan Görünümü: Fetâvâ-yı Cihândârî ve Pazar Bahsi = India's View of Trade and Ethics of Gain: Fetawa-yı Cihandari and Market Subject, IV.**

Uluslararası Ahilik Sempozyumu: XIII-XVI. Yüzyıllarda Ahilik, 27-29 Eylül 2018, Kırşehir = The IV. International Symposium of Akhism, 27-29 September 2018, Kırşehir, 2019, cilt: I, s. 163-178

Koç, Emre **Osmanlı Mahallesinde Cemaat İçi Ahlaki Oto-Kontrol Sistemi: Suç ile Suçlunun Tespiti, Kavramsallaştırılması ve Suçlunun Dışlanması (İhraç)**, *Akademik Bakış: Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 2019, sayı: 71, s. 120-148

Koç, Mustafa **Ahlâk-ı Kirâm Yayımı: Akademik Rezalet**, *Kutadgubilig: Felsefe - Bilim Araştırmaları*, 2005, sayı: 8, s. 309-315

Koç, Mustafa **Bir Aktivist Olarak Hasan Basri Çantay'ın Düşüncesinde Pratik Ahlâk Temaları: Din ve Ahlâk Psikolojisi Perspektifinden Semantik Analizler**, *Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of the Faculty of Divinity*, 2015, cilt: II, sayı: 2, s. 107-156

Koç, Mustafa **Bir Aktivist Olarak Hasan Basri Çantay'ın Düşüncesinde Pratik Ahlâk Temaları: Din ve Ahlâk Psikolojisi Perspektifinden Semantik Analizler**, *Vefatının 50. Yılında Hasan Basri Çantay*, 2021, cilt: I, s. 391-412

Koç, Mustafa **Bir Osmanlı Bilgini Olarak Mehmed Birgivi'nin Eserlerinde Takva ve Ahlak İlişkisi: Ahlak ve Tasavvuf Psikolojisi Perspektifinden Semantik Analizler = The Relationship between Taqwa and Morality in Mehmed Birgivi's Works as an Ottoman Scholar: Semantic Analyses from the Perspective of Mystical and Moral Psychology**, *Türk Din Psikolojisi Dergisi = Turkish Journal for the Psychology of Religion (TDPD)*, 2020, sayı: 2, s. 39-91

Koç, Mustafa **Bir Osmanlı Bilgini Olarak Mehmet Birgivi'nin Eserlerinde Takva ve Ahlak İlişkisi: Ahlâk ve Tasavvuf Psikolojisi Perspektifinden Semantik Analizler**, *Balıkesirli Bir İslam Âlimi: İmam Birgivi*, 2021, cilt: I, s. 313-340

Koçkuzu, Abdulhalim **II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Aydınları Mustafa Satı Bey'in "Fenn-i Terbiye"sinde "Terbiye-i Ahlakiye" Okumaları**, *Dini ve Felsefi Metinler: Yirmibirinci Yüzyılda Yeniden Okuma, Anlama ve Algılama*, 2012, cilt: II, s. 897-905

Koçyiğit, Talât **Peygamberimiz (s.a.s)'in Ahlakı Kur'an İdi**, *Diyanet İlmi Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 1971, cilt: X, sayı: 108-109, s. 156-159

Konur, Himmet **Bir Ahlâk Kitabı Olarak Mesnevî, Marife: Dini Araştırmalar Dergisi [Bilimsel Birikim]**, 2007, cilt: VII, sayı: 3 [Mevlânâ sayısı], s. 215-224

Konur, Himmet, *Mevlânâ ve İnsan -Sempozyum Bildirileri-*, 8 Haziran 2007 Cuma, Ege Üniversitesi Atatürk Kültür Merkezi Yunus Emre Salonu, İzmir, 2008, s. 33-44

Korkmaz, Mehmet **Klasik Dönem Osmanlı Eğitim Sisteminde Öğretmen-Öğrenci İlişkilerinin Ahlaki Boyutu: Taşköprülü-zâde Örneği**, *Osmanlı Medreseleri: Eğitim, Yönetim ve Finans*, 2019, s. 209-231

Korkmaz, Mehmet **Türk-İslam Eğitim Geleneğinde Öğretmen-Öğrenci İlişkilerinin Ahlaki Çerçevesi**, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi = Manas Journal of Social Studies*, 2020, cilt: IX, sayı: 1, s. 529-538

Korkmaz, Sıddık **Mezhepçilik Karşısında İhtilaf Ahlâkı**, 2. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, 23-25 Mart 2018, Kudüs = 2. International Congress on Social Sciences, March 23-25, 2018 Jerusalem, 2018, s. 495-498

Korlaelçi, Murtaza **Ahlâki Hayat ve Öbür Dünya İnancı**, *Felsefe Dünyası*, 2020, sayı: 72, s. 5-28

- Korlaelçi, Murtaza **Taşköprülüzâde'nin Ahlâk Anlayışı**, *Felsefe Dünyası*, 2011/1, sayı: 53, s. 3-14
- Korukcu, Adem **Hacı Bektaş Veli Düşüncesinde Ahlâk Eğitimi**, *I. Uluslararası Hacı Bektaş Veli Sempozyumu 07-09 Mayıs 2010, Çorum*, 2011, cilt: II, s. 825-844
- Koşum, Adnan **Ahkâm-ı Hamse ile Kant'ın Ödev Ahlâkını Ödeve Yaklaşımları Açısından Karşılaştırma Denemesi**, *Marife: Dini Araştırmalar Dergisi [Bilimsel Birikim]*, 2006, cilt: VI, sayı: 1, s. 77-95
- Koyuncu, Fatih **Ahlaki Eğitim Rehberi Olarak Azmî Pir Mehmed'i Enisü'l-Ârifin'i**, *Eğitimde Gelecek Arayışları: Dünden Bugüne Türkiye'de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, 16-18 Nisan 2015 = Seeking A Better Future in Education: International Symposium on Education of Skills, Morals and Values in Turkey from the Past to the Present, 16-18 April 2015*, 2016, cilt: II, s. 909-949
- Kök, Mustafa **Bir "İsyan Ahlâkçısı" Olarak Nurettin Topçu**, *Türk Tefekkür Dünyası Bilgi Şöleni, 06-07 Aralık 2012, Denizli*, 2015, cilt: I, s. 64-74
- Köker, Ahmet Hulusi **Hekimlik Ahlakı "Ahlaku't-Tabib"**, *Ebubekir Razi Kongresi Tebliğleri, 14 Mart 1988, Kayseri*, 1990, s. 95-101
- Köksal, A. Cüneyd **Ahlak-ı Alai'de İktisadi ve Ahlaki Kavramlar**, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2010, sayı: 10, s. 86-87
- Köksal, Cüneyd Asım **İslâm Hukuk Felsefesinde Fiillerin Ahlâkîliği Meselesi -Mukaddimât-ı Erbaa'ya Giriş-**, *İslam Araştırmaları Dergisi*, 2012, sayı: 28, s. 1-44
- Köksal, M. Âsım **Dinsiz Ahlâk Olabilir mi?**, *Diyanet İlmi Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 1963, cilt: II, sayı: 5, s. 4-5
- Köksal, M. Asım **Dinsiz Ahlak Olabilir mi? -II-**, *Diyanet İlmi Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 1963, cilt: II, sayı: 6-7, s. 26-28
- Köksal, M. Âsım **İslâm'da Ahlak**, *Diyanet İlmi Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 1962, cilt: I, sayı: 2, s. 18-21
- Köle, Bekir **Sûfilerin Ahlâk Anlayışında Sünnete Uymanın Öneme Dair Bir Değerlendirme**, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2015, cilt: XX, sayı: 34, s. 97-112
- Köle, Bekir **Sufilerin Ahlak Anlayışında Sünnete Uymanın Önemi**, *Adıyaman Uluslararası Safvan Bin Muattal ve Ahlak Sempozyumu*, 2013, s. 222-240
- Kömbe, İlker **Müneccimbaşı Ahmed Dede'nin Ahlâk Düşüncesi: Meşşâî Felsefe ile Tasavvufî Düşünceyi İshrâkî Hikmette Sentezleme**, *Nazariyat: İslâm Felsefe ve Bilim Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2021, cilt: VII, sayı: 1, s. 149-173
- Kömbe, İlker **Müneccimbaşı Ahmed Dede'nin Ahlâk Düşüncesi: Meşşâî Felsefe ile Tasavvufî Düşünceyi İshrâkî Hikmette Sentezleme**, *Nazariyat: İslâm Felsefe ve Bilim Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2021, cilt: VII, sayı: 1, s. 149-173
- Kömürcüoğlu, Şeyma **İbn Sînâ Felsefesinde Ahlak Sorunu: Bir Literatür Değerlendirmesi, II. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı - III (6-8 Mayıs 2013, Bursa)**, 2013, s. 577-588

Kömürçüoğlu, Şeyma **Sadreddîn Konevî Düşüncesinde Ahlâkın Ontolojik Referansları, II. Uluslararası Sadreddin Konevî Sempozyumu Bildirileri = Second International Symposium on Sadreddin Qunawi**, 2014, s. 155-160

Köprülü, M. Fuad Manevi ve Ahlak Kuvvet, Ülkü (1. Seri) : Halkevleri Mecmuası/Dergisi, 1939, cilt: XIV, sayı: 80, s. 97-98

Köroğlu, Burhan **İbni Bâcce'nin ahlak ve siyaset düşüncesi, Dîvân: İlmî Araştırmalar**, 1996/1, cilt: I, sayı: 1, s. 45-65

Köse, Hızır Murat **Siyasi Liberalizm ve Ahlak: Güven Bunalımı, Çağımızın Ahlak Bunalımı ve Çözüm Arayışları -Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı-**, 24-26 Nisan 2009, 2009, s. 417-429

Köse, Saffet **Hukuk mu Ahlak mı? -İslam Nokta-i Nazarından Din -Ahlak-Hukuk İlişkisi Bağlamında Bir İnceleme-**, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2011, sayı: 17, İmam-ı Azam Ebu Hanife özel sayısı, s. 15-50

Köycü, Erdoğan **Ahlâkî Sorunlara Hadislerden Bazı Çözüm Önerileri**, *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, 2018, sayı: 4, s. 109-127

Köycü, Erdoğan **Ahlâkî Sorunlara Hadislerden Bazı Çözüm Önerileri**, *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD) = International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, 2018, cilt: IV, sayı: 4, s. 109-127

Köycü, Erdoğan **Âyet ve Hadislere Göre Ahlâk Din İlişkisi = According to the Verses and Hadiths Morals Religion Relationship**, *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of Theology Faculty of Bülent Ecevit Universty*, 2017, cilt: IV, sayı: 1, s. 35-53

Köycü, Erdoğan **Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü Öğrencilerinde Ahlak ve Değerler Eğitimi Algısı, Eğitimde Gelecek Arayışları: Düünden Bugüne Türkiye'de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, 16-18 Nisan 2015 2016**, cilt: I, s. 693-714

Köylü, Mustafa **Ahlak Eğitiminde Ailenin Rolü, Çağımızın Ahlak Bunalımı ve Çözüm Arayışları -Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı-**, 24-26 Nisan 2009, 2009, s. 387-410

Köylü, Mustafa **Çocukluk Dönemi Ahlak Gelişimi, Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi**, 2003, sayı: 12, s. 69-87

Kur'an'da Sosyal Dayanışma Ahlakı, Kimsesizlerin Kimsesi Olmak, 2014, s. 13-23

Kurşunoğlu, Mustafa Said **Nureddin Topçu'nun İsyah Ahlakı Perspektifinden Vahdet-i Vücut'çu Bir İsyah Örneği: Şeyh Bedrettin ve Varidatı, Temaşa: Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi**, 2017, sayı: 7, s. 19-60

Kurt, Abdurrahman **Örgütlü İşadamlarında İslam Çalışma Ahlâkı, İslâm ve Çalışma Hayatı Ulusal Sempozyumu [25-27 Kasım - 2005]**, 2008, s. 330-357

Kurt, Ali Vasfi **Sadreddin-i Konevî'nin Kur'ân Anlayışının Ahlak Felsefesi Açısından Yapı-Çözümü, Konya'da Kur'an Günleri, IX. Kur'an Sempozyumu Kur'an'da Ahlâkî Değerler, 14-16 Nisan 2006/Konya**, 2007, s. 229-262

Kurt, İhsan **Bir Toplumun Eğitim Felsefesinin Oluşmasında Din ve Ahlâkın Etkisi, Din Öğretimi Dergisi**, 1992, sayı: 35, s. 30-34

Kuşat, Ali **İbadetlerde Niyetin Ahlaki Gelişim Düzeyi ile İlişkisi**, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2012, cilt: XII, sayı: 2, s. 157-183

Kutluay, İbrahim **Güzel Ahlâka Dönüştürülemeyen ve Âdetleşen İbadetler Sorunu: Hadisler Bağlamında Bir İnceleme**, Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın, 2015, s. 311-328

Kutluer, İlhan **Yeni Bir Ahlaki Bilgelige Doğru**, Yitirilmiş Hikmeti Ararken, 4. Baskı, 2017, s. 153-202

Kutluer, İlhan **Yeni Bir Ahlaki Bilgelige Doğru: İslam Ahlakının Nazari Boyutları Üzerine Bazı Mülahazalar**, Çağımızın Ahlak Bunalımı ve Çözüm Arayışları -Milletlerarası Tartışmalı İlmi Toplantı-, 24-26 Nisan 2009, 2009, s. 137-178

Kuzudişli, Ali **Sabahattin Ali'nin Romanlarında Din ve Ahlak Temaları**, II. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi (USBK) Bildiriler Kitabı, 7-9 Kasım 2019i Gümüşhane = II. International Congress of Social Sciences, 7-9 November 2019, 2019, s. 169-180

Küçük, Hülya **Sufilere Göre Sohbet (Arkadaşlık) Ahlakının Özü: Hizmet-ü İkrâm**, Farklı İnanç ve Kültürlerle Bir Arada Yaşama Ahlâkı, 2015, s. 137-141

Küçükali, Adnan **İbn Meymun'un Düşüncesinde Ahlâkî Yetkinlik**, EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler -, 2005, cilt: IX, sayı: 24, s. 111-116

Kürkçüoğlu, Temel Edib **İslami Ahlakın Temel Umdeleri**, Diyanet İlmi Dergi [Diyanet Dergisi], 1969, cilt: VIII, sayı: 82-83, s. 69-71

Laehneman, Johannes **Küresel Ahlâk ve Dinî Eğitim**, Küreselleşme, İslam dünyası ve Türkiye: Milletler Arası Tartışmalı İlmi Toplantı (İstanbul, 2001), 2002, s. 219-230

Laik Ahlak, Laik Terbiye -Durkheim-, çeviren: Necmeddin Sadık [Sadak], Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası, 1926, cilt: I, sayı: 4, s. 247-272

Leirvik, Oddbjørn **Hoşgörü, Vicdan ve Dayanışma: Ahlâk ve Din Eğitiminde Küreselleşen Kavramlar**, Değerler Eğitimi Dergisi, 2004, cilt: II, sayı: 7-8, s. 147-167

Levend, Ağâh Sırrı **Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız**, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten [TDAYB Belleten], 1963, s. 89-115

Locke, John **Bize Verilmiş Bir Ahlâk Kuralı ya da Tabiat Kanunu Var Mıdır? Evet**, çeviren: İsmail Çetin, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1992, cilt: IV, sayı: 4, s. 333-338

Lokman Çilingir, Ahlâk Felsefesine Giriş, Ankara: Elis Yayınları 2003, 134 sayfa], tanıtın: Osman Baş, İslâm Araştırmaları Dergisi, 2005, sayı: 13, s. 137-140

Maarif, Ahmad Syafii **Fazlur Rahman, Kur'ani Bir Ahlaki-Etik Hassasiyet ve Vahiy Süreci**, çev. Musa Azak, Uluslararası Fazlur Rahman Sempozyumu: Günümüzde Felsefe Din Algısı ve Ahlâk, 5-6 Mayıs 2016 = International Fazlur Rahman Symposium, 2016, s. 29-35

Macid Fahri, Çeviren: Muammer İskenderoğlu - Atilla Arkan, İslâm Ahlak Teorileri (Ethical Theories in Islam), İstanbul: Litera Yayınları, 2004, 330 sayfa], tanıtın: Tamer Yıldırım, İslâm Araştırmaları Dergisi, 2005, sayı: 14, s. 159-163

Macit, Muhittin **Ahlak-ı Nasırı'de Ahlak-Psikoloji İlişkisi ve Ahlakın Mevzusu**, *Islamic University of Europa Journal of Islamic Research - İslam Araştırmaları*, 2011, cilt: IV, sayı: 2, s. 68-73

Mainz, Ernst **Mu'tezile'nin Ahlâk Felsefesi = Mu'tazilite Ethics**, çeviren İsmail Koçak, Bilal Kır, *İlahiyat Araştırmaları Dergisi = Journal of Divinity Studies*, 2016, sayı: 6, s. 143-159

Maraş, İbrahim **Ahmet Yesevî (Ö. 1166) Düşüncesinde Ahlak Felsefesinin Temel Kavramları**, *Geçmişten Geleceğe Hoca Ahmed Yesevî Uluslararası Sempozyumu, 26-28 Eylül 2016, İstanbul/Türkiye*, 2016, cilt: I, s. 568-578

Maraş, İbrahim **Kur'an'da Islah, İhya ve Tecdit: Metafizik, Tabii ve İhtiyârî (İnsanî / Aklî / Ahlâkî) Yenilenme**, *İslam Felsefesinin Sorunları Hayrani Altıntaş'a Armağan*, 2021, s. 477-494

Maraz, Hüseyin **Ötekileştirici Örgütlenmenin Tehdit Olarak Gördüğü Dört Ahlakî Değer: Adalet-Hakkaniyet-Ehliyet ve Liyâkat**, *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2017, cilt: VI, sayı: 2, s. 143-164

Martı, Huriye **Çevre Ahlâkı ve Eğitim: Çevre Kirliliği mi, Bilinç Kirlenmesi mi?**, 2. Uluslararası Çevre ve Ahlak Sempozyumu Bildiri Kitabı 24-26 Ekim 2014 = *Proceedings of 2nd International Symposium on Environment and Morality 24-26 October 2014*, 2014, s. 1501-1508

Martı, Huriye **Dinî ve Ahlâkî Boyutlarıyla Teknoloji Bağımlılığı = Technology Addiction with Religious and Moral Dimensions**, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet İşleri Reisiği Yıllığı]*, 2018, cilt: LIV, sayı: 3, s. 107-120

Martı, Huriye **Diyalojik Çevre Ahlâkının İslâmî Referansları**, *Uluslararası Dini Araştırmalar ve Küresel Barış Sempozyumu, 17-18 Mayıs 2013, Konya = International Symposium on Religious Studies and Global Peace, 17-18 May 2013*, 2016, cilt: II, s. 693-703

Martı, Huriye **Hazreti Peygamber'in Ahlâkî Çöküşü Engellemede Düşünce Kalıplarını Değiştirme Yöntemi (İman-Ahlâk Bağını Vazgeçilmezliği Özelinde Bir Deneme)**, *Nebevî Mesajın Evrenselliği -Sîret Sempozyumu-*, 09-10 Mayıs 2008, Konya, 2009, s. 168-182

Martı, Huriye **Hz. Peygamber'i Ahlâkî Bir Model Olarak Benimsememenin Önündeki Engeller Üzerine**, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2014, cilt: XXIII, sayı: 1, s. 1-12

Marulcu, Hasan Tevfik **Kınalızâde Ali Çelebi'de Ahlâkiliğin Dinamiği Olarak İmân-Kelâm Ahlâk İlişkisi Bağlamında Bir Değerlendirme**, *Uluslararası Kınalızâde Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı 31 Mayıs 1-2 Haziran 2012 = International Symposium on Kınalızade Family Papers 31 May 1-2 June 2012*, 2014, s. 369-381

Marulcu, Hasan Tevfik **Kınalızade Ali Çelebi'de Ahlakiliğin Dinamiği Olarak İman -Kelâm-Ahlak İlişkisi Bağlamında Bir Değerlendirme-**, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011/2, sayı: 27, s. 139-152

Maşalı, Münteha **Makâsîd Konusu Bağlamında Fıkıh Usûlü-Ahlak Tedâhülü Üzerinden Bütünlükçü Bir Gelenek Okuması: Tâhâ Abdurrahman Örneği**, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2015, sayı: 39, s. 181-219

Mavintyre, Alasdair **A Crisis in Moral Philosophy: Why Is the Search for the Foundations of Ethic so Frustrating? = Ahlak Felsefesinin Krizi: Neden Bu Kadar Belirsiz Olan Etik Temeller Aranır?**, çeviren Cemzade Kader, *Mütefekkir Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 2015, cilt: II, sayı: 4, s. 411-424

Mazrui, Ali **İslam'da, Afrika'da ve Batı'daki Köleliğe Karşılaştırmalı Bir Bakış: Ahlaki İlkeler ve Tarihi Tecrübe**, II. Uluslararası İslam Düşüncesi Konferansı, İstanbul 25-27 Nisan 1997, 1997, s. 260-278

Meçin, Mahmut **Medeniyetleri Tahrip Eden Bir Düşünce Olarak Irkçılık -Ahlak Felsefesi Açısından Bir Değerlendirme-**, *İslam ve Yorum III: Din, Bilim ve Medeniyet (Prof. Dr. Fuat Sezgin Anısına)*, 2019, cilt: II, s. 539-550

Mehmedoğlu, Yurdagül **1838-1920 Yılları Arasında Örgün Eğitim'de Kullanılan Dinî ve Ahlâkî Bilgi İçeren Üç Ders Kitabına Eleştirel Bir Bakış**, *İslâmî Araştırmalar*, 2001, cilt: XIV, sayı: 3-4, s. 529-535

Mehmedoğlu, Yurdagül Konuk **Değerler Eğitimi ve Çocuk (Değerler Eğitimi ve Görsel Yayınlarda Ahlakî-Manevî Değerler)**, *Türkiye III. Dinî Yayınlar Kongresi: Türkiye'de Çocuk Yayıncılığı, 28-30 Ekim 2005-Ankara*, 2007, s. 115-122

Meydan, Hasan **Bir Beceri Olarak Ahlak ve Eğitimi: Ahlaki Gelişim Kuramlarına Dayalı Bir İnceleme = The Morality as a Competence and Its Education: an Overview Based on Moral Development Theories**, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi (İLTED)*, 2021, sayı: 55, s. 445-471

Meydan, Hasan **Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi**, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi] [İİFD] [EAÜİFD]*, 2013, sayı: 40, s. 219-250

Meydan, Hasan **Dinin Öngördüğü Ahlakı Yaşamada Ahlaki Tefekkür ya da Hikmet Arayışının Önemi: Külli Kaidelerin Ayaklarını Yere Bastırmak**, *Akademide Felsefe Hikmet ve Din*, 2014, s. 307-319

Meydan, Hasan **Son Dönem Osmanlı Mütefekkirlerinden Abdullah Şevket'in Ahlak ve Terbiyeye İlişkin Görüşleri Üzerine Bir Değerlendirme = An Evaluation on Abdullah Şevket's Thought on Morality and Education One Thinker from Last Period of Ottomans**, *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of Theology Faculty of Bülent Ecevit Universty*, 2017, cilt: IV, sayı: 2, s. 133-156

Meydan, Hasan **Zeynizade Ahmet Hazık'ın Terbiye İsimli Eserinin "Ahlak Terbiyesi" Bölümünün Günümüz Türkçesine Aktarım ve Tetkiki**, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2014, cilt: XVI, sayı: 30, s. 203-228

Mısrî, Mahmud **el-Emânetü'l-İlmiyye Beyne'd-Davâbiti'l-Ahlâkiyye ve Verai'l-Âlimi'r-Rabbânî**, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2014, sayı: 4, s. 53-70

Mominov, Kasim **Süreç Felsefesinde Ahlaki Eyleme Bakış**, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, sayı: 33, s. 189-201

Musahan, Ali Yıldız **Sovyet Rejiminin Müslümanlar Üzerindeki İnanç, Ahlak ve Aile Politikası**, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi (İLTED)*, 2015, sayı: 44, s. 227-246

Musayev, İslam **Azerbaycanlı Şair ve Mütefekkir Nizamî Gencevî'nin Ahlakla İlgili Görüşleri**, *Hikmet Yurdu*, 2015, cilt: VIII, sayı: 15, s. 163-169

Mustafa Rahmi Balaban ve Ahlâk Kitabı [İstanbul (1339/1921) Osmanlıca] = Mustafa Rahmi Balaban and His Book of "The Moral", derleyen: Mustafa Rahmi Balaban, *İslâmî Araştırmalar*, 2015, cilt: XXVI, sayı: 2, s. 75-95

Mutahhari, Üstad Murtaza **Teorik İrfan, Pratik İrfan ve Ahlak İlimi**, *Misbah: İslamî Düşünce ve Araştırma Dergisi*, 2016, cilt: V, sayı: 12, s. 147-182

Mutlu, Kayhan **Toplumların Gelişmesinde Dini değer Yargılarının Önemi (İslam ve Protestan Ahlakının Karşılaştırılması) = The Significance of Religious Values in the Development of Societies (A Comparison of Islamic and Protestant Ethics)**, *İslâmî Araştırmalar*, 1990, cilt: IV, sayı: 2, s. 99-104

Mutlu, Şefika **Anadolu İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş ile Ahlaki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişki**, *Kalemname [Kırıkkale Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi (KİİFAD)]*, 2020, cilt: V, sayı: 9, s. 101-118

Mutluel, Osman **İslam Düşüncesinde Meta Kavramı ve Tüketim Ahlakı**, *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2014, cilt: IX, sayı: 8, s. 683-696

Mutluel, Osman **İslam Düşüncesinde Ahlaki Bir Kavram Olarak "Ortayol" = The "Middle Way" As a Moral Concept in Islamic Thought**, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi = Journal of Social Sciences*, 2012, cilt: XII, s. 239-253

Mutluel, Osman **Türk-İslam Filozoflarında Tüketim Ahlakı**, *IV. Uluslararası Türk Dünyası Ekonomi Forumu 7-9 Mayıs 2015 Bildiriler Kitabı*, 2015, s. 191-201

Mücahit, Mustafa **Ahlâki Bir Değer Olarak Özür Dileme ve Özür Etiği = Apologizing and Ethics of Apology as a Moral Value**, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi = Cumhuriyet Theology Journal [Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi]*, 2019, cilt: XXIII, sayı: 3, s. 1189-1208

Mücahit, Mustafa **Din ve Ahlak Eğitiminde Babanın Rolü ve Sorumluluğu**, *Gök Medrese İlahiyat Araştırmaları -1*, 2019, s. 25-52

Mücahit, Mustafa **Dinde Yorum Farklılığı ve Eleştiri Ahlakı**, *İslam ve Yorum II: Temel Tartışmalar, İmkânlar ve Sorunlar*, 2018, cilt: I, s. 553-581

Müller, Kurt **Dini Eğitimin Ön Şartı Olarak Çocukta Ahlâki Kavramların Gelişmesi**, çeviren: Şuayip Özdemir, Mustafa Önder, *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji*, 2001, cilt: I, sayı: 2, s. 195-201

Nalçacıgil Çopur, Emel **Ahlâka Ait 239 Hadis Işığında Mesnevîlerimizdeki Öğütlerin Yorumu**, *Ali Himmət Berkî Kitabı*, 2019, s. 155-158

Namoğlu Çeviker, Elif **Şiirsel Bir Ahlak ve Nasihat Kitabı Olarak Bostan ve Gülistan'da Kadın**, *Nüsha: Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2020, cilt: XX, sayı: 50, s. 1-24

Naqvi, Syed Nawab Haider **İslam Ekonomisinin Ahlaki Temelleri**, *İslam Ekonomisi: Tanım ve Metodoloji Üzerine Tartışmalar*, 2014, s. 108-140

Narol, Süleyman **Nübüvvet Ekseninde Birlikte Yaşama Ahlâkı**, *Farklı İnanç ve Kültürlerle Bir Arada Yaşama Ahlâkı*, 2015, s. 57-63

Nazlıgül, Habil **Ahlak-Hadis Münasebeti ve Kınalızade'nin Hadis Kullanımı**, *Uluslararası Kınalızade Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı 31 Mayıs 1-2 Haziran 2012 = International Symposium on Kınalızade Family Papers 31 May 1-2 June 2012*, 2014, s. 447-457

Nedevî, Ebu'l Hasan Ali **İman ve Ahlâk Buhrânı**, çeviren: Selâhaddin Kaya, *İslâm Medeniyeti*, 1967, cilt: I, sayı: 4, s. 3-5

Nedevî, Ebu'l-Hasan Ali **İman ve Ahlâk Buhranı <2>**, çeviren: Selâhaddin Kaya, *İslâm Medeniyeti*, 1968, cilt: I, sayı: 6, s. 2-4

Nematzadeh, Sabira - Sebine Nimetzane **Halvetilik ve Nimetullahiye: Ortak Felsefi ve Ahlaki Yönler**, *Kastamonu Üniversitesi II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu -Kastamonu'nun Manevi Mimarları- 4-6 Mayıs 2014*, 2014, s. 407-412

Nevzat, Abdüllatif **Ahlaki Nasıl Korunmalı?**, çeviren Muhammed Ali Yazıbaşı, *Toplum Bilimleri Dergisi*, 2014, cilt: VIII, sayı: 16, s. 351-357

Ocak, Hasan **Ahlak Felsefesi Ekseninde Günah Kavramı**, *Mütefekkir Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 2014, cilt: I, sayı: 2, s. 39-56

Ocak, Hasan **İslam Ahlak Felsefesinde et-Tedbirü'l-Menzil/Ev İdaresi Kavramı**, *JIRS: Journal of Intercultural and Religious Studies*, 2014, sayı: 6, s. 85-118

Ocak, Hasan **Kınalızade Ali Efendi'de Mutluluk Ahlakı Kavramının Felsefi Temelleri**, *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012, sayı: 1, s. 115-136

Ocak, Hasan **Nazari ve Ameli Felsefe Kavramları Çerçevesinde Kınalızade'de Mutluluk Ahlakı**, *Uluslararası Kınalızâde Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı 31 Mayıs 1-2 Haziran 2012 = International Symposium on Kınalızade Family Papers 31 May 1-2 June 2012*, 2014, s. 431-438

Ocak, Hasan **Siyaset/Toplum Felsefesi/Ahlaki Açısından Kâtip Çelebi'de Ulema ve Ümeranın Yeri**, *Mîzânü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi = Journal of Islamic Studies*, 2016, sayı: 1, s. 83-100

Ocak, Hasan **Yaratılış/Fıtrat Kavramı Çerçevesinde İnsan-Çevre İlişisinin Ahlaki Boyutu**, *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi = Turkish Journal of Religious Education Studies (TJRES)*, 2016, sayı: 2, s. 57-72

Ocakzade, Hümeysra Hacer **Tûsî ve Kınalızâde'de Bir Devlet Ahlakı Olarak Sevgi Erdemi**, *Talim: Journal of Education in Muslim Societies and Communities*, 2019, cilt: III, sayı: 1, s. 31-48

Odabaş, Uğur K. **Ahlâk Felefsi Üzerine**, *Akademik Araştırmalar: Sosyal Bilimler Dergisi*, 1996, cilt: I, sayı: 2, s. 99-105

Okşar, Yusuf **İslam Ahlakı ve Kapitalizm**, *Modernleşme Sürecinde Müslümanlar*, 2018, s. 204-255

Oktay, Ayşe Sıdika **H. Muhammed'in İslâm Ahlâkının Örneği Olmasının Ahlâk Düşüncesi Bakımından Önemi**, *VII. Kutlu Doğum Sempozyumu: Tebliğler, 19 Nisan 2004 [Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi]*, 2006, s. 165-174

Oktay, Ayşe Sıdika **İslâm Ahlâk Klasikleri Bağlamında Klasik Nedir? Osmanlı Klasikleri Var Mıdır?**, *İslam ve Klasik*, 2008, s. 309-318

Oktay, Ayşe Sıdika **İslam Ahlâkının Temel Değerlerinden Emanet ve Güven**, *H. Peygamber ve Güven Toplumu*, 2017, s. 127-137

Oktay, Ayşe Sıdika **İslâm Düşüncesindeki Ahlâkî Değerler ve Bunların Global Ahlâka Etkileri, Değerler ve Eğitimi** Uluslararası Sempozyumu, 26-28 Kasım 2004, İstanbul, 2007, s. 131-143

Oktay, Ayşe Sıdika **Kant'ın Ölümsüzlük Varsayımı Bağlamında Ölümünden Sonraki Hayatın Felsefi Gerekçesi Olarak Ahlâk**, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2019/1, sayı: 42, s. 5-26

Oktay, Ayşe Sıdika **Kant'ta Evrensel Ahlâk Yasaları ve Global Etik'e Katkıları**, *Immanuel Kant: Muğla Üniversitesi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri = Essays Presented at the Muğla University International Kant Symposium*, 2006, s. 392-400

Oktay, Ayşe Sıdika **Kınalızâde Ali Efendi ve İş Ahlakına Ait Temel İlkeler = Kınalızâde Ali Efendi and his Basic Prensibles on Bussiness Ethics**, *İş Ahlakı Dergisi*, 2008, cilt: II, sayı: 1, s. 105-119

Oktay, Ayşe Sıdika **Kınalızâde Ali Efendi'de Ahlâkî Yasa ve Değerlerin Kaynağı Sorunu**, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2015/2, sayı: 35, s. 93-104

Oktay, Ayşe Sıdika **Kınalızâde Ali Efendi'de Ahlâkî Yasa ve Değerlerin Kaynağı Sorunu**, *Uluslararası Kınalızâde Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı 31 Mayıs 1-2 Haziran 2012 = International Symposium on Kınalızade Family Papers 31 May 1-2 June 2012*, 2014, s. 383-390

Oktay, Ayşe Sıdika **Kınalızâde Ali Efendi'nin Ahlâk İlmi ve Ahlâk Terbiyesi Hakkındaki Görüşleri**, *Son Dönem Osmanlı Ahlâk Terbiyecileri ve Ahlâk Terbiyesi -Tartışmalı İlmî Toplantı 06-07 Aralık 2014-*, 2015, s. 43-112

Oktay, Ayşe Sıdika **Kınalızâde Ali Efendi'nin hayatı ve Ahlâk-ı Alâî isimli eseri**, *Dîvân: İlmî Araştırmalar*, 2002/1, cilt: VII, sayı: 12, s. 185-233

Oktay, Ayşe Sıdika **Osmanlı Ahlakını İnşa Etti: Kınalızâde'nin Hayat ve Ahlâk-ı Alâî İsimli Eseri**, *Dil ve Edebiyat*, 2010, sayı: 22, s. 16-33

Oktay, Ayşe Sıdika **Sun'ullâh-ı Gaybî'nin Mekarimu'l-Ahlak Adlı Eserinde Yer Alan Ahlâk Düşüncesi**, *Kütahyalı Bilge Şâir Sun'ullah Gaybî ve Dönemi*, 2016, s. 270-284

Okudan, Rifat **Ahlâk-i Alâî'de Kalb Hastalıklarından Riyâ ve Tedavisi**, *Uluslararası Kınalızâde Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı 31 Mayıs 1-2 Haziran 2012 = International Symposium on Kınalızade Family Papers 31 May 1-2 June 2012*, 2014, s. 407-416

Okumuş, Mesut **Hz. Peygamber'in Örnek Ahlaki Kişiliğinden Kesitler**, *Diyanet İlmî Dergi*, 2003, cilt: XXXIX, sayı: 2, s. 29-52

Okumuş, Namık Kemal **İlmihâl Dindarlığının Ahlâk Algısı ya da "Ahlâklı İnsan" Tasavvurumuzun Geleneksel Kaynakları Üzerine Bazı Tespitler**, *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 2015, cilt: VII, sayı: 14, s. 234-276

Olgun, Hakan **Protestan Ahlakiliği Sorunu ve Philip Melanchthon**, *Milel ve Nihal: inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi*, 2004, cilt: II, sayı: 1, s. 115-144

Onat, Hasan **Ahmet Yesevi-Hacı Bektaş Veli Çizgisinde Ahlak Temelli Din Anlayışı**, 2. *Uluslararası Hacı Bektaş Veli Hoşgörü ve Barış Sempozyumu*, 08-10 Ekim 2015, *Sempozyum Bildirileri*, 2016, s. 36-46

Onay, Hamdi - Veysi Abdulaziz **İhvân-ı Safâ'nın Ahlâk Anlayışında Kişiliğin Oluşması**, *Farabi Felsefe ve Din Bilimleri Dergisi*, 2021, sayı: 2, s. 26-45

Oral, Osman **Ahî Evran'a Göre İmanın Psikososyal Ahlâkî İşlevi = The Pyschosocial Moral Function of Faith according to Ahi Evran**, *Ahi Evran International Conference on Scientific Research 30 November - 1-2 December 2021*, TY, s. 168-181

Oral, Osman **İmânın Sosyal Hayatta Tezâhürleri -Doğruluk, Güzel Ahlak, Sevgi ve Kardeşlik-**, *Bilimname: Düşünce Platformu*, 2014/2, sayı: 27, s. 159-175

Oral, Osman **Mâtürîdî’de İmân Ahlâkı Takvâ’nın Psiko Sosyal İşlevi = The Pyscho Social Function of Taqwa Faith Ethic in al-Maturidi**, *International Social Sciences Studies Journal*, 2019, cilt: V, sayı: 47, s. 5879-5891

Oruç, Cemil **Gazâlî’de Ahlaki Değerler Eğitimi**, *TYB Akademi: Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011, cilt: I, sayı: 1, Gazâlî, s. 155-171

Oruçhan, Osman **H. Paygamber’in Sünnetinde Çevre Duyarlılığı: Ahlâkî Bir Örneklik = Environmental Responsibility in the Sunnah of the Prophet: An Ethical Exemplary**, *The Journal of Academic Social Science Studies [JASSS]*, 2017, sayı: 59, s. 189-202

Osman Karatosun, Musa **Din ve Ahlak İlkeleri Çerçevesinde Katolik Kilisenin Mahremiyet Algısı**, *Din Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu (27-29 Mart 2015)*, 2016, cilt: II, s. 389-408

Ovacık, Zübeyir - Mehmet Evren **Bebeklerde Ahlâki Bilinç Mümkün mü?**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın*, 2015, s. 247-259

Ovacık, Zübeyir **Ahlak Rasyonel Bir Soruşturmanın Konusu Olabilir mi? Aliya İzetbegoviç’te Akıl ve Ahlak = Could Morality be the Subject of a Rational Investigation? Alija Izetbegović 's Mind and Morality**, *Beytulhikme: An International Journal of Philosophy*, 2019, cilt: IX, sayı: 1, s. 211-229

Öcal, Mustafa **Ailede Çocukların Dinî ve Ahlakî Eğitimlerinde Karşılaşılan Problemlerin Başlıca Sebepleri ve Çözüm İçin Bazı Teklifler**, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1996, sayı: 3, s. 187-206

Ögcem, Ergin **İnsan-Doğa İlişkisinde Ahlaki Bir Neden Olarak Tanrı Faktörü**, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2016, cilt: V, sayı: 8, s. 2950-2962

Öge, Sinan **Ahmed Ziyaüddin Gümüshanevî’de İman, Amel ve Ahlak İlişkisi, I. Uluslararası Ahmed Ziyaüddin Gümüshanevî Sempozyumu Bildiriler Kitabı (03-05 Ekim 2013 Gümüshane)**, 2014, s. 281-291

Öge, Sinan **İnsan Hakları İhlalinin Dinî-Ahlakî Adlandırması: Büyük Günah**, *İnsan Hakları ve Din*, 15-17 Mayıs 2009, 2010, s. 177-188

Ögke, Ahmet **Elmalı’nın Canlarından Vâhib-i Ümmî’de Ahlâkî Değerler**, *Elmalı Şehir ve Değer*, 2010, s. 83-105

Öğretir, İsmail **Püritanizm ve Dinî/Ahlakî Yozlaşma: Nathaniel Hawthorne’un Kızıl Damga’sı**, *İlahiyat Akademi: Altı Aylık Uluslararası Akademik Araştırma Dergisi*, 2016, sayı: 3, s. 113-130

Önal, Recep **Kur’an’da İmânî ve Ahlâki Bir Tavrı Olarak Sabır**, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, cilt: XII, sayı: 2, s. 439-466

Önder, Merve **Sadreddin Konevî’de Kötülüğün Ontolojik (Olarak) Yolculuğu ve Ahlâkî Kötülüğün Temellendirilmesi**, *Sadreddin Konevî: “Tasavvuf, Felsefe ve Din”*, 2018, s. 344-357

Önder, Murat - Züleyha Memiş **Abdusselam el-Amasi’nin Siyasetnamesi: Tuhfetü’l Umera ve Minhatü’l Vüzera/Siyaset ve Yönetim Ahlakı**, *Uluslararası Amasya Âlimleri Sempozyumu*

Bildiriler Kitabı, 21-23 Nisan 2017, Amasya = International Amasya Scholars' Symposium, 2017, cilt: II, s. 253-266

Öner, Ebru **Nurettin Topçu ve Albert Camus'de Ahlâk: İsyân/Başkaldırı Ahlâkı** , *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi = (RTEU Journal of Social Sciences)* , 2016, cilt: II, sayı: 1, s. 49-62

Örs, Derya **Mesnevî'de Kur'an Ahlakının Yansımaları**, *Konya'da Kur'an Günleri, IX. Kur'an Sempozyumu Kur'an'da Ahlâkî Değerler, 14-16 Nisan 2006/Konya, 2007, s. 271-278*

Öteleş, Zeliha **Ahlâk ve Siyaset Felsefesi Açısından Sırru'l-Esrâr ile Tedbîrât-ı İlâhiyye'nin Karşılaştırılması**, *Genç Akademisyenler İlahiyat Araştırmaları: Sempozyum, 1-2 Mayıs 2008, İstanbul, 2009, s. 497-506*

Öz, Ayhan **Ahmet Nazif ve Osmanlı Ahlâk Geleneğine Katkısı**, *Son Dönem Osmanlı Mütefekkirleri ve Ahlâk Anlayışları Tartışmalı İlmî Toplantı 22-23 Ekim 2016, 2017, s. 189-210*

Öz, Nedim **Sosyalizasyon Sürecinde Ahlâk Eğitim ve Öğretim = Moral Education and Teaching in Socialization Process**, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet İşleri Reisiği Yıllığı]*, 2021, cilt: LVII, sayı: 1, s. 435-456

Özafşar, Mehmet Emin **İslâm'da Haber Konsepti ve İletişim Ahlâkı**, *Kutlu Doğum: 2006: İslâm Ahlâkı ve Sevgi, 2007, s. 151-167*

Özarslan, Selim **Pratik Ahlâk Açısından İman-Ahlâk İlişkisi**, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2016, cilt: XVIII, sayı: 1, s. 79-91*

Özaydın, Özge **İçimdeki Ahlâk Yasası: Kant'ın Ahlâk Kuramı Üzerine Eleştirel Bir İnceleme**, *Felsefe Arkivi, 2011, sayı: 34, s. 97-117*

Özbek, Abdullah **Ahlak Eğitiminin Önemi**, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet Dergisi]*, 1983, cilt: XIX, sayı: 3, s. 56-64

Özbek, Abdullah **Ahmet Hamdi Akseki ve Ahlâk**, *Son Dönem Osmanlı Ahlâk Terbiyecileri ve Ahlâk Terbiyesi -Tartışmalı İlmî Toplantı 06-07 Aralık 2014-, 2015, s. 299-326*

Özbek, Abdullah **Okullarımızda Ahlâk Eğitimi**, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet Dergisi]*, 1983, cilt: XIX, sayı: 4, s. 57-64

Özbolat, Abdullah **'İhlsözlük'te Dindar Gençliğin Özneleşmesi: İmam Hatipli, Ahlaklı ve Entelektüel**, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, 2013, cilt: III, sayı: 6, s. 51-72*

Özcan, Ufuk **Türkiye'de Ahlak Sosyolojisinin Ahvali: Çelişkiler ve Köksüzleşme**, *Sosyologca, 2015, sayı: 9, s. 41-51*

Özçakmak, Hüseyin - Kemal Zeki Zorbaz **Tehzîb-i Ahlâk ve Islâh-ı Nefs Kitabının Değerlendirilmesi** , *Tarih Okulu Dergisi (TOD) = Journal of History School (JOHS) [Tarih Okulu]*, 2015, sayı: 24, s. 439-537

Özçelik, Mevlüt **Tasavvufta Ahlâk ve Edeb**, *Ahlâk ve Din Disiplinlerarası Bir Yaklaşım, 2021, s. 101-160*

Özdemir, Abdurrahman **Peygamberlik Misyonu, Hz. Peygamber ve Örnek Ahlakı**, *Örnek İnsan Hz. Muhammed, 2006, s. 217-227*

Özdemir, Ahmet **Ticaret - Ahlak İlişkisi Bağlamında Hz. Peygamber Tarafından Yasaklanan Bazı Alış Veriş Türleri**, *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Kongresi Tam Metin Kitabı = International Congress on Economic and Administrative Sciences Şırnak Türkiye , May 2-4, 2019*, 2019, s. 400-407

Özdemir, Faruk **Gençliğin Ahlâkî Olgunlaşmasında Kur'ân Kıssalarının Rolü**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler*, 6-7-8 Ekim 2016, 2016, cilt: I, s. 307-319

Özdemir, Faruk **Kur'ân'da Karakterin Ahlâkî Olarak Şekillenmesinde Âhret İnancının Rolü**, *Uluslararası Kişilik ve Karakter İnşâsında Dinin Yeri Sempozyumu*, 10-12 Haziran 2016, Ordu, 2016, cilt: I, s. 355-370

Özdemir, İbrahim **Çevre Biliminin Gelişiminde Çevre Ahlakı'nın Önemi**, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1999, cilt: ö.s. (Cumh. 75), s. 295-317

Özdemir, İbrahim **Çevre-Ahlak İlişkisi**, *Felsefe Dünyası*, 1994, sayı: 14, s. 49-60

Özdemir, İbrahim **Fazlur Rahman'a Göre Kuran'ın Öngördüğü Toplumun Temeli Olarak Birey ve Ahlak**, *İslam ve Modernizm Fazlur Rahman Tecrübesi*, 1997, s. 171-187

Özdemir, İbrahim **Fazlur Rahman'ın Düşüncesinde Ahlâk Kavramı**, *Uluslararası Fazlur Rahman Sempozyumu: Günümüzde Felsefe Din Algısı ve Ahlâk*, 5-6 Mayıs 2016 = *International Fazlur Rahman Symposium*, 2016, s. 55-73

Özdemir, Muhammet **İslâm Çocukları Özelinde Güç Merkezli Varoluşlarda Rasyonel Çıkar ve Ahlâk Münasebeti Üzerine Bir Soru: Ahlâk Menfaatleri Korur mu Dizginler mi?**, *Yetkin Düşünce*, 2018, cilt: I, sayı: 4, s. 97-108

Özdemir, Ramazan **Zaman ve Mekân Bağlamında Karşılaştırılmalı Bir Çalışma: Makyavel'in "Prens"i ve Kınalızâde'nin "Ahlâk-ı Alâi"si**, *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2012, cilt: VII, sayı: 3, s. 1993-2011

Özdemir, Recep **Ahilikte Dolaylı ve Dolaysız Ahlak Kuralları**, *Uluslararası Ahilikte İş ve Ticaret Ahlâkî Sempozyumu*, 2018, s. 59-74

Özdemir, Saadettin **Atasözlerinde Ahlâk Eğitimi**, *Prof. Dr. Beyza Bilgin'e Armağan: Beyza Bilgin'de Din Eğitimi*, *Din Eğitiminde Beyza Bilgin*, 2019, s. 461-482

Özdemir, Saadettin **Gazzâlî'nin Ahlâk Eğitimi Hakkındaki Görüşleri**, *Uluslararası Modern Çağ ve Gazzâlî Sempozyumu 12-14 Mayıs 2011*, *Bildiriler Kitabı = International Symposium on Modern Age and al-Ghazali 12-14 May 2011*, 2014, s. 465-474

Özdemir, Saadettin **Zekâtın Eğitici ve Ahlâkî Özellikleri**, *Dinî Araştırmalar*, 2004, cilt: VI, sayı: 18, s. 231-238

Özdemir, Sema **Muhyiddin İbnü'l-Arabî ve Ekberi Ekolde Bir Ahlâk Meselesi Olarak Fütüvvet Kavramı = The Concept of Futuvvah as a Moral Issue in Muhyiddin Ibn al-Arabi and the Akbariyya Tradition, III. Uluslararası Ahilik Sempozyumu: XIII. Yüzyıla Kadar Türk ve İslam Dünyasında Ahiliğin Temelleri**, 5-7 Ekim 2017, Kırşehir = *The III. International Symposium of Akhism*, 5-7 October 2017, Kırşehir, 2018, cilt: II, s. 837-843

Özdemir, Şengül **Tarihle Etkileşimi Bağlamında Ahlaki Bilincin Evrenselliği ve Tarihselliği Problemi**, *Milel ve Nihal: İnanç, Kültür, ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, 2019, cilt: XVI, sayı: 2, s. 331-349

Özdemir, Şuayip - Fikret Yaman **Reklamın Ahlaka Uygun Olmasından Kim Sorumludur?**, *International Congress on Islamic Economics and Finance (ICISEF) 21-23 October 2015, Sakarya/Turkey Proceedings*, 2016, cilt: I, s. 229-246

Özden, H. Ömer **Ahilik ve İş Ahlakı**, *Ahilik Uluslararası Sempozyumu "Kalite Merkezli Bir Yaşam" Bildiri Kitabı*, 2011, s. 152-168

Özden, H. Ömer **Bir Ahlâk Problemi Olarak Yabancılaşma ve Yahya Kemal**, *İlahiyat Akademi: Altı Aylık Uluslararası Akademik Araştırma Dergisi*, 2016, sayı: 3, s. 101-112

Özden, H. Ömer **Descartes'in Ahlâk Anlayışı**, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1999, sayı: 14, s. 127-137

Özden, Hilmi - Ömür Şaylıgil **Kutadgu Bilig ve Divan-ı Hikmet'deki Ahlâk Kavramı'nın Tıbb Etiğine Katkısı**, *Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig: Türk Dünya Görüşünün Şâheseri Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, 18-20 Kasım 2016*, 2016, s. 331-357

Özdeş, Talip **Ahlak-Vahiy İlişkisi ve Kur'an'da İman-Ahlak-Amel Bütünlüğü**, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006, cilt: X, sayı: 2, s. 5-21

Özdeş, Talip **Kur'an'da İman-Ahlak İlişkisi**, *Konya'da Kur'an Günleri, IX. Kur'an Sempozyumu Kur'an'da Ahlâkî Değerler, 14-16 Nisan 2006/Konya*, 2007, s. 79-94

Özdirek, Recep **Hanefî-Mâturîdî Gelenekte Hukuk Ahlâk İlişisine Dâir Nâdir Bir Yazma "Kitâbü'l-Cem"**, *IV. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu -Hanefîlik-Mâturîdîlik-, 05-07 Mayıs 2017*, 2017, cilt: II, s. 99-106

Özel, Mustafa **Vedâ Haccı Hutbelerinde İktisat Ahlâkı**, *Hz. Peygamber'in Vedâ Haccı Hutbeleri Sempozyum Tebliğleri, 2-3 Kasım 2019*, 2021, s. 37-42

Özer, Rahmi **Erozyon ve Ahlak Erozyonu**, *Diyanet İlmi Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 1964, cilt: III, sayı: 10-11, s. 239-240

Özeri, Zeynep Nezahat **Okul Öncesi Çocuklarda Dinî ve Ahlâkî Değer Eğitimi**, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2009, sayı: 1, s. 92-94

Özgen, Mehmet Kasım **Bursalı Mehmet Tahir'in Ahlak Kitaplarımız Adlı Eseri**, *Bilimname*, 2010/1, cilt: VIII, sayı: 18, s. 251-264

Özgen, Mehmet Kasım **Hoca Ahmed Yesevî'de Hikmet-Erdem ve Ahlak İlişkisi**, *Temaşa: Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 2018, sayı: 9, s. 60-87

Özgül, Davut **İş Ahlakı ile İlgili Deyimler**, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2010, sayı: 10, s. 88-89

Özgül, Ömer **İbnü'l-Arabî'de Tahammül Ahlâkı: İlâh-ı Mutlak/Mü'tekad Anlayışı ve "Öteki"ne Bakış**, *İslâm Düşüncesinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlâkı- III: (M. XII.-XIX. Yüzyıl Arası)*, 2021, s. 133-151

Özgün, Hüseyin **Peygamberimizin Yüce Ahlâkı**, *Diyanet İlmi Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 1971, cilt: X, sayı: 104-105, s. 33-36

Özgün, Hüseyin **Peygamberimizin Yüce Ahlakı**, *Diyanet İlmi Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 1970, cilt: IX, sayı: 102-103, s. 386-388

Özipek, Bekir Berat **Ahlâk ile Realite Arasında Ak Parti'nin Dış Politikası**, *Balkanlarda İslâm: Miadı Dolmayan Umut = Islam in the Balkans: Unexpired Hope*, 2016, cilt: V, s. 9-26

Özkan, Fatih **Sokrates'in Entelektüalist Ahlakı**, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi = Iğdır University Journal of Social Sciences*, 2013, sayı: 4, s. 35-53

Özkan, Mustafa **Bayramiye Tarikatı'nda Çalışma, Kazanma ve Tüketim Ahlakı, II. Uluslararası Hacı Bayram-ı Velî Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 03-04 Mayıs 2017**, 2017, cilt: II, s. 273-282

Özkılıç, İbrahim **İbn Haldun Perspektifinden İktisadî Kalkınmada Ahlakî Değerler**, *Araşan Sosyal Bilimler Enstitüsü İlmî Dergisi*, 2006, cilt: I, sayı: 1-2, s. 132-145

Özkılıç, İbrahim **Küreselleşme Sürecinde Kırgızistan ve Bölge Ülkelerinde Ahlak Eğitiminin Kültürel Alt Yapıya Uygun Olarak Verilmesinin Önemi**, *Uluslararası Globalleşme Sürecinde Kırgızistan'da Din Bilimleri ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Meseleleri Sempozyumu (21-22 Mayıs 2007)*, 2008, s. 249-254

Özköse, Kadir **Ahilikte Ahlak ve Meslek Eğitimi**, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, cilt: XV, sayı: 2, s. 5-19

Özköse, Kadir **İbrahim Tennûrî'nin Tasavvufî Ahlâk Öğretisi, III. Uluslararası Hacı Bayram-ı Velî Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 02-04 Mayıs 2018**, 2018, s. 123-142

Özman, Ferihan **İslâm Öncesinde Arapların Ahlâkî Yapısı ve Bunun Kur'ân'daki Yansımaları**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın*, 2015, s. 329-346

Özmen, Cengiz - Hüseyin Öztürk **Nurettin Topçu'ya Göre Ahlak ve Karakter Eğitiminde Okulun ve Öğretmenin Rolü**, *Turkish Studies: Social Sciences*, 2019, cilt: XIV, sayı: 2, s. 151-165

Özmen, Cengiz - Hüseyin Öztürk **Nurettin Topçu'ya Göre Ahlak ve Karakter Eğitiminde Okulun ve Öğretmenlerin Rolü, 3. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Bildiriler Kitabı, 17-21 Ekim 2018 Buhara, Özbekistan = 3. International Congress on Social Sciences, 17-21 October, 2018 Bukhara, Uzbekistan, 3. Xalqaro Ijtimoiy Fanlar Anjumani, 17-21 Oktabr 2018, Buxoro, O'zbekiston**, 2018, s. 116-132

Özmen, Feriha **Dönemin Şiirlerinden Örneklerle Cahiliye Araplarında Ahlak**, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2012, cilt: I, sayı: 3, s. 300-328

Öznurhan, Halim **Kudâme b. Ca'fer'e Göre Şiir Temaları ve Şiir Anlamlarında Ahlâk Sorunu**, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi]*, 2004, sayı: 18, s. 175-189

Özturan, Hümeýra **Etik ile Ahlak Arasında: Türkçe Ahlak Felsefesi Literatürüne Dair Etik Kavramı Kullanımı Üzerinden Bir Değerlendirme**, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2011, cilt: IX, sayı: 17, s. 169-202

Özturan, Hümeýra **Fârâbî'nin Kayıp Nikomakhos Ahlâkî Şerhi'nden Kalan Parçalar: Tercüme ve Tahlil**, *Kutadgubilig: Felsefe - Bilim Araştırmaları*, 2015, sayı: 28, s. 73-94

Özturan, Hümeýram **Fârâbî ve Ahlâk**, *Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni: İslâm Düşüncesinin Altın Çağı*, 2015, cilt: V, s. 741-751

Öztürk, H. Nimetullah **Ahlâk Eğitimi**, *Armağan: 1957-1958*, 1958, s. 234-237

Öztürk Kocabıyık, Nilüfer **Hacı Bayram-ı Veli'nin Ahlak Anlayışı = Ethics of Hacı Bayram-ı Veli**, *Uluslararası Hacı Bayrâm-ı Velî Sempozyumu Bildiriler Kitabı: 25-26 Mayıs 2016*, 2016, cilt: II, s. 335-346

Öztürk, Esmâ **Erken Dönem Fütüvvetnameleri Ekseninde Ahiliğin Ahlaki Temelleri**, *Hacı Bayram-ı Velî V*, 2020, s. 423-448

Öztürk, Faruk **İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Felsefesinde "İman" ve "Ahlak" Kavramı = The Concepts of "Faith and Ethic" in the Educational Philosophy of İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu**, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi = Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 2008, cilt: XLI, sayı: 1, s. 223-239

Öztürk, Hüseyin **Ahlâk Olgusunda Kınalızâde'nin Yeri**, *Uluslararası Kınalızâde Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı 31 Mayıs 1-2 Haziran 2012 = International Symposium on Kınalızade Family Papers 31 May 1-2 June 2012*, 2014, s. 397-403

Öztürk, Mahmut **Müslüman Ahlâkının Toplumsal Barışa Katkısı**, *Farklı Yönleriyle İslâm Ahlakı*, 2019, s. 87-112

Öztürk, Mustafa **Ahmed Yesevî ve Aşk-Ahlak Temelli Dindarlığın Felsefesi**, *Geçmişten Geleceğe Hoca Ahmed Yesevî Uluslararası Sempozyumu, 26-28 Eylül 2016, İstanbul/Türkiye*, 2016, cilt: II, s. 945-956

Öztürk, Mustafa **Bilgi-Ahlâk-Dindarlık**, *Diyanet*, 2007, cilt: (200), s. 5-7

Öztürk, Mustafa **Kur'an'da Bilgi-Ahlâk İlişkisi Bağlamında Bel'am Tiplemesi**, *Diyanet*, 2006, cilt: (185), s. 15-17

Öztürk, Şeyda **Ali Himmî Berkî'nin Muhafazakâr Dergilerde Yazıları/Din-Ahlak Anlayışı'nın İzleri**, *Ali Himmî Berkî Kitabı*, 2019, s. 140-154

Öztürk, Temel **Ahlâk-ı Alâî'de Çocuk Terbiyesi**, *Uluslararası Kınalızâde Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı 31 Mayıs 1-2 Haziran 2012 = International Symposium on Kınalızade Family Papers 31 May 1-2 June 2012*, 2014, s. 567-601

Öztürk, Temel **Kadı Sicillerindeki Terekelere Göre 18. Yüzyılın İlk Yarısında Trabzon'da Okunan Ahlak Kitapları**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler, 6-7-8 Ekim 2016*, 2016, cilt: II, s. 1038-1053

Öztürk, Veli **Sosyalizm Dönemi Kırgızistan'ında Bazı Kırgız Halk Şairlerinin Şiirlerindeki Dini ve Ahlaki Motifler**, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, sayı: 32, s. 203-232

Öztürk, Yaşar Nuri **Kur'an Ahlakı**, *İslam'ın Işığında Kadın*, 1998, s. 139-163

Öztürk, Yener Hz. **Peygamber'in (s.a.v.) Yüce Ahlâkı ve Bazı Deliller Işığında 'Abese ve Tevellâ' İfadelerinin Muhatabını Yeniden Düşünmek**, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, cilt: V, sayı: 1, s. 15-38

Özyurt, Cevat **Durkheim Sosyolojisinde Ahlâkî Kontrol Sorunu**, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2007, cilt: V, sayı: 13, s. 95-121

Parladır, Selahattin **İzmirli'nin Ahlâk ve Eğitim Görüşü**, *İzmirli İsmail Hakkı (sempozyum: 24-25 Kasım 1995)*, 1996, s. 177-186

Parodi, Dominique **Ahlâkî Hükümlerin Âfâkî Kıymeti**, çeviren: Mehmed İzzet [Mete], *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, 1928, cilt: II, sayı: 9, s. 132-171

Pattanbanoğlu, Fatma Zehra **Mevlânâ'da Bilgi-Ahlâk İlişkisi**, *Kutadgubilig: Felsefe - Bilim Araştırmaları*, 2015, sayı: 27, s. 107-130

Pehlivan Ağırakça, Gülsüm **Abdurrahman Şeref Efendi ve Ahlâk Anlayışı**, *Son Dönem Osmanlı Mütefekkirleri ve Ahlâk Anlayışları Tartışmalı İlmî Toplantı 22-23 Ekim 2016*, 2017, s. 27-44

Pehlivan Ağırakça, Gülsüm **İnas Rüşdiyeleri'nde (Kız Ortaokullarında) Ahlâk Dersleri - "Kızlara Mahsus İlmî Ahlâk" Ders Kitabı Örneği-**, *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2017, cilt: I, sayı: 1, s. 56-77

Pehlivan Ağırakça, Gülsüm **Son Dönem Osmanlı Ahlâk Terbiyecilerinden Ali Rıza Bey**, *Son Dönem Osmanlı Ahlâk Terbiyecileri ve Ahlâk Terbiyesi -Tartışmalı İlmî Toplantı 06-07 Aralık 2014-*, 2015, s. 269-280

Pehlivan Ağırakça, Gülsüm **Tanzimat'tan Sonra Eğitimde Dini Ahlâktan Milli Ahlâka Geçiş**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015*, Bartın, 2015, s. 69-87

Pekcan, Ali **Orta-Asya'dan Anadolu'ya İrfan Geleneği Kurucu Şahsiyeti İmâm Azam Ebû Hanîfe'nin Zühd ve Ahlâkı**, *Buhara'dan Konya'ya İrfan Mirası ve XIII. Y.y. Medeniyet Merkezi Konya*, 2018, cilt: II, s. 237-268

Peker, Hüseyin **Teknolojik Gelişmeler ve İslâm Ahlâkı**, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1997, sayı: 9, s. 29-34

Pirinç, Ahmet **Ahmed Emin'in Ahlâk Anlayışı**, *Ahlâk ve Din Disiplinlerarası Bir Yaklaşım*, 2021, s. 285-340

Pirinç, Ahmet **Felezkâde el-Ayıntâbî Ahmet bin Hamza'nın "Tafsîlü't-Tarîkî'l-Mukarrabîn ve Sebîlî'l-Müttebiîn" Adlı Ahlâk Risâlesi Üzerine Bir Mülâhaza**, *Uluslararası Gaziantep Âlimleri ve Gaziantep'te Dini Hayat Sempozyumu Bildiri Metinleri Kitabı*, 2017, s. 481-495

Polat, Ahmet Emre **Osmanlı-Türk Düşüncesinde Şiirden Romana Ahlak Kurgusu**, *Osmanlı'da Felsefe, Tasavvuf ve Bilim*, 2016, s. 123-144

Polat, Selahaddin **Hadislerle Resulullah'ın Ahlakından Örnekler**, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet Dergisi]*, 1977, cilt: XVI, sayı: 4, s. 197-215

Polat, Selahaddin **Hadislerle Resulullah'ın Ahlakından Örnekler**, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet Dergisi]*, 1977, cilt: XVI, sayı: 5, s. 261-281

Polater, Kadir **Kur'ân'a Göre Hakka ve Bâtıla Dâvetteki Metodların Ahlâkî Özellikleri**, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005, sayı: 24, s. 121-145

Poyraz, Hakan **Ahlâkî Özgürleşmenin Önündeki Bir Engel Olarak Fanatizm**, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1999, cilt: XL, s. 177-188

Poyraz, Hakan **Üniversitenin Görevi ve Ahlak Bilinci Üzerine Düşünceler**, *Akademik İncelemeler Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2006, cilt: I, sayı: 1, s. 61-66

Rahim, Adibah Binti Abdul **İslam Ahlakı ve Onun Karakter İnşasındaki Önemini Anlamak**, tanıtın Tuğrul Kütükcü, *Mîzânü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi = Journal of Islamic Studies*, 2020, sayı: 10, s. 237-251

Rahimi, Leyla **Nasireddin Tusinin “Ahlaki Nasiri” Eserinde Dini-Ahlaki Bakışları**, *Bakı Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin Elmi Mecmuası = Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin İlmi Mecmuası*, 2012, sayı: 17, s. 117-124

Rahnema, Ekber **Kant ve Hacı Tusi'nin Ahlakî Eğitim Görüşlerinin Karşılaştırması**, çeviren: Murat Altun, *Misbah: İslamî Düşünce ve Araştırma Dergisi*, 2012, cilt: I, sayı: 2, s. 173-183

Rauh, F. **Ahlak ve Ruhیات, Ülkü (1. Seri) : Halkevleri Mecmuası/Dergisi**, 1937, cilt: X, sayı: 55, s. 14-24

Reçber, M. Sait **Tanrı ve Ahlakî Doğruların Zorunluluğu**, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, cilt: XLIV, sayı: 1, s. 135-160

Reçber, Mehmet Sait **Kur'an ve Ahlak Metafiziği**, *Konya'da Kur'an Günleri, IX. Kur'an Sempozyumu Kur'an'da Ahlakî Değerler, 14-16 Nisan 2006/Konya*, 2007, s. 53-68

Reinhart, A. Kevin **İslam Ahlakı Olarak İslam Hukuku**, çeviren Abdurrahman Candan, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2011, cilt: XI, sayı: 2, s. 239-260

Reza Alavi, Hamid **İbn Miskeveyh ve Aquinas'ın Ahlakî Görüşleri = Ethical Views of Ibn Miskawayh and Aquinas**, çev. Merve Kılıç, *İslâmî Araştırmalar = Journal of Islamic Research*, 2020, cilt: XXXI, sayı: 2, s. 416-423

Ripper **Medeni Vecibelerde Ahlak Kaidesi**, *Dârülfünûn Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Kanun-i Sani 1927, cilt: IV, sayı: 28, s. 452-497

Sabuncu, Ömer **Hz. Peygamber'in Güzel Ahlakı**, *Farklı Yönleriyle İslâm Ahlakı*, 2019, s. 11-34

Saçak, Ferhat - Ahmad Akıl Erciş İlçesi Âlimlerinden Molla Abdullah Dibevi'nin Hayatı, Tasavvufa Dair Risaleleri ve “Dersun Fî-Tahsîni Ahlakî's-Sibyan” Adlı Risalesinin Tercümesi = **Life, Treatises on Sufism and Translation of His Treatise “A Lesson in Improving Boys Morals” of Mulla Abdullah Dibewi, One of the Scholars of Ercish District**, *Ağrı İslâmî İlimler Dergisi (AGİİD)*, 2021, sayı: 8, s. 154-177

Sade, Mehmet - Semra Erdem **Yunus Emre ve Risâletü'n-Nushiyye Işığında Gençlik ve Ahlak**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlak Sempozyumu Bildiriler, 6-7-8 Ekim 2016*, 2016, cilt: II, s. 768-777

Saeed, Abdullah **Kur'an'ın Ahlakî-Hukûkî Metinlerine Bağlamsalci Yaklaşım Üzerine Bazı Yansımalar**, çeviren Faruk Özdemir, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2012, sayı: 2, s. 279-300

Saeed, Abdullah **Kur'an'ın Ahlakî-Hukukî Öğretilerinin Anlaşılmasına Yönelik Bir Yorum Modeli**, çeviren Enes Büyük, *Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of the Faculty of Divinity*, 2016, cilt: III, sayı: 1, s. 139-153

Sağlam Tekir, Hürü **Osmanlı Rüşdiyelerinde Okutulan Ahlak Kitabına Bir Örnek: Kızlara Mahsus İlm-i Ahlak**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlak Sempozyumu Bildiriler, 6-7-8 Ekim 2016*, 2016, cilt: I, s. 529-545

Said, Abdullah **İslâm'daki Ribâ Yasağının Ahlâkî Temelleri**, *İslâmî Sosyal Bilimler Dergisi*, 1995, cilt: III, sayı: 4, s. 89-112

Salar, Esra **Postmodern Ahlâkın Felsefi Temellerinin İrdelenmesi**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın*, 2015, s. 569-580

Salih, Muhammed Mustafa Muhammed **Sıfâtü'n-Nebî Sallallahu Aleyhi Vessellem ve Ahlâkuhû ve Hayâtuhû min Hilâli'l-Kur'âni'l-Kerîm**, *Vahyin Nüzulünün 1400. Yılında Hz. Muhammed (s.a.v) -Milletlerarası İlmi Toplantı-*, 2011, s. 199-240

Samancı, Yusuf Sami - Merve Özer **Ahlaki Kimliğin İnşasında Kısa Hikâyelerin Kullanımı ve Necip Mahfuz'un "el-Cebbar/Zorba" Adlı Kısa Hikâyesindeki Ahlaki Önermeler**, 4. *Uluslararası Erciyes Bilimsel Araştırmalar Kongresi Tam Metin Kitabı, 16-17 Ekim 2020, Kayseri*, 2020, s. 377-390

Sancaklı, Saffet **Ahi Ahlakının Oluşumunda Hz. Peygamber Hadislerinin Rolü ve Etkisi**, *I. Uluslararası Ahilik Kültürü ve Kırşehir Sempozyumu 15-17 Ekim 2008 Kırşehir Bildiriler = The 1st International Symposium on Culture of Ahism and Kirsehir 15-17 October 2008 Kirsehir*, 2011, cilt: II, s. 899-928

Sancaklı, Saffet **Ahilik Ahlakının Oluşumunda Hadislerin Etkisi**, *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi = Journal of Mesned Divinity Researches]*, 2010, cilt: I, sayı: 1, s. 1-28

Sandeela, Eateh M. **İslamî Cezaların Ahlakî Yönü**, çeviren Ş. Selim Has, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2000, sayı: 9, s. 563-574

Sandıkçı, S. Kemal **İslam Ahlak Öğretisinin Temel Dayanağı Olarak Sünnet**, *İslam'ın Anlaşılmasında Sünnetin Yeri ve Değeri, Kutlu Doğum Sempozyumu 2001.*, 2003, s. 51-64

Sarac, Celâl **Ahlâk-ı Alâî**, *İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi [Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi]*, 1959, sayı: 1, s. 19-28

Saraç, Celal **Cemiyetlerin Ahlâken Yükselmeleri ve Gerilemeleri**, *Diyanet İşleri Reisliği 1960 Yılığ*, 1960, s. 34-36

Sarı, Dursun **İmlâ Meclislerinde Hadis Eğitim ve Öğretiminin Temel Ahlak ve Âdâb Kuralları**, *Din, Düşünce Ahlak I*, 2022, s. 269-283

Sarıkaya, M. Saffet **Ahiliğin Dünya Görüşü ve Bunu Oluşturan Dînî - Ahlakî Değerler**, *İslâm ve Çalışma Hayatı Ulusal Sempozyumu [25-27 Kasım - 2005]*, 2008, s. 145-157

Sarıkçıoğlu, Ekrem **İsrâiloğulları ve Ahlâkî Sorunlarımız**, *Kur'an Mesajı: İlmi Araştırmalar Dergisi*, 1999/2, cilt: II, sayı: 22, 23, 24, s. 101-106

Sarıkçıoğlu, Ekrem **Pratik İlahiyat ve Ahlak Araştırmaları**, *Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri Sempozyumu, (Samsun, 27-30 Haziran 1989)*, 1989, s. 515-519

Sarıtaş, Kamil **Eleştiri Ahlakı**, *I. Uluslararası Din ve İnsan Sempozyumu "Din, Dil ve İletişim" 10-12 Ekim 2019 Eskişehir*, 2019, s. 675-686

Sarıtaş, Kamil **Kürtajın Ahlakiliği Sorunu = Ethicality Problem of Abortion**, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 2012, cilt: V, sayı: 7, s. 587-608

- Saruhan, Müfit Selim **Ahlâk Felsefemizde İyi ve Kötünün Sebepleri**, *İslâmî Araştırmalar*, 2002, cilt: XV, sayı: 4, s. 543-558
- Saruhan, Müfit Selim **Dini Ahlak Neden Küçümsenir?**, *Kutadgubilig: Felsefe - Bilim Araştırmaları*, 2011, sayı: 19, s. 443-450
- Saruhan, Müfit Selim **Ebû Hayyan et-Tevhidî (ö. 970 veya 990) ve el-Mukâbâsat Adlı Eserinin Tasavvuf Ahlâkı Açısından Tahlîli**, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2000, cilt: II, sayı: 4, s. 115-126
- Saruhan, Müfit Selim **İbn Sina'da Ahlaki Çözüm Üzerine**, *Uluslararası İbn Sînâ Sempozyumu Bildiriler = International Ibn Sina Symposium, 22-24 Mayıs 2008, İstanbul*, 2009, cilt: I, s. 119-132
- Saruhan, Müfit Selim **İslam Ahlâkında İsrâf ve Cimriliğin Tedavisi**, *İslâmî Araştırmalar*, 2003, cilt: XVI, sayı: 4 [İslâm ve İktisat -I-], s. 640-647
- Saruhan, Müfit Selim **İslam Düşüncesinde Ahlâk İlmi**, *Eskiyeni: Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi = The Anatolian Theological Academy Research Journal [Eski Yeni: Üç Aylık Düşünce Dergisi, Eskiyeni: Sosyal Bilimler Dergisi = A Journal of Social Sciences]*, 2014, sayı: 28, s. 53-66
- Saruhan, Müfit Selim **Kur'an'da Din Ahlâkı Kur'an'ın Öngördüğü İdeal Din ve Dindarın Özellikleri -Bir Kavram Denemesi-**, *Dinî Araştırmalar*, 2000, cilt: III, sayı: 8, s. 189-198
- Saruhan, Müfit Selim **Tanrı ve Ahlâk Kabuller ve Önyargılar**, *Eskiyeni: Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi = The Anatolian Theological Academy Research Journal [Eski Yeni: Üç Aylık Düşünce Dergisi, Eskiyeni: Sosyal Bilimler Dergisi = A Journal of Social Sciences]*, 2015, sayı: 31, s. 7-24
- Savrun, B. Mert **Bir Ahlak Sorunu Olarak Cinsel Taciz, IV. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri 12-16 Ekim 2009 Ankara**, 2009, cilt: I, s. 568-572
- Sayın, Esmâ **Erken Çocukluk Döneminde Tasavvufî Ahlak Eğitimi**, *Balıkesir İlahiyat Dergisi = Balıkesir Theology Journal [Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of Balıkesir University Faculty of Theology]*, 2021, sayı: 14, s. 90-100
- Saylan, Betül **Ahmedî ve Ahlâkî-Tasavvufî Bir Mesnevî/Ahmedî'nin İskendernâme'sinde Tasavvufî Beyitler**, *Uluslararası Amasya Âlimleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 21-23 Nisan 2017, Amasya = International Amasya Scholars' Symposium*, 2017, cilt: II, s. 99-111
- Schwarz, Hans **İnsan Ahlakının Temelini Ortaya Koymada Teoloji ve Bilim Arasındaki Etkileşim**, çeviren Muammer Cengil, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, cilt: XIV, sayı: 22, s. 185-197
- Seale, Morris S. **Melâmetî Sûfiliğin Ahlâk Anlayışı ve Dağ Vaazı**, çeviren: Ali Bolat, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, sayı: 16, s. 415-428
- Seçkin, Zeliha **Devlet Yönetiminde Kınalızâde'nin Ahlak Anlayışı, Türk İslam Siyasi Düşüncesi: Teşekkül Devrinden 18. Yüzyıla**, 2020, s. 321-333
- Selcî, Muhammed Câbir **Mebâdi' fi't-Terbiyyeti'l-Ahlâkiyye li'l-Ebnâ' fi Dav'i'l-Kasasi'l-Kur'ânî**, *Darulfunun İlahiyat [İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi]*, 2019, cilt: XXX, sayı: 1, s. 205-230

Selçuk, Mualla **Karşılaşma Ahlakı: Kavşaklar, İlişkiler, Ortaklıklar**, çev. Vahdettin Şimşek, Elif Çakır, Habibe Erva Uçak, *Kalemname [Kırıkkale Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi (KİİFAD)]*, 2019, cilt: IV, sayı: 8, s. 406-421

Selvi, Dilaver **Fütüvvet ve Ahîlik Teşkilatlarının Ahlâkî İlkelerinin Oluşmasında Tasavvufun Öncülüğü**, *Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi (İHYA) = International Journal of Islamic Studies (IJIS)*, 2016, cilt: II, sayı: 1, s. 1-37

Selvi, Dilaver **Tasavvufta Marifetin Meyvesi Rahmet Ahlâkı ve Hizmet**, *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2017, cilt: IV, s. 85-155

Selvi, Dilaver **Tasavvufta Marifetin Meyvesi Rahmet Ahlâkı ve Hizmet**, *Anadolu'da Peygamber Vârisi İki Büyük Sûfi: Ebu'l-Hasan Harakânî ve Mevlânâ = Prophet Inheritors in Anatolia Two Great Sufi: Abu'l-Hasan Kharakani and Mawlana*, 2018, s. 114-181

Sepetçioğlu, Mustafa Necati **İslam Düşünürlerinin Yorumlanması ve Yorum Usul ve Ahlâkı Üzerine**, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 1985, sayı: 37, s. 138-159

Sepetçioğlu, Mustafa Necati **İslam Düşünürlerinin Yorumlanması ve Yorum, Usul ve Ahlakı Üzerine**, *1. Milli Mevlana Kongresi, 3-5 Mayıs 1985, Konya*, 1986, s. 255-273

Serdaroğlu, Mehmet **İyi Ahlak**, *Diyanet İlmi Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]*, 1962, cilt: I, sayı: 4, s. 19-20

Seyhan, Ahmet Emin **Anadolu'nun Manevi Mimarlarından Şeyh Ebu'l-Hasan el-Harakânî'nin Tenkit Ahlâkı**, *İslam Düşüncesinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlâkı = The Criticism Culture and Morality of Tolerance in Islamic Thought (International Symposium)*, 2019, cilt: II, s. 337-343

Sezgül, İbrahim **Ahlâk-Değer İlişkisi ve Ahlakı Değerlerin Neliği Sorunu**, *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler -*, 2010, cilt: XIV, sayı: 45, s. 85-94

Shihadeh, Ayman **kelâmıda Ahlâkî Değer Teorileri: Yeni Bir Yaklaşım**, *Başlangıçtan Günümüze İslâm Kelâmı*, 2017, s. 507-536

Sıcak, Ahmet Sait **İlkelilik Ahlakı Açısından Kur'ân'da Uhud Gazvesi'nin Anlatımı ve Şûrâ Prensibi**, *Cemil Meriç 10. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Spor Kongresi Tam Metin Kitabı 23-25 Kasım 2018, Hatay/Türkiye*, 2018, s. 621-629

Sinanoglu, Abdulhamit **Mu'tezile Felsefesinde İnsan Ahlâk ve Sorumluluğu**, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, cilt: I, sayı: 1, s. 65-84

Sinanovic, Ermib **Singapur'daki Müslüman Toplumu: Azınlık mı, Ahlaksal Bir Ses mi? Küresel Çağda entegrasyon Üzerine Karşılaştırmalı Perspektifler**, *Yeni Türkiye*, 2017, cilt: XXIII, sayı: 96, s. 254-262

Singin, Aynur **Hâris b. Esed el-Muhâsibî'de İnsan Doğası ve Ahlâk Üzerine Bir Deneme = An Essay on Human Nature and Morality of Harith bin Asad al-Muhasibi**, *AKADEMİAR: Akademik İslâm Araştırmaları Dergisi*, 2020, sayı: 9, s. 69-98

Sofuoğlu, Nesrin **Hacı Bektâş Velî'nin Makâlâtı Bağlamında İnanç ve Ahlâk Öğretileri**, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2021, s. 537-567

Soliman, Abdelkarim Amin Mohamed eş-Şi'r ve'l-Ahlak beyne'l-Felasifeti'l-Yunaniyyin ve'l-Müslimin = Müslüman ve Yunan Filozoflarda Ahlâk ve Şiir Arasındaki İlişkisi, *Mîzânü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi = Journal of Islamic Studies*, 2021, sayı: 13, s. 351-387

Soylu, Ali Hz. İbrâhim'in Dualarındaki Evrensel Prensipler ve Ahlâkî Değerler, *Hz. İbrâhim ve Tevhid Mücadelesi*, 2021, s. 51-68

Soyucak, Rabia Bir Ahlak Epistemolojisi Mümkün müdür?, *Uluslararası Hakemli Akademik Sosyal Bilimler Dergisi [IIB International Refereed Academic Social Sciences Journal]*, 2012, cilt: II, sayı: 3, s. 644-659

Sönmez, Bülent Nietzsche'ci Ahlak ve Bir Zayıflık İdeolojisi Olarak Din, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006, cilt: VIII, sayı: 2, s. 227-250

Sönmez, Mustafa İmanın Ahlâkî Yaptırım Gücü *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011/1, cilt: XIII, sayı: 23, s. 117-141

Sönmez, Talha Nasîruddîn Tûsî'nin Ahlâk-ı Nâsirî Adlı Eserinde Yer Alan Evrimle İlgili Görüşleri Üzerine = On Nasir al-Din al-Tusi Opinions About Evaluation in His Work Ahlaq-ı Nasiri, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2018, cilt: XVI, sayı: 31, s. 281-304

Stone, Russell A. Tunus'ta Dini Ahlak ve Kapitalizmin Ruhu, çeviren: H. Ezber Bodur, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1988, sayı: 8, s. 309-324

Straughan, Roger Ahlakî Gelişim, Dini Düşünce ve Davranışlar, çeviren: Abdulvahit İmamoğlu, Tuncay Aksöz, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, sayı: 17, s. 17-24

Subaşı, Ebru Geleneksel Aileden Modern Aileye: Ahlâk Dejenerasyonu, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın*, 2015, s. 275-289

Sucu Köroğlu, Nurgül Bostanzâde Yahyâ Efendi'nin Mir'âtü'l-Ahlâk'ında Vefa Kavramının Mana ve Muhtevası, *Hz. Mevlâna'ya Vefa: Hz. Mevlâna'nın 747. Vuslat Yılı Dönümü Anısına*, 2020, s. 237-254

Sucu, Ahmet Özhan 14. Yüzyıl Mesnevilerinde İlim ve Ahlaka Verilen Önem, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2014, cilt: VII, sayı: 2, s. 513-523

Sucu, Ahmet Özhan 14. yy. Mesnevilerinde İlim ve Ahlaka Verilen Önem, 6. Uluslararası Balkanlarda Sosyal Bilimler Kongresi, 8-12 Haziran 2014, Komrat-Moldova = Halklararası Balkanlarda Sosyal Bilimler Kongresi, 8-12 Kirez 2014, Komrat-Moldova = International Congress of Social Sciences in the Balkans, 8-12 June 2014, Comrat-Moldova, 2014, cilt: I, s. 282-295

Sucu, Nurgül Bostanzade Yahya Efendi'nin Mir'atü'l-Ahlak Adlı Eseri, *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2011, cilt: VI, sayı: 2, s. 881-908

Sucu, Nurgül Bostanzade Yahya Efendi'nin Mir'atü'l-Ahlak'ında Geçen Hikayelerin Günümüzde Okunup Anlaşılmasına Dair Bir Değerlendirme, *Dini ve Felsefi Metinler: Yirmibirinci Yüzyılda Yeniden Okuma, Anlama ve Algılama*, 2012, cilt: I, s. 283-296

Sucu, Nurgül Kınalızâde Ali Efendi'nin Takipçisi Bostanzâde Yahyâ Efendi ve Mir'âtü'l-Ahlâk Adlı Eseri, *Uluslararası Kınalızâde Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı 31 Mayıs 1-2 Haziran 2012 = International Symposium on Kınalızade Family Papers 31 May 1-2 June 2012*, 2014, s. 555-566

Süleymanova, Naile **Eshabı Kehf Olayı Üzerine Gençlik ve Ahlak**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler*, 6-7-8 Ekim 2016, 2016, cilt: II, s. 880-884

Sümer, Necati **Yahudilikte Çevre Ahlakı**, *ISEM2016: 3rd International Symposium on Environment and Morality*, 4-6 November 2016, *Alaya-Turkey = Uluslararası Çevre ve Ahlak Sempozyumu*, 2016, s. 299-306

Sünter, Emel **Ahlak Felsefesi Bağlamında Ebu Bekr Razi'ye Göre Yöneticinin Özellikleri = The Characteristics of the Manager by Ebu Bekr Razi**, *The Journal of Academic Social Science Studies [JASSS]*, 2018, sayı: 73, s. 315-325Türkçe

Süt, Abdulnasır **Bingöl'deki Sosyal ve Siyasal Yaşamın Dini ve Ahlaki Açından Değerlendirilmesi = Evaluation Social and Political Life of Bingöl in Religious and Ethical Perspective**, *III. Bingöl Sempozyumu (17-19 Eylül 2010)*, 2013, s. 305-316

Süt, Abdulnasır **Bingöl'deki Sosyal ve Siyasal Yaşamın Dini ve Ahlaki Açından Değerlendirilmesi**, *Bingöl Araştırmaları Dergisi = Journal of Bingöl Studies*, 2014, cilt: I, sayı: 1, s. 73-87

Süt, Abdulnasır **İktidar Olmanın ve Muhalefette Bulunmanın Ahlâkî Söylemlere Etkisi -Erken Dönem İslam Düşüncesi Bağlamında Bir Değerlendirme- = Being in Power and Being in Opposition Effect on Moral Discourses -An Evaluation in the Context of Early Islamic Thought-**, *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Bingöl University Journal of Theology Faculty*, 2021, sayı: 18, s. 6-18

Süt, Abdulnasır **İlahi Teklifin Ahlakî ve Kelamî Arka Planı: Teklîf-i mâ lâ Yutâk Örneği**, *Mukaddime: Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2015, cilt: VI, sayı: 2, s. 283-308

Şafak, Ali **Hakkâri ve Civarında Halkın Dînî ve Ahlâkî Yaşayışının Günlük Hayatta Tezahürü Üzerinde Bir Araştırma**, *Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi*, 1977, sayı: 2, s. 73-113

Şahbaz, R. Pars **Hukuki, Dini ve Ahlaki Kuralların Turizm Planlamasına Etkisi**, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2000, cilt: II, sayı: 2, s. 233-259

Şahin, Harun **Kur'an'ın, Ahlaki Yönlendirmelerde İnsan Fıtratını Gözetmesi**, *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 2016, cilt: VIII, sayı: 15, s. 270-296

Şahin, Hasan **H. Peygamber ve Ahlak**, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1994, sayı: 5, s. 441-446

Şahin, Mehmet - Şeref Göküş **Şeyh Ahî Dâ'î Fütüvvetnamesi'nde Ahlâkî Değerler = Moral Values in Sheikh Ahî Dâ'i's Fütüvvetname**, *Turkish Studies: Comparative Religious Studies*, 2020, cilt: XV, sayı: 2, s. 237-254

Şahin, Mehmet Kenan **Hasan Basri Çantay'ın Pratik Ahlâka Verdiği Önem ve Değer**, *Vefatının 50. Yılında Hasan Basri Çantay*, 2021, cilt: I, s. 345-362

Şahin, Mehmet Kenan **Kur'an ve İş Ahlakı: İnancın İş Ahlakının Sürdürülebilirliğine Katkısı Üzerine**, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, cilt: XIV, sayı: 2, s. 443-467

Şahin, Naim **Mevlana'da Ahlaki Erdemler**, *Mevlana ve İslam = Mawlana and Islam: Glimpses from Mawlana's Teachings*, 2017, s. 189-223

Şahin, Nurten Zeliha **Ahlaki ve Hukuki Boyutuyla Kur'an Perspektifinden İnsanın Savunmasızlığı**, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2018/2, sayı: 41, s. 145-173

Şahinoğlu, M. Nazif **Ahlâk-ı Celâli**, M. Nazif Şahinoğlu *Makaleler ve Hatıralar* , 2017, s. 583-584

Şahinoğlu, M. Nazif **Ahlâk-ı Muhsinî**, M. Nazif Şahinoğlu *Makaleler ve Hatıralar* , 2017, s. 585-586

Şahinoğlu, M. Nazif **Ahlâk-ı Nâsirî**, M. Nazif Şahinoğlu *Makaleler ve Hatıralar* , 2017, s. 587-588

Şahinoğlu, M. Nazif **Ahlâku'l-Eşrâf**, M. Nazif Şahinoğlu *Makaleler ve Hatıralar* , 2017, s. 589-590

Şallı, Ayşe **Kentleşme Sürecinde Ahlaki Değerler: İstanbul ve Antalya Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma**, *Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2017, cilt: I, sayı: 1, s. 63-102

Şaşa, Mehmet **Büyük Günah Meselesi Bağlamında İnsanın Ahlâkîliği Problemi**, *Ahlâk ve Din Disiplinlerarası Bir Yaklaşım*, 2021, s. 5-69

Şeker, Cihat **Yahudi Geleneğinde Cinsellik Ahlâkı**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın*, 2015, s. 219-233

Şeker, Cihat **Yahudilikte Evlilik ve Cinsellik Anlayışı/Ahlakı**, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi (İLTED)*, 2015, sayı: 44, s. 247-271

Şekerci, Ahmet Erhan **The Reflections of Universal Ethical Rules in East Asian Thought = Evrensel Ahlak İlkelerinin Hindistan Kültür Havzasındaki Yansımaları**, *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of Theology Faculty of Bülent Ecevit University*, 2015, cilt: II, sayı: 2, s. 319-325

Şekeroğlu, Sami **İnsanın Ahlaki Ontolojisine Matüridi Bir Bakış**, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2013, cilt: XVIII, sayı: 30, s. 129-138

Şekeroğlu, Sami **Mâtürîdî Ahlak'ında, Erdem Fikri, Milel ve Nihal: İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi**, 2010, cilt: VII, sayı: 2, s. 173-189

Şekeroğlu, Sami **Matüridi'de Hikmet-Ahlak İlişkisi = The Relationship between Wisdom and Morality in the Thought of Matüridi**, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2019, cilt: XXIV, sayı: 41, s. 135-150

Şenat, Fatma Asiye **Nisâ Sûresi 148. Âyet Ekseninde Yeni Bir Medya Ahlakı Oluşturmanın İmkânı Üzerine**, *İslam ve Yorum III: Din, Bilim ve Medeniyet (Prof. Dr. Fuat Sezgin Anısına)*, 2019, cilt: I, s. 471-485

Şenel, Cahid **İbn Miskeveyh: Yeni Eflâtuncu Metafizik ve Ahlâk**, *İslâm Felsefesi: Tarih ve Problemler*, 2018, s. 221-250

Şener, Habib **Dört Temel Erdem Bağlamında Gazzâlî'nin İnsan ve Ahlâk Anlayışı**, *I. International Iğdır Congress on Multidisciplinary Studies, November 6-8, 2018, Congress Book of Full Texts*, 2018, sayı: II, s. 1523-1534

Şengün, Mustafa **Ahlaki Gelişimin Psiko-Sosyal Dinamikleri**, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2007, sayı: 23, s. 201-220

Şengün, Mustafa **Anne-Baba Tutumuna Göre Lise Öğrencilerinin Ahlâki Olgunluk Düzeyleri**, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of Divinity Faculty of Hitit University*, 2013/1, cilt: XII, sayı: 23, s. 203-215

Şengün, Mustafa **Anne-Babanın Mesleğine ve Ekonomik Düzeyine Göre Gençlerde Ahlakî Olgunluk**, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi (İLTED)*, 2015, sayı: 44, s. 213-225

Şengün, Mustafa **Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Ahlakî Düşünce ve Yargıları -Samsun İli Örneği-**, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2006, cilt: VI, sayı: 4, s. 297-316

Şentürk, Habil **İletişim Psikolojisi Açısından İslâm'ın Bazı Ahlakî Davranış ve Değerlerinin Analizi**, *İslâmî Araştırmalar*, 2006, cilt: XIX, sayı: 4, s. 575-581

Şentürk, Recep **Değişen Toplum ve Ahlak: Modern Türk Toplumunda Değerler Krizi**, *Çağımızın Ahlak Bunahımı ve Çözüm Arayışları -Milletlerarası Tartışmalı İlmi Toplantı-*, 24-26 Nisan 2009, 2009, s. 71-82

Şentürk, Recep **Vedâ Hutbelerinde İnsan Ahlakı**, *Hz. Peygamber'in Vedâ Haccı Hutbeleri Sempozyum Tebliğleri*, 2-3 Kasım 2019, 2021, s. 43-55

Şıkoğlu, Nevzat Y., Kur'an'daki Örnek Olayların (Mesellerin) Ahlakî Bilinç Geliştirmedeki Rollerini, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, cilt: V, sayı: 1, s. 1-4

Şimşek, Ali **Hümeze Suresi'nde Ahlakî Yozlaşma Unsurları**, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi] [İİFD] [EAÜİFD]*, 2015, sayı: 43, s. 240-257

Şimşek, Ayşe **Din ve Ahlakın Mahremiyet Sınırlarını Zorlayan Bir Uygulama Olarak Taşyıcı Annelik**, *Din Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu (27-29 Mart 2015)*, 2016, cilt: I, s. 175-196

Şimşek, Duygu Miyase **Modernleşme Sürecinde Ahlak ve Tasavvuf Merkezli Bir Tavrı: İbnülemin Mahmud Kemal**, *Uzman Araştırmacı Eğitim Programı Makaleler -I*, 2017, s. 235-249

Şimşek, Eyüp **İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitapları "Ahlak" Öğrenme Alanlarının İncelenmesi**, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi] [İİFD] [EAÜİFD]*, 2012, sayı: 38, s. 189-214

Şulul, Kasım **Hz. Peygamber (A.S.) Döneminde Müslümanların Ahlak İmtihanı İFK (İftira) Hadisesi ve Tahlili**, *Adıyaman Uluslararası Safvan Bin Muattal ve Ahlak Sempozyumu*, 2013, s. 100-127

Tabakoğlu, Ahmet **Geç Kalmış Bir Yazı: İktisadî İnhitat Tarihimizin Ahlak ve Zihniyet Meseleleri**, *Toplu Makaleler I: İktisat Tarihi*, 2005, s. 453-457

Tabakoğlu, Ahmet **İktisat, Ahlak ve Devlet**, *Nurettin Topçu Sempozyumu*, 15-16 Nisan 2016, *Erzurum Tebliğler*, 2016, s. 353-374

Tabakoğlu, Ahmet **İslâm Çalışma Ahlakının Esasları**, *Kutlu Doğum: 2006: İslâm Ahlakı ve Sevgi*, 2007, s. 125-140

Tabakoğlu, Ahmet **İslam İş Ahlakının Nazarî ve Tarihî Esasları**, *Konya'da Kur'an Günleri, IX. Kur'an Sempozyumu Kur'an'da Ahlakî Değerler*, 14-16 Nisan 2006/Konya, 2007, s. 189-214

Tabakoğlu, Ahmet **Ahlak İslam İktisat Ahlakı**, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2010, sayı: 10, s. 18-22

Tacikova, Klara H. **İbn Arabî Ahlakî Dünya Düzeninin Bir Faktörü Olarak "Vahdet-i Vücûd" Öğretisi**, *Doğu ve Batı: Ortak Manevî Değerler, Bilimsel - Kültürel İlişkiler: Profesör Aida*

İmanquliyeva'nın Doğumunun 70. Yılı Anısına Düzenlenen Uluslararası İbn Arabi Sempozyumu Makaleleri, 9-11 Ekim 2009, Bakü, 2010, s. 575-583

Tala, Murat **Şiirsel Derkenarlarda Zamânededen Şikâyet: Şâfiî, Edib Ahmed Yükneki ve 20. Yüzyıl Şiiri Örneğinde Zamanın Ahlâkiliği ve Zamânenin Ahlâkı Üzerine Bir Değerlendirme**, *Uluslararası İslam Medeniyetinde Zaman Sempozyumu, 08-11 Ekim 2015/Konya = International Symposium on Time in Islamic Civilization, 08-11 October 2015/Konya, 2016, cilt: II, s. 227-238*

Tan, Aysel **Gazâli'nin Ahlâk Anlayışı, II. Uluslararası Din ve İnsan Sempozyumu (UDİS - 2021) "Din, Ahlak ve Hukuk" 07-09 Ekim 2021, 2021, s. 528-542**

Tan, Aysel **John Locke'da Tabiat-Ahlak İlişkisi = The Relationship Between Nature and Morality in John Locke's Philosophy**, *6th International GAP Social Sciences Congress Full Texts Book, 2020, s. 12-32*

Tan, Necmettin **Ne Umabilirim? Kant'ın Ahlak Felsefesinde Umut Kavramı**, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2014, cilt: XIX, sayı: 2, s. 49-66*

Tan, Zeki **Din, Ahlak ve Sağlık İlişkisi**, *İslâm'da Sağlık ve Koruyucu Hekimlik, 2021, s. 419-430*

Tan, Zeki **Kur'ân'ın Nüzul Ortamında Ahlâk**, *Din, Düşünce Ahlak I, 2022, s. 69-101*

Tan, Zeki **Mekki Ayetlerde Kadın Tasavvurunun İnşasında Ahlaki Zemin**, *Kur'an Nüzulünün Mekke Dönemi Sempozyumu 29 Haziran-01 Temmuz 2012 Çorum, 2013, s. 371-406*

Tan, Zeki **Mekki Ayetlerde Kadın Tasavvurunun İnşasında Ahlaki Zemin**, *Marife: Dini Araştırmalar Dergisi [Bilimsel Birikim], 2012, cilt: XII, sayı: 3, s. 115-137*

Tan, Zeki **Nuh Suresi Bağlamında Küresel Ahlak Bunalımına Hz. Nuh'un Mesajının Katkısı, III. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu = The Third International Symposium of Mount Ararat and Noah's Ark, 2011, s. 457-475**

Tan, Zeki **Nuh Suresi Bağlamında Küresel Ahlak Bunalımına Hz. Nuh'un Mesajının Katkısı, İSTEM: İslâm San'at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi, 2010, cilt: VIII, sayı: 16, s. 113-134**

Tanci, Muhammed **Ahlâkın Önemi ve İslâm Dinine Göre Temelleri**, *İslâm Medeniyeti, 1973, cilt: III, sayı: 33, s. 3-8*

Tanrıverdi, Mustafa **Yûnus Emre'de Hadis Temelli Ahlâk Öğretisi**, *Bizim Yunus, 2021, s. 193-232*

Tanyu, Hikmet **Türkiye'de Din ve Ahlak Derslerinin Birleştirilmesi**, *Atatürk'ün 100. Doğum Yılında Türkiye 1. Din Eğitimi Semineri, 23-25 Nisan 1981, 1982, s. 240-245*

Tartı, Nevzat **Dindarlık ve Ahlak İlişkisi, IV. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri 12-16 Ekim 2009 Ankara, 2009, cilt: I, s. 349-361**

Taslaman, Caner **From Ethiscs to God /Ahlaktan Tarı'ya**, *Adıyaman Uluslararası Safvan Bin Muattal ve Ahlak Sempozyumu, 2013, s. 309-355*

Taş, Enes **Kutbüddinzâde İznikî'nin Risale fî Hikmeti Halki'l-Kamle isimli Eseri: Küçük Bir Haşerenin Yaratılma Hikmeti Üzerinden İşârî Tefsir Merkezli Bir Ahlak İnşası**, *Uluslararası 14. ve 15. Yüzyıl İslam Düşüncesinde Felsefe, Kelam ve Tasavvuf Sempozyumu Bildirileri -I-, 2020, cilt: I, s. 294-309*

Taşkın, Süleyman Celâleddin Devvânî'de Felsefî Ahlak-Tasavvuf Etkileşimi, Uluslararası 14. ve 15. Yüzyıl İslam Düşüncesinde Felsefe, Kelam ve Tasavvuf Sempozyumu Bildirileri -II-, 2020, cilt: II, s. 424-432

Taşkın, Süleyman **Mevlânâ Hâlid'in Mektûbatı'nda Ahlâkî İlkeler**, *Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî ve Hâlidîliğin Bingöl ve Çevresi Üzerindeki Etkisi (Ulusal Sempozyum)*, 04-05 Mayıs 2017, Bingöl, 2017, s. 139-148

Taşkın, Süleyman **XVI. Yüzyıl Osmanlı Ahlak Felsefesinin Köklerini İlkçağ'da Aramak: Aristoteles ve Kınalızâde Ali'de Aile Ahlakı**, *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Bingöl University Journal of Theology Faculty*, 2017, cilt: V, sayı: 10, s. 203-230

Taşkın, Abdulvahap **Nasîreddin Tûsî'nin Ahlâk-ı Nâsırî Adlı Eserindeki Görüşleri ve Günümüz Toplumlarına Yansımaları**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın*, 2015, s. 169-181

Taşkın, Abdulvahap **Nasîruddin Tusî'nin Ahlâk-ı Nâsırî Adlı Eserindeki Görüşleri ve Günümüz Toplumlarına Yansımaları**, *Bilime Adanmış Bir Ömür: Nasîruddîn Tûsî*, 2017, s. 229-242

Tatar, Burhanettin **Bir Ahlâkî Yüzleşme Tecrübesi Olarak Din Dilinin Toplumsal Tezahür İmkanları**, *Gelenek ve Modernite Arasında İslam Yorumları*, 2017, s. 235-239

Tatar, Burhanettin **Günümüz İlahiyat Fakültelerinde Tefsir, Hadis, Ahlak Felsefesi ve Müzik Derslerinin Anlamı Üzerine Notlar**, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2013/1, sayı: 30, s. 83-96

Tatlıoğlu, Kasım **Alevi/Bektaşî Öğretisinde İnsan-ı Kamil Anlayışı ve Ahlak Gelişimi Üzerine Genel Bir Değerlendirme**, *Geçmişten Günümüze Alevilik I. Uluslararası Sempozyumu, 03-05 Ekim / October 2013 = Alewism From Past To Present I. International Symposium*, 2014, cilt: I, s. 521-536

Tazegün, Yusuf **Hüseynî Kıyamın Ahlakî ve İrfanî Boyutu**, *Misbah: İslamî Düşünce ve Araştırma Dergisi*, 2017, cilt: VI, sayı: 13, s. 237-256

Teber, Ömer Faruk **Bektaşî Erkânâmelerinde Mezheplerüstü Yaklaşım: Ahlâk Merkezli Din Anlayışı**, *I. Uluslararası Hacı Bektaş Veli Sempozyumu 07-09 Mayıs 2010, Çorum*, 2011, cilt: II, s. 659-667

Teber, Ömer Faruk **Bektâşî Metinlerinde Evrensel Bir Ahlak Anlayışının Kodları**, *I. Uluslararası Din ve İnsan Sempozyumu "Din, Dil ve İletişim" 10-12 Ekim 2019 Eskişehir*, 2019, s. 687-694

Tek, Abdurrezzak **İbnü'l-Arabî'de Tasavvufî Terbiyenin Temel Esası: İlahî Ahlâkla Ahlâklanmak**, *Uluslararası İbnü'l Arabi Sempozyumu: İnsanlığın Hakikat Arayışı ve İbnü'l Arabi*, 15-16 Kasım 2019, Malatya, 2018, s. 83-89

Tekin, Muhammet Ali **İbn Hazm'ın Kitâbü'l-Ahlâk ve's-Siyer (Müdâvâtü'n-Nüfûs) İsimli Eserinde İlim ve İlim Sâhipleri = Knowledge and Scholars in Ibn Hazm's Kitab al-Ahlaq wa al-Siyar (Mudavaat al-Nusuf)**, *Mevzu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2020, sayı: 3, s. 139-166

Tekin, Mustafa **Ahlak Üzerine Yeniden Düşünmek**, *Yetkin Düşünce*, 2018, cilt: I, sayı: 4, s. 7-16

Tekmen, Dürdane Zeynep **Tasavvuf Geleneğinde Akıl ve Ahlâk İlişkisi**, *Temel İslâm Bilimleri Araştırmaları*, 2018, s. 489-506

Temir, Hakan - Muhammed Karaca Zârî'nin Manzûme-i Şemâil-i Şerîf'inde Hz. Peygamber'in Ahlâkı = The Morality of the Holy Prophet in Zari's Manzumah Shamail Sharif, *Siyer Araştırmaları Dergisi*, 2021, sayı: 9, s. 131-159

Temiz, Rabia Zahide Müçtehid İmam Muhammed B. İsmail El-Buhârî'nin İslam Tefekkürüne Kazandırdığı Ahlak İlkeleri (Sahih'in "Edeb" ve "Rikâk" Bölümleri Çerçevesinde), *Buhara'dan Konya'ya İrfan Mirası ve XIII. Y.y. Medeniyet Merkezi Konya*, 2020, cilt: I, s. 297-308

Temür, Yusuf Vergi Ahlâkı ve Uyumunu Açısından Zekât, *İslami Perspektifte İktisadi Yaklaşımlar*, 2017, s. 79-114

Tohar, Ruhi İslâm Ahlâkı, *Kur'an Mesajı: İlmî Araştırmalar Dergisi*, 1999, cilt: II, sayı: 13,14,15, s. 207-215

Tok, Fatih Kur'an'da Ahlak Abidesi Bir Genç: Hz. Yusuf, *Uluslararası Mevlid-i Nebi Sempozyumu "Peygamberimiz ve Gençlik" (23-25 Kasım 2018) İstanbul*, 2019, s. 109-124

Toker, Birgül Şemseddin-i Sivasî ve Mir'âtü'l-Ahlâk Adlı Mesnevîsi, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2004, sayı: 15, s. 433-456

Toksöz, Hatice Elmalılı Hamdi Yazır'da Ahlakın Dini Temeli = The Religious Basis of Ethics in the Thought of Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Diyanet İlmî Dergi*, 2015, cilt: LI, sayı: 3, s. 247-272

Toksöz, Hatice Elmalılı Hamdi Yazır'da Ahlakın Dinî Temeli, *Bir Kur'an Mütefekkeri Elmalılı M. Hamdi Yazır*, 2017, s. 447-478

Toksöz, Hatice Türk Düşünürü Yunus Emre'nin Ahlâkî Görüşleri ve Türk Dünyasındaki Yansımaları, *Uluslararası Türk Dünyasının İslamiyete Katkıları Sempozyumu = International Symposium on the Contribution of Turkish World to Islam, 31 Mayıs - 1 Haziran 2007*, 2007, s. 143-156

Toktaş, Fatih İbn Sînâ'nın "Risâle fî 'İlmî'l-Ahlâk" Risalesinin Takdim, Tahkik ve Çevirisi, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2016, sayı: 43, s. 7-52

Tokur, Behlül Ahlaki Çözülme, İdeal İnsan ve Hayatın Anlamı Bağlamında Atabetü'l-Hakâyık, *Bilimname: Düşünce Platformu*, 2019/4, sayı: 40, s. 173-194

Topal, Şevket Ahlak Konuşarak Ahlaklı Olma İddiasına Fikhî Bir Bakış, 2. Uluslararası Güneysu Sempozyumu Ahlaki Sorunlar Gençlik ve Değerler Eğitimi Bildiri Kitabı, 2018, s. 97-107

Topaloğlu, Fatih Ahlâk Felsefesi Açısından Makâlât Üzerine Bir Değerlendirme, *Geçmişten Günümüze Alevilik I. Uluslararası Sempozyumu, 03-05 Ekim / October 2013 = Alewism From Past To Present I. International Symposium*, 2014, cilt: I, s. 433-440

Topaloğlu, Fatih Ahlâkın Temeli Üzerine Bir Tartışma: Ahmet Hamdi Akseki -Immanuel Kant, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi] [İİFD] [EAÜİFD]*, 2013, sayı: 40, s. 349-364

Topçu, Nureddin İlkokullarda Ahlâk Eğitimi, *İslâm Medeniyeti*, 1967, cilt: I, sayı: 4, s. 24-26

Topçu, Nureddin Okullarımızda Din ve Ahlâk Eğitimi, *İslâm Medeniyeti*, 1967, cilt: I, sayı: 1, s. 17-21

Topçuoğlu, Ali Aslan İslâm'da Ahlâkî Sorumluluk ve Gençlik, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler*, 6-7-8 Ekim 2016, 2016, cilt: I, s. 90-112

Torun, Tuğba **Darwin'in Evrim Teorisinde Ahlâkın Kökeni**, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Darulfunun İlahiyat], 2014, sayı: 30, s. 173-194

Tunç, Şekip **Ruh Yapımız ve Onun Tipleri Bakımından Ahlâk**, Üniversite Konferansları 1942-1943, 1944, s. 252-263

Turan, İbrahim **Ahlâk-ı Alâî'de Aile Ahlâkı**, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2015, cilt: VIII, sayı: 2, s. 433-453

Turan, İbrahim **Bazı Batı ve Türk Çocuk Klasiklerinde Dini ve Ahlaki Değerler**, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 2010, cilt: X, sayı: 1, s. 171-194

Turan, İbrahim **Değişen Toplumda Değerler Krizi ve Ahlak Eğitiminin Rolü**, 2. Uluslararası Güneysu Sempozyumu Ahlaki Sorunlar Gençlik ve Değerler Eğitimi Bildiri Kitabı, 2018, s. 20-40

Turan, İbrahim **Gençlik Döneminde Görülen Ahlaki Sorunların Karşısında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Yeri**, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Atatürk Üniversitesi İslâmi İlimler Fakültesi Dergisi] [İİFD] [EAÜİFD], 2013, sayı: 40, s. 271-293

Turan, İbrahim **Osmanlı Dönemi Ahlak Kitaplarında Aile Ahlakı: Ahlâk-ı Alâî Örneği**, Uluslararası Kınalızâde Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı 31 Mayıs 1-2 Haziran 2012 = International Symposium on Kınalızade Family Papers 31 May 1-2 June 2012, 2014, s. 315-334

Turgay, Nurettin **Babanzâde Ahmed Naim ve "İslâm Ahlâkının Esasları" Adlı Eseri = Babanzade Ahmed Naim and His Book "İslam Ahlakının Esasları"**, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi = The Journal of International Social Research, 2020, cilt: XIII, sayı: 70, s. 1180-1190

Turgay, Nurettin **İslam Kardeşliğinin Ahlaki Temellerinden Adalet ve İlgili İlahî Mesajlar**, Kutlu Doğum Haftası "Hz. Peygamber Kardeşlik Ahlakı ve Kardeşlik Hukuku" Sempozyumu (21-22 Nisan 2012), 2013, s. 280-297

Turgut, Kadir (Tanitan), Ahlâk-ı Celâî, Celâleddîn-i Devvânî, Nşr. Abdullah Mes'ûdî Ârânî, Tahran: İntişârât-i Etti'lâât, 1391, [2012], 403 sayfa, İslâm Araştırmaları Dergisi, 2014, sayı: 32, s. 170-176

Turgut, Mustafa **Ahlâk Güzelliği ve Adâb-ı Muâşeret**, Diyanet İlmî Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi], 1967, cilt: VI, sayı: 11, s. 273-274

Turhan, Mümtaz **İçtimaî veya Millî Terbiye: Ahlâk, Din ve Estetik Terbiyesi**, Bilgi, 1952, sayı: 67, s. 5-7

Tuygan, Attila (Çev), Walter Sinnott-Armstrong Tanrısız Ahlak?, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011, 128 sayfa, tanitan Rabia Soyucak, İslam Araştırmaları Dergisi, 2012, sayı: 28, s. 170-174

Türcan, Selim **Kınalızâde Ali Efendi'nin Ahlâk-ı Alâî'sindeki Ayetlere Yaklaşım Biçimi**, Uluslararası Kınalızâde Ailesi Sempozyumu Bildiriler Kitabı 31 Mayıs 1-2 Haziran 2012 = International Symposium on Kınalızade Family Papers 31 May 1-2 June 2012, 2014, s. 459-470

Türcan, Selim **Kınalızâde Efendi'nin Ahlâk-ı Alâî'sindeki Ayetlere Yaklaşım Biçimi**, Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2015, cilt: II, sayı: 2, s. 123-137

Türer, Celal **Ahlâk Anlayışlarını Eleştirmenin İmkân ve Sınırları**, Muhafazakâr Düşünce, 2009, cilt: V, sayı: 19-20, s. 55-66

Türer, Celal **Ahlak Bunalımının Nedenleri, Çağımızın Ahlak Bunalımı ve Çözüm Arayışları - Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı-**, 24-26 Nisan 2009, 2009, s. 15-32

Türer, Celal **Modernliğin Ahlak Bunalımı, Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni: Aklî Düşünce ve Felsefenin Doğu'dan Doğuşu: Babil-Keldani-Çin-Hint-İran-İbranî Gelenekleri**, 2015, cilt: I, s. 191-207

Türer, Celal **Taşköprülüzade'de Ahlakî Yeniden Okumak = Reunderstanding of Ethics in Taşköprülüzade**, *Taşköprü'den İstanbul'a Osmanlı Bilim Tarihinde: Taşköprülüzadeler*, 2006, s. 81-97

Türer, Celal **William James'ın Pragmatik Felsefesinde Özgürlük-Ahlak İlişkisi**, *Felsefe Dünyası*, 1998, sayı: 27, s. 81-90

Türkben, Yaşar **Descartes'ın Ahlâk Ve Mutluluk Anlayışı**, *Hikmet Yurdu*, 2010, cilt: III, sayı: 5, İmam-ı Azam Ebu Hanife ö.s., s. 239 - 250

Türkben, Yaşar **Descartes'in Ahlâk ve Mutluluk Anlayışı**, *Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni: Yeniçağ Düşüncesi*, 2015, cilt: III, s. 53-62

Türken, Mehmet **Fahreddin Razi'nin, "Kitabu'n-Nefs ve'r-Ruh"undaki Ahlak Vurguları**, *Uluslararası 13. Yüzyılda Felsefe Sempozyumu Bildirileri*, 2014, s. 746-753

Türker Küyel, Mübahat **Fârâbî ve Yûsuf Has Hâcib'in "Fityan" ve Ahîlik" Ahlâkında Katkıları Olmuş mudur?**, *Türk Kültürü: Prof. Dr. Mübahat Türker-Küyel Makaleleri-I*, 2016, s. 885-891

Türker Küyel, Mübahat **İbn-i Sînâ'nın Felsefesinde Ahlâk Anlayışı**, *İslam Düşünürleri (Hârezmî, İbn-i Sînâ, Beyrûnî, Gazâlî) :Prof. Dr. Mübahat Türker-Küyel Makaleleri-III*, 2018, s. 621-628

Türker, Ömer **Hanefi Usul Geleneğinde Vicdâniyyât Kavramı: Ahlâkî Bilincin Nesnel Doğası**, *İslam Düşüncesinde Vicdan Kavramı*, 2018, s. 3-32

Türker, Ömer **Kur'ân ve Hadislere Dayanarak Bir Çevre Ahlâkî Teorisi Geliştirilebilir mi?**, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2008, sayı: 4, s. 32-35

Türkeri, Mehme **Diğerkâmlık ve Egoizmin Ahlaki Açısından Karşılaştırılması**, *Kutlu Doğum Haftası "Hz. Peygamber Kardeşlik Ahlakı ve Kardeşlik Hukuku" Sempozyumu (21-22 Nisan 2012)*, 2013, s. 571-580

Türkeri, Mehmet **Ahlak Felsefesi Açısından Eş'arici Ulûhiyet Anlayışının Bazı Güçlükleri**, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, sayı: 20, s. 29-52

Türkeri, Mehmet **Aristoteles, Fârâbî ve İbni Miskeveyh'in Ahlak Kuramlarında "Dostluk"un Önemi**, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, sayı: 19, s. 79-101

Türkeri, Mehmet **Bazı Ahlâk Teorileri Açısından Fahrettin Râzi'nin Ahlâk Anlayışı**, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, sayı: 17, s. 63-89

Türkeri, Mehmet **Bazı İslam Ahlak Kuramlarındaki Ortak Noktalar**, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, sayı: 19, s. 3-19

Türkeri, Mehmet **Dinin (İslam'ın) Yorumlanmasında Anlaşılmasında Ahlakın İşlevi (Var mıdır)? Etik Açısından Bir Analiz**, *İslam ve Yorum: Temel Tartışmalar, İmkânlar ve Sorunlar*, 2017, cilt: III, s. 39-53

Türkeri, Mehmet F. **Razi'nin Ahlak Düşüncesinde "Cinsel İlişki"**, *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji*, 2002, cilt: II, sayı: 5, s. 109-117

Türkeri, Mehmet **Gazzali'nin Fahreddin er-Razi'yi Etkileyen Ahlak Görüşleri**, *900. Vefat Yılında İmam Gazzali : Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı 07-09 Ekim 2011 İstanbul*, 2012, s. 823-839

Türkeri, Mehmet **İnsan Yetiştirme Anlayışımızda Ahlakın Yeri**, *Kutlu Doğum Haftası "Hz. Peygamber ve İnsan Yetiştirme Düzenimiz" Sempozyumu, 18-20 Nisan 2014, Erzurum*, 2015, s. 39-51

Türker-Küyel, Mübahat **İbn Sinâ'nın Felsefesi ve Ahlâk Anlayışı**, *Erdem: Atatürk Kültür Merkezi Dergisi [Erdem: İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi = Journal of Humanities and Social Sciences]*, 1997, cilt: IX, sayı: 27, s. 1279-1285

Türkgülü, Mustafa **Ahlâkın Kaynağı Tartışmaları ve Ortaya Çıkan Ahlâk Telakkileri**, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1998, sayı: 3, s. 291-310

Türkgülü, Mustafa **İslâm ahlâk öğretisinin sünnet boyutu**, *Diyanet İlmî Dergi*, 2007, cilt: XLIII, sayı: 3, s. 109-124

Türkgülü, Mustafa **İslam Ahlak Öğretisinin Sünnet Boyutu**, *Diyanet İlmî Dergi*, 1999, cilt: XXXV, sayı: 3, s. 103-116

Türkgülü, Mustafa **İslâm Ahlakı ve Kur'anın Ahlaki Öğretisi Üzerine Bir İnceleme**, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1996, sayı: 1, s. 179-206

Türkmen, Ali **İslâmî İletişimde Konuşma ve Dinleme Ahlakı**, *Kur'an Mesajı: İlmî Araştırmalar Dergisi*, 1997, cilt: I, sayı: 1, s. 45-47

Türkoğlu, Ali **Horasan Erenlerinde Fütüvvet Ahlakı ve Ebu'l-Hasan Harakani Örneği, II. Uluslararası Harakani Sempozyumu: Fütüvvet: Bildiriler, 16-18 Ekim 2014, 2015, s. 348-366**

Tüzen, M. Ahmet **Schopenhauer'da Ahlak ve Özgürlük İlişkisi**, *Kaygı: Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi = Bursa Uludağ University Faculty of Sciences and Letters Journal of Philosophy*, 2021, cilt: XX, sayı: 2, s. 556-580

Uçar, Recep - Ahmet Yaman **II. Abdülhamid Dönemi Ahlâk Risalelerinden Terbiye-i İslâmiye Üzerine Bir İnceleme = A Study on "Terbiye-i İslâmiye" from II. Abdülhamit Period Moral Tractates**, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2018, cilt: V, sayı: 8, s. 107-137

Uçar, Recep - Veysel K. Altun **Ahlaki Yargının Değişimi Üzerine Bir Araştırma**, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (SBArD)*, 2017, cilt: XV, sayı: 30, s. 187-196

Ulukütük, Mehmet **Martin Buber ve Hans Georg Gadamer'in Felsefelerinde Ben-Sen İlişkilerinin Ahlakî Açılımları**, *Birey ve Toplum: Altı aylık sosyal bilimler dergisi*, 2011, cilt: I, sayı: 1, s. 123-140

Ulusoy, Kadir **Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih ve Ahlâk Eğitimi İlişkisi Üzerine Görüşleri (Sakarya İl Örneği)**, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2007, cilt: V, sayı: 13, s. 155-177

Umut, Hatice **Farabi Felsefesinde İnsanlık Mahiyetinin Taşıyıcı Tikeliinden Ahlak ve Siyasetin Öznesi Olan İnsana Geçişin Serüveni**, *İnsan Nedir?: İslam Düşüncesinde İnsan Tasavvurları*, 2019, s. 295-334

Ustaahmetođlu, Erol **Protestan İş Ahlakına Karşı İslam İş Ahlakı, İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi = Journal of Islamic Economics and Finance**, 2019, cilt: V, sayı: 2, s. 229-252

Uthman, Muhammed Zainiy **İslam'da Ahlak ve Mutluluk, Çağımızın Ahlak Bunalımı ve Çözüm Arayışları -Milletlerarası Tartışmalı İlmi Toplantı-**, 24-26 Nisan 2009, 2009, s. 224-256

Uyanık, Mevlüt - Aygün Akyol **Hakk'ın ve Hayr'ın Bilgisine Sahip Olmak: Muhsinî Tavrı -Cibril Hadisinin İslam Ahlak Felsefesi Bağlamında Değerlendirilmesi-**, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası 19-21 Haziran 2014 Erzurum -Tebliğler-*, 2015, cilt: I, s. 89-111

Uyanık, Mevlüt **Bilim Ahlakı Mümkün mü?**, *Çağdaş İslam Bilimine Giriş*, 2012, s. 179-202

Uyar, Ahmet **Kütüb-i Sitte'nin Ahlâk ile İlgili Bölümlerinin Muhteva Analizi**, *I. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu 13-14-15 Ekim 2016, Asos Congress Bildiri Kitabı = I. International Symposium on Social Science 13-14-15 October 2016, Asos Congress Conference Proceedings*, 2016, s. 2876-2890

Uygur, Özlem - Süleyman Doğan **Ahlakî Çöküş Bir Çözüm Önerisi Olarak Türk İslam Ahlakı**, *IX. Uluslararası Din Görevlileri Sempozyumu: Şehir ve Medeniyetin İnşasında Din Görevlilerinin Rolü, 3-4 Kasım 2018 Sancaktepe, Tam Metin Bildirileri*, 2019, s. 195-202

Uysal, Enver **Ahlaki Açından Mevlid Metni**, *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu*, 2010, s. 399-414

Uysal, Enver **Dindarlığın Ahlâkî Temeli Üzerine Bazı Düşünceler**, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005, cilt: XIV, sayı: 1, s. 41-59

Uysal, Enver **Dindarlığın Ahlâkî Temeli**, *Dindarlık Olgusu (Sempozyum Tebliğ ve Müzakereleri)* [25-26 Aralık 2004, İSAM Konferans Salonu, Üsküdar-İSTANBUL], 2006, s. 85-95

Uysal, Enver **Dini ve Ahlaki Açından Çalışma ve EmegİN Önemi**, *EmegİN Değeri: Din ve Emek İlişkisi*, 2018, s. 3-12

Uysal, Enver **İbn Hazm'ın Ahlâka Dair Görüşleri**, *Diyanet İlmî Dergi*, 2014, cilt: L, sayı: 4, s. 53-68

Uysal, Enver **İbn Hazm'ın Müdâvât'ında Ahlaka İlişkin Görüşler**, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2007, cilt: XVI, sayı: 2, s. 59-78

Uysal, Enver **Kindî ve Fârâbî'de Akıl ve Nefs Kavramlarının Ahlakî İçeriğİ**, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, cilt: XIII, sayı: 2, s. 141-156

Uysal, Enver **Kindi ve Farabi'de Akıl ve Nefs Kavramlarının Ahlaki İçeriğİ**, *Uluslararası Farabi Sempozyumu Bildirileri, Ankara, 7-8 Ekim 2004*, 2005, s. 155-164

Uysal, Enver **Ruhnâme ve Ahlâkî Boyutu**, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, cilt: XII, sayı: 2, s. 115-132

Uzun, Mustafa İ. **Çok Yönlü Bir Osmanlı -Ali Kemal Bey ve İlm-i Ahlâk Adlı Eseri-**, *Son Dönem Osmanlı Ahlâk Terbiyecileri ve Ahlâk Terbiyesi -Tartışmalı İlmî Toplantı 06-07 Aralık 2014-*, 2015, s. 149-169

Uzun, Mustafa İ. **Son Dönem Osmanlı Ahlâkçıları Arasında Dikkatlerden Kaçan Bir Eğitimiçi Ali Nazîmâ Bey ve Ahlâk Konulu Eserleri**, *Son Dönem Osmanlı Mütefekkirleri ve Ahlâk Anlayışları Tartışmalı İlmî Toplantı 22-23 Ekim 2016*, 2017, s. 141-171

Üçer, Cenksu **Mezhep Olgusu ve Mezhepçilik Ekseninde İhtilâf Ahlâkı = Ethics of Controversy Based on the Phenomenon of Sect and Sectarianism**, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet İşleri Reislîği Yıllığı]*, 2017, cilt: LIII, sayı: 3, s. 135-162

Ünverdi, Mustafa **İlahî Vahyin Ahlaka Katkısı**, 3. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu Tam Metin Kitabı Din Bilimleri 26-27-28 Ekim 2017 Kahramanmaraş = 3. International Symposium on Social Sciences Asoscongress Conference Proceedings Religious Sciences, 2017, s. 21-36

Ürkmez, Ahmed **Hadis-Ahlâk İlişkisinin Literatürdeki Yansımaları (Hadis Mecmualarının Ahlâk Bölümleri ve Müstakil Eserler Üzerine Bir İnceleme)**, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi]*, 2008, sayı: 25, s. 137-168

Vanlı, Murat **Divan Şiirinde Ahlak-ı Zemime Tasavvuru = Evil Morality Conception in Diwan Poetry**, *Sufiyye*, 2021, sayı: 11, s. 281-314

Vanlı, Murat **Osmanlı Toplumundaki Ahlakî Çöküntünün 17. Yüzyıl Şairi Âşık Ömer'in Şiirlerinde Tezâhürü**, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2017, sayı: 42, s. 195-225

Varlık Kotan, Sehal Deniz **Bir Sünnet Olarak 'Değer Verme' Ahlâkı = The Ethics of 'Valuing' as a Sunnah**, *Hadis Tetkikleri Dergisi*, 2020, cilt: XVIII, sayı: 2, s. 155-165

Varol, Hüseyin **Folklorün Din Ahlâk Öğretimi ve Eğitimindeki Rolü**, *Din Öğretimi Dergisi*, 1987, sayı: 11, s. 82-85

Vatandaş, Celalettin **Sosyolojinin Konusu Olarak Ahlâk**, *Eski Yeni: Üç Aylık Düşünce Dergisi [Eskiye: Anadolu İlahiyat Akademisi Araştırma Dergisi = The Anatolian Theological Academy Research Journal, Eskiye: Sosyal Bilimler Dergisi = A Journal of Social Sciences]*, 2011, sayı: 20, s. 66-72

Vural, Hanifi **Millî Şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un Rüyasını Gördüğü Gençliğin Yol Haritasında ve Değerler Dünyasında Ahlakın Yeri ve Önemi**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler, 6-7-8 Ekim 2016, 2016*, cilt: I, s. 465-473

Wittgenstein, Ludwig **Ahlak: Wittgenstein'in Bir Konuşması (1930)**, çeviren Ö. Naci Soykan, *Felsefe Dünyası*, 1993, sayı: 7, s. 34-42

Wolf-Gazo, Ernest **Fazlur Rahman ve Erken 21. Yüzyılda Ahlâki Yaşam**, çev. Osman Gazi Birgül, *Uluslararası Fazlur Rahman Sempozyumu: Günümüzde Felsefe Din Algısı ve Ahlâk, 5-6 Mayıs 2016 = International Fazlur Rahman Symposium, 2016*, s. 92-109

Yagır, Mehmet Yusuf **Günümüz Medyasının Hucurat Suresindeki Bazı Ahlâkî İkelere Göre Değerlendirilmesi**, *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 2018, cilt: X, sayı: 20, s. 638-650

Yaka, Zeki **İslâm Hukukunda Ahlâkın Hukuk İçinceki Yeri ve Hukukun Tesir Gücüne Etkisi**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın, 2015*, s. 367-393

Yakıt, İsmail **Mevlânâ'da Aşk Ahlakı**, *Uluslararası Mevlânâ Sempozyumu Bildirileri*, 2010, cilt: II, s. 949-958

Yakıt, İsmail **Mevlânâ'da Mutluluk Ahlakı**, *Felsefe Arkivi*, 1994, sayı: 29, s. 29-73

Yakıt, İsmail **Sadreddin Konevî de Ahlak Felsefesi**, *Selçuk Üniversitesi Selçuk Dergisi*, 1989, sayı: 4, s. 45-56

Yalçın, Ahmet **Hanbelî-Eş'arî İhtilafının Tahammül Ahlakı Bağlamında Değerlendirilmesi = The Evaluation of the Hanbali-Ashari Conflict in the Context of the Ethics of Endurunca**, *Anemon: Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2021, cilt: IX, s. 195-202

Yalçın, Ahmet **Hanbelî-Eş'arî İhtilafının Tahammül Ahlakı Bağlamında Değerlendirilmesi**, *İslâm Düşüncesinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlâkı- II: Klasik Dönem (VII-XII. Asırlar)*, *Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı, 07-08 Aralık 2020, Muş*, 2021, s. 147-165

Yalçın, Mikdad **İslam'da Ahlak Anlayışı**, çeviren S. Hayri Bolay, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet Dergisi]*, 1976, cilt: XV, sayı: 5-6, s. 298-315

Yalçınkaya, Mustafa **Ehl-i Sünnet'de İman-Amel-Ahlak İlişkisi: Giriş Niteliğinde Bir Değerlendirme**, *Sosyal Bilimlerde Analitik Çalışmalar*, 2020, s. 23-60

Yalın, Salih **Ahmet Hamdi Akseki'nin Ahlâki Sorumluluğa Bakışı**, *Ahmet Hamdi Akseki Sempozyumu, 08-09 Kasım 2013, Antalya*, 2017, s. 115-132

Yalın, Salih **Aliya İzzetbegoviç'in Yararcı Ahlak Eleştirisi, 1. Uluslararası Bir Bilge Bir Ülke Sempozyumu Bildiriler Kitabı = 1. A Luminary A Country Symposium Full Paper Proceedings**, 2018, s. 634-647

Yalın, Salih **İslâm Ahlâk Filozoflarının Aile Ahlâkına İlişkin Görüşleri Üzerine Bir İnceleme: İbn Sina, Tûsî ve Kınalızâde Örneği = A Study on Islamic Moral Philosophers Ideas About Family Ethics: Case of Ibn Sina, al-Tusi and Kınalızade**, *İslâmi Araştırmalar = Journal of Islamic Research*, 2019, cilt: XXX, sayı: 3, s. 479-494

Yalın, Salih **Şehrezûrî'de Aile Ahlakı**, *Bilimname : Düşünce Platformu*, 2009/2, cilt: VII, sayı: XVII, s. 229-243

Yalın, Salih **Şehrezûrî'de Siyaset Ahlakı**, *Uluslararası 13. Yüzyılda Felsefe Sempozyumu Bildirileri*, 2014, s. 765-780

Yalın, Salih **Şirvânî'de Ahlak ve Siyaset**, *Bilimname: Düşünce Platformu*, 2013/1, sayı: 24, s. 9-30

Yalsızuçanlar, Sadık **Bir Erdem ve Ahlak Anıtı: Gümüşhanevî, 1. Uluslararası Ahmed Ziyâüddin Gümüşhanevî Sempozyumu Bildiriler Kitabı (03-05 Ekim 2013 Gümüşhane)**, 2014, s. 21-25

Yaman, Ahmet **Fakih ve Ahlâk -Fıkıh Etiği Üzerine Bazı Notlar-**, *Usûl: İslam Araştırmaları*, 2016, sayı: 26, s. 7-50

Yaman, Ahmet **Fıkıh - Ahlâk ilişkisi: İslâm Amelî Ahlâkının ilke ve Uygulamaları Çerçevesinde Bir Giriş**, *Usûl: İslâm Araştırmaları*, 2008, sayı: 9, s. 87-118

Yaman, Ahmet **İslam Ahlakının Ameli Boyutu: İlkeler ve Uygulamalar**, *Çağımızın Ahlak Bunalımı ve Çözüm Arayışları -Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı-*, 24-26 Nisan 2009, 2009, s. 191-218

Yaman, Ahmet **Kur'an'da Yasamanın Arka Planı Olarak Ahlak**, *Konya'da Kur'an Günleri, IX. Kur'an Sempozyumu Kur'an'da Ahlâkî Değerler*, 14-16 Nisan 2006/Konya, 2007, s. 169-180

Yaman, Ahmet **Kur'ân'da Yasamanın Arka Planı Olarak Ahlak**, *Marife: Dini Araştırmalar Dergisi [Bilimsel Birikim]*, 2006, cilt: VI, sayı: 1, s. 41-50

Yanık, Hikmet - Selçuk İnce **Okuma Kültürünün Gençlerin Ahlak Yapısına Etkileri: Değerler Eğitiminde Nurettin Topçu Örneği**, 2. Uluslararası Güneysu Sempozyumu Ahlaki Sorunlar Gençlik ve Değerler Eğitimi Bildiri Kitabı, 2018, s. 108-117

Yaran, Cafer Sadık **Ahlaklılığın Evreleri ve İdeal Ahlakın Özellikleri**, *Yetkin Düşünce*, 2018, cilt: I, sayı: 4, s. 39-50

Yaran, Cafer Sadık Erdem Etiği Açısından Yunus Emre'nin Ahlak Felsefesi, Doğumunun 770. Yıldönümünde Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu Bildirileri, 26-27 Kasım 2010 İstanbul, 2010, s. 57-67

Yaran, Cafer Sadık **Erdem Etiği ve Ödev Etiği Açısından İslam Ahlak Felsefesi = Islamic Ethics from the Perspective of Ethics of Virtue and Deontological Ethics**, *Bilim, Ahlak ve Sanat Bağlamında Çağdaş İslam Algıları = Contemporary Perceptions of Islam in the Context of Science, Ethics, and Art 26-28 Kasım/November 2010*, 2011, cilt: I, s. 403-423

Yaran, Cafer Sadık **İslama Göre Ahlaki Davranış ve Kıstasları**, *İslâm Ahlakı Temel Konular Güncel Yorumlar*, 2014, s. 71-96

Yaran, Cafer Sadık **İslamda "Ahlakın Şartı" Kaç?: İslam "Erdem Etiği"nin (Yeniden) Yapılandırılması Önerisi**, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Darulfunun İlahiyat]*, 2005, sayı: 11, s. 35-55

Yaran, Cafer Sadık **Kant Etiğinden Hareketle İslam'da "Ahlaklılığın En Yüksek İlkesinin Bulunması"**, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Darulfunun İlahiyat]*, 2009, sayı: 20, s. 51-86

Yaran, Cafer Sadık **Resim ve Etik: Batı Resim Sanatında Ahlaki Temalar ve Örnekler = Painting and Ethics: Moral Themes and Examples in Western Panting Art**, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2021, sayı: 50, s. 7-40

Yargıcı, Atilla **Al-i İmran Suresinin 159. Ayeti Bağlamında Hz. Peygamberin Şefkat Ahlâkının Unsurları**, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2014, cilt: XIX, sayı: 31, s. 19-44

Yaşaroğlu, Kamil **Hz. Yusuf'un Çağımız İnsanına Model Olabilecek İffet Ahlâkı**, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2013, sayı: 19, s. 44-47

Yaşaroğlu, Musa Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Yaban Adlı Romanının Tahlilinden Hareketle Evrensel ve Dinî/Ahlâkî Değerler Açısından Barındırdığı Olumlu/Olumsuz İletiler, Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2019, cilt: III, sayı: 1, s. 203-227

Yavaş, Tuba **Üstün Yetenekli Öğrencilerin Güzel Ahlak Bağlamında İyilik Sınıfı Algıları**, *I. Ulusal İyilik Sempozyumu Bildiri Kitabı 20-21 Haziran 2009*, 2009, s. 94-103

Yazıbaşı, Muhammed Ali **II. Meşrutiyet Dönemi Batıcılık Akımının Ahlak Anlayışının Değerlendirilmesi**, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2014, cilt: III, sayı: 1, s. 117-135

Yazıbaşı, Muhammed Ali **Son Dönem Osmanlı Ahlak Risalelerinde Öne Çıkan Değerler (1908-1918)**, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Amasya İlahiyat Dergisi = Amasya Theology Journal]*, 2018, cilt: VI, sayı: 10, s. 347-363Türkçe

Yazoğlu, Ruhattin **Aile İçi Din Eğitiminin Aile Fertlerinin Ahlâkı Üzerindeki Etkileri**, *İğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Uluslararası Aile İçi Eğitim Çalıştayı*, 2016, s. 15-20

- Yazoğlu, Ruhattin **Din-Ahlâk İlişkinine Genel Bir Bakış**, *Uluslararası Din Bilimleri Çalıştayı, 30 Aralık 2017/Iğdır = International Workshop on Religious Sciences, 30 December 2017/Iğdır*, 2017, s. 33-45
- Yazoğlu, Ruhattin **İslâm Ahlâkında Aile ve Kadın**, *Uluslararası İslam ve Kadın Çalıştayı, 9 Haziran 2018 = International Workshop on Islam and Woman, 9 June 2018*, 2018, s. 1-13
- Yemenici, Ahmet **İslam Ahlakının Eğitim Müfredatına Aktarım Sorunu**, *Eğitim ve Ahlak Şûrası "Mehmet Akif İnan Hatırasına"*, 2015, s. 348-368
- Yenibaş, Hasan **Peygamberimizin Davranışlarının Ahlakî Temelleri**, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, cilt: XIII, sayı: 1, s. 123-142
- Yeniterzi, Emine **Ahlaki Mesnevilerde Yer Alan Hikayelerin Kaynaklarına Dair Bir Tasnif Denemesi**, *İslâmî Türk Edebiyatı Sempozyumu*, 2012, s. 307-320
- Yeniterzi, Emine **Anadolu Türk Edebiyatında Ahlakî Mesnevîler**, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2007, cilt: V, sayı: 10 [Eski Türk Edebiyatı Tarihi II], s. 433-468
- Yeniterzi, Emine **Klasik Türk Edebiyatı Ahlakî Mesnevîlerinde Mevlâna'dan İzler**, *Türk Kültürü, Edebiyatı ve Sanatında Mevlâna ve Mevlevîlik Ulusal Sempozyumu, 14-16 Aralık 2006*, 2007, s. 11-27
- Yeniterzi, Emine **Mevlânâ'nın Eserlerinde Ahlakî Unsurlar**, *X. Milli Mevlana Kongresi, 2-3 Mayıs 2002, Konya*, 2002, cilt: I, s. 327-342
- Yetim, Fahri **Ahlakçılık Düşüncesi Bağlamında Nurettin Topçu'nun İslamcılık Eleştirisi = Nurettin Topçu's Critique of the Thought of Islamism in Connection with the Concept of Moralism**, *Tarih ve Gelecek Dergisi: Uluslararası Hakemli Tarih Araştırma Dergisi = Journal of History and Future International Journal of History Research*, 2017, cilt: III, sayı: 1, s. 10-23
- Yıldırım, Ahmet **Hoca Ahmed Yesevî Düşüncesinde Ahlak = Hodja Ahmed Yesevi in the Thought of Morality**, *VI. Uluslararası Şeyh Şa'ban-ı Velî Sempozyumu -Yesevîlik-*, 23-25 Kasım 2018, 2018, s. 385-401
- Yıldırım, Ahmet **Yorum Dünyamıza da Etki Eden Ahlakî Bir Sorun Olarak Dünyevîleşme**, *İslam ve Yorum III: Din, Bilim ve Medeniyet (Prof. Dr. Fuat Sezgin Anısına)*, 2019, cilt: II, s. 187-197
- Yıldırım, Ali **Din Dilinin Ahlakî Yorumu**, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2012, cilt: XVI, sayı: 1, s. 541-567
- Yıldırım, Duran Ali **Birlikte Yaşama Kültürünün Ahlakî Temelleri (İslam'a Göre İdeal Toplum)**, *Farklı İnanç ve Kültürlerle Bir Arada Yaşama Ahlakî*, 2015, s. 151-160
- Yıldırım, Duran Ali **İnanç Amel ve Ahlak Ekseninde Kur'an'da Zulüm Kavramı**, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2016, sayı: 9, s. 35-67
- Yıldırım, Enbiya **Hukuksal ve Ahlakî Boyutuyla Hat**, *Osmanlı'dan Günümüze Kur'an ve Hüsn-i Hat Sempozyum Bildiri Metinleri, 01-03 Kasım 2013, Amasya*, 2017, s. 469-486
- Yıldırım, Enbiya **Hz. Peygamber Örneğinde İnanç-Ahlak Bütünlüğü**, *Hz. Muhammed (SAV) ve Mesajı*, 2014, s. 125-136
- Yıldırım, Enbiya **Hz. Peygamber Örneğinde İnanç-ahlak Bütünlüğü**, *Hz. Muhammed ve evrensel mesajı sempozyumu, 20-22 Nisan 2007 [İslami İlimler Dergisi Yayınları]*, 2007, s. 93-104

- Yıldırım, Hamza **Belâgat Yönünden İsrâ Suresindeki Ahlâk Muhtevalı Âyetlerin Kur'ân İrşadındaki Etkisi** , *Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlmi Dergisi*, 2017, sayı: 22, s. 100-127
- Yıldırım, Hamza **İsra Suresi Ahlak Mutevalı Ayetlerin Belagat Yönünden Tahlili ve Bunun Kuran İrşadındaki Tesiri = The Morality of-Contents Sura Isra Verses Definitions from Belagat and His Influence of Notification Quran**, *TURAN-SAM: Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 2017, cilt: IX, sayı: 33, s. 148-163
- Yıldırım, İbrahim **Sanatın Ahlâkiliği Mes'elesi**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın*, 2015, s. 473-480
- Yıldırım, Mustafa **David Hume'un Ahlak Felsefesi**, *Felsefe Dünyası*, 1992, sayı: 3, s. 66-76
- Yıldırım, Mustafa **Hukuk-Ahlâk İlişkisi Bağlamında Tasavvuf ve Mesnevî, Sûfî Araştırmaları**, 2010, cilt: I, sayı: 1, s. 9-16
- Yıldırım, Mustafa **Usûl Hatasının İbadet-Ahlâk İlişkinde Olumsuz Etkileri**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın*, 2015, s. 19-27
- Yıldırım, Tamer **Çağdaş Dönemde İslâm Ahlâk Anlayışının Temellerini Yeniden Oluşturmaya Çalışmak -İsmail Raci Faruki Örneği-**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın*, 2015, s. 553-568
- Yıldız Güneş, Melek **Darülfünun'da Ahlâk Dersleri ve Temayülleri**, IV. *Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı -V (Felsefe-Eğitim-İletişim) 14-17 Mayıs 2015, Kütahya*, 2015, s. 59-77
- Yıldız, Abdullah **İslâm Ahlâkı Açısından İnfak, İsrâf ve İstidraç Kavram Örgüsü**, *SOBİDER: Sosyal Bilimler Dergisi = The Journal of Social Science*, 2019, cilt: VI, sayı: 38, s. 86-109
- Yıldız, Ahmet **W. David Ross'un Sonuççu Ahlâk Teorilerine Eleştirileri ve "İlk Görünüşü İtibariyle Ödev (Prima Facie Duty)" Ahlâkı**, *Bilimname: Düşünce Platformu*, 2012/2, sayı: 23, s. 131-147
- Yıldız, Alim **Şemseddin Sivasî'ye Göre İslam Şehrinin Ahlak Çarşısı**, *Çevre ve Ahlak Sempozyum Bildiri Metinleri*, 2014, s. 361-366
- Yıldız, Harun **Türkiye Aleviliği'nin İnanç ve Ahlakî Değerleri**, *Anadolu'da Aleviliğin Dünü ve Bugünü*, 2010, s. 405-456
- Yıldız, Rifat **Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlakına Fikhî Yaklaşım**, *İslam Düşüncesinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlâkı = The Criticism Culture and Morality of Tolerance in Islamic Thought (International Symposium)* , 2019, cilt: III, s. 387-401
- Yıldız, Sâkib **İbrahim Hakkı Hazretlerinin Ahlâk Anlayışı**, *Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi*, 1980, sayı: 4, s. 133-142
- Yılmaz, Alim **Gelenek, Dil ve Ahlak: Hermenötik Bir Yaklaşım**, *Muhafazakâr Düşünce*, 2005, cilt: I, sayı: 3, s. 105-118
- Yılmaz, Hüseyin **Ahmet Cevat Emre ve Ahlâk Anlayışı**, *Son Dönem Osmanlı Ahlâk Terbiyecileri ve Ahlâk Terbiyesi -Tartışmalı İlmî Toplantı 06-07 Aralık 2014-*, 2015, s. 213-227
- Yılmaz, Hüseyin **Bir İş Ahlâkı Sorunu Olarak "Sömürü" ve Toplumsal Zararları: Dinî/Eğitsel Bir Yaklaşım** , *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2009, cilt: IX, sayı: 4, s. 11-33

Yılmaz, Hüseyin **İslam ve İş Ahlakı**, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2010, sayı: 10, s. 42-45

Yılmaz, M. Necip **İmam Birgivi'nin Ahlak Anlayışı ve İslam Ahlak Düşüncesi İçindeki Yeri**, *Balıkesirli Bir İslam Âlimi: İmam Birgivi*, 2021, cilt: I, s. 351-363

Yılmaz, M. Necip **Kimlik Buhranı ve Fütüvvet Ahlakı**, *II. Uluslararası Harakani Sempozyumu: Fütüvvet: Bildiriler, 16-18 Ekim 2014*, 2015, s. 108-138

Yılmaz, M. Necip **Marifet-Fazilet İlişkisi Bağlamında Mehmet Akif'in Ahlâk Anlayışı**, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Uluslararası Katılımlı Sempozyum) 13-14 Mayıs 2015, Bartın*, 2015, s. 191-207

Yılmaz, M. Necip **Ömer Ferit Kam ve Ahlâk Anlayışı**, *Son Dönem Osmanlı Mütefekkirleri ve Ahlâk Anlayışları Tartışmalı İlmî Toplantı 22-23 Ekim 2016*, 2017, s. 233-265

Yılmaz, Macid **Okullarda Ahlaki Liderlik**, *İlahiyat Akademi: Altı Aylık Uluslararası Akademik Araştırma Dergisi*, 2019, sayı: 9, s. 129-144

Yılmaz, Macid **Sosyal ve Duygusal Öğrenme Bağlamında Ahlak Eğitiminde Dramanın Yeri = The Place of Drama in Moral Education in the Context of Social and Emotional Learning**, *Tokat İlmîyat Dergisi = Tokat Journal of Ilmiyat [Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi]*, 2021, cilt: IX, sayı: 1, s. 181-205

Yılmaz, Mehmet Nuri **Din ve Ahlak Açısından Siyasi Yozlaşma**, *Yeni Türkiye*, 1997, cilt: III, sayı: 14, s. 1288-1291

Yılmaz, Mustafa Necip **İslâm Ahlâk Düşüncesi Geleneğinde İtiyat Anlayışı ve Erdemli Davranışların Üzerindeki Etkisi**, *Ahlâk ve Din Disiplinlerarası Bir Yaklaşım*, 2021, s. 209-231

Yılmaz, Nuh **Caynizm'de Ahlâk**, *Ahlâk ve Din Disiplinlerarası Bir Yaklaşım*, 2021, s. 341-383

Yılmaz, Nurten Kiriş **Ahlak Felsefesi Öğretmenine Yeni Bir Bakış**, *Tabula Rasa: Felsefe - Teoloji*, 2009, cilt: IX, sayı: 27, s. 53-62

Yılmaz, Ömer **Ahmet Hamdi Akseki'nin Ahlâk Düşüncesinde Tasavvufî İzler**, *Ahmet Hamdi Akseki Sempozyumu: Sempozyum Bildirileri, 08-09 Kasım 2013, Antalya*, 2018, s. 155-178

Yılmaz, Ömer **Sufi-Alim, Edip-Devlet Adamı Sinan Paşa'da Tasavvuf ve Ahlak**, *Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması (26-28 Mayıs 2014) Bildiriler*, 2014, cilt: II, s. 283-307

Yılmaz, Tuba **Necip Fazıl Kısakürek'in Tiyatro Eserlerinde İdeal Gençlik ve Ahlâk Tasavvuru**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler, 6-7-8 Ekim 2016*, 2016, cilt: II, s. 1061-1089

Yiğit, Mesut **Sabır Ahlâkının Sufilerde Yansıması**, *İslam Düşüncesinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlâkı = The Criticism Culture and Morality of Tolerance in Islamic Thought (International Symposium)*, 2019, cilt: II, s. 345-352

Yinilmez Akagündüz, Seval **II. Meşrutiyet Dönemi Ahlak Eğitimine Örnek Bir Ders Kitabı: İbtidailere Malumat-ı Ahlakiyye ve Medeniyye**, *Kesit Akademi Dergisi = The Journal of Kesit Academy*, 2017, cilt: III, sayı: 7, s. 240-257

Yorulmaz, Ayşe **Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Ahlaki Söylem**, *I. Uluslararası Din ve İnsan Sempozyumu "Din, Dil ve İletişim" 10-12 Ekim 2019 Eskişehir*, 2019, s. 665-674

Yörükoğlu, Atalay **Ruh Sağlığı, Ahlak Değerleri ve Din Eğitimi**, *Atatürk'ün 100. Doğum Yılında Türkiye 1. Din Eğitimi Semineri*, 23-25 Nisan 1981, 1982, s. 211-214

Yurttaş, Tahsin **İslam Düşüncesinde Dilin Ahlâkîliği ve 'Mahremiyeti'**, *Din Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu (27-29 Mart 2015)*, 2016, cilt: I, s. 427-450

Yüce, Fatma **Ahlâkta Tutarlılık ve Denge Modeli: Aşırılık ve Eksiklik Ortasında, Objektif ve Bütüncül Bir Yaklaşım = Consistency and Balance Model in Morality: Between Excess and Defect, an Objective and Holistic Approach**, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi = Cumhuriyet Theology Journal [Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi]*, 2019, cilt: XXIII, sayı: 3, s. 1257-1277

Yüce, Fatma **Din-Ahlâk İlişkisi Bakımından İslâm Erdem Etiği Tasnif Denemesi = The Classification Study of Islamic Virtue Ethics in Terms of the Relationship between Religion and Morality**, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi (İLTED)*, 2021, sayı: 55, s. 251-275

Yüce, Mustafa **İnanç-Ahlak İlişkisi Bağlamında İman, İslâm ve İhsan Kavramları**, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2013, cilt: XV, sayı: 2, s. 111-148

Yüceer, İsa **Güzel Ahlak İlkesi ve Zıtları**, *Çevre ve Ahlak Sempozyum Bildiri Metinleri*, 2014, s. 161-186

Yüceer, İsa **İnanç Ahlak İlişkisi**, *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji*, 2004, cilt: IV, sayı: 12, s. 56-77

Yücel Çetin, Ayşe **Akşemseddin'in Eserlerinde Sosyal Ahlâk Eleştiri = Social Ahlaq and Criticism in Akşemseddin's Works**, *Hacı Bayrâm-ı Velî Uluslararası Sempozyum 14-16 Aralık 2012 Ankara = Hacı Bayrâm-ı Velî International Symposium December 14-16 2012 Ankara*, 2012, s. 21-35, 338-354

Yücel Çetin, Ayşe **Yunus Emre'nin Şiirlerinde Sosyal Ahlâk ve Eleştiri**, *3. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Bildiriler Kitabı, 17-21 Ekim 2018 Buhara, Özbekistan = 3. International Congress on Social Sciences, 17-21 October, 2018 Bukhara, Uzbekistan, 3. Xalqaro Ijtimoiy Fanlar Anjumani, 17-21 Oktabr 2018, Buxoro, O'zbekiston*, 2018, s. 133-141

Yüksek, Ali - Camilahon Coraeva **İslam Ticaret Hukukunda Temel Ahlaki Ölçütler**, *Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlmi Dergisi*, 2021, sayı: 30, s. 7-22

Yüksek, Ali **Ahlak Ekseninde Fıkın Gençlerde Karakter İnşası**, *Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler, 6-7-8 Ekim 2016*, 2016, cilt: I, s. 113-132

Yüksel Oktay, Elif **Ahlik Teşkilatında Çalışanların İş Ahlakı Bağlamında Değerlendirilmesi**, *İslami Perspektifte İktisadi Yaklaşımlar*, 2017, s. 319-341

Yüksel, Emrullah **Hazreti Muhammed'in Getirdiği Ahlâkın Cihanşumüllüğü**, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1986, sayı: 7, s. 77-85

Yürük, Tuğrul - Yıldız Kızılabdullah **Hasan Sabri Ayvazov (1878-1938)'un Usul-i Tedris ve Ta'lim Terbiye Adlı Eserinde Yer Alan Din ve Ahlak Eğitimi ile İlgili Görüşler**, *Uluslararası Sempozyum: Orta Asya Alimlerinin İslam Medeniyetine Katkıları, 10-12 Ekim 2018, Bişkek/Kırgızistan = International Symposium: The Contributions of Muslim Scholars of Central Asia to the Islamic Civilization, 10-12 October 2018, Bishkek/Kyrgyzstan*, 2019, s. 815-829

Zaim, Halil **İş Ahlakı**, *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, 2010, sayı: 10, s. 4-7

Zengin, Fethullah **Cahiliye Araplarında Bazı İyi Ahlâk Örnekleri ve Sebepleri Üzerine Bir Değerlendirme**, *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi = Journal of Mesned Divinity Researches]*, 2016, cilt: VII, sayı: 2, s. 53-69

Zengin, Mahmut - Dilek Menküç **Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Din ve Ahlak Dersi Kitapları Üzerine Bibliyografik Bir Çalışma (1924-1982) = A Bibliographical Study on Religious and Ethics Course Textbooks in Republic Period in Turkey (1924-1982)**, *Turkish Studies = Türkoloji Araştırmaları: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2017, cilt: XII, sayı: 10, s. 361-386

Züheyr, Tafir - Bu-Sahmine Ahmed Ahmed **el-İktisadü’s-Sülukî, el-Aklâniyye ve'l-Ahlâkiyyâti'l-İslâmiyye**, *International Congress on Islamic Economics and Finance (ICISEF) 21-23 October 2015, Sakarya/Turkey Proceedings* , 2016, cilt: I, s. 393-410

HASAN B. MUHAMMED'İN HAYATI VE ŞERH-İ CEDÎD-İ KARABAŞ İSİMLİ TECVÎD RİSÂLESİNİN İNCELENMESİ*

THE LIFE OF HASAN B. MUHAMMED AND THE EXAMINATION OF HIS RISALAH ABOUT TAJWEED TITLED SHARH-I JADEED-I KARABAS

YASİN ÇÖLLÜ

YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ

YALOVA ÜNİVERSİTESİ İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ

yasin_2285@hotmail.com

Öz:

Kur'ân-ı Kerîm lafzıyla ve manasıyla müciz bir kitaptır. Her ne kadar manasının yanı sıra Hz. Peygamber'in öğrettiği şekilde lafzının doğru telaffuz edilmesi de büyük önem arz etmektedir. Allah Teâlâ, Kur'ân'ı tecvîd ile indirmiş, Hz. Peygamber de tecvîd ile okumuş ve ashâbına bu şekilde öğretmiştir. Bu bağlamda İslâm toplumları Kur'ân öğrenimine büyük önem göstermiş bu konuda kıymetli eserler yazılmıştır. Kur'ân öğrenimi bu şekilde Hz. Peygamber zamanından bugüne kadar devam etmiştir. Bu eğitimler başlarda sözlü olarak yapılmış sonraları ise tecvîd alanında yazılan kitaplarla birlikte sürdürülmüştür. Ubeydullah el-Hâkânî (ö. 325/967) ve Mekkî b. Ebî Tâlib (ö. 437/1045) ile başlayan tecvîd telif süreci Kâsım b. Firruh eş-Şâtîbî (ö. 590/1194) ve İbrahim b. Halil el-Ca'berî (ö. 732/1332) ile ivme kazanmış, İbnü'l-Cezerî (ö. 833/1429) zamanında daha üst seviyeye çıkarak altın çağını yaşamıştır. Bu alanla alakalı eser verenlerden biri de Osmanlı Devleti'nde yaşamış Hasan b. Muhammed'dir (ö. 1136/1724). Onun Şerh-i Cedîd-i Karabaş adlı telifi Osmanlıca olarak kaleme alınmış yetmiş dokuz varaktan oluşan hacimli bir eserdir. Geçmişten günümüze okutulmakta olan Abdurrahman Karabaşî'nin (ö. 904/1498) yazmış olduğu Karabaş Tecvîdi üzerine yazılan ve şerh niteliği taşıyan bu risâle tecvîd konularının daha iyi anlaşılması adına kıymetli bir eserdir. Hasan Efendi, Karabaş Tecvîdi'nin kısa ve öz olduğunu belirterek daha iyi anlaşılması için bu çalışmayı yaptığını ve telifinde Hafs'in rivâyetine göre konuları açıklayacağını ifade etmiştir. Bu makalede öncelikle Hasan b. Muhammed'in hayatına yer verilecek, sonrasında Şerh-i Cedîd-i Karabaş isimli eserinin mukaddime bölümü ile şerh bölümündeki med, idgâm, gunne, izhâr, kalkale, sekte, lafzatullah, hükmu'r-ra, iklâb ve ikhfâ konuları incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Kıraat, Tecvîd, Hasan b. Muhammed, Şerh-i Cedîd-i Karabaş, Karabaş Tecvîdi.

Abstract:

The Qur'ân is a wonderful book in its words and meaning. Although it is very important to understand the meaning of Qur'ân. It is also of great importance to pronounce the word correctly in the way taught by the Prophet. Allah Ta'âlâ, has sent down the Qur'ân with tajweed, Prophet Muhammed studied it with Tajweed and taught his companions in this way. Islamic societies have paid great attention to the study of the Qur'ân and valuable works have been written about it. Learning Qur'ân has continued from the time of the Prophet until today. These trainings were conducted orally at first and then continued together with books written in the field of tajweed. The copyright process that began with Ubeydullah el-Hâkânî (d. 325/967) and Mekkî b. Ebî Tâlib (d. 437/1045) gained momentum with Kâsım b. Firruh al-Shâtîbî (d. 590/1194) and İbrahim b. Halil el-Ca'berî (d. 732/1332), lived its golden age by rising to a higher level in the time of. Ibn al-Jazarî (d. 833/1429) One of those who produced works related to this field is Hasan b. Muhammed (d. 1136/1724) who lived in Ottoman Empire. Written in Ottoman Turkish language, Sharh-i Jadeed-i Karabas is a work which is voluminous and composed of seventy-nine leaves. This work, which was written on Karabas Tajweed by Abdurrahman Karabaşî (904/1498), which has been studied since the past. and defined as scholia, is well-esteemed in that it provides a better understanding of tajweed related topics. Hasan Efendi stated that Karabaş Tajweed was brief and essential, and he conducted this work to better explain it by elaborating on the topic in regard to Hafs tradition. In this article, med, idgâm, gunne, izhar, kalkale, sekte, lafzatullah, hükmu'r-ra, iklâb and ikhfâ topics in the preliminary section and commentary section of his work called Sharh-i Jadeed-i Karabas will be examined by including Hasan b. Muhammad's life.

Keywords: Qiraat, Tajweed, Hasan b. Muhammed, Sharh-i Jadeed-i Karabas, Tajweed of Karabas.

MAKALE TÜRÜ ARTICLE TYPE	GELİŞ TARİHİ RECEIVED	KABUL TARİHİ ACCEPTED	YAYIN TARİHİ PUBLISHED	ORCID NUMARASI ORCID NUMBER
Araştırma Makalesi/Research Article	11.10.2022	26.10.2022	31.12.2022	0000-0002-0428-6988
İNTİHAL/PLAGIARISM		DOI NUMARASI/DOI NUMBER		
Bu makale intihal tarama programıyla taranmıştır. This article has been scanned via a plagiarism software.		-		

ATIF/CITE AS

Çöllü, Yasin. "Hasan b. Muhammed'in Hayatı ve Şerh-i Cedîd-i Karabaş İsimli Tecvîd Risâlesinin İncelenmesi / The Life of Hasan b. Muhammed and the Examination of His Risalah About Tajweed Titled Sharh-I Jadeed-I Karabas". *ilahiyat* 9 (Aralık/December 2022): 201-214.

* Bu çalışma, Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde Doç. Dr. Ahmet GÖKDEMİR'in danışmanlığında hazırlanan "Hasan b. Muhammed'in Şerh-i Cedîd-i Karabaş İsimli Eseri (İnceleme-Metin)" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Kur'ân öğrenimi, Hz. Peygamber zamanından bugüne kadar devam edegelmiştir. Bu eğitimler başlarda şifâhî yapılmış daha sonra ise tecvîd alanında yazılan kitaplarla birlikte süre gelmiştir. Ubeydullah el-Hâkanî (ö. 325/967) ve Mekkî b. Ebî Tâlib (ö. 437/1045) ile başlayan telif süreci Kâsım b. Firrûh eş-Şâtibî (ö. 590/1194) ve İbrahim b. Halil el-Ca'berî (ö. 732/1332) ile ivme kazanmış İbnü'l- Cezerî zamanında üst seviyeye çıkmış ve sonrasında da bu hususta birçok eser yazılmıştır.

Bu minvalde eser verenlerden birisi de Osmanlı Devleti zamanında yaşamış ve alanında uzman birçok öğrenci yetiştirerek büyük hizmetlerde bulunmuş olan Hasan b. Muhammed'dir (ö. 1136/1724). Onun *Şerh-i Cedîd-i Karabaş* isimli eseri Osmanlıca olarak kaleme alınmış ve yetmiş dokuz varaktan oluşmaktadır. Bu tecvîd risâlesi Osmanlı devrinden günümüze kadar okunmakta olan Abdurrahman Karabaşî'nin (ö. 904/1498) telif ettiği *Karabaş Tecvîdi* üzerine yazılmış bir şerhtir. Hasan b. Muhammed, *Karabaş Tecvîdi*'nin kısa olduğu ve anlaşılmadığını ifade ederek bu risâleyi niçin yazdığını açıklamış ve kadîm kırâat kitaplarına bakarak söz konusu şerhi yazdığını aktarmıştır. Ayrıca Hasan Efendi kapalılığı gidermek için Hafs rivâyeti üzerine tecvîd konularını açıklayacağını dile getirmiştir.¹

Hasan b. Muhammed'in bu telifi *Karabaş Tecvîdi*'nin ve tecvîd ilminin daha iyi anlaşılması bakımından önemli bir eserdir. Söz konusu eserin uslûb bakımından incelenmesi ve günümüze kazandırılması için bu çalışma yapılmıştır. Makalede öncelikli olarak Hasan Efendi'nin hayatına yer verilecek sonrasında ise *Şerh-i Cedîd-i Karabaş* adlı eserinin tahlili yapılacaktır.

1. HASAN B. MUHAMMED'İN HAYATI

Hocapaşa imamı olarak tanınan Hasan b. Muhammed, Kastamonu'da dünyaya gelmiştir. Daha sonra İstanbul'a gelerek çeşitli görevlerde bulunan Hasan Efendi, Hocapaşa ve Vâlide Sultan camilerinde imam-hatiplik görevini yürütmüştür. O, Mehmed Efendi (ö. 1083/1672)'den İbn Kesîr'in (ؓ) kırâati ile Hafs'ın (ع) rivâyetini okuduktan sonra Şeker Mehmed Efendi'den (ö. 1099/1688) seb'a ile 'aşera kırâatlerini okumuş; son olarak da dönemin meşhur hocalarından Ali el-Mansûrî'den (ö. 1134/1721)² *Tayyibe* icâzeti almıştır. Hasan Efendi'nin talebeleri arasında Muhammed Şâkir Efendi (ö. 1139/1726-1727), İsmâil b. Ali (ö. 1142/1730), İsmail b. Muhammed (ö. 1142/1730), Trabzonlu Hasan Efendi (ö. 1143/1731), Dülgerzâde İmamı Mahmûd Efendi (ö. 1166/1753), Halil b. Hüseyin (ö. 1182/1768) gibi isimler bulunmaktadır. Hasan b. Muhammed, 1136/1724 tarihinde vefat etmiştir.³

2. ESERLERİ

Hasan Efendi'nin tecvîdle ilgili *Şerh-i Cedîd-i Karabaş* adlı kitabının yanında kırâati bizzat hocadan almanın gerekliliğini ifade eden *Takrîr*⁴ adında tek sayfalık bir notu bulunmaktadır.

2.1. ŞERH-İ CEDÎD-İ KARABAŞ ADLI TECVÎD KİTABI

Eser mukaddime, şerh ve zeyl bölümlerinden meydana gelmektedir. Müellif mukaddime kısmında söz konusu eseri *Karabaş Tecvîdi*'nin daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla yazdığını ifade etmiştir. Şerh bölümünde ise Hafs rivâyetine göre tecvîd kâidelerini açıklamıştır. Son olarak zeyl başlığı altında mehâric-i hurûf (harflerin mahreclerini) ve sıfât-ı hurûfu (harflerin

¹ Hasan b. Muhammed, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş* (İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Reşid Efendi, 11), 1b-79a.

² Ali b. Süleyman'ın Osmanlı kırâat ilmine katkıları büyüktür. Ali b. Süleyman ve Osmanlı kırâat ilmine hizmetleriyle ilgili bkz. Ahmet Gökdemir, *Ali b. Süleyman el-Mansûrî ve Meşhur Mısır Tariki Kurrâları*, (İstanbul: Ravza Yayınları, 2018); "Ali b. Süleyman el-Mansûrî ve Osmanlı İlim Dünyasına Katkıları", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 44 (2017), 113-148.z

³ Bursalı Mehmed Tahir Bursalı, *Osmanlı Müellifleri* (İstanbul: Matbaay-i Âmire, 1333), 2/29; Abdullah Akyüz, *Osmanlı Kurrâları* (İstanbul: Rabbânî Yayınları, 2021), 157.

⁴ Hasan b. Muhammed Hasan Efendi, *Takrîr* (Manisa: Manisa Yazma Eserler, Akhisar Zeynelzâde, 1483), 131a.

sifatları) beyân etmiştir. Çalışmamızda mezkûr eserin mukaddime ve şerh bölümleri ele alınacaktır.

2.1.1. MUKADDİME

Hasan Efendi, mukaddime kısmında eseri niçin yazdığını beyân ettikten sonra erkân-ı kırâatin (kırâatin şartları); senedin sahih olması, Arapça'ya muvâfakat (uygunluk) ve resm-i Osmâniye mutabakat olmak üzere üç tane olduğunu aktarmıştır. Müellif, (ورتل القرآن ترتيبا) "Kur'ân'ı tertîl ile oku"⁵ âyetini zikrederek Kur'ân-ı tecvîdle okumanın farz-ı 'ayn, hâfızlığın ise farz-ı kifâye olduğunu belirtmiştir. O, tecvîdle okumanın farz-ı 'ayn olduğunu söyleyip tecvîdsiz okumanın da haram olacağına vurgu yaparak Kur'ân'ın ancak lafzının fesâhatiyle ve manasının belâgatiyle mûciz olduğunu, fesâhat ile okunmadığı takdirde lahn-ı şenî'e⁶ düşülerek haram olacağını anlatmıştır.⁷ Hasan Efendi konuyla alakalı İbnü'l-Cezerî'nin *Mukaddimesi*'nden alıntı yaparak şu beyiti aktarmıştır:

والاخذ بالتجويد حتم الازم من لم يجود القرآن اثم⁸

Müellif, Kur'ân'ın nâzil ve tevâtür olduğunu, Allah Teâlâ'nın Kur'ân'ı levh-i mahfûza inzâl eylediğini oradan da Cibrîl-i Emîn vasıtasıyla Hz. Peygamber'e ulaştırdığını beyân etmiştir. O, Hz. Peygamber'den sahâbe-i kirâmın, sahâbeden tâbînin, tâbiinden kurrâ imamların, kurrâ imamlardan râvîlerin, râvîlerden ise tariklerin ahz ettiğini belirtmiştir. Hasan Efendi, tariklerin semâ ve ahz ile yetinmeyip kitaplar tedvîn ettiğini de ifade ederek anlatılanlarla ilgili *Mukaddime* beyitlerine yer vermiştir:

لانه به الاله انزلا وهكذا منه الينا وصلا

وهو ايضا حلية الاتلاوة وزينة الاداء والقراءة⁹

Hasan Efendi, bu bölümde son olarak talebenin hocadan öğrenme usûllerini aktararak, hocanın okuyup öğrencinin dinlemesini mütekaddimûn mesleği, öğrencinin hocası önünde okuyarak dinletmesini de müteahhirûn metodu olarak ifade etmiştir. Ayrıca müellif, müteahhirûn metodunu kendi zamanında evlâ olarak görmekte, hıfza ve zabta daha uygun olduğunu belirtmiştir. Hasan Efendi, müsannifin Kitâb-ı Kerîm'e iktidâ için besmele ve Hz. Peygamber'in emrine uymak için salât ve selâm ile başladığını vurguladıktan sonra şerhe başlamıştır.¹⁰

2.1.2. ŞERH BÖLÜMÜ

Hasan Efendi, bu bölümde med, idgâm, ğunne, izhâr, kalkale, sekte, lafzatullah, hükmü'r-râ, iklâb ve ihfâ konularına yer vermiştir. Aşağıda sırasıyla bu konular ele alınacaktır.

⁵ el-Müzzemmil, 73/4.

⁶ "Hata etmek, doğrudan sapmak" anlamlarına gelen lahn sözcüğü ile "kabih (çirkin) olmak" manasında şenî' kelimesinden oluşan bu kavram terkip olarak çirkin hatayı ifade etmektedir. Bkz. Mütercim Âsım Efendi, *el-Okyânüsü'l-basit fi Tercemeti'l-Kâmüsi'l-Muhît Kâmüsi'l-Muhît Tercümesi*, thk. Mustafa Koç-Eyüp Tanrıverdi (İstanbul: Pasifik Ofset, 2013), "şna" 4/3400; Ramazan Pakdil, *Ta'lim Tecvid ve Kirâat* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2019), 31.

⁷ Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 3a-3b.

⁸ İbnü'l-Cezerî, *Mukaddimetü'l-Cezerî ve Tercümesi*, çev. M. Sadi Çögenli (İstanbul: Âsîâne Yayınları, b.y.y.), 6. Beyitte şöyle denilmektedir: "Kur'ân'ı tecvîd ile okumak zorunludur. Kim Kur'ân'ı tecvîdsiz okursa günahkâr olur".

⁹ İbnü'l-Cezerî'nin *Mukaddime*'sinin 6-7. beyitlerinde şöyle geçmektedir: "Çünkü Allah, Kur'ân'ı tecvîdle indirdi. Ondan bize kadar da böylece geldi. Tecvîd aynı zamanda tilâvetin süsü, edâ ve kırâatinin zînetidir." İbnü'l-Cezerî, *Mukaddime*, 6.

¹⁰ Abdurrahman Karabaşı, *Sualli Cevaplı İzahlı Karabaş Tecvidi*, çev. Ali Özek (İstanbul: Hisar Yayınları, 2019), 4; Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 3b-5a.

2.1.2.1. HARF-İ MED-MEDD-İ TABİİ

Med, lügat olarak “bir şeyi çekip sündürmek, uzatmak” manasına gelmektedir.¹¹ Müellif, med kelimesini tecvîd ıstılahında hurûf-ı memdûd ile savt-i itâleden (sesi uzatmak) ibarettir şeklinde tanımlamıştır. Hasan Efendi, mâ kabli madmûm olan sâkin vâv (و), mâ kabli meksûr olan sâkin yâ (ى) ve elif (ا) harfine hurûf-ı med denildiğini, bunlardan her birinin ancak bir elif miktarı tahakkuk edeceğini ifade etmiş; (قولوا، واخى، طالوت)¹² lafızlarını örnek göstererek konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. O, med harflerinden vâv (و) ile elif (ا) harflerinin mâ kabline tabi olarak ince veya kalın okunduğunu, yâ (ى)'nin ise her zaman ince okunduğunu; konuyla ilgili İbnü'l-Cezerî'nin *en-Neşr fi'l-kırââtî'l-'aşr* adlı eserinde elif (ا)'in öncesindeki harfe göre terkîk veya tefhîm okunabilir dediğini aktarmıştır.¹³ Müellif, med sebebi olmadığı zaman harf-i meddin bir elif miktarı uzatılacağını ve bu miktarın vâcip olduğunu, medd-i ferîye sebep olmadığı için ziyadesinin de haram olacağını beyân etmiştir. Hasan Efendi, medd-i tabîi ile alakalı (قالتون، قال، كانت قواريرا)¹⁴ lafızlarını örnek gösterip bir parmak kaldıracak kadar med yapılması gerektiğini ve bu medde zâtî-aslî med denildiğini de ifade etmiştir.¹⁵

2.1.2.2. MEDD-İ MUTTASIL

Hasan Efendi harf-i medden sonra sebab-i medd-i ferînin hemze olarak gelmesi ve bu ikisinin bir kelimedede bulunması halinde hemzenin harfi medde bitişmesinden dolayı medd-i muttasıl olduğunu ve bu med çeşidinin medd-i vâcip olarak da ifade edildiğini aktarmıştır. Müellif, konuyla ilgili olarak eserinde İbnü'l-Cezerî'nin şu sözlerine yer vermiştir:

وواجب ان جاء قبل همزة متصلا ان جمعا بكلمة¹⁶

Hasan Efendi, kurrâ imamların medd-i muttasılda erbea merâtib okuduklarını belirterek mertebe-i ûlânın Kâlûn (ب), İbn Kesîr (د) ve Ebû Amr (ح)'a, mertebe-i sâniyenin İbn Âmir (ك) ve Kisâî (ر)'ye, mertebe-i sâlisinin İmâm Âsım (ع)'a, mertebe-i râbianın ise Hamza (ف) ile Verş (ج)'e ait olduğunu anlatmıştır. Müellif, bu med miktarlarının birbirine muhalif ve mütefâvid olduğunu belirterek tecvîd öğrenecek kişilerden bu anlatılan med miktarlarını ve Hafs (ع)'in mezhebini iyi kavramalarını istemiştir. Hasan Efendi, medd-i muttasılda harfi meddin üzerine ziyâde kılınması hususunda ittifak olduğunu ve vücûbiyetin ittifakta tahakkuk ettiğini ifade etmiştir. O, harf-i med üzerine ziyade hususunda dört görüşün bulunup, bunlardan ilkinin bir elif ilave edilerek iki, ikinci görüşün tevassut (2-3 elif), üçüncünün yarım elif eklenerek bir buçuk, dördüncünün ise bir elifin üzerine rubu' (çeyrek) elif ziyâde kılınarak bir ve rubu' (çeyrek) elif olduğunu belirtmiştir.¹⁷ Müellif bu anlatılanlara delil olarak İmâm Şâtîbî'nin şu beytini eserinde aktarmıştır:

¹¹ Âsım Efendi, "mdd", 2/1595; Nihat Temel, *Kırâat ve Tecvid İstılahları* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2018), 113.

¹² el-Bakara, 2/58-247; el-Mâide, 5/25.

¹³ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fi'l-kırââtî'l-'aşr*, ed. Ali Muhammed ed-Debbâ' (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiye, b.y.y.), 2/215.

¹⁴ el-Bakara, 2/11; er-Rûm, 30/26; el-İnsân, 76/15.

¹⁵ Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 5a-7a.

¹⁶ *Mukaddime*, 71. beyitte şöyle denilmektedir: “Eğer med harfi hemzeden önce gelir ve ikisi de bir kelimedede toplanırsa o kelimeyi med yapmak vâciptir.” İbnü'l-Cezerî, *Mukaddime*, 20.

¹⁷ Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 11b-17a.

إذا الف او ياؤها كسرة او الواو عن ضم لقي الهمزة طولاً¹⁸

2.1.2.3. MEDD-İ MUNFASIL

Hasan b. Muhammed, eserinde med harfinden sonra sebab-i med ferî hemze olarak başka başka kelimeye gelirse medd-i munfasıl kuralının gerçekleşeceğini dile getirmiştir. O, söz konusu kuralın vasl halinde olacağını ve bu meddin, medd-i ferîsinin terk edilmesi câiz olduğundan medd-i câiz olarak da adlandırıldığını aktarmıştır. Müellif, konuyla ilgili (**اتى امرالله، يا ايها، عنده**)¹⁹ âyetlerini örnek olarak vermiştir. Hasan Efendi, İmam Âsım'ın medd-i munfasılta dört elif miktarı uzattığını, bazı kurrâların ise medd-i aslî üzerine med yapmadan kasr ile okuduklarını beyân etmiştir.²⁰

2.1.2.4. MEDD-İ LÂZİM

Hasan Efendi, sebab-i meddin sükûnunun kelmî ya da harfî olacağını belirterek harf-i medden sonra lâzım olarak geldiğinde medd-i lâzımın söz konusu olduğunu ve meddin bu çeşidinin medd-i 'adl, medd-i haciz, medd-i müşbî olarak isimlendirildiğini ifade etmiştir. Ayrıca müellif, medd-i lâzımın dört türlü olduğunu, bunların ikisinin kelime ikisinin ise harfte olacağını beyân ederek bunları örneklerle birlikte açıklamıştır. O, ilk olarak (**ولا ضالين، الحاقه**)²¹ lafızlarını örnek vererek kelime-i müsakkali, sonrasında (**الان**)²² kelimesini göstererek kelime-i muhaffefeyi, üçüncü de harf olan muhaffef sükûn-i lâzımı (**الم، المص**)²³ son olarak da harf-i müsakkali (**الم، طسم**)²⁴ âyetleriyle açıklayarak konuyu ele almıştır. Hasan Efendi, hurûf-ı mukattaalarda medd-i lâzımın meddi hususunda ittifak olduğunu, bu durumda medd-i aslînin üzerine iki elif ziyâde kılarak üç elif okunduğunu dile getirmiştir. Müellif hurûf-ı mukattaaların dışındakilerde ise ihtilaf olduğunu, bunlardan bazılarının harf-i med üzerine iki, bazılarının ise bir elif ilave edilerek okuduklarını aktararak bu meddin miktarının dört elif olduğunu beyân etmiştir.²⁵

2.1.2.5. MEDD-İ ÂRIZ

Müellif, harf-i medden sonra gelen sükûnün ârizî sebebinden hasıl olan medde medd-i âriz-ı ferî denildiğini ifade etmiştir. Hasan Efendi, aslı harekeli olduğu halde vakfta sâkin, vaslda ise tekrar harekesi geri gelerek sâkit olan sükûnü, sükûn-i âriz olarak tanımlamış; buna örnek olarak da (**يوم الدين، نستعين، يعلمون**)²⁶ âyetlerini vermiştir. Müellif, medd-i ârizin meddinin muhtelif fih olduğu için câiz olduğunu belirtmiştir. O, med yapılacak kelimenin sonu meftûh (üstünlü) ise tûl, tevassut, kasr; meksûrsa (esreli) tûl, tevassut, kasr ve revm,²⁷ madmûmsa (ötreli) tûl, tevassut, kasr ve bunlarla birlikte işmâm,²⁸ bir de revm vechinin câiz olacağını dile getirmiştir.²⁹

¹⁸ Kâsım b. Firrûh eş-Şâtîbî, *Metnü 'ş-Şâtîbiyye el-müsemmâ Hirzi 'l-emâni ve vehü 't-tehâni fi 'l-kirâati 's-seb'i* (Medine: Mektebetü Dâru'l-Hüdâ, 2010), 14. Mezkûr beyitte şöyle denilmektedir: “Med harfleri olan vâv (و), yâ (ي) ve elif (ا) ten sonra hemze gelirse uzatılır.”

¹⁹ en-Nahl, 16/1; el-Bakara, 2/21, 255.

²⁰ Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 17a-18b.

²¹ el-Fâtîha, 1/7; el-Hâkka, 69/1.

²² Yûnus, 10/1.

²³ el-Bakara, 2/1; el-A'râf, 7/1.

²⁴ Âl-i İmrân, 3/1; eş-Şuarâ, 26/1.

²⁵ Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 18b-20b.

²⁶ el-Fâtîha, 1/3, 4; el-Bakara, 2/77.

²⁷ Hasan b. Muhammed, revmî, “gizli avaz (ses) ile harekeyi talep etmektir” şeklinde tarif etmiştir.

²⁸ Müellif, işmâmı, “sükûndan sonra dudakları yummak” şeklinde tanımlamıştır.

²⁹ Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 21a-22a.

2.1.2.6. MEDD-İ LÎN

Müellif, Hasan b. Muhammed, harf-i lînden sonra gelen sebab-i meddin sükûnunun gerek ârız gerekse lâzım olsun medd-i lîn olacağını belirterek harf-i lînin, mâkabli meftûh (üstün) sâkin vâv ve yâ harfleri olduğunu söylemiştir. O, sükûn-i lâzımlı medd-i lînlerde meşhur olan görüşün üç elifle tûl ve iki elifle tevassut olduğunu bununla birlikte tûlu dört, tevassutu iki buçuk veya üç elif okuyanların bulunduğunu aktarmıştır. Müellif, konuyu (حم عسق، كهيعص)³⁰ âyetleri ile örneklendirmiş ve meddin mûcibinin iltikâ-i sâkineyn (iki sâkinin karşılaşması) olduğunu beyân etmiştir. Hasan Efendi, bu bâbda son olarak harf-i medden sonra sebab-i meddin sükûn-u ârız olarak vâki olursa medd-i ârızdaki gibi meftûhta üç, meksûrda dört, madmûm da ise yedi vechin câiz olacağını ifade ederek buna (ولا نوم، من خوف، والصيف)³¹ âyetlerini misal göstermiştir. Hasan Efendi, bu meddin muhtelifün fih olduğu için câizliğini belirterek medd-i lîndeki kasrın meddi terk etmek olduğuna vurgu yapmıştır.³²

2.1.2.7. TENVÎN VE NÛN-İ SÂKİN BÂBİ

Hasan Efendi tenvîni iki üstün, iki esre, iki ötre olarak tanımlamıştır. O, nûn-i sâkinenin, cezmlî nûn olduğunu ve tenvînle nûn-i sâkin ahkâmının yirmi sekiz harf içerisinde dört kısma ayrıldığını dile getirmiştir. Ayrıca müellif dört kısmın izhâr, ihfâ, kalb (iklâb) ve idgâm olduğunu beyân ederek İmâm Cezerî'nin konuyla ilgili şu beytini aktarmıştır:

و حکم تنوين ونون يلقى اظهار ادغام و قلب اخفا³³

2.1.2.8. İHFÂ

Hasan Efendi, sözlük anlamı “gizlemek ve gizlenmek”³⁴ olan ihfâyı, terim olarak tenvîn ve sâkin nûn ihfâ harflerine uğradığında oluşan kurala verilen isim olarak tanımlamıştır. O, ihfâ harflerini (يرملون) harflerinin yanı sıra sitte-i halkıyye (ه، غ، ع، خ، ح، ا) ve bâ (ب) harfinden geriye kalan on beş harf olduğunu aktararak (طس تلك، غنى كريم)³⁵ âyetleri üzerinde ihfâyı göstermiştir.³⁶

2.1.2.9. İZHÂR

Lugat olarak izhâr “bir nesneyi âyan ve âşikâre kılmak” manasına gelmektedir.³⁷ Hasan Efendi, izhâr harflerini (الله، حى، خالق، عدل، غنى، هاديا) esmâ-i şerîfelerinin ilk harfleri olduğunu belirterek tenvîn ve nûn-i sâkinin bu altı harften birine uğraması sonucu izhâr kuralının gerçekleşeceğini anlatmıştır. Müellif tenvîn ve nûn-i sâkinin bu harflerde izhâr edilmesinin sebebini mahrec bakımından aralarındaki uzaklığa bağlayarak (غفور حلیم، من خوف)³⁸ âyetlerinde bu kuralın oluştuğunu beyân etmiştir.³⁹

³⁰ eş-Şûrâ, 42/2; Meryem, 19/1.

³¹ el-Kureyş, 106/2, 4; el-Bakara, 2/255.

³² Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 22a-23b.

³³ İbnü'l-Cezerî, *Mukaddime*, 18; Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 23b. Beyitte “Tenvîn ve nûnun hükmü izhâr, idgâm, kalb (iklâb) ve ihfâda bulunur” denilmektedir.

³⁴ Âsım Efendi, “hfı”, 6/5728.

³⁵ en-Neml, 27/1, 40.

³⁶ Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 25a-26a.

³⁷ Âsım Efendi, “zhr”, 3/2153.

³⁸ el-Bakara, 2/225; el-Kureyş, 106/4.

³⁹ Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 26a-28a.

2.1.2.10. İKLÂB

Hasan b. Muhammed, “bir nesneyi geriye döndürmek ve çevirmek”⁴⁰ anlamına gelen iklâb kavramını, tenvîn veya nûn-i sâkinin bâ (ب) harfine uğraması sonucu mîm (م) harfine çevrilip ğunne⁴¹ ile okunmasıdır şeklinde tarif etmiştir. Müellif, iklâbın, tenvîn ve nûn-i sâkini bâ (ب) harfinde ğunne ile izhâr ederek okumanın zor olacağından kaynaklandığını ileri sürmüştür. Ayrıca Hasan Efendi, (عليم بذات الصدور، من بعد، سميع بصير)⁴² lafızlarında iklâb kuralının gerçekleştiğini ifade etmiştir.⁴³

2.1.2.11. BÂB-I İDĞÂM-I MEA'L-ĞUNNE

İdğâm, lugatta “bir harfi diğer bir harfe derc ve idhâl etmek” anlamına gelmektedir.⁴⁴ Hasan Efendi, idğâmın, örfi kurrâda iki harfi birbirine halt (karıştırarak) edilerek, harf-i vâhid-i müşedded (şeddeli bir harf) kılmak olduğunu aktarmıştır. O, idğâm-ı me'al-ğunne harflerinin (يمنو) harfleri olduğunu ve tenvînle nûn-i sâkinin bu dört harfe uğraması sonucu bu kuralın uygulanacağını beyân ederek vâv (و) ile yâ (ي) da nâkıs, mîm (م) ile nûn (ن) harfinde ise tam idğâm yapıldığını (فضلا من الله) (خيراً يره، ومن يعمل، فضلا من الله)⁴⁵ örnekleri üzerinde ifade etmiştir. Müellif nûn-i sâkin ile vâv (و) ve yâ (ي) harfleri (صنوان، قنوان، بنيان، دنيا)⁴⁶ lafızlarındaki gibi bir kelimedede bulduklarında, idğâm karışıklığı sebebiyet vereceğinden, bunun câiz olmayacağını ve bu durumda ittîfâk ile izhâr okunduğunu belirtmiştir.⁴⁷ O, bu anlattıklarını destekleyen İmâm Şâtîbî'nin şu beyitlerini eserinde aktarmıştır:

وعندهما لكل اظهر بكلمة مخافة اشباه المضاعف اتقلا⁴⁸

2.1.2.12. BÂB-I İDĞÂM-I BİLÂ ĞUNNE

Hasan Efendi, idğâm-ı bilâ ğunne harflerinin lâm (ل) ve râ (ر) olduğunu, tenvîn ve nûn-i sâkinin bu iki harften birine uğraması sonucunda kalb-i mahza ile kalb olunacağını, teşdîd-i kâmil ile müşedded kılınması gerektiğini ve ğunnenen hiç eser kalmamasını beyân etmiştir. Müellif, burada idğâm olmasının sebebinin bitişik veya ittîhâd-ı mahrec olduğunu belirtip vucûbunun delilini ise tenvîn ve nûn-i sâkinin lâm (ل) ve râ (ر) harfleri ile çok karşılaşması şeklinde ifade etmiştir. Yine o, ğunnenin tahfiflikte mübâlağa için hazfedildiğini dile getirmiştir. Hasan Efendi, konuyla ilgili Şâtîbî'nin aşağıdaki beytini eserinde aktarmıştır:

وكلهم التنوين والنون ادغموا بلا غنة في اللام والرا ليجملا⁴⁹

⁴⁰ Âsım Efendi, “klb”, 1/616.

⁴¹ Hasan Efendi, “Ğunneyi, genizden gelen ses” şeklinde ifade etmiştir.

⁴² Âl-i İmrân, 3/35; el-Bakara, 2/27; el-Hac, 22/61.

⁴³ Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 33b-35a.

⁴⁴ Âsım Efendi, “dğm”, 5/4970.

⁴⁵ el-Zilzâl, 99/7; en-Nisâ, 4/110; el-Fetih, 48/29.

⁴⁶ el-Bakara, 2/85; et-Tevbe, 9/109; el-En'âm, 6/99; er-Ra'd, 13/4.

⁴⁷ Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 35a-37b.

⁴⁸ eş-Şâtîbî, *Hurzü'l-emânî*, 24.

⁴⁹ eş-Şâtîbî, *Hurzü'l-emânî*, 24.

Hasan Efendi, (هدى للمتقين) ⁵⁰ âyetlerini de bu kurala örnek olarak vermiştir. ⁵¹

2.1.2.13. BÂB-I İDĞÂM-I MİSLEYN

Hasan b. Muhammed, bu başlık altında idğâmın mislân, cinsân ve mütekâribeyn olmak üzere üç kısım olduğunu ifade etmiş ve konuya dair İmâm Cezerî'nin şu beytini alıntı yapmıştır:

واولى مثل وجنس ان سكن ادغم كقل رب وبل لا ⁵²

Müellif, İmâm Cezerî'nin cinsân (mütecâniseyn) ile yetinerek mütekâribeyni zikretmediğini aktarmış, sâkin olan bir harfin (امنا) ⁵³ gibi kelimenin ortasında veya (طلعت تراور) ⁵⁴ âyetindeki gibi kelimenin sonunda olup da kendi misline uğradığında idğâmın vâcip olduğunu ve bu kurala da idğâm-ı misleyn denildiğini anlatmıştır. Ayrıca müellif, *Dürrü'n-nazîd* adlı kitapta yer alan mahreç ve sıfat bakımından ittifak halinde olan harflerin ilki sâkin olması halinde ister bir kelime ister iki kelime bulunsun idğâm edilmesinin vâcip olduğuna yönelik ibâreleri eserinde aktarmıştır. Hasan Efendi, misleyn olan idğâmda ilk harfin harf-i med olması halinde (فى يوم،) ⁵⁵ âyetlerini örnek göstererek idğâm yapılmaması gerektiğini savunmuş ve idğâm durumunda harf-i meddin meddinin zâil olacağını ifade etmiştir. Müellif bunlara ek olarak (مالىه) ⁵⁶ âyetinde hâ-i sekt olduğu için idğâm yapılamayacağını ve bu örneğin yukarıda anlatılan kurallara kıyas yapılmaması gerektiğini belirtmiştir. O, (من نار، ومن نعمره) ⁵⁷ âyetlerini göstererek nûn-i sâkinin nûn (ن) harfine uğradığında hem idğâm-ı misleyn me'a'l-gunne hem de idğâm-ı me'a'l-gunne, mîm-i sâkinin mîm (م) e uğramasında ise idğâm-ı misleyn me'a'l-gunne olacağını beyân etmiştir. Hasan Efendi, konunun devamında mîm-i sâkinin bâ (ب) ya uğraması sonucunda ehl-i edâdan sahih olan görüşe göre ihfâ olacağını, ancak İbnü'l-Münâdî (ö. 336/947) ve Mekkî'nin (ö. 437/1045) izhâr olacağı yönünde görüş bildirdiklerini; bu konuda izhârın da câiz olduğunu ama muhtâr olmadığını vurgulamıştır. O, son olarak mîm-i sâkinin misli ve bâ (ب) hariç diğer harfler katında izhâr ile okunacağını aktararak câhil kurrâların yaptığı gibi fâ (ف) ile vâv (و) harfinde ihfâ etmekten uzak durulması gerektiğini belirtmiş ve söz konusu okuyuşun lahn olduğunu ifade etmiştir. ⁵⁸

⁵⁰ el-Bakara 2/2, 173.

⁵¹ Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 37b-38b.

⁵² İbnü'l-Cezerî, *Mukaddime*, 50. beyitte şöyle denilmektedir: “Benzer ve cins harflerin birincileri sâkin olursa idğâm et (بل لا) gibi.”
İbnü'l-Cezerî, *Mukaddime*, 12.

⁵³ el-Bakara, 2/8.

⁵⁴ el-Kehf, 18/17.

⁵⁵ Âl-i İmrân, 3/77; eş-Şuarâ, 26/96.

⁵⁶ el-Hâkka, 69/28-29.

⁵⁷ el-A'râf, 7/12; Yâsîn, 36/68.

⁵⁸ Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 38b-42b.

2.1.2.14. BÂB-I İDĞÂM-I MÜTECÂNİSEYN

Hasan b. Muhammed, mahreçleri bir sıfatları başka olan harflerin birbirine uğraması sonucu idğâm-ı mütecâniseyn⁵⁹ olacağını ve bu idğâma idğâm-ı sağır de denildiğini dile getirmiştir. O, bu idğâmın harflerinin üç mahreç olduğunu bildirmiştir. Ona göre bunlardan ilki taraf-ı lisân ile senâyây-ı ‘ulyâdan⁶⁰ çıkan dâl (د), tâ (ت), tâ (ط) harfleri olup (اثقلت دعوائهم، عبدتم)⁶¹ örnekleri üzerinde bu kural gerçekleşmiştir. Müellif, ikinci olarak taraf-ı lisân ile senâyây-ı ‘ulyâdan⁶² çıkan zâl (ذ), sâ (ث) ve zâ (ظ) harflerinin idğâmından bahsederek (يلهث ذلك)⁶³ örneğinde ihtilaf olup, idğâm ile birlikte izhârınin câiz, lâkin muhtâr olanın idğâm vechi olduğunu aktarmıştır. Hasan Efendi, konuyla alakalı İbnü'l-Cezerî'nin *en-Neşr* adlı eserinde (يلهث ذلك) âyetini kırâat imamlarından Nâfi (إ), İbn Kesîr (د), Âsım (ن), Ebû Câfer (جع) ve Hişâm (ل)'ın izhâr ve idğâm, diğerlerinin ise sadece idğâmla okuduklarını, kendi tercihinin ise idğâm olduğunu ifade eden bölümü eserine almıştır.⁶⁴ Müellif, eimme-i kurrânın (kurrâ imamların) ittîfâk-ı erâ (görüş birliği) ile idğâm kelimesinin zâ (ظ) ve zâl (ذ) harflerinde idğâm edildiğini ifade ederek (اذ ظلموا، اذ ذهب)⁶⁵ lafızlarını buna örnek göstermiştir. O, bununla birlikte kurrânın قد kelimesini dâl (د) ve tâ (ط)'da, طلعت تراءور، اثقلت (تاءت، داءت ve طاءت) harflerinde idğâm yaptıklarını aktararak (تاءت تراءور، اثقلت) âyetlerinde bu kuralın gerçekleştiğini dile getirmiştir. Hasan Efendi, üçüncü olarak bâ (ب)'nin mîm (م)'e idğâm edilmesine değinmiş, bu hususta izhârın da câiz olacağını ama muhtâr olanın idğâm vechi olduğunu dile getirmiştir. O, bu idğâma örnek olarak (يا بني اركب معنا)⁶⁷ âyetini göstermiştir. Müellif, bunlara ilave olarak قل، هل، بل kelimelerinin lâm (ل) ve râ (ر)'da (بل) (يا بني اركب معنا) lafızlarında görüldüğü üzere idğâm edildiğini; ancak (كلا) (يا بني اركب معنا) âyetinde Hafs'ın sekte yaptığını; قل، هل، بل lafızlarının dışında ise Hafs'ın ve ona tabi olanların izhâr ile okuduğunu anlatmıştır.⁷⁰

2.1.2.15. BÂB-I İDĞÂM-I MÜTEKÂRİBEYN

Hasan Efendi mahrecinde, sıfatında veya her ikisinde yakınlığı olan harflerin birbirine uğraması sonucu idğâm-ı mütekâribeyn olacağını ve *en-Neşr*'de bu konunun بالمتقاربين ما تقاربا مخرجا او صفة şeklinde anlatıldığını beyân etmiştir. Müellif, bu idğâmın harflerinin iki mahreçte

⁵⁹ Müellif, idğâm-ı mütecâniseyni، ما اتحدوا مخرجا وختلفا صفة) mahreçleri aynı sıfatları farklı harflerin idğâmı olarak tanımlamıştır. Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 42b.

⁶⁰ Dil ucuyla ön üstteki iki diş.

⁶¹ el-Kâfirün, 109/4; el-Â'râf, 7/189.

⁶² Konuyla alakalı zikredilen birinci ve ikinci grup mahreç aynı ifadelerle anlatılmakla birlikte ilkinde ön dişlerin dipleri, ikincisinde ise ön dişlerin uçları kastedilmektedir. Bkz. Abdurrahman Çetin, *Kur'an Okuma Esasları* (Bursa: Emin Yayınları, 2013), 102-103.

⁶³ el-Â'râf, 7/176.

⁶⁴ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 2/13-15.

⁶⁵ Enbiyâ, 21/87; Nisâ, 4/64.

⁶⁶ Kehf, 18/17; Â'râf, 7/189; Âl-i İmrân, 3/72.

⁶⁷ Hûd, 11/42.

⁶⁸ el-Enbiyâ 21/56; er-Rûm 30/28; Yûnus 10/41; Tâhâ 20/114.

⁶⁹ el-Mütaffifin 83/14.

⁷⁰ Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 42b-44b.

toplandığını, bunlardan birincisinin lâm (ل) ve râ (ر) harfleri olduğunu, dolayısıyla (قل رب، بل) ⁷¹ örneklerinde lâm (ل)'in râ (ر) harfinde idğâm edilmesi gerektiğini vurgulamış, ⁷² (قل نعم) âyetinde ise lâm (ل) ve nûn (ن) harflerinin mütecâniseyn ve mütekâribeyn olmasına rağmen birbirine idğâm edilemeyeceğini anlatmıştır. Hasan Efendi ikinci olarak bu grupta kâf (ق) ve kêf (ك) harflerini zikretmiş ve buna ⁷³ (الم نخلقكم) örneğini vermiştir. O, bu âyetteki idğâmıda ittifak olduğunu, ancak kâf (ق)'ın isti'lâ sıfatının gösterilmesinde veya giderilmesinde ihtilaf olduğunu aktarmıştır. Müellif, ehl-i edâdan bazılarının kâf (ق)'da bulunan isti'lâ sıfatının kavî, kêf (ك)'de var olan hems sıfatının ise zayıflığı düşüncesinde olduğunu belirterek, kâf (ق) harfinin (احطت، بسطت) ⁷⁴ misallerindeki gibi isti'lâ sıfatının idğâm-ı nâkıs ile gösterilmesini savunduğunu aktarmıştır. O, diğerlerinin ise söz konusu sıfatın tamamıyla kaldırılması yönünde görüş bildirdiğini ve buna idğâm-ı mahza veya idğâm-ı kâmil dendiğini ifade etmiştir. Hasan Efendi, bu iki görüşünde sahîh, lakin idğâm-ı mahzanın esahh (daha doğru) olduğunu dile getirmiştir. ⁷⁵ O, bu konunun *Mukaddime*'de ⁷⁶ *والخلف بنخلقكم وقع* şeklinde anlatıldığını da zikretmiştir.

2.1.2.16. İDĞÂM-I ŞEMSIYYE

Hasan b. Muhammed, harflerin hurûf-ı şemsiyye ve hurûf-ı kameriyye olarak iki kısım ve hurûf-ı şemsiyyenin (تب، ثم، دع، ذنبا، رمى، زد، سمعة، شم، صدر، ضيف، طاب، ظن، له، نعم) bu kelimelerin ilki olan on dört harf olduğunu beyân etmiştir. Müellif, elif-lâm (ال)'a lâm-ı târif denildiğini ve bu on dört harfe uğradığında lâm-ı târifin, söz konusu harfler içinde idğâm edilmesinin vâcip; nûn (ن)'a uğrarsa idğâm-ı şemsiyye me'a'l-ğunne diğer harflere uğradığında ise idğâm-ı şemsiyye bilâ ğunne olacağını anlatmıştır. Hasan Efendi, bu idğâmın sebebini mahreç yakınlığı olarak açıklamış ve bu duruma ⁷⁷ *والناس، والشمس، والدار، والصفات* kelimelerini örnek göstermiştir. ⁷⁸

2.1.2.17. İZHÂR-I KAMERİYYE

Hasan b. Muhammed, izhâr-ı kameriyye harflerinin (ابغ حجك وخف عقيمه) beytinde bulunan harfler olduğunu ve lâm-ı târifin bu on dört harfe uğraması sonucu izhârın vâcip olacağını belirtmiştir. Müellif ⁷⁹ *والعصر، والفجر، والجبال* âyetlerinde lâm-ı târifin izhâr edilmesi gerektiğini, bu kural gereği idğâm câiz olmadığı gibi ğunnenin de câiz olmayacağını ve izhârın ğunneye engel

⁷¹ Tâhâ 20/114; en-Nisâ 4/158.

⁷² es-Sâffât 37/18.

⁷³ el-Mürselât 77/20.

⁷⁴ en-Neml 27/22; el-Mâide 5/28.

⁷⁵ Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 44b-46a.

⁷⁶ İbnü'l-Cezerî, *Mukaddime*, 11.

⁷⁷ el-Bakara 2/8; eş-Şems 91/1; el-A'râf 7/169; es-Sâffât 37/1.

⁷⁸ Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 46a-47a.

⁷⁹ el-'Asr 103/1, 74; el-Fecr 89/1.

olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Hasan Efendi, lââm-ı târifin kameriyye harflerinde mahreçlerinin birbirine uzak olması sebebiyle izhâr edildiğini açıklamıştır.⁸⁰

2.1.2.18. BÂB-I KALKALE

Hasan Efendi, kalkalenin lûgat olarak التحرك (hareket etmek), kımıldanmak; terim olarak ise güçlü bir ses gelinceye kadar mahrecin hareket ettirilmesi şeklinde tanımlamıştır. O, kalkale harflerinin (قطب جد) terkindeki beş harf olduğunu, bunların kelimenin ortasında ve sonunda ârızî ve aslî sükûn ile müşedded (şeddeli) veya muhaffef (şeddesiz) olarak geldiğinde; cemî ehl-i edânın (يدخلون، احد، بالحق)⁸¹ misallerinde olduğu gibi kalkale ile okuduğunu beyân etmiştir. Ayrıca müellif bu harfler (ان اضرب بعصاك)⁸² âyetindeki gibi misline uğradığında veya (ما عدتم)⁸³ lafzında olduğu üzere idğâm edildiğinde istisna olarak kalkale yapılmaması gerektiğini dile getirmiştir.⁸⁴

2.1.2.19. BÂB-I HÜKMÜ'R-RÂ

Hasan b. Muhemmed, râ (ر) harfinin mâ kablinin meftûh ve madmûm olması halinde (واخر، من) وَاخِرٌ، بالندر⁸⁵ âyetlerindeki gibi kalın okunacağını, mâ kablinin meksûr olması durumunda ise (واستغفروه، اصطبر)⁸⁶ misallerinde olduğu üzere ince okunacağını lâkin bu terkîk okumanın sûret-i mutlak (devamlı) olmadığını beyân etmiştir. Yine Hasan Efendi, mâ kabli meksûr sâkin râdan sonra hurûf-ı isti'lâdan biri gelirse rânın، (مرصادا، قرطاس)⁸⁷ misallerindeki gibi kalın okunacağını, isti'lâ harfinin meksûr olması halinde ise iki vecih olarak hem kalın hem ince okunabileceğini belirtmiştir. O, son örnekte Megârib ve Mısır kurrâlarının çoğunluğunun harf-i isti'lânın meksûr olması sebebiyle terkîk (ince) okuduğunu, diğer ehl-i edânın ise harf-i isti'lânın terkîke engel ve kesrenin zayıf olması hasebiyle tefhîm (kalın) okuduğunu belirtmiştir. Müellif sâkin râ ile harf-i isti'lânın farklı kelimelerde olması durumunda ise (فاصبر صبرا، انذر قومك)⁸⁸ âyetlerindeki gibi isti'lâ harfinin râ (ر)'nin okunuşuna etkisi olmayacağını dile getirmiştir. O, râ (ر)'nin sâkin, mâ kablinin de ârız olması durumunda (ارجعي، لمن ارتضى)⁸⁹ örneklerinde görüldüğü üzere kalın okunduğunu, sâkin râ (ر)'nin mâ kablinde aslî sükûn olması halinde ise bu sükûna itibar edilmeyeceğini belirterek sükûndan önceki harfin harekesinin meftûh veya madmûm olması halinde (بصير، من كل امر، في الصدور)⁹⁰ lafızlarındaki gibi kalın, meksûr olduğunda ise (بصير، من كل امر، في الصدور)⁹¹ misallerinde olduğu üzere ince okunacağını ifade etmiştir. Hasan Efendi, son olarak vakıf

⁸⁰ Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 47b.

⁸¹ en-Nisâ 4/124; el-İhlâs 112/1; el-Bakara 2/71.

⁸² el-Bakara 2/60.

⁸³ el-Kâfirûn 109/4.

⁸⁴ Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 47b-48b.

⁸⁵ el-Kevser 108/2; el-Kamer 54/23, 35.

⁸⁶ en-Nasr 110/3; Meryem 19/65.

⁸⁷ en-Nebe 78/21; el-En'âm 6/7.

⁸⁸ el-Meâric 70/5; Nûh 71/1.

⁸⁹ el-Fecr 89/28; el-Enbiyâ 21/28.

⁹⁰ el-Bakara 2/45; el-Kadr 97/4; Yûnus 10/57.

⁹¹ el-Bakara 2/20, 96.

HASAN B. MUHAMMED'İN HAYATI VE ŞERH-İ CEDÎD-İ KARABAŞ İSİMLİ TECVÎD RİSÂLESİNİN İNCELENMESİ

sebebiyle sâkin râ (ر)dan önce harf-i lîn olursa ince okunacağını ifade etmiş örnek olarak da (خير،)⁹² kelimelerini vermiştir.⁹³

2.1.2.20. LAFZATULLAH

Hasan b. Muhammed, lafzatullahın mâ kabli meftûh veya madmûm olduğunda vaslen ve ibtidâen (هو الله، نصر الله)⁹⁴ gibilerde kalın, meksûr olduğunda ise vaslen ve ibtidâen (بالله، والله)⁹⁵ örneklerinde olduğu üzere ince okunacağını belirtmiştir. Müellif (قل اللهم)⁹⁶ lafızlarında ibtidâ halinde hemzenin meftûh olduğu için kalın, vasl halinde ise hemze-i vaslın düşmesi ve lafza-i celâlin mâ kablinin meksûr olması sebebiyle ince okunacağını aktarmıştır.⁹⁷

2.1.2.21. BÂBÜ'Z-ZAMÎR

Hasan Efendi, zamirin, mâ kablinin müteharrik (harekeli) olması durumunda (انه كان به بصيرا،)⁹⁸ âyetlerindeki gibi med ile sâkin ise (عليه، فيه)⁹⁹ kelimelerindeki gibi medsiz okunacağını açıklamıştır. Müellif zamîrden sonra harf-i sâkin gelmesi halinde zamîrin kasr ile okunacağını dile getirmiş örnek olarak (فيها الفساد، فاذا قها الله)¹⁰⁰ âyetlerini göstermiştir. Ayrıca o, eimme-i seb'adan İbn Kesîr'in mâ kabli sâkin olan zamîrlerin hepsinde med ile okuduğunu, Hafs'ın Furkân sûresindeki (فيه مهانا)¹⁰¹ âyetinde İbn Kesîr'e muvâfakat ettiğini açıklayarak konuyla ilgili Şâtibî'deki şu beyitleri aktarmıştır:

وفيه مهانا معه حفص اخولا¹⁰²

2.1.2.22. SEKTE

Sekte terim olarak “nefes almaksızın sesin kesilmesi” (السكته قطع الصوت دون النفس) şeklinde tanımlanmıştır.¹⁰³ Müellif Hasan Efendi, Kur'ân'da diğer kurrâların okumayıp sadece Hafs'ın okuduğu dört sekteden bahsetmiştir. O, bunların sırasıyla (عوجا قيما، من مرقدنا هذا ما وعد الرحمن،)¹⁰⁴ âyetleri olduğunu, Hafs'ın buralarda sekte-i latîfe ile sekte yaptığını

açıklayarak İbnü'l-Kâsîh (ö. 801/1399)'ın kendi sözlerini destekler mahiyette olan şu ifadelerini eserinde aktarmıştır:

⁹² el-Bakara 2/54; Sebe' 34/18.

⁹³ Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 48b-49b.

⁹⁴ el-İhlâs 112/1; el-Bakara 2/214.

⁹⁵ el-Bakara 2/8, 19.

⁹⁶ el-İhlâs 112/1-2; Âl-i İmrân 3/26.

⁹⁷ Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 50a.

⁹⁸ el-İnşikâk 84/15; el-En'âm 6/13.

⁹⁹ el-Bakara 2/2, 37.

¹⁰⁰ el-Fecr 89/12; en-Nahl 16/112.

¹⁰¹ el-Furkân 25/69.

¹⁰² eş-Şâtibî, *Hırzû'l-emânî*, 13; Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 50a-51b.

¹⁰³ Saçaklızâde Mehmed el-Mer'âşî (ö. 1145/1732), *Cihdû'l-mukall*, thk. Sâlim Kaddûrî el-Hamed (Amman: Dâru 'Ammâr, 2001), 283; Muhammed Mekki Nasr el-Cüreyşî, *Nihâyetü'l-kavli'l-müfid fi 'ilmi tecvîdi'l-Kur'âni'l-mecîd*, thk. Ahmed Ali Hasan (Kahire: Mektebetü'l-Âdâb, 2011), 202.

¹⁰⁴ el-Kehf 18/1-2; Yâsîn 36/52; el-Kıyâmet 75/27; el-Mütâffifîn 83/14.

اخبر ان حفصا يسكت سكتة لطيفة من غير قطع نفس على الالف المبدلة من التنوين في عوجا ثم يقول قيما لينذر بأسا وكذلك يسكت في سورة يس على الالف في مرفدنا ثم يقول هذا ما وعد الرحمن وكذلك يسكت في سورة القيمة على النون في من ثم يقول راق وكذلك يسكت في المطففين علا اللام في بل ثم يقول ران على قلوبهم وان الباقيين يصلون ذلك كله من غير سكت ويدغمون النون واللام في الراء بغير غنة على ما تقدم انتهى تعريف السكتة قطع الصوة دون النفس ومن الله العون والتوفيق.¹⁰⁵

SONUÇ

Hasan b. Muhammed, Osmanlı Dönemi'nde yaşamış, birçok talebe yetiştirmiş ve bu araştırmaya konu olan *Şerh-i Cedîd-i Karabaş* adlı eseri telif etmiştir. Söz konusu eserde genel hatlarıyla Hafs rivâyetini esas alan tecvîd konuları genel hatlarıyla anlatılmakla birlikte zaman zaman diğer kırâatlere de yer verilmiştir. Müellif eserini Osmanlıca olarak kaleme almış, istifâde ettiği kitaplardan Arapça metinleri eserinde aktarmıştır. Hasan Efendi, bu eserinde farklı kaynaklardan alıntı yapmış, faydalandığı kaynakların bazen ismini zikrederken bazen de söz konusu kitabın yazarıyla yetinmiştir. O, konuları detaylı bir şekilde ele alarak bâb sonlarında okuyucuların ve okutucuların söz konusu kaideleri ifrat ve tefritten uzak bir şekilde icrâ etmeleri gerektiğini dile getirmiştir. Bununla beraber anlattığı konulardan ezberlenmesi gereken yerleri belirtmiş, Kur'ân okurken isyan ve günaha düşülmemesi için bazı uyarılarda bulunmuştur. Hasan Efendi'nin çeşitli temel eserlerden istifâde ederek hazırladığı bu eser Kur'ân'ın doğru tilâvet edilmesi adına yapılan kıymetli bir çalışmadır.

¹⁰⁵ Ali b. Osman İbnü'l-Kâsîh, *Sirâcü'l-kârii'l-mübtedi ve tezkârü'l-mukrii'l-müntehî* (Beyrut: Dâru'l-Kütübil-İlmiyye, 2004), 269; Hasan Efendi, *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*, 51b-52a.

HASAN B. MUHAMMED'İN HAYATI VE ŞERH-İ CEDÎD-İ KARABAŞ İSİMLİ TECVÎD
RİSÂLESİNİN İNCELENMESİ

KAYNAKÇA

Akyüz, Abdullah. *Osmanlı Kurrâları*. İstanbul: Rabbânî Yayınları, 2021.

Âsım Efendi, Mütercim. İstanbul: Pasifik Ofset, 2013.

el-Mer'aşî, Saçaklızâde Mehmed. *Cühdü'l-Mukıl*. ed. Sâlim Kuddûrî el-Hamed. Amman: Dâru 'Ammâr, 2001.

Bursalı, Bursalı Mehmed Tahir. *Osmanlı Müellifleri*. İstanbul: Matbaay-i Amire, 1333.

Çetin, Abdurrahman. *Kur'an Okuma Esasları*. Bursa: Emin Yayınları, 2013.

Gökdemir, Ahmet. *Ali b. Süleyman el-Mansûrî ve Meşhur Mısır Tariki Kurrâları*. İstanbul: Ravza Yayınları, 2018.

Gökdemir, Ahmet. "Ali b. Süleyman el-Mansûrî ve Osmanlı İlim Dünyasına Katkıları" *Necmettin Erbakan Üniversitesi* 44 (2017), 113-148.

Hasan Efendi, Hasan b. Muhammed. *Şerh-i Cedîd-i Karabaş*. Yazma. Reşid Efendi Blm.: Süleymaniye Ktp., 11.

Hasan Efendi, Hasan b. Muhammed. *Takrîr*. Manisa: Manisa Yazma Eserler, Akhisar Zeynelzâde, 1483, 131a.

İbnü'l-Cezerî, M. b. M. *en-Neşr fi'l-kırâti'l-'aşr*. ed. Ali Muhammed et-Dabbâ'. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiye, b.y.y.

İbnü'l-Cezerî, M. b. M. *Mukaddimetü'l-Cezerî ve Tercümesi*. çev. M. Sadi Çögenli. İstanbul: Âsitâne Yayınları, b.y.y.

İbnü'l-Kâsîh, Ali b. Osman. *Sirâcü'l-kâri'l-mübtedî ve tezkârü'l-mukri'l-müntehî*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiye, 2004.

Karabaşî, Abdurrahman. *Suallî Cevaplı İzahlı Karabaş Tecvidi*. çev. Ali Özek. İstanbul: Hisar Yayınları, 2019.

Mekkî, Muhammed Mekkî Nasr el-Cüreysî. *Nihâyetü'l-kavli'l-müfid fi 'ilmi tecvîdî'l-Kur'ânî'l-mecîd*. çev. Ahmed Ali Hasan. Kahire: Mektebetü'l-Âdâb, 2011.

Pakdil, Ramazan. *Ta'lim Tecvîd ve Kırâat*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2019.

Şâtibî, Kâsım b. Fîrruh eş-. *Metnü's-Şâtibiyye el-müsemmâ Hırzi'l-emânî ve vechü't-tehânî fi'l-kırâti's-seb'i*. Medine: Mektebetü Dâru'l-Hüdâ, 2010.

Temel, Nihat Temel. *Kırâat ve Tecvîd İstilahları*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2018.

KİTAP DEĞERLENDİRMELERİ

ET-TATBÎKU'S-SARFÎ

Abduh er-RÂCİHÎ, Daru'n-Nehdati'l-Arabiyye, Beyrut, 2004. (204 Sayfa)

YUSUF İBRAHİM YÜCEL

DR. ÖĞRETİM ÜYESİ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu

Bu çalışmamızda İskenderiyye ve Beyrut Arap Üniversitelerinde öğretim üyeliği yapmış Mısırlı dil alimi Prof. Dr. Abduh er-Râcihi'nin (ö. 2010) sarf ilmine dair kaleme aldığı "et-Tatbiku's-Sarfî" adlı eserini tanıtmaya çalışacağız. Eserin konuları ele alış biçimi ve Arap dünyasındaki sarf eğitimine modern yaklaşımı ortaya koyması bakımından iyi bir örnek oluşturacağı kanaatindeyiz.

Eser 2004 yılında Beyrut'ta Daru'n-Nehdati'l-Arabiyye tarafından 204 sayfa olarak basılmıştır. Abduh er-Râcihi 1972 Şubat'ında esere yazdığı önsözünde, sarfa dair yazılmış müstakil eserlerin varsayım ve alıştırma ile aşırı doldurulduğunu ve adeta okuyucu açısından bilmeceye dönüştüklerini; bu nedenle de anlaşılmasının son derece güç hale geldiğini ifade eder. Ayrıca sarf ilminin dil öğretiminde kaçınılmaz olmasından bahisle, istifadesi kolay bir tarz ve üslupla ele alınmadığı tespitini yapar. Er-Râcihi'nin daha önce nahiv alanında kaleme aldığı "et-Tatbiku'l-Nahvi" adlı eserin talebeler tarafından ilgi görmesi ve beğeni alması nedeniyle aynı tarz ve üslupla sarfa dair bir eser kaleme alma fikri kendisinde oluşmuş ve sonuçta öğrencinin bilmesi gereken önemli konuları ihtiva eden, buna mukabil kendince zarurî olmayan konuların da yer almadığı bu eser ortaya çıkmıştır. Er-Râcihi, eserinde yeni bir istilâh veya mesele ortaya koymadığını; eski kavram ve problemleri yeni bir tertib ve tarzda ele almaya çalıştığını söylemektedir.

Eser, bir giriş ve 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm fiil ve fiilden türeyenleri (مشتقات); ikinci bölüm, isimleri, üçüncü bölüm ise kelimelerdeki fonetik değişiklikleri (إعلال وإبدال) konu edinmektedir.

Eserin giriş/مدخل kısmında (12 sayfa), sarf ilminin tanımı, konusu, sarfın nahivden ayrıldığı yönler, sarf ilminin gerekliliği, neden nahivden önce okunması gerektiği, arapça kelimelerin kalıplarını tesbit yöntemleri (mizân-ı sarfî) ve kalb-i mekânî gibi kavramlar üzerinde durulmuştur. Özellikle Türkçe sarf kitaplarında pek temas edilmeyen kelimedeki kök harflerin fonetik saiklerle yer değiştirmesi demek olan kalb-i mekânî kavramı güzel örnekler eşliğinde (أشياء-آراء-آباز-جاء-شاء-أيسن) sunulmuştur.

Birinci bölüm, eserin en geniş bölümü olup (78 sayfa) 7 alt başlıktan oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla sahih ve mu'tel fiiller, mücerred ve mezid, fiillerin zamirlere isnadı, fiilin nun ile tekidi, masdarlar, müştaklar (türemiş isimler), te'accüb ve ism-i tafdil şeklindedir.

Sahih ve mu'tel fiiller başlığı altında aksam-ı seb'a'nın tanımı yapılmış ve örnekler verilmiştir.

Mücerred ve mezid başlığı altında sülâsi ve rubâî mücerred babları ile bunlardan türetilen dört, beş ve altı harfli fiillerin anlam hususiyetleri üzerinde durulmuştur. Burada sülâsî bablara dair malumatın kısmen yetersiz olduğu ifade edilebilir. Zira sülâsi babların yalnızca vezin ve mevzunları verilmiş, babların hususiyetlerine temas edilmemiştir. Diğer taraftan rubâî mücerred babının yabancı dillerden arapça'ya kelime devşirmede adeta kapı görevi gördüğü güzel örneklerle ifade edilmiştir. (نجلز- تلفن- فرسن- دبلج) Yine "iki ya da daha fazla kelimedenden tek kelime oluşturmak" demek olan naht(نحت) kavramı üzerinde durulmuştur. (بسمل- حمدل- حوقل- صلول) Müellif mezid fiilleri anlatırken ziyade edilen harflerin fiile kazandırdığı anlamlara (بناء) geniş yer ayırmıştır. Mesela if'al babı için 9 (ta'diye, duhul, vücdan, selb/izale, istihkak/haynune, kesret, ta'riz, sayrure/tehavvul, vusulu aded), tef'il babı için 7 (teksir, ta'diye, teveccüh, müşabehet, nisbet, selb, ihtisar) mufa'ale babı için 3 (müşareket, mütâba'at, ittisaf) anlam/bina zikretmiştir. Müellif bu sayıların itibarî ve subjektif olduklarını dolayısıyla örneklerle arttırılıp azaltılabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca

mutavaat (تبعاً - تعلم - اجتماع - انكسر), tekellüf (تصبر - تشجع), ihtisaru'l-hikaye (كبر - لي), ve tezahür (تجاهل - تمارض) kavramları örnekleriyle ifade edilmiştir. Bu anlamda eserin sülasi bablar hariç tutulacak olursa babların anlamları noktasında zengin ve doyurucu olduğunu söylersek herhalde abartmış olmayız.

Fiillerin zamirlere isnadı başlığında, sahih ve mu'tel fiillerin fail zamirleriyle çekimi yer almaktadır. Burada müellif çekim esnasında fiil kökünde meydana gelen hazif, galb, iskan, ibdal uygulamalarına detaya girmeden temas etmiştir. Özellikle رأى ve رأى fiillerinde orta harfin düşmesine dikkat çekmiş ve bu fiillerin mazi muzari ve emir çekimlerine detaylı olarak yer vermiştir.

Fiilin nûn ile tekidi başlığında, kısaca tekid nunundan bahsedildikten sonra, hangi durumlarda fiilin nun ile tekidinin, vacip, mümteni, makbul ve nadir olduğu ifade edilmiş, salim ve nakıs fiillerin şeddeli tekid nunu ile çekimine yer verilmiştir. Bu bölümde sakin tekid nûnunun çekimine yer verilmemiş olması bir eksiklik olarak ifade edilebilir.

Masdarlar başlığı altında, sülasi (11 kalıp) ve sülasi olmayan masdarlar, mimli, sınıâ, merre ve hey'e masdarlar işlenmiş, sülâsî masdarlarla ilgili semâî oldukları ifade edilmekle birlikte, müteaddi fiillerin genellikle فَعَالَة vezninde gelmesi, bir mesleği ifade eden masdarların genelde فَعَالَة vezninde gelmesi gibi bir takım faydalı genellemelere de yer verilmiştir.

Müştaklar (masdardan/fiilden türeyen isimler) başlığı altında ism-i fail, mübalağalı ism-i fail (10 kalıp), sıfat-ı müşebbehe (bi'smi'l-fâil)(12 kalıp), ism-i meful, ism-i zaman-mekan ve ism-i alet (6 kalıp) kalıplarının sülasi ve sülasi dışı kalıpları yer alır. Müellif ecvef ve nakıs fiillerin ism-i fail ve meful kalıplarında meydana gelen değişikliklere özellikle temas etmiştir.

Teaccüb ve ism-i tafdil başlığı altında, iki teaccüb fiilinin kalıpları ve ism-i tafdil kalıpları ve geliş şartları yer alır. Müellif burada kanaatimizce sarftan koparak ism-i tafdil cümle içinde kullanım şekillerine yer vermiş ve nahvin alanına girmiştir.

İkinci bölüm (50 sayfa), maksur, memdud ve mankus isimler, cem-i teksir (gillet ve kesret kalıpları), ism-i tasğir, ism-i mensub konularını ele alır. Bu bölümde maksur, memdud ve mankus isimlerin tesniye ve cemlerinde meydana gelen değişiklikler, ism-i tasğirin yapılaş gayeleri, yapılaş şekilleri, tasğiru'-t-terhim ve özellikle ism-i mensubun yapılaş doyurucu ve oldukça detaylı olarak işlenmiştir.

Üçüncü bölümde (48 sayfa), i'lal (illetli fiillerde meydana gelen hareke ve harf düşmesi, nakil ve dönüşmeler), ibdal, feth ve imale, vakf ve idğam kavramları örnekler üzerinden işlenmiştir.

Müellif her konu başlığının sonunda konunun pekişmesi için bir tedribat/alıştırma bölümü muhakkak getirmiştir. Buna rağmen alıştırmanın bazen yetersiz kaldığı kanaatindeyiz.

Sonuç olarak eserin, oldukça sistematik, ele aldığı konular açısından bazı eksikleri olmakla birlikte sarf ilminin konularını genel anlamda ihtiva eden, derin tartışmalara girmeyen, bu bağlamda diyalektik bir üslubun olmadığı, sahip olduğu örneklerin zenginliği ve az da olsa alıştırmanın varlığı ile pedagojik kaygılarla oluşturulmuş yüksek lisans ve doktora öğrencileri için faydalı bir eser olduğunu değerlendiriyoruz.

